

การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
: กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

โดย
นายจิระพันธ์ อ่อนเถื่อน
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE SURVIVAL OF FOLK SONGS AND CHARACTERISTICS OF
COMMUNITY EMPOWERMENT : A CASE STUDY PLANG E-SAEW,
OF BANLADPOM COMMUNITY, WANGNAMSUB SUBDISTRICT,
SIPRAJAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE

By

Jeerapant Ontuan

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2006

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การดำรงอยู่ของ เพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เสนอโดย นายจีระพันธ์ อ่อนเถื่อน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ เดือน พ.ศ

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ คณิต เขียววิชัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญชัน สวัสดิโ
3. อาจารย์ สาธิต จันทรวินิจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ลุยง ตรีชัยพร)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ คณิต เขียววิชัย)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญชัน สวัสดิโ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ สาธิต จันทรวินิจ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ เอนก นาวิกมูล)

...../...../.....

K 47260217 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : การดำรงอยู่ของเพลงอีแซว / คุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จีระพันธ์ อ่อนเดือน : การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (THE SURVIVAL OF FOLK SONGS AND CHARACTERISTICS OF COMMUNITY EMPOWERMENT : A CASE STUDY OF PLANG E-SAEW, BANLADPOM COMMUNITY, WANGNAMSUB SUBDISTRICT, SIPRAJAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : รศ. คณิต เขียววิชัย, ผศ. อัญชัน สวัสดิ์โธ และ อ. สานิต จันทร์วินิจ. 200 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว 2. ศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเลือกชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว รวม 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แนวคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม 1) กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลายช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และสืบทอดเพลงอีแซว 2) การเห็นคุณค่าประโยชน์เป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านสนใจเรียนรู้เพลงอีแซว 3) การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน เพลงอีแซวได้ปรับให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม จึงยังคงได้รับความสนใจจากผู้ชม 4) การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เป็นไปอย่างกว้างขวางเพลงอีแซวได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึง 5) การยอมรับจากสังคมภายนอก การพัฒนาตามแนวทางที่ถูกต้องและศิลปินของชุมชนมีความสามารถสูงจึงเป็นที่ยอมรับจากสังคม 6) การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้เยาวชนในชุมชนมีโอกาสเรียนรู้เพลงอีแซวมากขึ้น

2. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 1) ด้านสังคม การเล่นเพลงอีแซวช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชน ศิลปินเพลงอีแซวได้ถ่ายทอดความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนผ่านพิธีกรรมและเนื้อร้องของเพลงอีแซว ทำให้ชุมชนมีบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม 2) ด้านวัฒนธรรม เพลงอีแซวช่วยส่งเสริมให้ผู้คนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการสร้างสรรค์เนื้อร้องให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น 3) ด้านเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มเป็นคนะเพลงก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้ในชุมชน 4) ด้านการศึกษา เพลงอีแซวช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การกระจายข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ / สร้างเครือข่าย

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1..... 2..... 3.....

K 47260217 : MAJOR : DEVELOPEMENT EDUCATION

KEY WORD : SURVIVAL OF PLANG E - SAEW / CHARACTERISTICS OF COMMUNITY

EMPOWERMENT

JEERAPANT ONTUAN : THE SURVIVAL OF FOLK SONGS AND CHARACTERISTICS OF COMMUNITY EMPOWERMENT : A CASE STUDY OF PLANG E-SAEW, BANLADPOM COMMUNITY, WANGNAMSUB SUBDISTRICT, SIPRAJAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE. THESIS ADVISORS : ASSOC. PROF. KANIT KHEOVICHAI, ASST. PROF. ANCHAN SAWATDIO AND SATHID JANTARAVINID. 200 pp.

This research study based on the methodologies of qualitative research purposed for : 1) to study factors that enhance the survival of Plang E-SEAW, 2) to study Plang E-SEAW characteristics of community empowerment in Ban Ladpom community. 41 informers consisted of honourable person, senior artists, professional Plang E-SAEW singers, and junior Plang E-SAEW singers. Data was collected from Structured Interview and Interview guide. The Data were analyzed using content analysis.

The result of the research

1. The factors enhanced the survival of Plang E-SEAW in Ban Ladpom community : 1) varied transfer and learned processes, 2) appreciation the value of Plang E-SEAW of the community, 3) stylistic applying along with changing of society, 4) supplement of government and individual business, 5) acknowledgement in local artist's superiority, and 6) Plang E-SEAW is in the local curriculum that gives young people more chances to learn it easier.

2. Characteristics of community empowerment : 1) society, to enhance a good relationship in community - the artist established the community in a appropriate subsistence, 2) culture, to encourage the community for realizing in the value of local culture through creating lyrics linked with the local culture, 3) economy, to increase and spread income in the community, and 4) education, to enhance learning procedure in the community as learning center to spread and exchange information in the community.

Department of Education Foundations Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2006

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1..... 2..... 3.....

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ข้อคำถามของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน	5
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม	12
แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน	22
แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน	27
เพลงอีแซว : เพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี	34
บริบททั่วไปของอำเภอศรีประจันต์และตำบลวังน้ำซับ	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
กรอบแนวคิดในการวิจัย	52

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่	หน้า
3	วิธีการดำเนินการวิจัย53
	การเลือกพื้นที่ศึกษา53
	ผู้ให้ข้อมูล54
	การเก็บรวบรวมข้อมูล56
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล58
	การวิเคราะห์ข้อมูล61
4	ผลการศึกษา63
	บริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม63
	ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม80
	คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน112
5	สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....132
	สรุปผลการวิจัย133
	ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม133
	คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน138
	อภิปรายผล143
	ข้อเสนอแนะ150
	บรรณานุกรม152
	ภาคผนวก158
	ภาคผนวก ก ประวัติผู้ให้ข้อมูล158
	ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย181
	ภาคผนวก ค หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว : โรงเรียนวัดพังม่วง191
	ภาคผนวก ง ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในพื้นที่ศึกษา197
	ประวัติผู้วิจัย200

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กรอบการศึกษาวิจัย	62
2	แสดงอัตราค่าตัวของศิลปินอาวุโส	123
3	แสดงอัตราค่าตัวของพ่อเพลงแม่เพลง	124
4	แสดงขอบข่ายของเนื้อหาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว	194
5	แสดงระยะเวลาเรียนของหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว	195

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ถนนลาดป้อม-สามจุ่น ทางเข้าชุมชนบ้านลาดป้อม	67
2	อาคารเรียนของโรงเรียนวัดพังม่วง	73
3	นางบุญนะ แย้มบาง กำลังสาธิตการฝึกสอนทำรำให้กับหลานๆ	82
4	การเดินโขนวิวงของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์	82
5	น.ส.บุญนาค ชาวปลายนา ร่วมวงแสดงกับศิษย์รุ่นน้อง	83
6	นางเกลียว เสรีจกิจ ถ่ายทอดเพลงอีแซวให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดพังม่วง	86
7	เด็กๆ ที่ได้เข้าวงแสดงกำลังดูการแสดงของพวกเขาผู้ใหญ่	87
8	ตัวอย่างเนื้อเพลงอีแซวจากสมุดเพลงของนายไสว วงษ์งาม ที่พ่อเพลงแม่เพลง รุ่นเยาว์ ได้ถ่ายเอกสารเพื่อนำไปฝึกร้องที่บ้าน	88
9	ด.ช. จาตุรงค์ โพธิ์ศรีทอง กำลังร้องเพลงอีแซวขอรางวัลจากผู้ชม	91
10	นางลำเนียง ชาวปลายนา ทำพิธีไหว้ครูที่หน้าเวทีก่อนที่จะเริ่มการแสดง	93
11	ด.ญ.สุพัชรา โพธิ์ศรีทอง ออกมาร้องเพลงลูกทุ่งสลับรายการ	97
12	การแสดงเพลงอีแซวประยุกต์ของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์ เมื่อปี พ.ศ. 2535	98
13	การจัดเวทีและระบบไฟแสงสี เสียงในปัจจุบัน	99
14	การนำเครื่องดนตรีสากลมาผสมในการแสดงเพลงอีแซว	99
15	การแสดงเพลงอีแซวในงานกินเลี้ยงฉลอง	99
16	การแต่งกายของแม่เพลงในปัจจุบัน	100
17	ศิลปินเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อมได้รับเชิญให้เผยแพร่ผลงาน ในโครงการ ภูมิบ้าน ภูมิเมือง ที่จัดขึ้นโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี	102
18	นายสุจินต์ ชาวบางงาม สาธิตการร้องเพลงอีแซวบนเวทีวัฒนธรรม ที่ทาง สภาวัฒนธรรมอำเภอศรีประจันต์ได้จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ...	102
19	ศิลปินและคณะเพลงอีแซวสาธิตการแสดงในสถาบันการศึกษาต่างๆ	103
20	ศิลปินเพลงอีแซวฝึกหัดเพลงอีแซวให้กับครูและนักเรียน	104
21	การแสดงเพลงอีแซวของนักเรียนในหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย	104
22	ประชาชนชมการแสดงเพลงอีแซวของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์	106

ภาพที่	หน้า
23	คณะวิทยุจิต ศรีประจันต์แสดงเพลงอีแซวในงานกีฬาแห่งชาติ “สุพรรณบุรีเกมส์”107
24	คณะเพลงอีแซวของโรงเรียนวัดพังม่วงเมื่อปี พ.ศ. 2535108
25	ปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมจัดการเรียนการสอนเพลงอีแซว109
26	วัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรีและสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน109
27	การจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนเพลงอีแซว110
28	การฝึกซ้อมเพลงอีแซวของนักเรียนโรงเรียนวัดพังม่วง110
29	การรวมตัวของคณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน113
30	พ่อเพลงแม่เพลงกำลังช่วยกันแต่งตัวและพุดจาหยอกล้อกันอย่างสนิทสนม114
31	พิธีทำบุญประจำปีให้กับครูเพลง115
32	ลูกศิษย์ร่วมครูทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง116
33	น.ส.เพชรฯ สนิธิ นำศิษย์รุ่นน้องเข้าพิธีไหว้ครู116
34	การจัดฝึกอบรมเพลงอีแซวของโรงเรียนวัดพังม่วง129
35	นายสุจินต์ ชาวบางงาม และนางเกลียว เสรีจกิจ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความรู้กับ คณะครูอาจารย์ ในโครงการครูเครือข่ายวัฒนธรรมกลุ่มเพลงอีแซว131

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา ถึงแม้จะทำให้ประเทศเกิดความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แต่ผลของการพัฒนาส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและชุมชนเมือง ส่วนภาคการเกษตรและชุมชนชนบทนอกจากจะไม่ได้รับผลจากกระบวนการพัฒนาประเทศเท่าที่ควรแล้ว ยังได้รับผลกระทบทางสังคมเป็นอย่างมาก โดยสังคมชนบทต้องปรับเปลี่ยนทั้งวิถีการผลิตและวิถีการดำรงชีวิต เพื่อตอบสนองต่อกระแสการพัฒนาที่เกิดขึ้น ทำให้ชนบทอยู่ในสภาพที่อ่อนแอกว่าในอดีตทั้งในด้านการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและความเหนียวแน่นเข้มแข็งของชุมชนในเชิงสังคม

ความอ่อนแอของชุมชนเกิดจากการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต ทั้งในด้านค่านิยม ความเชื่อและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนา และการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาในชุมชนพร้อมกับความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้วิถีปฏิบัติที่เคยเป็นไปตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรอง และประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตของชุมชน ได้ถูกละเลยจนวิถีปฏิบัติที่ดั้งเดิมถูกลบเลือนและสูญหายไปจากชุมชน ทำให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้เหมือนเดิม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาความเข้มแข็งและอ่อนแอของชุมชนไทย เป็นประเด็นที่กล่าวถึงกันมาก และจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ามีผู้พบว่าชุมชนอ่อนแอเนื่องจากขาดวัฒนธรรมใน ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักในชุมชนน้อยลง ศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นหายไป เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้ขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง

อย่างไรก็ดียังมีชุมชนหลายแห่งที่ยังคงมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ โดยอาศัย วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ใช้ภูมิปัญญาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกัน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วย ภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพร้อมต่อผลกระทบจากภายนอกได้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและศักยภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional knowledge) ที่มีต่อชุมชนไทย ดังนั้น วิธีทางหนึ่งในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องสร้าง

ความเข้าใจถึงการพัฒนาที่ไม่ตัดรอกแห่งทางวัฒนธรรมของตนเอง และการศึกษาวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมไทยจะทำให้เราเข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน เข้าใจถึงศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน และในที่สุดก็จะทำให้เราเข้าใจและสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนได้ในระยะยาว

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นที่น่าสนใจว่าชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี กลับสามารถดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขทั้งๆ ที่เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชุมชนเมืองและใกล้ชิดกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีบทบาทในการเกื้อหนุนการดำรงอยู่ของสภาพดังกล่าว และจากการที่มีโอกาสได้เข้าไปสำรวจชุมชนในเบื้องต้น พบว่า ชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นชุมชนที่มีการสืบทอดการละเล่นเพลงอีแซวมายาวนาน และมีแนวโน้มที่จะดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินชีวิตภายในชุมชนมีลักษณะที่มีความผูกพันรักใคร่สามัคคีและเอื้ออาทรต่อกันอย่างชัดเจน อันเป็นลักษณะประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล

จากแนวคิดและข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาผ่านกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการละเล่นเพลงอีแซวว่ามีปัจจัยสำคัญประการใดบ้างที่มีบทบาทและอิทธิพลทำให้ภูมิปัญญาการละเล่นเพลงอีแซว ยังคงดำรงอยู่และมีแนวโน้มที่จะดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องในชุมชนบ้านลาดป้อม รวมทั้งศึกษาคูณลักษณะของเพลงอีแซวที่มีต่อชุมชนว่าได้มีส่วนมากน้อยเพียงไรในการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยรวมในอนาคต

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดหมายว่าผลจากการศึกษาวิจัยจะทำให้ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีบทบาทและอิทธิพลในการเกื้อหนุนการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี และได้ทราบว่าเพลงอีแซวมีคุณลักษณะอย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวมบนพื้นฐานของความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาคูณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อคำถามของการวิจัย

1. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร
2. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว รวมทั้งคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ศิลปินผู้อาวุโส จำนวน 5 คน พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ จำนวน 14 คน
3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ จำนวน 15 คน ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว จำนวน 9 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพลงอีแซว หมายถึง เพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเพลงร้องตอบโต้ขนาดยาว ซึ่งแสดงถึงลักษณะของท้องถิ่นตามสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี นิยมเล่นกันแพร่หลายในจังหวัดสุพรรณบุรีและบริเวณใกล้เคียง มีลักษณะเด่นในการใช้โวหารเชิงไหวเชิงพริบ ลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนหัวเดียวคือมีคำสุดท้ายของวรรคหลังลงท้ายด้วยเสียงสระและเสียงพยัญชนะตัวสะกดเสียงเดียวกันทุกคำกลอน มีทำนองค่อนข้างเร็วและกระชั้น เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ ฉิ่ง กรับ ตะโพน เป็นต้น

การดำรงอยู่ของเพลงอีแซว หมายถึง การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านเพลงอีแซวที่เป็นมรดกที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน อยู่เคียงคู่กับชาวบ้านและชุมชนบ้านลาดป้อมมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันก็ยังคงรักษาและสืบบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสังคมในปัจจุบัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ หมายถึง สภาพการณ์และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกื้อหนุนให้ เพลงอีแซวยังคงดำรงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน การส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การยอมรับจากสังคมภายนอก และการที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

คุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง คุณค่าและ ศักยภาพของภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซว ที่มีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดป้อม ประกอบด้วย ด้านสังคม ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การกำหนดความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน และด้านการศึกษา ได้แก่ การเสริมสร้าง การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้มีความรู้ด้านเพลงอีแซวเป็นอย่างดี ได้ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซว ประวัติชีวิตของศิลปินเพลงอีแซว วรรณกรรมด้านเพลงอีแซวในอำเภอศรีประจันต์และชุมชนบ้านลาดป้อม รวมถึงการมีส่วนร่วมใน การส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมมาโดยตลอด

ศิลปินอาวุโส หมายถึง พ่อเพลงแม่เพลงที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป อาศัยและ มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่ชุมชนบ้านลาดป้อม เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการแสดงเพลงอีแซว เป็นอย่างดี เป็นที่ยอมรับของประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรีว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและ มีความเชี่ยวชาญในการแสดงเพลงอีแซว

พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ หมายถึง ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมที่มีความรู้ ความสามารถด้านการแสดงเพลงอีแซวเป็นอย่างดี และประกอบอาชีพรับงานแสดงเพลงอีแซว ในงานต่างๆ เป็นอาชีพหลักหรือเป็นอาชีพรองจากการทำเกษตรกรรมและอาชีพอื่นๆ

พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ หมายถึง เด็กลูกหลานของชาวบ้านชุมชนบ้านลาดป้อม ที่มีอายุระหว่าง 8-15 ปี ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงเพลงอีแซว ซึ่งได้รับการถ่ายทอด ความรู้เกี่ยวกับเพลงอีแซวจากพ่อเพลงแม่เพลงโดยตรง และจากการถ่ายทอดภายในโรงเรียน มีโอกาสได้เข้าร่วมการแสดงกับคณะเพลงอีแซวอาชีพและโรงเรียนในงานต่างๆ เป็นประจำ

ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว หมายถึง ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมที่ อยู่ในวัยกลางคนและวัยหนุ่มสาว เคยได้รับการฝึกฝนเพลงอีแซวจนมีความรู้ความสามารถ ในการแสดงได้เป็นอย่างดีแต่ไม่ได้เล่นเพลงอีแซวเป็นอาชีพ และบางคนได้ประกอบอาชีพ เพลงอีแซวมาระยะหนึ่ง แต่ในปัจจุบันได้หันไปประกอบอาชีพอื่นแทน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน
5. เพลงอีแซว เพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี
6. บริบททั่วไปของอำเภอศรีประจันต์และตำบลวังน้ำซับ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 2) ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง พื้นเพ รากฐานความรู้หรือความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบต่อกันมา ส่วนความหมายเฉพาะของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ องค์ความรู้หรือสติปัญญาสั่งสมที่เกิดจากความคิดริเริ่ม ประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ได้ปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2536 : 21) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้านสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม

จากรุวรรณ ธรรมวัตร (2538 : 1) อธิบายว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติ

สืบต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ชาวนาผู้ประสบความสำเร็จในการผลิต พระภิกษุที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ศิลปินพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น มรรคทายก ผู้รู้กิจทางศาสนา หมอยา หมอนวด ฯลฯ ส่วนทรัพยากรปัญญา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่างๆ เช่น การถนอมอาหาร การอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ความรู้ที่น่าสนใจอื่นๆ ที่ถือเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ จารีตประเพณี ภาษาวรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ การรักษาโรค เป็นต้น

เอี่ยม ทองดี (อ้างถึงใน เกษม สุขสวัสดิ์ 2547 : 10) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเห็น ความเชื่อ ความนิยม ความฉลาดรอบคอบในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน วิถีชีวิต การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บและการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นสั่งสมพัฒนาใช้ประโยชน์สืบต่อจนเป็นมรดกตกทอดของพื้นบ้านมาแต่โบราณ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 11-12) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์หรือสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม ที่ได้พัฒนาการสืบสานกันมาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่ชุมชนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่

จากความหมายของภูมิปัญญาที่กล่าวมาทั้งหมดพอกล่าวสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายคือเพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนหมู่บ้านและในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง

1.2 ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145-147) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านว่ามี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะเป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปดนตรี และอื่นๆ

สำหรับกรมวิชาการ (2542 : 23) ได้แบ่งประเภทและลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

1. คติคิด ความเชื่อ หลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา
3. การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวความคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่

นอกจากนี้ วิจิต นันทสุวรรณ (2528 : 10-11) ได้จำแนกลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านและอธิบายลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ

เนื้อหาของภูมิปัญญา คือ การอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามที่มีให้ชาวบ้านปฏิบัติ เช่น ความเชื่อต่อธรรมชาติต่างๆ เรื่องของผีที่ทำให้เกิดภาวะสมดุขของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ระบบเหมือง ฝาย ฝิน้ำ ฝินา

2. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์อยู่ร่วมกัน

ภูมิปัญญาแบบนี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคม มีกฎเกณฑ์บอกอย่างนั้นดีอย่างนี้ไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นหลัก มีความเข้าใจในอนิจจังของชีวิตเป็นแก่นสูงสุด ระบุธรรมที่แสดงออก คือ ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ เช่น ปู่ย่า ตายาย ผีพ่อแม่ และพิธีกรรมต่างๆ

3. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน

ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การทำมาหากินในด้านต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค

ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้สะสมมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคมในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ความหลากหลายแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน นั่นคือความเชื่อทางศาสนาและวิถีชีวิตของอาชีพเกษตรกรรม

1.3 ประโยชน์ของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อผู้คนที่อยู่ในชุมชนและต่อบุคคลภายนอกที่ทำงานชุมชนดังนี้ (ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และ วิศนี ศิลตระกูล 2544 : 229-230)

1. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่วยให้ผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นดำรงชีวิตด้วยความสงบสุขกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ความเชื่อและข้อห้ามต่างๆ

2. ภูมิปัญญาชาวบ้าน สามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมเดียวกัน บารมีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและเป็นที่ยึดเหนี่ยวกันมา สามารถนำมาลดความขัดแย้งและความมีอคติของคนในชุมชน ความเชื่อเรื่องบุญเรื่องบาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์กรรมและวาสนา ส่งผลต่อพฤติกรรมของชาวบ้าน ความซาบซึ้งในนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดก ส่งผลให้คนอ่านอ่อนน้อมง่าย รักสงบ มีความพากเพียรต่อสู้กับความทุกข์ยากและลดการกตัญญูได้

3. ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันที่ประยุกต์แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม เป็นต้น

4. ภูมิปัญญา ช่วยเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสังคมนั้น จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นเรื่องที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ การปรับเปลี่ยน การประยุกต์และการสืบทอดล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยภูมิปัญญาของผู้คนในสังคม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์และเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ต้องภาคภูมิใจเพราะเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น

5. การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่วยให้ผู้เข้าใจชุมชนและสามารถนำมาใช้ในการกำหนดท่าทีและเนื้อหาการทำงานกับชุมชนให้การทำงานด้านการพัฒนา การจัดการศึกษา มีความเหมาะสมกับชีวิตความต้องการและสภาพท้องถิ่น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ประโยชน์จะเกิดกับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

ประโยชน์ของภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่ทำให้คนในท้องถิ่น ชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความปกติสุข ได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของชุมชน มีศักยภาพในการจัดการด้านต่างๆ และในการจัดการกับชีวิตของตน

1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

ในอดีต ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนเองสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละ

ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดและเรียนรู้สืบต่อกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 93) ได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ผลการศึกษาสรุปกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ดังนี้

1. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คือว่า เป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้องชุมชนเดียวกัน

2. การคิดร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความเห็นอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3. การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคล ระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลายและนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่ การบรรยายหรือเวทีชาวบ้านเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2535 : 279-281) ได้กล่าวถึงการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยสรุปไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านแทบทุกครัวเรือนทำกันอาจเป็นอาชีพรองมาจากการทำนาทำไร่ เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลีคุ้นเคยมาแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ ความชำนาญ ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ งานฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัว เครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหนและเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดจากผู้รู้ อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติหรืออาจอยู่นอกชุมชน

4. การฝึกฝนด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยการคิดค้นดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเองและถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเรื่องของชาวบ้านรุ่นหนึ่งถ่ายทอดสู่ชาวบ้านอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการหลายลักษณะ เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติของแต่ละ

ชุมชน เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทำให้มีชีวิต มีพลัง โดยมีภูมิปัญญาอยู่เคียงคู่กับชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและการรุกร้าของวัฒนธรรมตะวันตก

1.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน

สำหรับภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากการสืบทอด ถ่ายทอด องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนาเลื้อยกรร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญ สามารถที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้เหมาะกับยุคสมัย แล้วเกิดภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภูมิปัญญา มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, อ้างถึงใน เกษม สุขสวัสดิ์ 2545 : 17)

1. ความรู้เดิมในเรื่องเหล่านั้นผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
2. การสั่งสม การสืบทอดในเรื่องนั้น
3. ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบเคียงกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ใหม่ได้
4. สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงหรือมีปัญหาที่ยังหาทางออกไม่ได้
5. ฐานทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อ

1.6 การศึกษาส่งเสริมเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้านแม้ว่าจะเป็นองค์ความรู้อันมหาศาลที่มีอยู่ทั่วไปทุกหมู่บ้านแต่เมื่อถูกละเลย ขาดการยอมรับ ขาดการสืบทอด ในที่สุดก็จะขาดสายใยแห่งการเชื่อมโยงระหว่างของเก่ากับของใหม่ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน สามารถ จันทรสूरย์ (2536 : 156-159) ได้สรุปแนวทางการศึกษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยศึกษาหาความรู้ทำความเข้าใจ จากนั้นก็ไปเยี่ยมชมเยียน ศึกษาดูงาน พบปะสนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อดำเนินการส่งเสริมพัฒนา พื้นฟู สืบทอดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน โดย การสืบค้น สอบถาม ขอความร่วมมือจากชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลมาแล้วนำมาวิเคราะห์ จัดระบบเป็นเอกสารสำหรับศึกษาส่งเสริม เผยแพร่ ค้นคว้าวิจัยในระดับลึกต่อไป
3. การศึกษา ค้นคว้าและวิจัย โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และเกิดความรู้ในรากเหง้าพื้นเพของภูมิปัญญาในแต่ละด้านของแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. การส่งเสริมเผยแพร่โดยการรวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสม แล้วเลือกสรรอย่างพิถีพิถัน ระมัดระวังที่เหมาะสมในแต่ละประเด็น แต่ละลักษณะนำมาจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกสาขาตามโอกาสอันเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเผยแพร่ในประเทศเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นไปสืบทอด ปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ส่วนการเผยแพร่ไปสู่ต่างประเทศเพื่อให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดีงามของปราชญ์ชาวบ้านไทยและเกียรติภูมิของชาติไทย

5. การสนับสนุนคืนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยยอมรับในความมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ดูถูกดูแคลน ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านในความเป็นตัวของตัวเอง ให้มีอิสระในการตัดสินใจอย่างมีศักดิ์ศรี เลิกบงการ เลิกครอบงำชาวบ้าน โดยยกย่องและให้กำลังใจช่วยเหลือสนับสนุนในกิจกรรมที่ชาวบ้านคิด ชาวบ้านทำด้วยความเคารพ

6. การประสานแผนเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน โดยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ให้มีการร่วมมือกันไปศึกษาข้อมูลหาความรู้ แล้วสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของชาวบ้าน แล้วสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยง สืบทอดปรับประยุกต์ร่วมผนึกกำลังกัน แบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่น แต่ละด้าน โดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความแตกต่างกันตามเนื้อหาของภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีประเด็นศึกษาต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทรัพยากรชาวบ้านอันเกิดจากความคิดพื้นฐานของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของแนวคิดหรือกิจกรรมในภาพรวมของลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ เน้นมิติการเรียนรู้ การค้นหาศักยภาพ การพึ่งพาตนเองและเป็นการเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมทั้งจิตวิญญาณด้านในของมนุษย์

2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

ศิลปะวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นมรดกสืบทอดที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติและเป็นตัวบ่งชี้ต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้ดังนี้

พระยาอนุমানราชธน (2532 : 45) ให้บทนิยาม คำว่า "วัฒนธรรม" คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ้ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้

พระเทพเวที (2532 : 9) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า เป็นผลรวมของการสั่งสม สิ่งสร้างสรรค์ และภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมนั้น รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิดและสติปัญญา มาจนถึงท่าทีและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

เสาวภา ไพทยรัตน์ (2535 : 2) ให้ความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง การปลูกฝัง สิ่งต่างๆ ลงในสังคมมนุษย์ และเมื่อปลูกฝังลงไปแล้วได้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ปลูกฝังจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มนุษย์มีคุณสมบัติเฉพาะทางด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มนุษย์จึงรับเอา วัฒนธรรมมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มหรือวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1058) ให้ความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

โดยสรุปแล้ววัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคม กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดขึ้นทำขึ้นในฐานะเป็น สมาชิกของสังคมนั้น ๆ

2.2 ประเภทของวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 37, อ้างถึงใน มณฑา พิพัฒน์เพ็ญ 2540 : 33) ได้สรุป ประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมวัตถุ (Material culture) ซึ่งได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ตู้เย็น หม้อหุงข้าว แก้วน้ำ มีด โต๊ะ รถ เครื่องบิน โทรทัศน์ จรวด บ้าน วัด หอประชุม เป็นต้น
2. วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non - material culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยมแนวความคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณี การปฏิบัติสืบต่อกันมาและเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนของตนว่าดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ศิลปะ ทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้

2.3 ลักษณะของวัฒนธรรม

ทุกสังคมต้องมีวัฒนธรรม และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกให้ปรากฏ จนทำให้บางท่านใช้ขอบเขตของวัฒนธรรมเป็นเครื่องแบ่งอาณาเขตของประเทศชาติได้ ลักษณะวัฒนธรรมจะประกอบด้วย (ณรงค์ เสงี่ยมปรีชา 2537 : 31-32)

1. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรม

2. วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง (Integrative) เช่น ความรู้ ความเชื่อ วิถีในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

3. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อนและลักษณะข้อนี้เองทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดจากการเร้าของสัญชาตญาณ (Instinct) ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพ จึงสามารถรู้จักคิดถ่ายทอดและเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

4. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมมีผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวก็คือ การสื่อสารโดยสัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนๆ ดำเนินสืบเนื่องมิขาดสาย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น “มรดกของสังคม”(Social heritage)

5. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น Super organic หมายถึง สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกัน ในทางกายภาพหรือทางชีวภาพนั้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไปในช่วงของวัฒนธรรมกล่าวคือของสิ่งหนึ่งอาจนำมาใช้ในความหมายที่แตกต่างกันออกไปแต่ละสังคม ทั้งๆ ที่ก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ลิ่นเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของทุกคน ชาวทิเบตนำมาใช้แสดงออกซึ่งความเคารพนับถือด้วยการแลบลิ้นส่วนชาวไทยกลับถือเป็นอาการที่ไม่สุภาพ เป็นต้น

6. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต (Way of life) หรือแบบแผนการดำรงชีวิต (Design for living)

7. เป็นผลจากการช่วยกันสร้างสรรค์ของมนุษย์ และได้มีการปรับปรุงดัดแปลงสิ่งใดที่ไม่ดีหรือล้าสมัยก็เลิกใช้ไป สิ่งใดที่ดีก็ยังคงเอาไว้ใช้ต่อไป เช่น การเพาะปลูก เดิมใช้แรงสัตว์ ต่อมาเห็นว่าเป็นวิธีที่ล่าช้าและล้าสมัย จึงประดิษฐ์หรือซื้อเครื่องมือเครื่องจักรมาใช้งานเพาะปลูก ทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น

8. วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง (Change) และมีการปรับตัว (Adaptive) ได้

9. วัฒนธรรมมิใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เป็นของส่วนรวม สิ่งที่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่ยังคงยอมรับถือปฏิบัติมิใช่เฉพาะคนใดคนหนึ่งยอมรับถือปฏิบัติเท่านั้น นอกจากนี้ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2536 : 11-18) ได้สรุปลักษณะสำคัญบางประการของวัฒนธรรมไว้ 8 ประการคือ

1. มีความหลากหลาย กระจายอำนาจจึงส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่อำนาจรัฐและอำนาจเงินพยายามรวมศูนย์และทำลายความหลากหลายวัฒนธรรมจะมีลักษณะหลากหลายไปตามชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ถ้าเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมก็ต้องส่งเสริมความเป็นตัวเองทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ก็เท่ากับเป็นการกระจายอำนาจและส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตยเรื่องประชาธิปไตย จะมีแต่การเลือกตั้งเท่านั้นก็หาไม่ ต้องส่งเสริมความหลากหลายและการกระจายอำนาจ ซึ่งสังคมที่เน้นวัฒนธรรมจะมีลักษณะเช่นนั้น การเห็นคุณค่าและส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย

2. กระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ถ้าอยากพูดเรื่องการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ก็ต้องคิดว่าการแข่งขันที่เราเอาชนะได้ง่าย คือ แข่งขันจากจุดแข็งของเราเอง ถ้า แข่งขันในจุดแข็งของคนอื่นก็ยากที่จะชนะ เทคโนโลยีไม่ใช่จุดแข็งของเรา จุดแข็งของเราที่คนอื่นไม่มีคือ วัฒนธรรมไทย ควรคิดเรื่องเศรษฐกิจวัฒนธรรมใช้เชื่อมต่อกัน เรื่องกระจายรายได้พูดกันมานานแล้วแต่ไม่มีมาตรการ และถ้าคิดมาจากมุมมองทางเศรษฐกิจก็คิดไม่ค่อยออก เพราะเศรษฐกิจในรูปแบบปัจจุบันมีลักษณะกระจุกรายได้สูง วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกระจายรายได้

3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีรากย้อนไปไกลถ้าเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นย่อมมีศักดิ์ศรี ในสภาพที่อำนาจรัฐและอำนาจเงินรวมศูนย์ ชุมชนท้องถิ่นจะไม่มีศักดิ์ศรี เป็นเพียงบ้านนอกหรือปริมณฑลของกรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ เป็นปริมณฑลของลอนดอน นิวยอร์ก โตเกียว ฯลฯ การที่ผู้คนจะมีความสุขจะขึ้นอยู่กับเงินอย่างเดียวก็หาไม่ แต่ขึ้นกับศักดิ์ศรีด้วย ถ้าชุมชนท้องถิ่นมีศักดิ์ศรีคนทั้งประเทศก็จะมีเกียรติมีความสุข เป็นการเปิดทางเลือกอันกว้างขวางให้ผู้คนลดความเครียดและความขัดแย้งในสังคม

4. ความเป็นบูรณาการ ปัญหาของการพัฒนาเกิดจากการคิดและการกระทำแบบแยกส่วนและนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวในข้อ 2 วัฒนธรรมเป็นเรื่องของความเชื่อมโยงอย่างเป็นบูรณาการทุกมิติ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของคนทั้งหมดในชุมชนหรือสังคมที่มีความเชื่อและระบบคุณค่าและการปฏิบัติร่วมกัน การปฏิบัติเป็นทั้งเรื่องของเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไปหมดเป็นเรื่องเดียวกัน

5. สร้างความประสานสอดคล้อง (Harmony) และความสมดุลยั่งยืน เพราะความเป็นบูรณาการและความที่มีรากลึกยาวนาน วัฒนธรรมจึงมีลักษณะประสานหรือมีความบรรสานสอดคล้องระหว่างมนุษย์ทั้งกายและใจ กับสังคมและกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามธรรมชาติ ธรรมชาติ หมายถึง ความหลากหลายและทั้งหมด (Holism) ความหลากหลายและความเป็นทั้งหมดก่อให้เกิดความสมดุล เมื่อสมดุลก็ยั่งยืน สังคมแต่เดิมซึ่งดำเนินไปตามพื้นฐานวัฒนธรรมจึงมีความยั่งยืน แต่การพัฒนาในปัจจุบันแบบแยกส่วนได้ก่อให้เกิดความไม่บรรสานสอดคล้อง (Dysharmony) และความไม่ยั่งยืน

6. มีการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง การพัฒนาทางวัตถุไม่คำนึงถึงคุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณ วัดวาอารามและสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไม่มีความสำคัญเท่าบารมีในศีลคณาบอบนวด ศูนย์การค้า คอนโดมีเนียม ฉะนั้นจึงสร้างตึกสูงค่าโบสถ์ ค่าพระเจดีย์ บังคับ नियภาพของพระธาตุออยสุเทพ นำเอาบารมีในศีลคณาบอบนวดเข้ามาประชิดโบสถ์ ประชิดพระเจดีย์ เป็นต้น วัฒนธรรมคำนึงถึงเรื่องจิตใจและจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง สุนทรียกรรมให้ความสุขทางจิตใจ ศาสนาที่ประชาชนยอมรับนับถือและปฏิบัติก็เป็นวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าอันสูงส่งลึกซึ้งเป็นการยกระดับจิตใจให้สูง การเป็นมนุษย์ต้องมีจิตใจสูงไซ้จะมีเพียงแต่วัตถุ วัฒนธรรมจึงเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์

7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมตามที่กล่าวถึงในตอน 3 ว่าต้นเหตุของความเสื่อมเสียทางศีลธรรมอยู่ที่อำนาจในสังคมไม่ได้ดูแล ต้องส่งเสริมให้สังคมเข้มแข็งจึงจะถ่วงดุลอำนาจและฟื้นฟูบูรณะศีลธรรมได้ วัฒนธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม เพราะวัฒนธรรมมีชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติและเป็นการยอมรับคุณค่าของความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมต้องมีความเป็นชุมชน ความเป็นชุมชนต้องมีองค์กรชุมชน การมีองค์กรชุมชนทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง

8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคมเมื่อวัฒนธรรมมีลักษณะทั้ง 7 ประการดังกล่าว คือ เป็นเรื่องของการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแบบกระจายรายได้ เป็นเรื่องส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น เป็นเรื่องบูรณาการที่ก่อให้เกิดความบรรสานสอดคล้องและความสมดุล เป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณอันลึกซึ้งและเป็นเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งให้สังคมจึงเป็นการผดุงศีลธรรม ศีลธรรมเป็นเรื่องของความถูกต้องทั้งหมด ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จิตใจและจิตวิญญาณ ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องวิชาการธรรมเท่านั้น วัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตทั้งหมดจึงมีความสำคัญต่อการผดุงศีลธรรมของสังคม

2.4 การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม เริ่มต้นแนวคิดมาจากการที่มนุษย์มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มนุษย์มีความสามารถด้านการติดต่อสื่อสารการเคลื่อนไหวทางสรีระในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งช่วยให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และยังช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมหรือค่านิยมของตนเองจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ จึงเกิดเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเรียกว่า การเรียนรู้ (Learning) ซึ่ง วิกร ตันชวุดโธม (2536 : 106-107) ได้จำแนกการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ โดยทั่วไปเป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

2. การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ นั้นเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่แน่นอนและมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่าสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.5 บทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญแก่มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ต่อสังคมในภาพรวมและระดับครอบครัวหรือวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคมตามลำดับ ซึ่ง เสาวภา ไพทยรัตน์ (2535 : 11-12) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมในภาพรวมไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อม แต่แนวคิดในการสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีส่วนสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมมิได้เป็นเครื่องชี้วัดหรือลบล้างความด้อย ความเด่นหรือความดีในวัฒนธรรมของตนเหนือวัฒนธรรมของสังคมอื่น ๆ

2. วัฒนธรรมเป็นผลรวมจากภูมิปัญญาของคนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงได้รับการถ่ายทอด สืบสาน สืบสาน และในบางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตได้ นอกจากนี้วัฒนธรรมจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น วัฒนธรรมรวมระดับชาติ

วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมย่อยของเชื้อชาติ วัฒนธรรมของท้องถิ่น วัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

หน้าที่ของวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคมทั้งนี้เริ่มต้นตั้งแต่

1. การกำหนดบทบาทและสถานภาพของสถาบันครอบครัว วัฒนธรรมในแต่ละชาติศาสนาจะมีความแตกต่างกันในครอบครัว สังคมไทยให้ความสำคัญแก่สามีเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า ภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง

2. การกำหนดแนวทางในการอยู่ร่วมกันของแต่ละสังคม ข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมและถือเป็นประเพณีการปกครอง อาทิเช่น การให้ความสำคัญของผู้นำในสังคม การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน การนับถือระบบอาวุโส เป็นต้น

3. การควบคุมคนในสังคมมิให้ประพฤติปฏิบัติตนที่ผิดต่อประเพณี ดังเช่นในสังคมไทยให้ความสำคัญแก่การแต่งงานจะต้องมีประเพณีการสู่ขอ การหมั้น การแต่งงานโดยที่สังคมไทยยังคงตำหนิชายหญิงที่ละเลยขนบธรรมเนียมประเพณีการแต่งงาน

4. การแสดงถึงสัญลักษณ์ของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง อาทิเช่น คนไทยจะมีการยกมือไหว้แสดงการทักทาย อ้อลา ขอบคุณ ส่วนการแนะนำทักทายของคนสังคมอื่น เช่น สังคมตะวันตกก็ใช้การจับมือ สังคมญี่ปุ่นใช้การโค้งคำนับกัน เป็นต้น

5. การกำหนดค่านิยมและความเชื่อในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ดังเช่นสังคมของผู้นับถือพุทธศาสนาจะสั่งสมความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การรู้จักให้อภัยแก่กันพร้อมทั้งหล่อหลอมอุปนิสัยความมีเมตตาธรรมในการดำรงชีวิต

2.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีทั้งเจริญงอกงามและเสื่อมสูญได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของสังคม ความเชื่อ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่ง สมิทธิ สระอุบล (2532 : 35) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

ปัจจัยที่เกื้อหนุนวัฒนธรรม คือ ปัจจัยที่ส่งเสริมเกื้อหนุนให้วัฒนธรรมของสังคมนั้นดำรงอยู่ มีการปฏิบัติสืบเนื่องต่อไป ได้แก่

1. สอดคล้องหรือเข้ากับสภาพประเพณีที่มีอยู่เดิม เช่น ศาสนาพุทธแพร่หลายในไทยมากกว่าศาสนาพราหมณ์ ซึ่งอาจเป็นได้ว่าเพราะเราไม่นิยมแบ่งคนออกเป็นชนชั้นต่างๆ เหมือนระบบวรรณะในศาสนาพราหมณ์

2. อิทธิพลของศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยมาก เช่น ความกตัญญูกตเวที การมีสัมมาคารวะ ความสุภาพ เรียบร้อย ความโอบอ้อมอารีมีใจเมตตา ฯลฯ

3. การเห็นคุณประโยชน์ หากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าทำแล้วได้ประโยชน์ประชาชนจะรักษาและปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ เราก็สงน้ำพระ รดน้ำ และขอพรจากผู้ใหญ่

4. กลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มที่ต้องการรักษาวัฒนธรรมของตน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ วัฒนธรรม กลุ่มดนตรีไทย ฯลฯ จึงพยายามส่งเสริมและคัดค้านการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่ทำลาย วัฒนธรรมที่ตนเห็นว่าดีและจะสนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้วัฒนธรรมที่ตนส่งเสริม นั้นดีขึ้น

5. ตัวแทนของวัฒนธรรม ตัวแทนใดก็ตามที่มีอิทธิพลหรือมีอำนาจจะเป็นเครื่องช่วย ส่งเสริมวัฒนธรรมได้มากยิ่งขึ้น เช่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้านาย และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้แต่งกายแบบยุโรป ทำให้ประชาชนนิยมเลียนแบบแต่งกายตามแบบ ยุโรปไปด้วยหรือในรัชสมัยนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ทันสมัยขึ้น เป็นต้น

6. สภาพทางเศรษฐกิจ หากสภาพทางเศรษฐกิจรุ่งเรือง ไม่ขาดแคลน คนจะมีจิตใจ สบาย ความปกติสุขจะเกิดขึ้น คนจะอยู่อย่างสงบสุขหรือพยายามอยู่ให้ดีขึ้น โดยสิ่งใดดีมักจะ รับไว้ วัฒนธรรมจึงดำรงอยู่ได้และอาจมีวัฒนธรรมที่ใหม่และดีเพิ่มขึ้น

7. สภาพการเมือง ประเทศใดสภาพทางการเมืองมั่นคงประเทศนั้นจะมีแต่ ความปกติสุข สถาบันต่างๆ ก็สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

ปัจจัยที่บั่นทอนวัฒนธรรม คือ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง หรือ สูญไป ได้แก่

1. ความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นความรู้สึกผูกพันกับสิ่งเก่าๆ ตามความเคยชิน เช่น คนแก่มักกลัวโรงพยาบาล ไม่อยากไปถ้าไม่จำเป็นจริงๆ เพราะคิดว่าเป็นสถานที่ที่จะไปตายหรือ ชาวเขาไม่ชอบอาบน้ำบ่อยๆ เป็นต้น

2. กลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มต่อต้านวัฒนธรรมใดก็ตามที่ทำให้ตนเสียผลประโยชน์ เช่น คนเข้าทรงนิยมให้คนเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เพื่อตนจะได้มีรายได้ คนขายควายก็ไม่ชอบให้มีการ ทำควายเหล็ก เพราะจะทำให้ชาวนาซื้อควายน้อยลง ซึ่งทำให้ตนขาดรายได้ เป็นต้น

3. ทศนคติหรือเจตคติ แม้จะเห็นว่าวัฒนธรรมนั้นดี แต่ไม่เต็มใจรับเพราะเห็นว่ายากลำบากหรือไม่คุ้นเคย เช่น ชาวชนบทไม่นิยมเก็บเงินไว้กับบ้านหรือซื้อเป็นทองไม่นิยม ฝากไว้กับธนาคาร จึงทำให้ถูกปล้นสะดมได้ง่าย และทำให้เงินทองไม่หมุนเวียน เป็นต้น

4. การไม่เห็นคุณค่าประโยชน์ของวัฒนธรรมเพราะไม่เห็นผลทันตา วัฒนธรรมหลายๆ อย่างจึงต้องใช้เวลา ทำให้ปฏิบัติวัฒนธรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร

5. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น การแพทย์เจริญทำให้มีคนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรเพิ่มไม่ทันกับจำนวนคน ทำให้คนดิ้นรนเห็นแก่ตัว หรือคิดอาชญากรรม ประหัตประหารกัน ฯลฯ เป็นการทำลายล้างวัฒนธรรมที่ทำให้มีเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อต่อกัน เป็นต้น

6. สภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสภาพความแร้นแค้นยากจนที่ก่อให้เกิดปัญหาเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม เช่น อาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติด ฯลฯ เป็นการทำลายวัฒนธรรมอันดีงามที่มีอยู่แต่เดิม

7. สภาพการเมือง หากประเทศแตกแยกไม่มั่นคง มีการต่อสู้ทางลัทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กันเองหรือจากฝ่ายตรงกันข้าม (คอมมิวนิสต์) วัฒนธรรมก็จะบั่นทอน เช่น เราชักเคารพพระมหากษัตริย์ แต่คอมมิวนิสต์อาจจะมองไปในทางตรงกันข้าม เป็นต้น

2.7 วัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชน

ภูมิปัญญา หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่ชาวบ้านคิดขึ้น แสดงออกถึงความเชื่อวิถีการดำเนินชีวิต มีการสืบทอดต่อกันจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง สังคมยอมรับ และมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวได้

นายแพทย์ประเวศ วะสี (2536 : 11-18) ได้เสนอแนวทางใหญ่ๆ สำหรับส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนามี 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องทั่วทั้งสังคมว่าวัฒนธรรมคืออะไรและวัฒนธรรมสำคัญสำหรับการพัฒนาอย่างไร เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทรรคนะหรือสัมมาทิฐิ) แล้วสังคมก็จะปฏิบัติถูกต้องได้เองกิจกรรมในเรื่องนี้อาจมีดังต่อไปนี้

1.1 มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ

1.2 การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การส่งเสริมการวิจัย การสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และผลการวิจัยให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น

1.3 การสร้างสื่อประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ วีดีโอ มัลติมีเดีย การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการปรับปรุงอยู่เสมอ ควรจะแสวงหาความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ รวมทั้งทางภาคธุรกิจการเงินด้วย

1.4 การประชุมสัมมนาในหลายรูปแบบกับกลุ่มต่างๆ และควรมีการประชุมใหญ่ทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ภาค เป็นประจำทุกปี

2. การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น

ควรสนับสนุนเวทีวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรให้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น

3. ส่งเสริมสถาบันครอบครัว

ไทยเคยมีวัฒนธรรมครอบครัวที่อบอุ่น แต่บัดนี้สถาบันครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการพัฒนาแบบทันสมัย ควรพยายามตีประเด็นให้แตกต่างในสภาพความเป็นจริงของปัจจุบันจะส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวได้อย่างไร

4. ส่งเสริมองค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน

ชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้ปฏิบัติวัฒนธรรม และชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน หลายฝ่ายกำลังจับประเด็นนี้ได้และเข้าไปสู่เรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ควรร่วมกันจัดระบบข้อมูลข่าวสารเรื่องนี้เพื่อพัฒนาความเข้าใจดียิ่งๆ ขึ้น ซึ่งจะไปสนับสนุนการปฏิบัติของฝ่ายต่างๆ ให้ง่ายและได้ผลมากขึ้น

5. ปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย

การศึกษาของไทยในปัจจุบันตัดขาดจากรากทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นเหตุสำคัญของความเสื่อมสูญทางวัฒนธรรมและเกิดปัญหาต่างๆ จากความขาดแคลนทางวัฒนธรรมไทยมีวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ที่อาจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เรียกว่าเป็น “สมบัติทิพย์ของการศึกษา” แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การศึกษาไม่ได้เรียนรู้จากสมบัติทิพย์นี้ ควรปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย แต่ทั้งนี้มิใช่เป็นการท่อง “วิชา” วัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการปฏิบัติและการซึมซับถ้าการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้งจะไม่ได้สัมผัสวัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมไม่ใช่วิชา แต่เป็นความจริงที่มีชีวิต ถ้าการศึกษาเอาความจริงเป็นตัวตั้ง การศึกษาก็จะสัมผัสกับวัฒนธรรม รัฐบาลควรมีนโยบายให้การศึกษาทุกระดับปรับกระบวนการเรียนรู้ โดยเอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นเครื่องมือให้เข้าใจความจริงดีขึ้นและให้มีการเรียนรู้จากฐานทางวัฒนธรรม

6. วัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ

เนื่องจากวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และการรักษาสภาพแวดล้อมดังกล่าวแล้ว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรร่วมมือกันสร้าง

ความเข้าใจเรื่องนี้ให้ชัดเจน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจ

7. กองทุนและการบริหารงานวัฒนธรรม

ในการส่งเสริมวัฒนธรรมกับการพัฒนาต้องการเงินทุนและการบริหารจัดการที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ควรมีการเพิ่มเงินกองทุนวัฒนธรรมให้มีจำนวนมากพอ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของความหลากหลายและกระจายอำนาจ อำนาจรัฐที่รวมศูนย์จะบริหารจัดการเรื่องวัฒนธรรมไม่ดี และอาจทำให้เกิดความไขว้เขว ถ้าเห็นความสำคัญของเรื่องวัฒนธรรม และต้องการส่งเสริมให้เข้มแข็งขึ้น ไม่ควรตั้งกระทรวงวัฒนธรรม เพราะกระทรวงเป็นอำนาจรัฐรวมศูนย์ ไม่เหมาะแก่งานวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของการส่งเสริมความหลากหลายตามธรรมชาติของวัฒนธรรม แต่ควรออกกฎหมายสภาวัฒนธรรม (Cultural Council) เพื่อปรับสถานะของสำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นองค์กรอิสระที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล ทำนองเดียวกับสภาวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกา

3. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของชุมชนเมืองหรือชนบทรวมตัวกัน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา ให้ดีขึ้นตามลำดับ มีการผนึกกำลัง ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

3.1 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี 2545 : 76-77) กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนั้นจะรู้ทันข่าว ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการองค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน การประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) หมายถึง ความรักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คนมีคุณภาพและคุณธรรม สงบสุข จิตใจเยือกเย็น

เฉลียว บุรีภักดี (2545 : 76) ได้สรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนและชุมชนที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งพาตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของคนและชุมชน

3. สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใสและมีรายงานความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชนภาคธุรกิจ ข้าราชการและอื่นๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม

สำหรับ อูทัย ดุลยเกษม และอรศรี รามพิทยาพงศ์ (2540 : 80) ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งมี 7 ประการ ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนในชุมชนไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง

2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร มีรูปแบบการผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลัก และเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์ การบริโภคเน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตร และสังคม ในรูปการแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี

3. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ในการใช้ชีวิต ความเชื่อในเรื่องกรรม การเคารพขนบธรรมเนียมต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณ เอื้อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยการสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาปฏิบัติจริง

5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพัตดินในกรอบของศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชนหรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่มีโครงสร้างทางสังคมในแนวนอน จะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลาย ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น และมีการทำงานในรูปการปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แทนแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น จะมีหวังสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างดี

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นสถานที่พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ล้วนเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้รวดเร็วทันเหตุการณ์

3.2 ปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เทียบ เหล่าสุวรรณ (2541 : 9-10) กล่าวถึง ปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยสำคัญ คือ

1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชนและเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มองค์กร เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับ

การตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

2. มีการดำเนินเป็นกิจกรรมผ่านองค์กรและองค์กรเครือข่าย คำว่ากิจกรรม หมายถึง กิจกรรมที่เป็นธุรกิจและกิจกรรมที่ไม่ใช่ธุรกิจ ในกรณีขององค์กรชุมชนที่ดำเนินธุรกิจผ่านองค์กรและองค์กรเครือข่ายแทนการดำเนินธุรกิจเป็นรายบุคคล ย่อมเป็นหลักประกันการพึ่งตนเองได้ประการหนึ่ง เพราะองค์กร คือ ที่มาของอำนาจ เช่น อำนาจทางความรู้ ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนการระดมทุนภายใน ให้มีการรวมกันซึ่งรวมกันขาย ย่อมมีอำนาจต่อรองกับภายนอกมากขึ้น เมื่อองค์กรได้มีการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในรูปเครือข่าย ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายผู้นำ เครือข่ายกิจกรรม หรือเครือข่ายการเรียนรู้ ก็จะทำให้องค์กรมีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

3. องค์กรมีการดำเนินกิจกรรมหรือธุรกิจแบบครบวงจร องค์กรชุมชนหลายองค์กรที่ประกอบธุรกิจไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เพราะดำเนินธุรกิจไม่ครบวงจร เช่น ขายแคลนเงินทุนต้องอาศัยเงินทุนภายนอก นอกจากจะมีความยุ่งยากในการกู้ยืม ยังมีดอกเบี้ยสูง การผลิตก็เช่นเดียวกัน แต่ไม่มีตลาดจำหน่าย ผลผลิตบางอย่างต้องนำมาจากแหล่งอื่นที่ห่างไกลทำให้เสียหาย หรือผลิตผลได้แต่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูป จะเห็นได้ว่า การประกอบกิจกรรมหรือธุรกิจไม่ครบวงจรไม่สามารถพึ่งตนเองได้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี 2545 : 74-78) ทรงตรัสถึงสาระสำคัญของแนวคิดที่สามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ประเด็นที่ว่าเป็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทุกคน และของท้องถิ่น จึงต้องมีการพัฒนาคนในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

2. หลักการพัฒนา 10 ประการ คือ

2.1 หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.2 หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคคนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริเวณที่ใกล้ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดแล้วสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัว เป็นการใช้จ่ายเงินมากและอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

2.5 วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนจะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้เข้มแข็งและยั่งยืน

2.6 ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผล ต้องทำในรูปของหนึ่งโครงการ มีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ มีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและมีกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินไปแล้วสามารถประเมินผลและมีประสิทธิภาพ

2.7 การประสานงาน หน่วยงานของราชการและเอกชนต้องมีการประสานงาน^๕ ความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงานให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.8 การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงาน ระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.9 ความมีคุณธรรมและศิลปะการพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญ คือ คุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้น การพัฒนาคนจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

2.10 การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่น ในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นไทย เทคโนโลยีที่ดีจะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคนแล้วช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. **วิธีการพัฒนา** เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่เข้าสู่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนาคน ได้แก่ วิธีการให้การศึกษาผสม วิธีการทำงานกับกลุ่มคน วิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (PAR) กล่าวคือ นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่วางแผนและปฏิบัติงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีการทำงานกับหน่วยงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนขาด เพื่อให้ ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือการให้โอกาสแก่ชุมชนได้แสดงความเข้มแข็งออกมา โดยการให้ชุมชนตัดสินใจแก้ปัญหาและจัดการพัฒนาด้วยพลังของคนในชุมชนเอง ชุมชนเข้มแข็งเมื่อคนรวมพลังตัดสินใจแก้ปัญหาและจัดการพัฒนา

4. แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน จัดอยู่ในภูมิปัญญาของกลุ่มศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มีอารมณ์และทัศนคติของเจ้าของเป็นพื้นฐานและมีเอกลักษณ์ของสังคม จึงมีความเรียบง่ายมากกว่าการปรุงแต่ง มีความสอดคล้องประสานกับสภาพจริงของวิถีชีวิตในสังคมและเป็นองค์ความรู้ทางด้านดนตรีที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง และได้สั่งสม สืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ

4.1 ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

คำว่า “เพลงพื้นบ้าน” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Folk song” นักวิชาการและกลุ่มศึกษาเพลงพื้นบ้านในประเทศไทยเรียกชื่อเพลงพื้นบ้านต่างๆ กัน เช่น เพลงชาวบ้าน เพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นเมือง อย่างไรก็ตามชื่อเรียกดังกล่าวมีความหมายตรงกับคำว่า “Folk song” ทั้งสิ้น มีนักวิชาการด้านเพลงพื้นบ้านหลายท่านได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านไว้ดังนี้

สุมาลย์ เรืองเดช (2526 : 41) ได้กล่าวไว้ว่า เพลงพื้นบ้าน คือ วรรณกรรมชาวบ้าน ประเภทหนึ่งที่ใช้ร้องเล่นกันในสังคมท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยใช้ความจำ ไม่มีการบันทึกให้ทราบถึงผู้แต่งที่มาของเพลงหรือแม้กระทั่งระเบียบวิธีเล่นก็ใช้จดจำสืบต่อกันมา จึงเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า เป็นวัฒนธรรมด้านการบันเทิงของชาวบ้านในท้องถิ่น แล้วแพร่กระจายไปยังอีกถิ่นหนึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก

เอนก นาวิกมูล (2528 : 65) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันจนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต มีลักษณะประจำถิ่น แต่ละถิ่นจะมีท่วงทำนองและลีลาที่แตกต่างกันออกไป แต่มีแบบแผนที่คล้ายคลึงกันจนถือเป็น

วิถีของสังคมได้ มีการถ่ายทอดด้วยปากต่อปาก หรือการสังเกต จดจำ คือไม่ได้ใช้ตัวหนังสือ เป็นสื่อ เวลาร้องเล่นจะร้องโต้ตอบกัน ร้องคนเดียวหรือร้องพร้อมกันก็ได้ ใช้เครื่องประกอบจังหวะ น้อยขึ้น อาจใช้การปรบมือเป็นจังหวะหรือไม่ใช้เครื่องประกอบจังหวะเลย บางที่เรียกเพลงเหล่านี้รวมๆ กันไปว่าเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง

กล่าวโดยสรุป เพลงพื้นบ้าน เป็นเพลงของชาวบ้านที่ใช้ร้องเล่นกันในท้องถิ่นของผู้คน มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของท้องถิ่นมักใช้ถ้อยคำเรียบง่าย มีสำนวนคมคายอันเกิดจากปฏิภาณไหวพริบ ร้องเล่นโต้ตอบกัน ระหว่างชายหญิงในงานเทศกาล หรืองานรื่นเริงต่างๆ หรือร้องเล่นเวลาประกอบกิจการงานอาชีพ มีการถ่ายทอดทางวาจาและการจดจำ ไม่มีการจดบันทึก

4.2 ลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้าน

เอนก นาวิกมูล (2527 : 77-92) ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของกลุ่มชน คนในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ บทเพลง ชาวบ้านร่วมกันขับร้อง หรืออย่างน้อยเคยฟังและรู้จักเนื้อเพลง เป็นต้นว่า เพลงในท้องถิ่นและลานนวดข้าว เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เพลงพานพาง เป็นเพลงที่เกิดจากการทำงานร่วมกันของชาวนา ชาวนามีส่วนในการร้องโต้ตอบกัน เนื้อร้องจึงสั้นและง่ายต่อการโต้ตอบ คนอื่นๆ ที่ไม่ได้ร้องในขณะนั้นก็เป็นลูกคู่คอยร้องรับและให้จังหวะ

2. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องทำนองไม่ตายตัว เนื้อร้องหรือบทเพลงสามารถขยายออกไปเรื่อยๆ หรือตัดทอนให้สั้นเข้าก็ได้ตามใจคนร้อง เราจึงพบเสมอว่า เพลงพื้นบ้านเพลงเดียวกัน แต่มีเนื้อร้องที่แตกต่างกัน

3. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเรียบง่าย ซึ่งจะปรากฏอยู่ในถ้อยคำการร้องและการแสดงออก ได้แก่ ความเรียบง่ายในการใช้ถ้อยคำ เช่น การใช้คำ สำนวน โวหาร และความเรียบง่ายที่ชาวบ้านใช้โดยทั่วไป ไม่ใช้ศัพท์สูงที่ต้องแปล ความเรียบง่ายในการร้อง มีการร้องคำซ้ำ ซ้ำวรรค มีทำนองหลักเพียงทำนองเดียวร้องซ้ำไปซ้ำมาหลายเที่ยว ส่วนความเรียบง่ายในการแสดงออก ก็คือในการร้องไม่ต้องมีอุปกรณ์มาประกอบมากมาย ร้องเล่นกันตามลานบ้าน ลานวัด หรือตามเวทียกสูงที่ไม่มีการสร้างฉากประกอบเครื่องดนตรีก็เป็นเพียงเครื่องดนตรีเพื่อให้จังหวะหรือการใช้ปรบมือประกอบกันได้ การแต่งกายก็แต่งแบบชาวบ้านทั่วไป

4.3 ประเภทของเพลงพื้นบ้าน

ประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มคนต่างๆ ที่เป็นกลุ่มใหญ่ๆ กระจายไปตามภูมิภาคศาสตร์ต่างๆ จะเห็นได้ว่ามีเพลงพื้นบ้านอยู่มากมาย และมีนักวิชาการด้านเพลงพื้นบ้านหลายท่านได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านไว้ดังนี้

เอนก นาวิกมูล (2527 : 109) ได้เสนอวิธีแบ่งประเภทเพลงพื้นบ้านเพื่อความสะดวกในการศึกษาไว้หลายวิธีคือ

1. การแบ่งตามความสั้นยาวของเพลง เช่น เพลงสั้น ได้แก่ เพลงระบำ เพลงกล่อมเด็ก เพลงซ้กกระดาน ส่วนเพลงยาว ได้แก่ เพลงช้อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงอีแซว เพลงเรือ

2. การแบ่งตามรูปของกลอน คือจัดเพลงที่มีฉันทลักษณ์เหมือนกันอยู่ในพวกเดียวกันจัดออกเป็น 3 พวก คือ พวกกลอนสัมผัสท้าย คือเพลงที่ลงสระข้างท้ายสัมผัสกันไปเรื่อย ได้แก่ เพลงช้อย ลำตัด เพลงระบำชาวไร่ ระบำบ้านนา เพลงหน้าเอย เพลงสงคอล์พวน เพลงอีแซว เพลงเทพทอง พวกที่ 2 คือลงกลอนสัมผัสท้ายเหมือนกันแต่เวลาลงเมื่อใดต้องมีการสัมผัสระหว่างวรรคท้ายเกี่ยวโยงกัน เช่น เพลงเรือ เพลงเต็นกำ เพลงขอทาน เพลงแอ้ว เค้าล้าซอ ส่วนพวกที่ 3 เป็นพวกไม่ค่อยเหมือนใครแต่อาจคล้ายคลึงกันบ้าง เช่น เพลงสำหรับเด็ก เพลงระบำ เพลงสงฟาง เพลงซ้กกระดาน เพลงเต็นกำรำเคียว เพลงพาดควาย เพลงปรบไก่ เพลงเหย่ย

3. การแบ่งเป็นเพลงปฏิพากย์และเพลงธรรมดา เพลงปฏิพากย์คือเพลงที่ร้องโต้ตอบกัน ได้แก่ เพลงช้อย เพลงอีแซว ส่วนเพลงธรรมดาคือเพลงที่ร้องคนเดียวหรือร้องพร้อมกันไม่จำเป็นต้องโต้ตอบกัน

4. การแบ่งตามช่วงเวลาในการแสดง เช่น

4.1 เพลงที่เล่นตามเทศกาลและฤดูกาลเช่นหน้าน้ำหรือหน้ากฐิน เล่นเพลงเรือ เพลงหน้าเอย หน้าเกี่ยวข้าวเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เพลงซ้กกระดาน หน้าตรุษสงกรานต์ เล่นเพลงพิษฐาน เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย ฯลฯ

4.2 เพลงที่เล่นได้ทั่วไปโดยไม่จำกัดช่วงเวลา เช่น เพลงกล่อมเด็ก ลำตัด เพลงอีแซว เพลงช้อย ฯลฯ

สำหรับ สุภัญญา สุจนายา (2545 : 24) ได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านตามวัตถุประสงค์ในการร้องไว้ 8 ประเภท ดังนี้

1. เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ร้องเพื่อกล่อมให้เด็กนอนหลับได้ไวขึ้น เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กโดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกัน คือ กล่าวถึงภาวะการนอนหลับ ความรัก

ความอาทรของแม่ที่มีต่อลูก เพลงกล่อมเด็กในภาคกลางนิยมเปรียบเทียบความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กกับสัตว์ที่คุ้นเคย เช่น นกเขา นกเอี้ยง นกขุนทอง ฯลฯ นอกจากนี้เพลงกล่อมเด็กหลายบทยังกล่าวถึงเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเด็ก เช่น ความรักระหว่างหนุ่มสาว ความประเพณีที่ไม่ดีของคนในสังคม ปัญหาในครอบครัว เช่น ความยากจน การขาดพ่อ การดูถูกของเพื่อนบ้าน ฯลฯ และเรื่องราวในวรรณคดีหรือนิทานที่รู้จักกันดีในสังคม

2. เพลงปลอบเด็กหรือเพลงหยอกเด็ก เป็นเพลงที่ร้องเพื่อปลอบหรือหยอกเด็กเล็กๆ เป็นเพลงสั้นๆ ใช้คำง่ายมักเป็นคำเลียนเสียงธรรมชาติเพื่อฝึกให้เด็กรู้จักใช้อวัยวะ แขน - ขา

ตัวอย่างเพลงปลอบเด็ก เช่น “ตั้งไข่ล้ม ต้มไข่กิน ไข่ตกดิน อดกินไข่เนื้อ” (ประกอบการสอนเดิน)

3. เพลงเด็กร้องเล่น คือ เพลงที่เด็กใช้ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน อาจเป็นเพลงร้องธรรมดาหรือเพลงล้อเลียน ซึ่งเป็นเพลงสั้นๆ เล่นคำคล้องจองและเล่นเสียงสูงต่ำ เนื้อหาของเพลงนำมาจากสิ่งรอบๆ ตัวเด็ก เรื่องธรรมชาติ ครอบครัว เพื่อนฝูง บางวรรคก็มีความหมาย บางวรรคไม่มีความหมาย เพราะมุ่งกระหึ่มเสียงให้สนุกสนานเท่านั้น เช่น “ซี้ตุ๊กกลางนา ซี้ตุ๊กแก ซี้มูกยายแก่ ออระแฉ้ ออระชอน” วรรคสุดท้ายของเพลงนี้ไม่มีความหมายแต่ช่วยย้ำเสียงให้สนุก เพลงร้องเล่นบางเพลงนอกจากร้องเอาสนุกแล้วยังช่วยสอนเด็กให้รู้จักหาคำคล้องจองได้อีกด้วย เพลงร้องบางทีก็มีทำทางง่ายๆ ประกอบด้วย

4. เพลงประกอบการละเล่น คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบการเมื่อมีการเล่น ส่วนใหญ่เป็นการร้องกลุ่ม บางทีก็มีการปรบมือให้จังหวะหรือทำท่าทางประกอบด้วย ได้แก่ บทร้องประกอบการละเล่นของเด็ก เช่น จำจี้ มอญซ่อนผ้า และเพลงร้องประกอบการเล่นของหนุ่มสาว ยามตรุษสงกรานต์ เช่น เพลงคล้องช้าง เพลงระบำ ซึ่งเป็นเพลงปรับของการเล่นลูกช่วงชัยรำ ฯลฯ เพลงเข้าผีต่างๆ เช่น เพลงแม่ศรี เพลงลิงลม เป็นต้น

5. เพลงโต้ตอบ เพลงโต้ตอบชายหญิงหรือนักวิชาการเรียกว่า เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี้ยวพาราสี มีจุดเด่นอยู่ที่ปฏิภาณ การใช้โวหารชิงไหวชิงพริบกัน เพลงโต้ตอบของชาวไทยภาคกลางมีอยู่มากมายหลายสิบชนิด มีทั้งเพลงโต้ตอบขนาดสั้น ร้องโต้ตอบวรรคต่อวรรคจนถึงโต้ตอบแบบบทต่อบท ดำเนินเรื่องเป็นชุดยาว

เพลงโต้ตอบขนาดสั้น ได้แก่ เพลงเดินกำรำเคียว เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย เพลงชักเย่อ เป็นต้น

เพลงโต้ตอบขนาดยาว ได้แก่ เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำ เพลงช้อย เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เป็นต้น

ส่วนเพลงพื้นบ้านที่พัฒนาไปเป็นมหรสพเป็นเพลงที่ร้องได้ในโอกาสทั่วไป เพลงกลุ่มนี้ ได้แก่ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เพลงระบำบ้านนา เพลงทรงเครื่อง และลำตัด

6. เพลงร้องรำพัน คือ เพลงร้องเดี่ยวเพื่อพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว หรือพรรณนาสิ่งที่พบเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น อาจร้องธรรมดาหรือมีเครื่องดนตรีประกอบก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ร้องซึ่งจะร้องคนเดียว เพลงประเภทนี้ร้องทุกโอกาสไม่เจาะจงเทศกาล ได้แก่ เพลงพาดควายซึ่งเด็กเลี้ยงควายร้องเล่นในยามเย็น เพลงขอทานซึ่งวงนิพกร้องคลอกับฉิ่งหรือโหม

7. เพลงประกอบการละเล่นของผู้ใหญ่ คือเพลงที่ใช้ร้องประกอบการละเล่นของชาวบ้านทั้งชายและหญิงในยามตรุษสงกรานต์ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นการเล่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพิธีกรรมเข้าทรงหรือเรียกว่าเข้าผี นิยมเล่นตอนกลางคืนมีปรากฏทุกภาค ได้แก่ เข้าทรงแม่ศรี ลิงลม นางดั่ง นางสาก ฯลฯ การละเล่นกลุ่มนี้มีลักษณะการเล่นกึ่งพิธีกรรม เพราะเป็นการเชิญผีชนิดต่างๆ ให้เข้ามาสิงร่างของผู้เล่นที่เป็นคนทรงโดยร้องเพลงเชิญผี เมื่อผีเข้าแล้วคนทรงจะทำท่าทางต่างๆ ส่วนการละเล่นกลุ่มหลังเป็นการละเล่นที่ไม่เกี่ยวข้องกึ่งพิธีกรรม เป็นการเล่นเอาสนุกไม่เน้นแพ้ ชนะ นิยมเล่นตอนบ่าย ได้แก่การเล่นลูกขง ตีจับ สะบ้า ซักเยื่อมอญซ้อนผ้า ฯลฯ

8. เพลงประกอบพิธีกรรม คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ในพิธีกรรมดังกล่าว เพลงประกอบพิธีจะเป็นส่วนสำคัญยิ่ง เพราะได้สรุปจุดประสงค์หรือหลักการในการทำพิธีนั้นๆ ไว้ในบทร้อง ส่วนดนตรีที่บรรเลงประกอบก็ช่วยให้ผู้เข้าร่วมในพิธีเกิดอารมณ์คล้อยตาม ได้แก่ เพลงแห่นางแมว ในพิธีขอฝนประมาณเดือน 8-9 ซึ่งทำกันในเดือนที่ฝนมาล่าหรือปีที่แล้งจัด เพลงปั้นเมฆ บทแห่ล่ บทสวดขวัญในพิธีทำขวัญเด็ก พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค และพิธีแต่งงาน สวดคฤหัสถ์ หรือสวดมาลัยซึ่งร้องในงานศพ

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น คิดประดิษฐ์แบบแผนการร้องของตนตามสภาพแวดล้อม ค่านิยม และสำเนียงภาษาพูดที่แตกต่างกันไป เพลงพื้นบ้านจึงอิงอยู่กับการดำรงชีวิตคนไทยอย่างใกล้ชิด เช่น การทำงาน เทศกาลต่างๆ พิธีกรรม ประเพณี การละเล่น เป็นต้น

4.4 บทบาทของเพลงพื้นบ้าน

นักมนุษยวิทยาส่วนใหญ่จะศึกษาเพลงพื้นบ้านในฐานะเป็นพฤติกรรมด้านหนึ่งของมนุษย์และเป็นผลิตผลส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกับกิจกรรมประเภทอื่นๆ เช่น วรรณกรรม

ศาสนาหรือการเมือง เป้าหมายหลักที่นักมนุษยวิทยาแสวงหาคือความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ในชุมชนที่ตนศึกษาอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ ดังนั้นเพลงพื้นบ้าน จึงได้รับความสนใจในแง่ที่มี ความสัมพันธ์หรือบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมด้านอื่นๆ

เมอร์เรียม (Merriam 1964 : 22) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า บทบาทเบื้องต้นแรกของเพลงพื้นบ้านที่มีต่อสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดบูรณาภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม ซึ่งผลของการศึกษาเพลงในสังคมต่างๆ ได้พบว่าเพลงยังมีหน้าที่ทาง สังคมอีกหลายประการ คือ

1. เป็นหน้าที่ตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ทางสังคมที่สะท้อนออกมาให้เห็นตาม ความเชื่อทางศาสนาและระบบชนชั้นทางสังคม

2. มีหน้าที่คอยกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ ซึ่งจะพบได้ในเพลงที่ เกี่ยวกับการทำงาน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว หรือถ้าเป็นสังคมแบบดั้งเดิมก็จะพบเพลงที่เกี่ยวกับการล่าสัตว์และการสงคราม เป็นต้น

3. เพลงมีบทบาทเสมือนเครื่องควบคุมทางสังคม แบบแผนที่สมควร รวมทั้งกำหนด พฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมให้กับสังคมและชี้นำระเบียบ

4. เพลงมีบทบาทโดยรักษาสถาบันที่สำคัญของสังคม เช่น ศาสนา ความเชื่อ เพราะทำให้การประกอบพิธีกรรมมีเหตุผล โดยมีหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม

5. มีหน้าที่ทำให้เกิดความสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

สำหรับ สุกัญญา สุขฉายา (2545 : 80) ได้จำแนกบทบาทของเพลงพื้นบ้านใน สังคมไทยไว้ 5 ประการดังนี้

1. ให้ความบันเทิง

เพลงพื้นบ้านให้ความเพลิดเพลินแก่สมาชิกของสังคม เพลงร้องเล่นและเพลงประกอบการ เล่นของเด็กเป็นเพลงสนุก ประกอบด้วยเสียงจังหวะและคำที่เร้าอารมณ์ เด็กๆ จึงชอบร้อง เล่นเข้าเหย้ากัน เพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงที่ผู้ร้องต้องการให้เด็กฟังเพลินจะได้หลับง่ายและเร็วขึ้น ในขณะที่ผู้ร้องเองก็เพลิดเพลินผ่อนคลายอารมณ์เครียดไปด้วยในตัว เพลงได้ตอบเป็น เพลงที่มีเนื้อหาสนุกเพราะเป็นเรื่องของการเกี่ยวพาราฮีเรื่องของความรัก การปะทะคารมระหว่าง ชายหญิง ยิ่งเพลงปฏิพากย์ที่เป็นการแสดงด้วยแล้วยิ่งสนุกใหญ่ เพราะเป็นสิ่งบันเทิงที่เต็มไปด้วย โวหารปฏิภาณและโวหารสังวาสที่เรียกเสียงฮาเสียงหัวเราะจากผู้ฟัง เพลงพื้นบ้านโดยทั่วไป มีจังหวะสนุก คึกคักเร้าใจ มีลีลาสนุก เวลาร้องมีท่าทางประกอบ มีการรำทำนองอย่างสวยงาม และรำยั่วเย้าที่เป็นอิสระแล้วแต่ผู้รำจะคิดประดิษฐ์ทำขึ้น ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน เพลงพื้นบ้าน ในแง่นี้จึงมีบทบาทเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ

2. ให้การศึกษา

ในสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ไร้การศึกษา เพลงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็คือ สั่งสอนหรือให้ความรู้โดยตรง ความรู้ในที่นี่หมายถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เช่น เพลงกล่อมเด็กบทที่ชื่อ “ชมดาว” ของภาคใต้ ให้ความรู้เรื่องดวงดาวต่างๆ ส่วนความรู้ทางอ้อม คือ ใช้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยสอดแทรกคำสอนทางศาสนา ค่านิยมและกฎเกณฑ์ในสังคมที่ควรปฏิบัติไว้ในบทเพลง

3. ควบคุมสังคม

การควบคุมและรักษาปทัสถานของสังคม การชี้แนะระเบียบแบบแผนตลอดจนการกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคมนั้น เพลงพื้นบ้านที่เน้นการแสดงจะมีบทบาทประการนี้เด่นเป็นพิเศษ เพราะว่าผู้ที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลง นอกจากจะมีน้ำเสียงดีโวหารดีแล้ว ยังต้องมีความรู้ทั้งในเรื่องประสพการณ์ชีวิตและเรื่องทั่วไปพอที่จะโน้มน้าวจิตใจผู้คนในสังคมให้คล้อยตามอีกด้วยจึงจะได้รับความนิยม ดังที่หมอลำจินตนา เย็นสวัสดิ์ อธิบายคุณสมบัติของหมอลำว่า “หมอลำต้องลำให้ม่วนหู ม่วนใจ โน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้มาทางศีลธรรม จึงต้องสรรหากลอนลำคำคมมาเสนอสนอง” พิจารณาจากเนื้อหาจะพบว่าในเพลงได้ตอบของภาคกลาง แม้ว่าเนื้อร้องมีลักษณะที่สนับสนุนการละเมิดกรอบประเพณีของสังคม เช่น การที่หนุ่มสาวรักกันและชวนกันหนีไปอยู่ด้วยกันที่เรียกว่า “ลักหาพาหนี” และมีถ้อยคำอันอุดมไปด้วยเรื่องเพศ แต่ถ้าพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่ามีการถ่วงดุลเนื้อหาไว้ด้วย ซึ่งทำได้โดยให้พ่อเพลงแม่เพลงอีกคนเข้ามาขัดจังหวะ นำคำสอนทางพุทธศาสนามาสอดแทรกชี้ให้เห็นผลเสียของการฝักใฝ่ในเรื่องเพศ

4. เป็นที่ระบายความคับข้องใจ

เพลงพื้นบ้านเป็นร้อยกรองที่มีความเป็นอิสระในการสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพลงพื้นบ้าน จึงเป็นทางออกที่คนในสังคมใช้ระบายความคับข้องใจที่มีต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจและประเพณี ค่านิยมของสังคม

5. เป็นสื่อมวลชนชาวบ้าน

ในยุคก่อนที่จะมีวิทยุโทรทัศน์ เพลงพื้นบ้านได้ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนกระจายข่าวสารในสังคม เพลงร้อยพรรษา(กาญจนบุรี) เพลงบอก(ภาคใต้) เพลงตรุษ(สุรินทร์) ทำหน้าที่บอกให้รู้ว่าถึงเทศกาลปีใหม่แล้ว เชิญชวนชาวบ้านเตรียมตัวเตรียมจิตใจต้อนรับปีใหม่ที่จะมาถึง เพลงมหรสพอื่นๆ ล้วนส่งสารที่เกี่ยวกับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ เพลงที่โด่งดังมาก เพราะเกี่ยวข้องกับการเมืองก็คือ หมอลำ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่กระจายข่าวเรื่องผู้มีบุญไปทั่วภาคอีสานทำให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา เข้าร่วมเป็นพวกจำนวนมากจนเกิดความขัดแย้งทางการเมือง

อย่างรุนแรง ในทางตรงกันข้ามบางครั้งรัฐบาลก็อาศัยศิลปินพื้นบ้านเป็นสื่อส่งข่าวสารถึงชาวบ้าน เพื่อผลทางการเมืองของรัฐบาล ดังเช่นในสมัยจอมพลป. พิบูลสงครามขอร้องให้หมอลำร้องกลอน ลำปลุกผักสวนครัว สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สนับสนุนหมอลำให้ออกเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ ของกรมประชาสัมพันธ์ เกิดกลอนลำต่อต้านคอมมิวนิสต์สรรเสริญสหรัฐอเมริกา กลอนลำ เรียกร้องให้ผู้หลงผิดที่เข้าป่าออกมามอบตัวกับรัฐบาล เป็นต้น นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านยังแสดงถึง ทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองในอดีต เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ในทัศนะ ของชาวบ้านอย่างแท้จริง เช่น เพลงเรือสำนวนภิกษุพร้อมกล่าวถึงการรบไทย - ฝรั่งเศส

จากบทบาทที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าเพลงพื้นบ้านสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่คนในสังคม เพลงที่ร้องในยามสงครามดีไม่ว่าจะเป็นเพลงโต้ตอบหรือเพลงประกอบการ เล่นสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวของคนในหมู่บ้าน เพลงที่ร้องในขณะทำงานร่วมกัน เช่น เพลงในลานนวดข้าว ก่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในการทำงาน เพลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ ช่วยรวมศูนยจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีมีสมาธิ ย้ำความเป็นสมาชิกของกลุ่ม และย้ำความเชื่อที่กลุ่มมีต่อสิ่งเดียวกัน

4.5 การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2528 : 275, อ้างถึงใน บัวผืน สุพรรณนยศ 2548 : 23) ได้กล่าวว่าการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านให้คงอยู่อย่างมีชีวิตและมีบทบาทเหมือนเดิมอาจทำได้ยาก แต่สิ่งที่ทำได้ ในขณะนี้ก็คือการอนุรักษ์ เพื่อช่วยให้วัฒนธรรมของชาวบ้านซึ่งถูกละเลยมานานปรากฏอยู่ใน ประวัติศาสตร์ของสังคมไทยเช่นเดียวกับวัฒนธรรมที่เราถือเป็นแบบฉบับ สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์นี้มี 2 วิธี คือ

1. การอนุรักษ์ตามสภาพดั้งเดิมที่เคยปรากฏ หมายถึง การสืบทอดรูปแบบเนื้อหา วิธีการร้องการเล่น เหมือนเดิมทุกประการ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา
2. การอนุรักษ์โดยการประยุกต์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเนื้อหาให้ สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันเพื่อให้คงอยู่และมีบทบาทในสังคมต่อไป

การศึกษาเพลงพื้นบ้านที่ยังคงหลงเหลืออยู่นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจาก จะเป็นการรวบรวมข้อมูลที่กำลังสูญหายไป อันเนื่องจากการบันทึกแบบใหม่แล้วนั้นยังใช้เป็นสื่อ ในการศึกษาสภาพของสังคมหรือท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความเป็นอยู่ ค่านิยม ทัศนคติ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ที่สะท้อนมาในเนื้อหาของบทเพลง

5. เพลงอีแซว : เพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี

เพลงพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ ซึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีมีเพลงพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีคือ “เพลงอีแซว” โดยมีประวัติความเป็นมาและมีรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงเพลงอีแซว ดังนี้

5.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซว

เพลงอีแซวเป็นเพลงร้องโต้ตอบ เดิมเป็นเพลงยั่วเย้าสนุกๆ ต่อมาปรับร้องเป็นเพลงตบๆ สามารถแสดงเป็นอาชีพได้ เพลงอีแซวกำเนิดในแถบจังหวัดสุพรรณบุรีต่อแดนอ่างทอง เล่นได้ทุกโอกาส นิยมเล่นกันในจังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี และจังหวัดใกล้เคียง ปัจจุบันยังนิยมหาคณะเพลงไปเล่นตามงานต่างๆ อยู่ (เอนก นาวิกมูล 2528 : 102)

ที่มาของชื่อ “อีแซว” ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่ามาจากคำหรือความหมายใด อาจมาจากคำว่า “แซว” ที่หมายถึง แกร่วอยู่ เพราะเดิมการเล่นเพลงอีแซวฝ่ายชายจะต้องร้องเพลงปลอบปรบมือหรือเป่าแคนเดินหาแม่เพลงในลักษณะของการเดินไปเดินมา คือแกร่วอยู่อย่างนั้นจนกว่าจะพบแม่เพลงหรือจนกว่าแม่เพลงจะลุกขึ้นตอบ หรืออาจเป็นเพราะต้องยืนร้องแซว (แกร่วอยู่) ทั้งคืน หรือ มาจากคำว่า “แซว” ซึ่งเป็นศัพท์สแลง หมายถึง การยั่วเย้า เพราะเดิมจะเรียก “เพลงอีแซว” ว่า “เพลงยั่ว” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเพลงอีแซวให้เข้ากับยุคสมัย อย่างไรก็ตาม คำว่า “เพลงอีแซว” ก็เรียกกันมานานไม่ต่ำกว่า 60-70 ปีแล้ว (บัวผัน สุพรรณยศ 2535 : 39) ซึ่งอาจกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซวแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. เพลงอีแซวและผู้เล่นเพลงในยุคแรก เพลงอีแซวในยุคแรกนั้นเป็นเพลงปฏิพากย์สั้นซึ่งหนุ่มสาวใช้ร้องยั่วเย้าหรือเกี้ยวพาราสีกันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงใจ ชาวบ้านทั่วไปสามารถร้องเล่นกันได้โดยไม่ต้องฝึกหัดเพราะมีลักษณะเป็นบทกลอนสั้นๆ และง่ายๆ จะเห็นได้ว่าในหนึ่งบทกลอนจะมีเพียง 2 วรรค และมีสัมผัสระหว่างวรรคเพียงแห่งเดียว เนื้อหาก็กี่เกี่ยวกันไปแกกั้นมา ไม่ต้องคิดหาคำยากจำนวนมากๆ จึงสามารถร้องได้ทันที ความยาวของการร้องแกกั้นก็ไม่จำกัดร้องเล่นกันได้ตลอดคืน

2. เพลงอีแซวและผู้เล่นเพลงในยุคที่สอง เมื่อประมาณ 60-70 ปีมานี้ เพลงอีแซวได้พัฒนามาเป็นเพลงโต้ตอบอย่างยาวดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ มีเนื้อร้องยาวขึ้นและดัดแปลงทำนองให้แตกต่างกันไปจากเดิม โดยยืมเนื้อร้องมาจากเพลงพื้นบ้านอื่นๆ เช่น เพลงช้อย เพลงพวงมาลัย ฯลฯ ทั้งนี้เพราะพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก่ามักจะร้องเพลงพื้นบ้านข้างต้นได้ อยู่ก่อนแล้วเมื่อมาเล่นเพลงอีแซวจึงนำเนื้อร้องของเพลงดังกล่าวมาดัดแปลงจำนวนคำและใส่ทำนองใหม่

3. เพลงอีแซวและผู้เล่นเพลงในยุคปัจจุบัน เพลงอีแซวเริ่มเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมาจกประชาชนทั่วไปมากขึ้น เมื่อขวัญจิต ศรีประจันต์ ซึ่งเป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งชื่อดังของชาวสุพรรณบุรีได้หันมาเล่นเพลงอีแซวจนมีชื่อเสียงโด่งดัง ความมีชื่อเสียงโด่งดังของขวัญจิต ศรีประจันต์ ดังกล่าว ทำให้มีความตื่นตัวในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงพื้นบ้านของรัฐบาลและเอกชน ซึ่งมีส่วนให้เพลงอีแซวมีความแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันเพลงอีแซวมีการประยุกต์ลักษณะการร้อง การเล่นให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

5.2 ลักษณะทั่วไปของเพลงอีแซว

5.2.1 ลักษณะคำประพันธ์

เพลงอีแซวมีลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนหัวเดียวเหมือนเพลงพื้นบ้านภาคกลางทั่วไป เช่น เพลงเรือ เพลงฉ่อย และเพลงพวงมาลัย คือ กลอนเพลงอีแซวในหนึ่งบทจะมีเพียงสองวรรคหรือหนึ่งคำกลอน ในแต่ละวรรคประกอบด้วยจำนวนคำตั้งแต่ 6-12 คำ แต่ส่วนใหญ่จะมีประมาณ 9-11 คำ และมีสัมผัสระหว่างวรรคเพียงแห่งเดียว คือ สัมผัสจากคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำที่ 3-7 ของวรรคหลัง ส่วนสัมผัสระหว่างบทนั้นจะลงท้ายด้วยคำที่มีเสียงสระและเสียงพยัญชนะสะกดเสียงเดียวกัน ซึ่งชาวบ้านจะเรียกชื่อกลอนตามสัมผัสที่ลงท้ายนั้นๆ เช่น กลอนไล เป็นกลอนที่มีคำสุดท้ายของบาทหรือบทลงด้วยเสียงสระไอทุกคำ กลอนลา เป็นกลอนที่มีคำสุดท้ายของบาทหรือบทลงท้ายเสียงสระอาทุกคำ และกลอนลี เป็นกลอนที่มีคำสุดท้ายของบาทหรือบทลงด้วยเสียงสระอี เป็นต้น แต่ก่อนที่ใช้กันมากที่สุดในการเล่นเพลงอีแซว คือ กลอนไล และกลอนที่นิยมใช้รองลงไปได้แก่กลอนลาและกลอนลี ตัวอย่างของเนื้อร้องกลอนไล กลอนลา กลอนลี ดังนี้

กลอนไล

แม่เลี้ยงลูกมาพ่อได้พาลูกเล่น

ครันลูกโตใหญ่ท่านเอาไปฝากเรียน

ลูกจึงได้เด่นเป็นมนุษย์ขึ้นได้

ฝากครูหัดเขียนในกอขอแก้ไข

กลอนลา

จะไหว้พระพุทธเจ้าที่ล่องเข้านิพพาน

ไหว้พระพุทธที่ล้าไหว้พระธรรมที่เลิศ

สืบอายุทรงญาณไปด้วยพระปัญญา

ไหว้พระสงฆ์องค์ประเสริฐที่จำศีลศึกษา

กลอนสี่

เดินตามติดต้อยแม่สาวน้อยนวลนาง คิดพลางเดินพลางว่าต้องดูท่าที่
ถ้าว่าถึงเรือนพ่อจะต้องเล่น แอบจะเสียให้เย็นแล้วฤดี

5.2.3 ทำนอง ลีลาการร้องและเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ

ทำนอง ทำนองของเพลงอีแซวมี 3 ทำนอง ดังนี้

1. ทำนองเก่า เป็นทำนองเพลงอีแซวที่มีมาแต่เดิมในยุคแรกๆ ที่ยังเป็นเพลงยั่วเย้าสั้นๆ ของหนุ่มสาว ลักษณะของทำนองค่อนข้างเร็ว กระชั้น
2. ทำนองปัจจุบัน เป็นทำนองเพลงอีแซวที่เป็นเพลงโต้ตอบอย่างยาว ซึ่งผู้เล่นเพลงอีแซวทุกคนจะร้องกันอยู่ในปัจจุบัน
3. ทำนองใหม่ เป็นทำนองที่ชาวลำดัดและนักร้องเพลงลูกทุ่งได้ดัดแปลงขึ้น โดยนำทำนองเก่ามาผสมผสานกับทำนองปัจจุบัน กล่าวคือ จะขึ้นต้นคล้ายทำนองเก่าแล้วต่อด้วยทำนองเหมือนปัจจุบันแล้วจึงลงท้ายหรือจบลงด้วยการร้องทำนองเก่าอีกครั้ง การรับของลูกคู่จะรับอย่างทำนองเก่าคือรับซ้ำทั้งวรรค

ลีลาการร้อง ลีลาการร้องเพลงอีแซวแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. การขึ้นเพลง เดิมเพลงอีแซวไม่มีการขึ้นเพลงเมื่อเริ่มร้องก็จะร้องเนื้อเพลงทันที ต่อมาเมื่อพัฒนาเป็นเพลงร้องยาวดังที่ร้องกันอยู่ในปัจจุบัน จึงมีการขึ้นเพลงด้วยการเอื้อนเสียงว่า “เอ้อ..เออ...เอ็ง..เอ้อ..เอ็ง..เอย..” การที่มีการร้องขึ้นเพลงนั้นเป็นการร้องเรียกความสนใจและเป็น การทดสอบเสียงไปในตัว หรือจะเรียกว่าเป็นการซ้อมเสียงสำหรับผู้ร้องและเป็นการเตรียมพร้อม สำหรับผู้ฟังก่อนที่จะร้องเพลงต่อไป การขึ้นเพลงนี้พอเพลงแม่เพลงบางคนอาจจะขึ้นต่างไป เช่น อาจจะร้องว่า “เอ้..เอ..เอ้..เอ้..เอ้..เอ..” หรือขึ้นเสียงสั้นๆ ว่า “เอย..” โดยทอดเสียงออกไปเล็กน้อยก็ได้ อย่างไรก็ตามพอเพลงแม่เพลงจะไม่เคร่งครัดว่าจะต้องขึ้นเพลงทุกครั้งที่ยังร้อง อาจจะขึ้นเพลงหรือไม่ก็ได้

2. การร้องเนื้อเพลง พอเพลงแม่เพลงจะร้องเนื้อเพลงให้เข้ากับจังหวะและจะร้องเรื่อยไปอย่างสม่ำเสมอ อาจจะมีการเอื้อนเสียงหรือทอดเสียงรอจังหวะบ้างตามแต่ผู้ร้องจะ ต้องการ โดยทั่วไปจะนิยมการร้องเนื้อเพลงให้กระชับ แบ่งเนื้อร้องเป็นช่วงๆ แล้วร้องกระชั้นๆ ให้ลงกับจังหวะพอดี ลีลาการขึ้นเสียงสูงเสียงต่ำก็ขึ้นอยู่กับผู้ร้องซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวสุพรรณบุรี จึงมักจะร้องด้วยสำเนียงท้องถิ่น คือ ภาษาถิ่นสุพรรณบุรีทำให้ระดับเสียงวรรณยุกต์ของคำใน เพลงต่างกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษามาตรฐาน นับเป็นลักษณะเด่นของการร้องเพลงอีแซวหรือ จะเรียกว่าเป็นเสน่ห์ของเพลงอีแซวซึ่งอยู่ที่ลีลาการร้องที่ออกสำเนียงท้องถิ่นนั่นเอง

3. การลงเพลง หมายถึง การทอดเสียงหรือหยุดเสียงเพื่อให้ลูกคู่รับการลงเพลงของเพลงอีแซวแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรก การลงเพลงเมื่อร้องเนื้อเพลงจบท่อนหรือจบเพลง การลงเพลงในกรณีนี้ผู้ร้องจะร้องในลักษณะการลงเพลงโดยการทอดเสียงต่ำและทอดทำนองให้ช้าลง คือ ผู้ร้องจะร้องวรรคแรกแล้วลงทำนองว่า “เอย” และลูกคู่ก็จะร้องรับด้วยคำว่า “เอย..แล้ว” และต่อด้วยคำสุดท้ายของวรรค และเมื่อผู้ร้องร้องวรรคหลังและทอดเสียงให้ช้าและลงทำนองว่า “เอย” ลูกคู่ก็จะรับเหมือนวรรคหน้าแต่อาจเพิ่มการร้องเอื้อนว่า “เอ้อ..เอย” แล้วจึงต่อด้วยคำว่า “แล้ว” และร้องสองคำท้ายวรรคก็ได้ ส่วนการลงเพลงในกรณีที่สอง คือ ลงเพลงในขณะที่ร้องเนื้อเพลงนั้นเป็นการพักเสียงหรือนึกหาถ้อยคำหรือเพื่อต้องการจะเน้นข้อความที่ร้องหรือเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้ชมก็ได้

เครื่องดนตรีประกอบ ในส่วนของเครื่องดนตรีสำหรับการแสดงเพลงอีแซว แต่เดิมมีเพียงการปรบมือของผู้เล่น ต่อมาเครื่องดนตรีหลัก คือ ฉิ่ง กรับ เพราะเพลงอีแซวเป็นเพลงที่มีจังหวะเร็วกระชั้นและประมาณ ปี พ.ศ. 2510 คณะเพลงอีแซวของพ่อไสว วงษ์งาม ได้มีการนำเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ตะโพนไทย ตะโพนมอญ มาใช้ในการแสดงเพลงอีแซวทำให้เสียงดังและเร้าความสนใจ ความสนุกสนานให้กับผู้ชมมากยิ่งขึ้น

5.2.4 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของผู้เล่น คือ นุ่งโจงกระเบนกันทั้งหญิงและชาย สำหรับฝ่ายชายใส่เสื้อคอกลมแขนสั้นลายดอกสีสดๆ นุ่งผ้าโจงกระเบนสีต่างๆ นุ่งทับเสื้อที่เอวมีผ้าขาวม้าคาดเอว อาจมีเครื่องประดับ เช่น พระเครื่องห้อยคอ ส่วนฝ่ายหญิงใส่เสื้อคอกลมหรือเสื้อลูกไม้ปล่อยชายเสื้อทับผ้านุ่ง คาดเข็มขัดเงิน นาค มีผ้าสไบ ส่วนเครื่องประดับ ได้แก่ ต่างหู สายสร้อย ดอกไม้เหน็บผมอาจมีหรือไม่มีก็ได้ ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงไม่สวมรองเท้า ในอดีตการแต่งกายจะเป็นเสื้อผ้าสีเรียบๆ แต่ในปัจจุบันจะนิยมใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันมากขึ้น และมีการใช้เครื่องประดับที่สะท้อนแสงทำให้เกิดประกายวูบวาบ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชาย

5.2.5 โอกาสในการแสดง

เพลงอีแซวเป็นการแสดงพื้นฐานที่สามารถเล่นหรือแสดงได้เกือบทุกโอกาสมีทั้งโอกาสที่เป็นงานเทศกาล งานนักขัตฤกษ์ และงานประเพณีต่าง ๆ ยกเว้นเฉพาะงานแต่งงาน ทั้งนี้เพราะชาวเพลงมีความเชื่อถือว่าการเล่นเพลงในงานแต่งงานนั้นเป็นอัปมงคล เพราะการแต่งงานมีเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง หากเล่นเพลงในงานแต่งงานเท่ากับเป็นการไปฉลองในเรื่องดังกล่าว และในปัจจุบัน มีการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน จึงมีการนำเพลงอีแซวไปแสดงในงานเผยแพร่วัฒนธรรมด้วย

5.2.6 ลำดับขั้นตอนในการแสดงเพลงอีแซว

ลำดับขั้นตอนการเล่นเพลงอีแซวคล้ายกับเพลงพื้นบ้านทั่วไป คือ มักจะเริ่มต้นด้วยบทไหว้ครูและลงท้ายด้วยการให้พรผู้ชมผู้ฟังโดยมีขั้นตอนหลักของการแสดงเพลงอีแซว 4 ขั้นตอน คือ 1) การไหว้ครู 2) การร้องเพลงเกริ่น 3) การร้องเพลงประทีปคารมของแต่ละฝ่าย 4) การร้องเพลงลาหรือการอวยพร แต่อย่างไรก็ตามผู้เล่นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ไม่จำเป็นจะต้องเล่นครบทุกขั้นตอน เช่น ถ้ามีเวลาจำกัดอาจจะไม่มีการร้องเพลงลาก็ได้ ซึ่งในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไป ผู้เล่นเพลงอีแซวจึงได้ประยุกต์ลักษณะการเล่น โดยการเพิ่มขั้นตอนบางขั้นตอนเพื่อให้ทันสมัยและเป็นที่ถูกต้องของผู้ดูยิ่งขึ้น ได้แก่ การร้องเพลงไทยสากลและเพลงลูกทุ่งสลับรายการการแสดงเพลงอีแซว การรำประกอบของลูกคู่ และการรำหรือการเดินก่อนการแสดง

5.3 ขั้นตอนการเรียนการสอนเพลงอีแซว

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544 : 33-38, อ้างถึงใน อุบลรัตน์ กิจไมตรี 2544 : 65-67)

ได้กล่าวถึงขั้นตอนการฝึกแสดงเพลงอีแซว มี 5 ขั้นตอน

1. ฟังให้คันทูรู้ทำนอง ในขั้นเริ่มต้นนี้จะฝึกให้นักเรียนฟังเพลงพื้นบ้านที่ต้องการจะเรียนรู้ให้คันทูพร้อมทั้งฝึกเคาะจังหวะไปด้วย การฟังเพลงพื้นบ้านอาจใช้จากการฟัง แถบบันทึกเสียง การชมวีดิทัศน์ การฟังจากผู้ร้องสลับกันไป

2. ฝึกร้องจากบทหลักหรือแม่บทโดยใช้ความยาวไม่มากนัก ฝึกร้องให้คล่องไม่ผิดจังหวะและทำนองเสียงไม่เพี้ยน การทอดเสียงให้ลูกคู่ ร้องรับต้องถูกจังหวะและพร้อมเพรียง อาจใช้บทไหว้ครูเป็นหลักก็ได้ เช่น

สิบนิ้วประณม กราบก้มเหนือเศียร	พร้อมดอกไม้ธูปเทียน บรรจงจิตและใจ
คุณพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์เจ้าบารมี	ลูกขออัญชี่พระศรีรัตนตรัย
วอนไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วทุกทิศทุกทาง	โปรดเอ็นดูลูกบ้างให้กลับอย่างมีชัย

3. รู้ฉันทลักษณ์แม่นยำ ในขั้นนี้จะต้องให้นักเรียนรู้ฉันทลักษณ์ของเพลงอีแซวที่ต้องการสอนว่ามีลักษณะอย่างไร มีกี่วรรค วรรคละกี่คำ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เพลงพื้นบ้านจะเป็นกลอนห้าตัวเดียว คือ แต่ละบทจะลงท้ายด้วยเสียงสระเดียวกันทุกบท เช่น กลอนไฉไล จะลงท้ายด้วยไอ ถ้าเป็นกลอนสี่ จะลงท้ายด้วยสระอี เป็นต้น จากนั้นให้นักเรียนฝึกเขียนเพลงพื้นบ้านโดยศึกษาฉันทลักษณ์ จากแผนภูมิแล้วฝึกทดลองแต่งเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้

4. ตีทำรำตามเนื้อร้อง การฝึกทำรำพร้อมกับการร้องให้เข้ากับจังหวะหรือดนตรี ประกอบตามประเภทของเพลงนั้น เป็นสิ่งจำเป็นเพราะทำรำจะทำให้การแสดงเพลงพื้นบ้านได้รสชาติสนุกสนาน เนื้อหาของเพลงจะสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับทำรำของผู้ร้องจะเป็นการทำรำที่ทำตามเนื้อร้องเป็นส่วนใหญ่ ส่วนลูกคู่ใช้ทำสอดสร้อยมาลาหรือยุงพ็อนหาง เป็นต้น เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเพลงอีแซว ได้แก่ ตะโพน ฉิ่งและกรับ

5. เข้าวงลองแสดงดู เมื่อฝึกร้องและรำจนคล่องแล้วจึงฝึกให้แสดงเข้าวงตามเนื้อร้อง มีการร้องและพูดจาโต้ตอบกระเข้าเข้าด้วยกันระหว่างชายหญิง ทำให้ดูสนุกสนานน่าติดตามชมยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นการฝึกพูดฝึกการใช้ปฏิภาณไหวพริบและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้แสดงด้วย

5.4 บทบาทของเพลงอีแซวที่มีต่อสังคม

เพลงอีแซวเป็นมรดกทางปัญญาที่ได้สะสมสืบต่อกันมานาน จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวบ้านและมีบทบาทต่อสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งบัวผัน สุพรรณยศ (2535 : 253) ได้สรุปบทบาทของเพลงอีแซวที่มีต่อสังคมไทยไว้ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะเป็นสิ่งบันเทิง

เพลงอีแซวให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังโดยการสร้างอารมณ์ขัน อันเป็นอารมณ์ที่ทำให้มนุษย์มีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ความตลกขบขันของเพลงอีแซวเกิดจากการสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีความสนุกสนาน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวพาราตี เรื่องความรักจึงมักมีเนื้อหาเกี่ยวพันกับเรื่องเพศ ผู้ร้องจะปะทะอารมณ์ชิงไหวชิงพริบและแสดงปฏิภาณในเชิงสังวาสซึ่งเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้เสมอ โดยเฉพาะการนำเอาเรื่องเพศซึ่งเป็นเรื่องที่ควรปกปิดมากกล่าวอย่างคลุมเครือ กำกวม แผงความนัยซึ่งจะสะกิดใจผู้ฟังให้รู้สึกสนุกสนานเป็นอย่างมาก

2. บทบาทในการให้การศึกษ

เพลงอีแซวเป็นเพลงปฏิพากย์ของหนุ่มสาว เนื้อหาส่วนใหญ่จึงมุ่งสอนใจหรือให้ความรู้แก่ผู้ฟังที่เป็นผู้ใหญ่เป็นสำคัญ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม สังคมและการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งความรู้เหล่านี้แบ่งตามลักษณะของการให้การศึกษได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การให้การศึกษโดยทางตรง คือ การให้ความรู้และการสั่งสอนอย่างตรงไปตรงมา ความรู้ในนี้ทั้งความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม ส่วนการให้การศึกษโดยทางอ้อม คือ การเป็นสื่ออบรมสั่งสอนคนในสังคม ในลักษณะของการแนะให้คิดหรือให้แง่คิดในเรื่องต่างๆ โดยสอดแทรกคำสอนทางศาสนา ค่านิยม และกฎเกณฑ์ในสังคมที่ควรปฏิบัติไว้ในบทเพลง

3. บทบาทในฐานะเป็นสื่อมวลชนชาวบ้าน

เพลงอีแซวได้พัฒนาเนื้อหาให้ทันสมัย ด้วยการนำเรื่องราวต่างๆ ในสังคมปัจจุบันมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง เช่น ข่าวสาร หรือการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง เป็นต้น ทำให้ดูน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย เพลงอีแซวจึงเป็นเครื่องมือในการกระจายความรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังปรากฏว่ามีเพลงอีแซวจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทดังกล่าวนี้ดังตัวอย่างเพลงอีแซวต่อไปนี้

รัฐบาลยุค รสช.	หวังโยจริงหนอจึงหาข้อแก้ไข
สั่งชุดปฏิบัติการเข้าทุกบ้านตำบล	ให้ใกล้ชิดมวลชนแล้วเริ่มต้นกันใหม่
ยุคนี้ยุคใหม่ประชาธิปไตยเบงบาน	ขอให้ชาวไทยทุกท่านรักษาการเป็นไทย
อย่าให้ใครจูงจมูกอย่าให้ผูกมัด	เราควรยึดปฏิบัติกันตามนโยบาย

4. บทบาทในการจรรโลงวัฒนธรรม

การจรรโลงวัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง การอนุรักษ์หรือดำรงไว้ของแบบแผนในความคิดการกระทำ ความกลมเกลียวก้าวหน้าและศีลธรรมอันดีงาม เพลงอีแซวมีบทบาทด้วยการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยม การชี้แนะระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมในสังคมนั้น แม้ว่าเพลงอีแซวจะมีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความรัก การแต่งงาน การครองชีวิตคู่ แต่เนื้อหาเหล่านี้ไม่ได้ให้เฉพาะความสนุกสนานเท่านั้น ยังได้แทรกคำสอนหรือลงท้ายด้วยการสอนใจที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของแบบแผน ความประเพณีที่สังคมยอมรับหรือแสดงให้เห็นผลเสียของการฝ่าฝืนหรือละเลยการปฏิบัติตามแบบแผนของสังคม เช่น การแต่งงานซึ่งเป็นประเพณีที่สังคมยอมรับ การมีความสัมพันธ์กันของหญิงชาย โดยเฉพาะฝ่ายหญิงนั้นยังถือได้ว่าตอบแทนพระคุณมารดาด้วย เช่น เพลงดับสูขอที่ฝ่ายหญิงกล่าวว่าไม่ยินยอมให้ฝ่ายชายพาหนี เพราะจะทำให้ได้รับความอับอายและตนจะต้องแต่งงานเพื่อทดแทนพระคุณของบิดามารดา

ความเป็นมาลักษณะทั่วไป รวมถึงบทบาทของเพลงอีแซวดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า เพลงอีแซวเป็นเพลงพื้นบ้านของภาคกลางที่มีความเก่าแก่มากเพลงหนึ่งและได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เหมาะกับเวลา โอกาส และยุคสมัยอยู่เสมอตลอดมา จึงทำให้เพลงอีแซวเป็นทั้งเพลงพื้นบ้านและเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวหลายและมีคุณค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป

6. บริบททั่วไปของอำเภอศรีประจันต์และตำบลวังน้ำซับ

6.1 อำเภอศรีประจันต์

อำเภอศรีประจันต์เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีประเพณีการละเล่นเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ เพลงเรือ ลำตัด เพลงข่อย เพลงพวงมาลัย และเพลงอีแซว โดยเฉพาะการละเล่นเพลงอีแซวมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ซึ่งอำเภอศรีประจันต์จะเป็นแหล่งรวมศิลปินเพลงอีแซว (ที่ว่าอำเภอศรีประจันต์ 2543 : 1-7)

6.1.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอศรีประจันต์มีพื้นที่น้อยที่สุดในจำนวนอำเภอทั้งหมดของจังหวัดสุพรรณบุรี เดิมอำเภอศรีประจันต์เป็นท้องที่ของอำเภอเมืองกับอำเภอสามชูก เพราะอาณาเขตของสองอำเภอนี้กว้างใหญ่ จึงได้แบ่งท้องที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามชูกรวมตั้งเป็นอำเภอศรีประจันต์ ในราวพุทธศักราช 2444 แบ่งการปกครองออกเป็น 22 ตำบล และต่อมาได้มีการแบ่งตำบลให้เหมาะสม อำเภอศรีประจันต์ปัจจุบันมี 9 ตำบล 64 หมู่บ้าน

ชื่ออำเภอศรีประจันต์ สันนิษฐานว่ามาจากชื่อของหมู่บ้าน “ศรีจัน” เพราะปรากฏในนิราศสุนทรภู่ เมื่อคราวที่เดินทางมาหาแรธาตุและยาอายุวัฒนะในเมืองสุพรรณ พุทธศักราช 2379 ดังนี้

จวบจนชนบทบ้าน	ศรีจัน
ท่าลาดหาดเกยกัน	แก่นต้น
เรือนตั้งฝั่งเรียงรัน	โรงเหล็ก แจ็กเอย
คนภู่คูครึกครื้น	ด่านช้างทางเกวียน
จวบเย็นเห็นแห่งบ้าน	ท่าขนอน
หาดใหญ่ไทยเจ้ามอญ	มีบ้าน
จอดเรือเมื่อเย็นรอน	ริมหาด สะอาดเอย
ร้องว่าอาศัยบ้าน	ร่มไม้ใกล้เรือ

6.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอศรีประจันต์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศรีประจันต์ ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันออกห่างจากศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 120 กิโลเมตร มีทางหลวงสายสุพรรณบุรี-ชัยนาท (ทางหลวงหมายเลข 340) ผ่านและมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดตำบลบ้านสระ ตำบลย่านยาว ตำบลวังลึก อำเภอสามชูก

ทิศใต้ จรดตำบลโพธิ์พระยา ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
 ทิศตะวันออก จรดตำบลวังน้ำเย็น อำเภอแสวงหา ตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง
 ตำบลราษฎรพัฒนา อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
 ทิศตะวันตก จรดตำบลไร่รถ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์

6.1.3 สภาพภูมิศาสตร์

อำเภอศรีประจันต์ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสภาพดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ผลผลิตจากการเกษตรกรรมของอำเภอศรีประจันต์จึงค่อนข้างสูงมีการทำนาปรังตลอดทั้งปี มีการทำนาหั่ว ซึ่งหั่วของอำเภอศรีประจันต์นับได้ว่าเป็นหนึ่งของเมืองสุพรรณบุรี เพราะสภาพดินและความอุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวย นอกจากนี้ยังมีการทำสวนผลไม้ ซึ่งผลผลิตสวนผลไม้มีมากพอสมควร เช่น มะม่วง กระท้อน และผลไม้อื่นๆ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอศรีประจันต์เอื้ออำนวยจึงทำให้ชาวศรีประจันต์มีการกินดีอยู่ดี มีความสุขสบายในการดำรงชีวิตดีพอสมควร

6.1.4 สภาพสังคมวัฒนธรรม

ประชากรของอำเภอศรีประจันต์ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มในเครือญาติ มีการร่วมกิจกรรมประเพณีต่างๆ มีความสามัคคี รักพวกพ้องเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความขยันในการประกอบอาชีพและยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น จะมีการจัดงานประเพณีทุกปี เช่น งานประเพณีสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่และ คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน

6.1.5 การประกอบอาชีพ

เมื่อพิจารณาการประกอบอาชีพของประชาชนอำเภอศรีประจันต์ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณ 80 % อาชีพรองมีรับจ้าง อุตสาหกรรม รับราชการและอื่นๆ ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยปีละ 60,000 บาท / ครัวเรือน ประมาณเดือนละ 5,000 บาท / ครัวเรือน

6.1.6 การศึกษา

มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา	37 แห่ง
โรงเรียนกรมสามัญศึกษา	1 แห่ง
โรงเรียนเอกชน	1 แห่ง
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	1 แห่ง

ห้องสมุดประจำอำเภอ	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	19 แห่ง
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเรียนในวัด	1 แห่ง

6.2 ตำบลวังน้ำซับ

6.2.1 ประวัติความเป็นมา

ในสมัยโบราณในเขตบริเวณตำบลวังน้ำซับ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่ซึมซับออกมาจากพื้นดินเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่จึงได้เรียกบริเวณนี้ว่า บ้านวังน้ำซับ (องค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับ 2549 : 3-8)

6.2.2 พื้นที่และอาณาเขตติดต่อ

ตำบลวังน้ำซับมีเนื้อที่ทั้งหมด 16.36 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 16,360 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลดอนปรู ตำบลปลายนา อำเภอศรีประจันต์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านกร่าง ตำบลวังห้ว อำเภอศรีประจันต์

6.2.3 ภูมิศาสตร์

พื้นที่ตำบลวังน้ำซับ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอศรีประจันต์ไปทางทิศเหนือประมาณ 8 กิโลเมตร มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสามจุ่น คลองชลประทาน 1 สาย หนองบึง และอื่นๆ 5 สาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ตำบลแบ่งออกเป็น 7 หมู่บ้าน

6.2.4 ประชากร

จากข้อมูลและสถิติประชากรตามทะเบียนราษฎรของอำเภอศรีประจันต์ตั้งแต่เดือน เมษายน 2549 ตำบลวังน้ำซับมีจำนวนครัวเรือน 1,993 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,846 คน แบ่งเป็นชาย 333,9 คน หญิง 3,507 คน

6.2.5 เศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่คือร้อยละ 90 ของผู้ที่มีงานทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา เป็นอาชีพรับราชการ / พนักงานของรัฐ รับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ

อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชากรภายในตำบลมากที่สุด คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว ผลไม้ เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ชมพู พืชไร่ เช่น ข้าวโพด พืชผัก ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้บริโภคภายในครอบครัวและนำบางส่วนมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม ด้านอุตสาหกรรม ภายในตำบลมีโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงงานสุพรรณฟุตแวร์ โรงงานปุ๋ย โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โรงสีข้าว และอื่นๆ

6.2.6 การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา	4	แห่ง
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	3	แห่ง
ศูนย์ข้อมูลประจำตำบล	1	แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4	แห่ง

6.2.7 การปกครอง

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ 1 บ้านไร่
- หมู่ที่ 2 บ้านวังกรานต์
- หมู่ที่ 3 บ้านพังม่วง
- หมู่ที่ 4 บ้านห้วยเจริญ
- หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม
- หมู่ที่ 6 บ้านปู่เจ้า
- หมู่ที่ 7 บ้านหนองอ้อ

6.2.8 การคมนาคม

การคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ทั้งภายในตำบลและระหว่างตำบลมีความสะดวก รวดเร็วเนื่องจากมีโครงการปรับปรุงถนนในเขตตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยมีเส้นทางที่สำคัญภายในตำบล ดังนี้

ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 304

ถนนกรมชลประทาน 1 สาย
 ถนนทางหลวงชนบท เส้นทางพังม่วง-ดอนปู่
 ถนนทางหลวงสายบ้านไร่-อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง
 ถนนทางหลวงสายบ้านไร่-อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

6.2.9 สาธารณสุข

สถานีอนามัยประจำตำบล	1	แห่ง
ร้านขายยา	1	แห่ง
อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำร้อยละ	100	

ศิลปินเพลงอีแซวที่สร้างเกียรติประวัติให้อำเภอศรีประจันต์และตำบลวังน้ำซับ

1. นายไสว สุวรรณประทีป (วงษ์งาม) อยู่บ้านเลขที่ 13 หมู่ 7 ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ ได้รับเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้าน (สาขาเพลงพื้นบ้านภาคกลาง) ปี พ.ศ. 2525

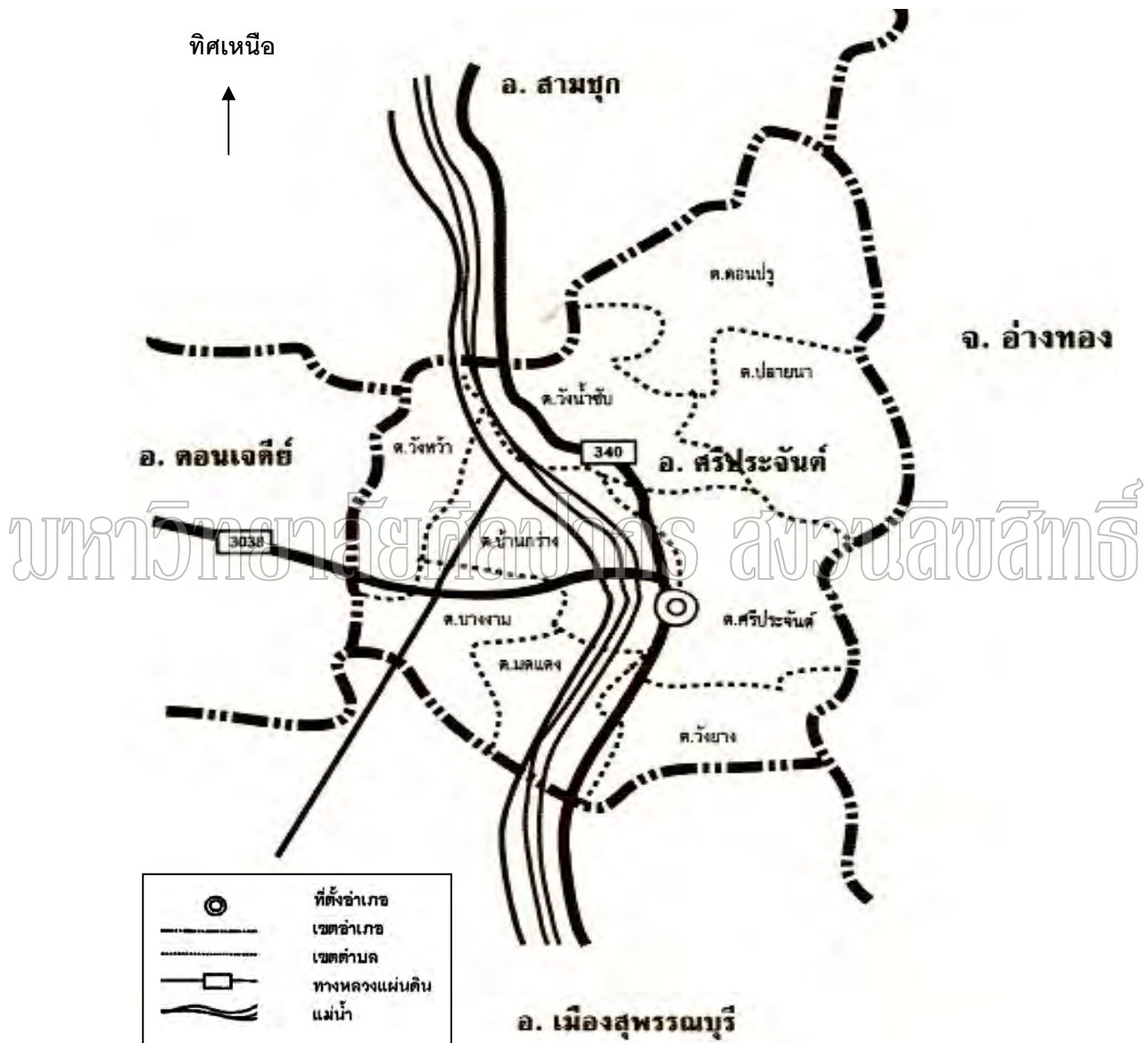
2. นางบัวผัน จันทร์ศรี อยู่บ้านเลขที่ 13 หมู่ 7 ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ ได้รับพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาเพลงพื้นบ้าน ปี พ.ศ. 2533

3. นางเกลียว เสรีจกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์) ภูมิลำเนาเดิม บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นภาคกลางระดับกระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. 2531 และได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-เพลงอีแซว) ปี พ.ศ. 2531

4. นายสุจินต์ ชาวบางงาม (สุจินต์ ศรีประจันต์) อยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2542

จะเห็นได้ว่า ศิลปินเพลงอีแซวที่สร้างเกียรติประวัติให้กับอำเภอศรีประจันต์และตำบลวังน้ำซับ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านการแสดงเพลงอีแซวและเป็นบุคคลที่บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งนอกจากศิลปินเพลงอีแซวที่ได้รับรางวัลแล้วยังมีศิลปินอีกเป็นจำนวนมากที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับด้านความสามารถในการแสดงเพลงอีแซว

แผนที่อำเภอศรีประจันต์

แผนที่ที่ 1 แสดงอาณาเขตอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

สุมาลย์ เรืองเดช (2518 : 227) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพลงพื้นบ้านของพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวบรวมเพลงพื้นบ้านสำหรับเด็กได้จำนวน 40 เพลง ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า เพลงพื้นบ้านเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบท เริ่มตั้งแต่เด็กเล็กๆ ก็มีเพลงกล่อมเด็ก บทปลอบเด็ก ซึ่งบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูจะต้องกล่อมให้เด็กหลับนอนหรือร้องปลอบยามเด็กอแง เมื่อโตขึ้นก็มีเพลงประกอบการละเล่น เมื่ออย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็มีทั้งเพลงประกอบการทำงาน ประกอบพิธีกรรม หรือเพลงประกอบการเล่นในเทศกาลต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ แสดงให้เห็นธรรมชาติในการแสวงหาความบันเทิงและสุนทรีย์ของมนุษย์ซึ่งปรากฏอยู่ทุกวัยทุกโอกาส

เยาวเรศ สิริเกียรติ (2521 : 375-378) วิจัยเรื่องเพลงกล่อมเด็กของไทย โดยรวบรวมประวัติที่มาของเพลงกล่อมเด็ก ความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็ก ประเภทของเพลงกล่อมเด็ก การวิเคราะห์เนื้อเพลงกล่อมเด็ก พบว่า เพลงกล่อมเด็กได้สะท้อนเรื่องราวต่างๆ ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วรรณกรรมท้องถิ่น ความรักของแม่ที่มีต่อลูก วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สามารถเข้าใจบริบทของวัฒนธรรมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2524) ได้วิเคราะห์สารัตถะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้โดยพิจารณาจากบทบาทและหน้าที่ของเพลงกล่อมเด็กที่มีต่อสังคม ผลการศึกษา พบว่า เพลงกล่อมเด็กมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. ใช้ขับกล่อมเพื่อให้เด็กนอนหลับเร็วและหลับสนิท
2. เพื่อความบันเทิงใจ
3. เพื่อเป็นเครื่องสื่อสารชาวบ้านเพื่อให้ความรู้และความคิดเห็นต่างๆ ไป
4. ใช้เป็นเครื่องปลุกฝังกุลบุตรและกุลธิดาเพื่อให้มีคุณภาพและคุณธรรมสูง
5. เพื่อปกป้องรักษาปัทมสถานของสังคม
6. เพื่อปกป้องสิทธิอันพึงมีพึงได้โดยชอบธรรมจากสังคม

ในบทบาทเหล่านี้บทบาทที่เด่นที่สุดคือ การใช้เป็นเครื่องสื่อสารชาวบ้าน รองลงมาคือใช้เป็นเครื่องอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม

สุกัญญา สุจฉายา (2525) ศึกษาเพลงปฏิพากย์ภาคกลาง โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากพ่อเพลงแม่เพลง ผลการศึกษาพบว่า เพลงปฏิพากย์แบ่งตามลักษณะเนื้อเพลงได้ 2 ประเภท คือ เพลงปฏิพากย์สั้นและเพลงปฏิพากย์ยาว เพลงปฏิพากย์สั้นนั้นกำเนิดในระยะแรกจากการรวมหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน และการรวมหมู่เพื่อแสวงหาความสนุกสนานเพลิดเพลินในเทศกาลรื่นเริง เพลงในระยะแรกมีเนื้อหาในเชิงเกี่ยวพาราตีเย้าหย่างกันอย่างง่าย ๆ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ เพลงยังไม่มี การแบ่งแยกคนร้องกับคนดูออกจากกัน ในระยะหลังมีการผูกโครงเรื่องให้ซับซ้อนและมีการสมมุติบทบาทให้มีการแสดง จึงเกิดเพลงปฏิพากย์ยาวขึ้น กลุ่มคนร้องและคนฟังจึงแยกออกจากกัน การศึกษาบทบาทของเพลงปฏิพากย์ต่อสังคมพบว่าเพลงปฏิพากย์มีหน้าที่ดังนี้

1. สร้างความบันเทิง หน้าที่หลักของเพลงปฏิพากย์ คือให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะเพลงปฏิพากย์นั้นมีลักษณะสนุกสนาน
2. สร้างความสามัคคี สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแก่คนในสังคม สืบเนื่องจากการรวมหมู่กันทำงานให้เกิดความพร้อมเพรียงในขณะกำลังแรงพร้อมกัน
3. ให้การศึกษาแก่ผู้คนในสังคม ได้มีการสอดแทรกความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเข้าไปในบทเพลง เช่น แนวทางการดำเนินชีวิต ค่านิยมต่างๆ ในสังคม หลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา
4. ระบายความเก็บกดอันเนื่องมาจากกฎเกณฑ์ทางสังคม
5. ระบายความเก็บกดอันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจ
6. บันทึกเหตุการณ์และวิพากษ์วิจารณ์สังคม

เอนก นาวิกมูล (2527) ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านหรือเพลงพื้นเมืองภาคกลาง โดยใช้วิธีสำรวจเอกสารและสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลง ผลของการศึกษาค้นคว้านำเสนอในหนังสือ “เพลงนอกศตวรรษ” โดยได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาและลักษณะของเพลงพื้นบ้าน คุณค่าของเพลงพื้นบ้าน วิธีการเล่นเพลงพื้นบ้าน ชีวิตของพ่อเพลงแม่เพลง และได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านที่เก็บรวบรวมมาได้จำนวน 45 เพลง จำแนกออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้ช่วงเวลาเป็นตัวกำหนด คือ ประเภทเพลงที่เล่นตามเทศกาลและฤดูกาล ได้แก่ เพลงเรือ เพลงหน้าผาก เพลงเครื่องทอง เพลงรำภาข้าวสาร เพลงร่อยพรอระชา เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำ เพลงเดินกำรำเคียว เพลงโนเนโนนาถ เพลงจาก เพลงสงฟาง เพลงโถก เพลงพานฟาง เพลงสงค้อลำพวน เพลงซึกกระดาน เพลงพิชฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงสังกรานต์ เพลงยี่ว

เพลงระบำบ้านไร่ เพลงระบำ เพลงข้าเจ้าหงษ์ เพลงเหย่ย เพลงคล้องช้าง เพลงข้าเจ้าโลม เพลงฮินเลเล เพลงกรุ่น เพลงซึกเย่ เพลงเข้าผี เพลงแห่นางแมว เพลงใจหวัง เพลงบวชนาค เพลงที่เล่นโดยทั่วไปไม่จำกัดเวลา ได้แก่ เพลงเทพทอง เพลงปราบไก่ เพลงไก่ป่า เพลงพาดควาย เพลงสำหรับเด็ก เพลงขอทาน เพลงฉ่อย ลำตัด เพลงทรงเครื่อง เพลงระบำหน้านา เพลงแอ่วเกล้าซอ เพลงอีแซว และรำโทน

บัวผัน สุพรรณยศ (2535 : ข) ศึกษาเรื่องวิเคราะห์เพลงอีแซว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะทั่วไปของเพลงอีแซว วิเคราะห์บทบาทของเพลงอีแซวที่มีต่อสังคมไทย โดยดำเนินการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ศิลปินเพลงอีแซว จำนวน 27 คน เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับเพลงอีแซวมาวิเคราะห์ทางวรรณคดีและคติชนวิทยา ผลการวิจัยพบว่า เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงประจำท้องถิ่นของสุพรรณบุรี มีการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร มีการใช้ภาษาที่เด่นในการเล่นสัมผัสอักษร บทบาทของเพลงอีแซวที่มีต่อสังคม ได้แก่ 1) บทบาทในฐานะเป็นสิ่งบันเทิง 2) บทบาทในการให้การศึกษา 3) บทบาทในฐานะเป็นสื่อมวลชนของชาวบ้าน 4) บทบาทในการจรรโลงวัฒนธรรมของสังคม ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์และสืบทอดเพลงอีแซว ส่วนใหญ่เกิดจากตัวศิลปินและค่านิยมของคนในสังคม ดังนั้น ควรมีการอนุรักษ์และส่งเสริมเพลงอีแซวเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลงอีแซว

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544 : ง) ศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้สำรวจแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพุ่มม่วง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 23 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ผลการสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หลักการคำอธิบายวิชา จุดหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อและการประเมินผล มีนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเพลงอีแซว สามารถแสดงเพลงอีแซวได้ และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร

พัชราภรณ์ เอื้อจิตรเมศ (2545 : ง) ศึกษาบทบาทการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของเพลงกล่อมลูกภาคใต้ในชุมชนบ้านบางสาร ตำบลกลาย อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ในอดีตเพลงกล่อมลูกมีบทบาทอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก เพลงมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมเด็ก ซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของบุคคลในชุมชนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กซึ่งเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคตในสภาวะปัจจุบันของชุมชนบ้านบางสารพบว่าการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน เช่น ระบบเศรษฐกิจของ

ครอบครัว การศึกษา การคมนาคม เทคโนโลยี ค่านิยมสมัยใหม่ ล้วนส่งผลให้เพลงกล่อมเด็ก มีบทบาทหน้าที่น้อยลง

ในปัจจุบันเพลงกล่อมเด็กเหลือเพียงบทบาทหน้าที่ในเชิงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในรูปของการแสดง และการประกวดมากกว่าที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมือนเดิม ผู้ร้อง เพลงกล่อมเด็กได้ที่บ้านบางสารล้วนแล้วแต่เป็นวัยชราทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าเพลงกล่อมเด็กของ บ้านบางสารมีแนวโน้มที่จะหมดไป แต่จะคงอยู่ในรูปแบบของการอนุรักษ์ด้วยลายลักษณ์อักษร เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์บางอย่างเท่านั้น

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

กริฟฟิน (Griffin 1978, อ้างถึงใน อุบลรัตน์ กิจไมตรี 2540 : 72) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ เพลงพื้นบ้านของสเปนเป็นเครื่องมือในการศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของสเปนให้กับ เด็กที่มีเชื้อสายสเปนแต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในสเปน ปรากฏว่า เพลงพื้นบ้านของสเปนเป็นเครื่องมือใน การศึกษาวัฒนธรรมและภาษาสามารถเป็นสื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

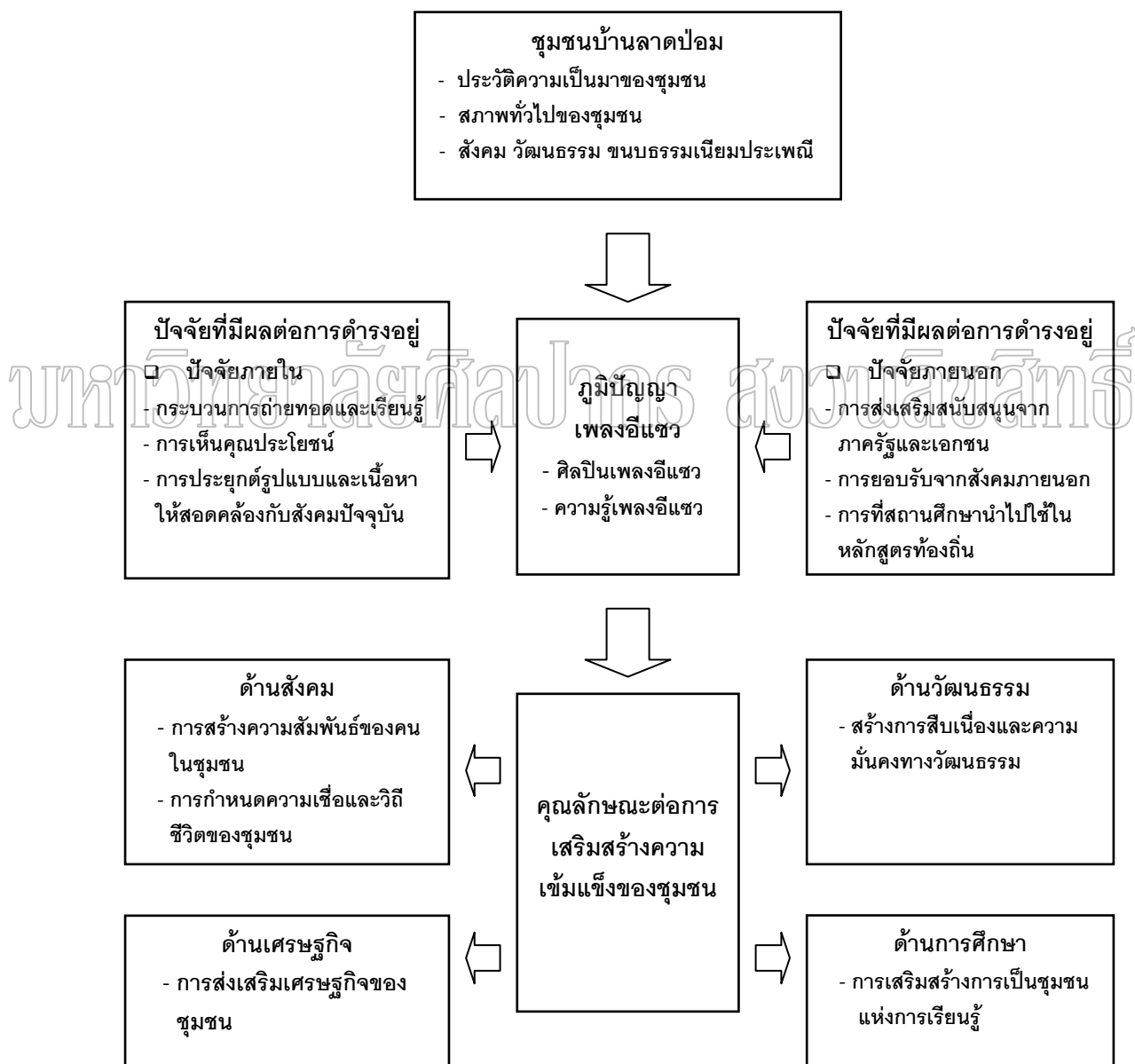
มาร์ติน (Martin 1981, อ้างถึงใน อุบลรัตน์ กิจไมตรี 2540 : 72) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ เพลงพื้นบ้านในการพัฒนาประสบการณ์ทางภาษา พบว่า เพลงพื้นบ้านช่วยให้คิดปะในการใช้ ภาษาเพิ่มมากขึ้นและยังช่วยพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุดของนักเรียนได้ยิ่งขึ้น

แมคเคย์ จอห์น วิสดอม (Mackay John Wisdom 1995 : 288) ได้ศึกษาเรื่อง การแสดงดนตรีพื้นบ้านของเมืองโนวา สกอตตา ผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านในเมืองโนวา สกอตตา มีความซาบซึ้งและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาด้านดนตรี พื้นเมืองของตนและพยายามที่จะสืบทอด ความรู้มีการปฏิบัติคือการไปอยู่ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านจำนวนมาก จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา ชาวบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการคงอยู่ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของ เพลงพื้นบ้านที่มีต่อสังคมในแต่ละกรณีศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของ ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีสาน ซึ่ง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัด สุพรรณบุรี รวมทั้งคุณลักษณะต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเชิงสังคมและวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานภายในชุมชน และนำผลที่ได้มาสังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกรอบแนวคิดนี้ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดป้อม ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดป้อม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคม (Social phenomena) อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งแสวงหาคำตอบเพื่ออธิบายถึงสภาพปัจจัยต่างๆ ที่เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว รวมทั้งคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และรวบรวมข้อมูลเอกสารเป็นส่วนประกอบ มีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนดังต่อไปนี้

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selective) โดยเลือกชุมชนบ้านลาดป้อม ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยเหตุผล 3 ประการดังนี้

1. เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนเมือง ซึ่งมีความสามารถที่จะรับเอาความเจริญ ความทันสมัยและการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้อย่างรวดเร็ว แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนไว้ได้ในระดับดั้งเดิม
2. เป็นถิ่นกำเนิดของศิลปินเพลงอีแซวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีการสืบทอดและประกอบอาชีพได้รับประโยชน์จากเพลงอีแซวมาโดยตลอด และในปัจจุบันยังคงมีการสืบทอดและประกอบอาชีพนี้กันอยู่อย่างแพร่หลาย รวมทั้งชาวบ้านทั่วไปยังมีความรู้ความสามารถด้านเพลงอีแซวอยู่พอสมควร
3. เป็นแหล่งที่ตั้งของคณะเพลงอีแซวอาชีพที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ คณะขวัญใจ ศรีประจันต์ คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน คือ นายประวิทย์ บุญเรืองรอด ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพังม่วง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแบบเป็นทางการ เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม โดยผู้วิจัยได้นัดหมายวันเวลาล่วงหน้า และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ อาทิ ข้อมูลของชุมชนที่ศึกษา รายละเอียดเกี่ยวกับเพลงอีแซวของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว และคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ศิลปินอาวุโส จำนวน 5 คน โดยมีรายชื่อดังนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ดงอนลิขสิทธิ์

1. นางเกตุยว เสรีจกิจ	อายุ 59 ปี
2. นายสุจินต์ ชาวบางงาม	อายุ 57 ปี
3. นางจำนงค์ เสรีจกิจ	อายุ 56 ปี
4. นางบุญนะ แย้มบาง	อายุ 56 ปี
5. นางสาวเนียง ชาวปลายนา	อายุ 52 ปี

2.2 พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ จำนวน 11 คน โดยมีรายชื่อดังนี้

1. นายประสิทธิ์ คงพุ่ม	อายุ 47 ปี
2. นางสังเวียน วงษ์สุวรรณ	อายุ 44 ปี
3. นายสนอง คงพุ่ม	อายุ 40 ปี
4. นายคมคาย ฟุ้งฟู	อายุ 38 ปี
5. นางสาวสดี บุญเรืองรอด	อายุ 37 ปี
6. นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง	อายุ 36 ปี
7. นายวินัย คงพุ่ม	อายุ 35 ปี
8. น.ส.เพชรรา สนธิ	อายุ 29 ปี

9. น.ส.บุญนาถ ชาวปลายนา อายุ 28 ปี
10. น.ส.จิราวรรณ วงษ์สุวรรณ อายุ 22 ปี
11. น.ส.ดวงเนตร คงพุ่ม อายุ 17 ปี

3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 24 คน ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์และชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ ความรู้สึกที่มีต่อเพลงอีแซว การมีส่วนร่วมและโอกาสในการแสดงเพลงอีแซว รวมทั้งคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากเพลงอีแซว โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านว่านอกจากศิลปินเพลงอีแซว ยังมีผู้ใดบ้างที่สามารถร้องและเล่นเพลงอีแซวได้ จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายชื่อดังนี้

3.1 พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ จำนวน 15 คน

1. ด.ญ.นฤมล ศรีนวล อายุ 15 ปี
2. ด.ญ.สุมิณศา นัยสุวรรณ อายุ 15 ปี
3. ด.ญ.หทัยรัตน์ ช้างพลาย อายุ 14 ปี
4. ด.ญ.กวรรณิการ์ ศรีนวล อายุ 14 ปี
5. ด.ญ.ทัศนีย์ ชาวปลายนา อายุ 14 ปี
6. ด.ญ.สุกัญญา คล้ายสุวรรณ อายุ 14 ปี
7. ด.ญ.สุพัตรา โพธิ์ศรีทอง อายุ 13 ปี
8. ด.ญ.ปราณี ชาวปลายนา อายุ 13 ปี
9. ด.ญ.ศิริพร เขียวชะอุ่ม อายุ 13 ปี
10. ด.ช.จตุรงค์ มณีอินทร์ อายุ 13 ปี
11. ด.ช.ไตรภพ มณีอินทร์ อายุ 12 ปี
12. ด.ช.กรอบบุญ แย้มบาง อายุ 12 ปี
13. ด.ญ.เสาวภา คงพุ่ม อายุ 11 ปี
14. ด.ช.จตุรงค์ โพธิ์ศรีทอง อายุ 10 ปี
15. ด.ญ.งามจิต แย้มบาง อายุ 8 ปี

3.2 ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว จำนวน 9 คน

1. นางนงเยาว์ แสงอินทร์	อายุ 40 ปี
2. นางนงลักษณ์ แสงอินทร์	อายุ 38 ปี
3. นางสุภา บุญเรืองรอด	อายุ 37 ปี
4. นางยุพิน แก้วปาน	อายุ 32 ปี
5. นางอังคณา ชาวบางงาม	อายุ 30 ปี
6. น.ส.วิลาวัลย์ ชาวปลายนา	อายุ 27 ปี
7. นายพงศกร ชาวปลายนา	อายุ 25 ปี
8. น.ส.กนกวรรณ ชาวบางงาม	อายุ 22 ปี
9. นายสุทิน วงษ์สุวรรณ	อายุ 18 ปี

จำนวนผู้ให้ข้อมูลได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 41 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสารและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพลงอีแซวและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารโครงการสำคัญของ อำเภอศรีประจันต์และจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งเอกสารทางด้านวิชาการ อาทิ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงอีแซว เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเพลงอีแซว ศิลปินเพลงพื้นบ้าน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชากร ประวัติความเป็นมาของ อำเภอศรีประจันต์ ตำบลวังน้ำซับและพื้นที่ศึกษา

2. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานและการทำแผนที่ (Household Census and Mapping) เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานให้ทราบถึงสภาพของชุมชน อาณาเขต บริเวณ และสถานที่ตั้งที่พักอาศัยของศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงอีแซวผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพลงอีแซว ในชุมชน และจัดทำแผนที่ให้มองเห็นภาพโดยรวมของชุมชนได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางสังคมและเครือญาติต่างๆ ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

3.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดประเด็นคำถามที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว และคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ถามคำถามในประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษาและการปรึกษาจากผู้รู้ด้านเนื้อหาและบันทึกผลการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยการสร้างแนวคำถามอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งข้อคำถามต่างๆ สามารถยืดหยุ่นได้ไม่กำหนดตายตัว โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การซักถาม พูดคุยสนทนาแบบเป็นกันเองมากที่สุด เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูล เกิดกังวลใจในการให้คำตอบ ซึ่งอาจมีผลต่อความเชื่อถือของข้อมูล การซักถามในประเด็นและข้อคำถามต่างๆ จะมีการปรับเปลี่ยนลำดับไปได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์หรือความเหมาะสม ตลอดจนใช้ศิลปะในการทะล่อมกลุ่มอมเงลา (Probe) ในการซักถามพูดคุย เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกที่เข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งก่อนหน้าที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับพ่อเพลงแม่เพลงรวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ที่ศึกษา เช่น ติดตามชมการแสดงเพลงอีแซวในโอกาสต่างๆ ทำความรู้จักพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับพ่อเพลงแม่เพลงและชาวบ้าน เป็นต้น

4. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการหาข้อมูลที่ทำให้ทราบพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติ ตรงตามสภาพความเป็นจริง โดยผู้วิจัยใช้วิธีสังเกต 2 วิธี คือ

4.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้ถูกสังเกตกำลังกระทำอยู่ เช่น การร่วมกิจกรรมภายในชุมชน พิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้ทราบพฤติกรรมต่างๆ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อตามสภาพความเป็นจริงในชุมชน ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยเองได้ฝึกหัดเรียนรู้เพลงอีแซวกับศิลปินอาวุโสและพ่อเพลงแม่เพลง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ซึ่งตลอดระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่ เพราะโดยสภาพความเป็นจริงในขณะที่ยังศึกษาโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้านนั้นมีมากจึงทำให้ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในบทบาทใดบทบาทหนึ่งเสมอ

4.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) เป็นการสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว การแสดงพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตเป็นไปอย่างธรรมชาติทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เช่น ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลักษณะของบ้านเรือน วิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชาวบ้าน ความสัมพันธ์ของครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

ประเภทบุคคล ได้แก่ ตัวผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะการวิจัยที่ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับคนโดยตรง ดังนั้นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับการวางตัว การกำหนดบทบาท การสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้เกิดแก่ผู้ถูกวิจัยให้ได้มากที่สุด

ประเภทเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม

2.2 แนวคำถาม (Interview guide) เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษา เกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม การดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. ประเภทอุปกรณ์ช่วยรวบรวมข้อมูล

3.1 แฟ้มเก็บข้อมูล เพื่อแยกข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆ ทำให้เกิดความเรียบร้อยและนำข้อมูลมาใช้สะดวกรวดเร็ว

3.2 สมุดบันทึก เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการซักถามและการสังเกตประจำวัน

3.3 เทปบันทึกเสียง เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมและเนื้อหาครบถ้วน โดยเฉพาะข้อมูลที่สำคัญที่ผู้วิจัยไม่สามารถบันทึกไว้ได้ทั้งหมด ในขณะที่สัมภาษณ์หรือสนทนาซักถาม

3.4 กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพเหตุการณ์วัฒนธรรมหรือการแสดงที่สำคัญและควรบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ประเด็นในการสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นขอบเขตของการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประเด็นที่กำหนดไว้มีดังนี้

1. บริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม กลุ่มเป้าหมายหลักที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพร โดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆไว้ดังนี้

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- 1.2 สภาพทั่วไปของชุมชน
- 1.3 สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพร พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว โดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆไว้ดังนี้

- 2.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้
- 2.2 การเห็นคุณค่าประโยชน์
- 2.3 ควรประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน
- 2.4 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- 2.5 การยอมรับจากสังคมภายนอก
- 2.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

3. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม กลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพร พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว โดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆไว้ดังนี้

- 3.1 การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
- 3.2 การกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน
- 3.3 สร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม
- 3.4 การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
- 3.5 การเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

การบันทึกข้อมูลภาคสนาม

เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเองมากที่สุดและไม่ให้เกิดความระแวงระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลจึงทำการจดบันทึก (Fieldnotes) หลังจากเสร็จสิ้นการสนทนาหรือการสังเกต แต่ในบางครั้งผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลใช้เทปบันทึกเสียงและถ่ายภาพช่วยเก็บข้อมูล ในกรณีที่เป็นข้อมูลที่สำคัญๆ ไม่สามารถจดจำหรือจดบันทึกได้ทั้งหมด เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูล ได้มากที่สุดโดยไม่ตกหล่นและข้อมูลที่ได้เป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างความสนิทสนมไว้วางใจและเป็นกันเองอย่างมาก ทำให้การสนทนามีความเป็นธรรมชาติมากที่สุดด้วยและหลังจากนั้นผู้วิจัยจะรีบถอดเทปบันทึกเสียงทันที หากมีความสงสัยหรือเกิดปัญหาอะไรจะได้รีบกลับไปซักถามใหม่ทันที

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 9 เดือน โดยแบ่งเป็น 2 ระยะเวลาคือ

ระยะที่ 1 หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในชุมชน เพื่อนำมาประกอบการเขียนโครงการ วิทยานิพนธ์โดยใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2549 ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปในหมู่บ้านเป็นครั้งคราว เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน โดยได้รับการช่วยเหลือจาก แม่สำเนียง ชาวปลายนา ศิลปินอาวุโส และเป็นผู้นำชุมชนบ้านลาดป้อมทำให้ชาวบ้านรู้จักบ้างพอสมควร

ระยะที่ 2 เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 รวมทั้งสิ้น 6 เดือน ในระยะนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านในชุมชน โดยผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยสนิทสนมกับศิลปินอาวุโส พ่อเพลงแม่เพลงและชาวบ้านในชุมชนทุกเพศทุกวัย พร้อมทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์ ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เสมือนคนในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพลงอีแซว พร้อมทั้งทำการบันทึกภาคสนาม (Field note) เป็นประจำทุกวันในขณะที่เข้าไปในชุมชน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กัน และเริ่มเขียนรายงานเสนอให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข เป็นระยะๆ และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้วหากเกิดปัญหาที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมผู้วิจัยจะเข้าไปในชุมชนอีกครั้ง จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนสมบูรณ์ที่จะสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็นเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วนคือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูลประจำวันจะทำการวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลโดยจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นต่างๆ พิจารณาข้อมูลที่ได้แต่ละวันว่ามีเพียงพอที่จะตอบคำถามได้หรือไม่ แล้วหาข้อมูลเพิ่มเติมในวันถัดไป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลที่เก็บได้ในแต่ละวันจะนำมาบันทึกอย่างละเอียด และมีการตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อให้มองเห็นประเด็นต่างๆ ที่จะติดตามแสวงหาข้อมูลในครั้งต่อไป

1.2 เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้มากพอสมควร ผู้วิจัยจะจัดแบ่งหรือจำแนกข้อมูลเหล่านั้นออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะปัจจัยที่เด่นชัดแต่ละตัว

1.3 นำข้อมูลที่ได้จำแนกไว้เป็นหมวดหมู่นั้นมาวิเคราะห์ โดยการตีความ (Interpretation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลรวม เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ในส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ซ้ำๆ จากบุคคล สถานที่ และเวลาที่แตกต่างกัน กรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความขัดแย้งไม่ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์คนใดคนหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อความถูกต้องอีกครั้ง แล้วจึงจัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ตารางที่ 1 กรอบการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์	ประเด็นที่ศึกษา	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ <u>ปัจจัยภายใน</u> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ - การเห็นคุณประโยชน์ - การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ● <u>ปัจจัยภายนอก</u> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน - การยอมรับจากสังคมภายนอก - การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ทรงคุณวุฒิ ● ศิลปินอาวุโส ● พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ ● พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ ● ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว 	<ul style="list-style-type: none"> ● เอกสาร ● สัมภาษณ์ ● สังเกต ● บันทึกเสียง ● บันทึกภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบสัมภาษณ์ ● แนวคำถาม ● สมุดบันทึก ● เทปบันทึกเสียง ● กล้องถ่ายรูป 	<ul style="list-style-type: none"> ● วิเคราะห์เนื้อหา
2. ศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม	<ul style="list-style-type: none"> ● คุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน <u>ด้านสังคม</u> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน - การกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ● <u>ด้านวัฒนธรรม</u> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม ● <u>ด้านเศรษฐกิจ</u> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ● <u>ด้านการศึกษา</u> <ul style="list-style-type: none"> - การเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ทรงคุณวุฒิ ● ศิลปินอาวุโส ● พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ ● พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ ● ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว 	<ul style="list-style-type: none"> ● เอกสาร ● สัมภาษณ์ ● สังเกต ● บันทึกเสียง ● บันทึกภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบสัมภาษณ์ ● แนวคำถาม ● สมุดบันทึก ● เทปบันทึกเสียง ● กล้องถ่ายรูป 	<ul style="list-style-type: none"> ● วิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4 ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอรายละเอียดของผลการศึกษาดังนี้

1. บริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม
2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม
3. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1. บริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม

พื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในครั้งนี้คือ ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยจึงขอกกล่าวถึงบริบททั่วไปของชุมชนแห่งนี้ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน สังคม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นปัจจัยระดับชุมชนเพื่อใช้ประกอบการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ในพื้นที่ของชุมชนบ้านลาดป้อม ไม่มีผู้ใดทราบแน่นอนว่ามีการสร้างบ้านเรือนเป็นครั้งแรกตั้งแต่เมื่อใด คนเฒ่าคนแก่หลายท่านเล่าว่าเกิดมาก็เห็นมีชุมชนแห่งนี้อยู่แล้ว ในอดีตชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นชุมชนที่ประกอบด้วย 2 กลุ่มบ้าน คือ บ้านลาดป้อมและบ้านหนองกก แต่ในภายหลังชาวบ้านส่วนใหญ่เรียกพื้นที่บริเวณ 2 กลุ่มบ้านนี้รวมกันไปว่าบ้านลาดป้อม

บ้านหนองกกนั้นมีชาวบ้านอาศัยอยู่ไม่กี่ครอบครัว มีหนองน้ำเป็นส่วนใหญ่ มีวัชพืชและต้นกกขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่าหนองกก แต่เมื่อบริเวณทั้งสองบ้านมีประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้ขยับขยายออกไปสร้างครอบครัวและทำมาหากินในพื้นที่ที่เป็นหนองน้ำมากขึ้น มีการถมที่ให้ราบเรียบเพื่อตั้งบ้านเรือนและทำการเกษตร หนองน้ำจึงค่อยๆ หดไปเหลืออยู่ไม่มากนักในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อพิจารณาการแบ่งเขตตามมิติของสังคมวัฒนธรรมตามที่ชาวบ้านตระหนักว่าตนเองเป็นชาวบ้านลาดป้อม ทำให้ชุมชนบ้านลาดป้อมมีอาณาเขตกว้างขึ้น

คำว่า “ลาดป้อม” สันนิษฐานว่าน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “ลาดป้อม” เนื่องจากคนเฒ่าคนแก่เคยเล่าต่อๆ กันมาว่า แต่ก่อนหมู่บ้านนี้ทางทิศตะวันตกที่ติดกับแม่น้ำสามจุ่นมีลักษณะเป็นเนินดินที่ยื่นออกไปในแม่น้ำเป็นบริเวณกว้าง และเนินดินดังกล่าวนี้เคยเป็นที่ตั้งของป้อมทหารในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งที่ไทยทำศึกกับพม่าและได้เดินทัพมาข้ามแม่น้ำท่าจีนที่ “ท่าท่าอู่ทอง” ซึ่งอยู่บริเวณหน้าวัดพังมวง และได้มาพักและตั้งป้อมที่ริมแม่น้ำสามจุ่นบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้ ชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่ตรงนี้ว่า “ลาดป้อม” แต่เมื่อเวลาผ่านไปคำว่า ลาดป้อมก็ค่อยๆ เพี้ยนกลายเป็น “ลาดป้อม” ที่เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน บริเวณที่อยู่ใกล้ๆ กับเนินดินนั้นจะเป็นอ่าวขนาดใหญ่ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะพาฝูงควายมาลงอาบน้ำและปล่อยให้เล่นน้ำอยู่บริเวณนี้จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกอ่าวแห่งนี้ว่า “อ่าวควายลง” แต่ในปัจจุบันไม่มีเนินดินดังกล่าวแล้ว เนื่องจากโดนน้ำเซาะพังทลายไปตามกาลเวลาเห็นแต่ต้นไม้ขึ้นปกคลุมเป็นทิวาว เพราะบริเวณนี้ไม่มีบ้านเรือนของชาวบ้านอาศัยอยู่

ในอดีตบ้านลาดป้อมไม่มีถนนเข้าหมู่บ้านชาวบ้านจะเดินลัดเลาะกันตามคันนา ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2475 ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างถนนดินเล็กๆ (ลาดป้อม-สามจุ่น) เพื่อใช้เป็นทางเกวียนและทางเดินสัญจรไปมาและช่วยกันปรับปรุงมาเรื่อยๆ จนมาถึงปี พ.ศ. 2520 ทางกรมได้ตัดถนนลาดยาง (พังมวง-ดอนปอ) แยกจากถนนใหญ่ (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) จากบ้านพังมวงผ่านหน้าหมู่บ้านไปหมู่บ้านห้วยเจริญหรือในอดีตชาวบ้านเรียกว่า บ้านห้วยผี จึงได้มีการบุกเบิกขยายถนนให้กว้างและยาวขึ้น ผ่านเลยไปถึงชุมชนที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 นี้ ได้แก่ บ้านดงตาล บ้านสามจุ่น และได้เทหินลูกรังบนถนนนี้ตลอดทั้งสาย ชาวบ้านจึงเริ่มขยับขยายออกมาตั้งบ้านเรือนที่ริมถนนมากขึ้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 ทางกรมได้เข้าไปปรับถนนใหม่ทำเป็นถนนคอนกรีตทำให้การคมนาคมของชาวบ้านมีความสะดวกสบายมากขึ้น

ชุมชนบ้านลาดป้อมได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านเพลงอีแซว เนื่องจากเป็นถิ่นกำเนิดของศิลปินเพลงอีแซวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุพรรณบุรีมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีการสืบทอดและประกอบอาชีพเพลงอีแซวกันอยู่อย่างแพร่หลาย ไม่มีใครทราบแน่นอนว่าในชุมชนมีการเล่นเพลงอีแซวกันมาตั้งแต่เมื่อไหร่เพราะไม่มีการจดบันทึกเอาไว้ จากการสอบถามศิลปินอาวุโสหลายท่าน เช่น พ่อสุจินต์ ชาวบางงาม แม่สำเนียง ชาวปลายนา ได้เล่าว่า พ่อไสว วงษ์งาม (เกิดในปี พ.ศ. 2465) เคยเล่าให้ฟังว่าในสมัยโบราณมีพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านอยู่ 2 คน คือ นายเป้าและนางน้อม (ไม่ทราบนามสกุล) อาศัยอยู่บริเวณชุมชนแห่งนี้ ทั้งสองเคยเล่นเพลงที่มีลักษณะยั่วเย้า สั้นๆ ง่ายๆ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันไปแค้นมาไม่ต้องคิดคำยากๆ แต่ก็ยืนยันไม่ได้แน่นอนว่าตั้งแต่เมื่อไหร่

ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน จะมารวมเล่นเพลงกันที่บริเวณหน้าวัดพังม่วง ตอนเทศกาลและงานบุญงานกุศลต่างๆ ซึ่งสมัยนั้นก็มีย่อเพลงแม่เพลงเก่งๆ เช่น นายเฉลียว ช้างเผือก อยู่วัดปู่เจ้าโกลั้ๆ กับวัดพังม่วง นายหลาบ (ไม่ทราบนามสกุล) อยู่บ้านห้วยเจริญ นายกร่ายและนางเพ็ญม จันทรแดง สองสามีภรรยาอยู่บ้านปลายนา หมู่เดียวกับบ้านลาดป้อม นายโปรย เสรีจกิจ ลูกของขวัญจิต ศรีประจันต์

...เพลงอีแซวมีต้นแบบเดิมมาจาก “เพลงพวงมาลัย” แล้วค่อยๆ กลายมาเป็น “เพลงแคน” ใช้การปรบมือ ฉิ่งและแคนเป่าคลอไปกับการร้อง เพลงแคนยังไม่ได้ร้องโต้ตอบกัน แต่จะรำยั่วกัน ส่วนใหญ่จะร้องเกี่ยวกับเรื่องราวของสถานที่สำคัญหรือนิทานพื้นบ้าน ถ้าต้องการให้สนุกสนานครึกครื้นก็จะมีกรร้องเพลงยั่วสั้นๆ คั่นบ้าง เช่น “ต่อนไว้ ต่อนไว้ เอาไปบ้านเรา เอาไปหุงข้าวให้แม่เรากิน ถ้าหุงไม่สุกให้ยกลงดิน ถ้าหุงไม่ตีจะตีให้ดิน” ซึ่งทำนองนี้ภายหลังได้นำมาร้องประกอบการรำกลองยาว... (ประวิทย์ บุญเรืองรอด 2549)

เมื่อประมาณ 70 ปีที่ผ่านมา หรือราวๆ ปี พ.ศ. 2475 คณะเพลงแคนซึ่งมี นายโปรย เสรีจกิจ นายกร่าย จันทรแดง และนายเฉลียว ช้างเผือก ครูเพลงของชุมชน ได้เป็นต้นแบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ในวงการเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี นั่นคือ ได้นำพรรคพวกไปเล่นเพลงแคนในงานประจำปีของวัดป่าเลไลยก์ ในช่วงเดือน 5 ขึ้น 8 ค่ำ งานนั้นมีมหรสพหลายชนิด เช่น ลิเก ละคร และเพลงแคน พอดีๆ เทียงคืนไปแล้ว ลิเก ละคร ต่างก็เลิกแสดง คนบ้านไกลที่ต้องเดินทางกลับบ้านตอนรุ่งสว่างก็ต้องนั่งดูเพลงกันตลอดรุ่ง เพราะไม่รู้จะไปไหน นักแสดงกลุ่มดังกล่าวจึงปรึกษากันว่าเพื่อไม่ให้คนดูรู้สึกเบื่อหรือง่วงนอน ควรทดลองเปลี่ยนแนวการร้องให้จังหวะเร็วขึ้น และร้องโต้ตอบกันโดยใช้บทเกี่ยวสาวเป็นแนวการร้อง ทำจังหวะด้วยฉิ่งและการปรบมือ ไม่ต้องใช้แคน เนื้อร้องเป็นลักษณะชายเกี่ยวหญิง หญิงก็ร้องโต้ตอบเปรียบเปรยผู้ชายเป็นอะไรต่างๆ บางทีก็นำไปเปรียบกับอวัยวะเพศ

การร้องจะใช้การด้นกลอนสดๆ จากปฏิภาณของแต่ละคน พอผู้ชายถูกตอบโต้ด้วยกลอนเจ็บๆ ซักโมโหขึ้นมาก็จะร้องตอบโต้ฝ่ายหญิงให้ได้เจ็บอายเอาบ้าง จึงเป็นที่สนุกสนานถูกใจคนดูมาก คนดูซุกซิดใจ คื่นรุ่งขึ้นจึงบอกให้ร้อง “แซว” กันอีก ร้องแซวกันไปแซวกันมาตลอดคืน ต่อมาใครๆ ก็เรียกเพลงที่ร้องทำนองลักษณะนี้ว่า “เพลงอีแซว” ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นจริงใช้คำว่า “อี” นำหน้า อาจมาจากที่ฝ่ายหญิงร้องแซวฝ่ายชายก่อนก็เป็นไปได้ ต่อๆ มาเนื้อเพลงยิ่งเผ็ดร้อนมากขึ้น เนื้อหามักจะเกี่ยวกับเรื่องเพศหรือเรื่องในมุ้งของหญิงกับชาย แต่มักจะร้องในเวลาตึกมากๆ พ่อเพลงแม่เพลงที่เก่งๆ จึงต้องใช้ไหวพริบและปฏิภาณไหวพริบในการร้องด้นกลอนออกมาสดๆ มิฉะนั้นอาจแพ้เขาได้ โดยเฉพาะพ่อเพลงระดับพ่อโปรย พ่อเฉลียวและพ่อกร่าย จะมีความเชี่ยวชาญในการด้นกลอนสดเพลงอีแซวได้ดีเป็นพิเศษ (ประวิทย์ บุญเรืองรอด 2535 : 1-3)

ซึ่งตอนนั้นก็ยังไม่ได้เล่นเพลงกันเป็นอาชีพ พ่อเพลงแม่เพลงจะนัดกันมาเล่นเพลงเพื่อช่วยงานวัด ให้ครึกครื้นมากกว่า เพลงอีแซวได้พัฒนาเป็นอาชีพอย่างจริงจังในยุคของพ่อไสว วงษ์งาม

พ่อไสวเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของชุมชน เพราะถือว่าเป็นผู้บุกเบิกพัฒนาเพลงอีแซว จนเป็นอาชีพของชุมชน พ่อไสวได้หัดเพลงกับป้าที่ชื่อพวง รวมถึงนายเฉลียวและนายหลาบด้วย เนื่องจากพ่อไสวเป็นผู้ที่มีความสนใจการเล่นเพลงเป็นอย่างมาก จึงได้พยายามเสาะแสวงหา เนื้อเพลงไว้จำนวนมากและตะเวนเล่นเพลงไปทั่ว ทำให้มีความรู้และประสบการณ์สูงด้านเพลง สามารถร้องเพลงพื้นบ้านได้เกือบทุกชนิดและกลายเป็นพ่อเพลงชื่อดังในเวลาต่อมา จากการที่ได้ เดินทางไปเล่นเพลงก็ทำให้ได้รู้จักกับแม่เพลงคนหนึ่ง คือ แม่บัวผัน จันทร์ศรี เป็นแม่เพลงทาง อ่างทองได้มาพบกันที่บ้านไร่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านพังม่วงมากนัก ปัจจุบันเรียกว่า “ตลาดบ้านไร่”

แม่บัวผันเป็นคนไม่รู้หนังสือแต่มีความจำเป็นเลิศ และเชี่ยวชาญเพลงเป็นอย่างมาก พ่อไสวและแม่บัวผันได้ร่วมเล่นเพลงด้วยกันมาตลอด โดยต่างคนก็มีความสามารถสูงและ แลกเปลี่ยนความรู้กันอยู่เรื่อยๆ เพราะทั้งสองได้สะสมเพลงเอาไว้จำนวนมาก ทำให้ต่างคนต่างก็มีความรู้มากยิ่งขึ้น ต่อมาในภายหลังแม่บัวผันจึงตัดสินใจมาอยู่กับพ่อไสว

การอยู่กับด้วยกันในระยะแรกๆ ยังไม่ได้มาตั้งหลักปักฐานที่บริเวณชุมชนนี้ แต่ต่อมาไม่นานทั้งคู่ได้ย้ายมาตั้งหลักปักฐานที่บริเวณชุมชนนี้อย่างเป็นทางการ และได้ตั้งคณะเพลงขึ้น รับงานแสดงเพลงเป็นอาชีพ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ทั้งสองได้รวบรวมลูกศิษย์ลูกหา เพื่อฝึกหัดเพลงเป็นอาชีพจนมีชื่อเสียง มีประชาชนเดินทางมาว่าจ้างไปแสดงอยู่เป็นประจำ ลูกศิษย์รุ่นแรกๆ ที่ได้ฝึกหัดเพลงให้ ได้แก่ นางเกลียว เสรีกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์) นายสุจินต์ ชาวบางงาม (สุจินต์ ศรีประจันต์) นางจำนงค์ เสรีกิจ (ขวัญใจ ศรีประจันต์) นางบุญนะ แยมบาง นายอนก ชาวปลายนา (เสี่ยชีวิตแล้ว) นายแหยม เผือกสุริยา (ปัจจุบันย้ายไปอยู่อ่างทอง)

ครูเพลงทั้งสองได้หล่อหลอมลูกศิษย์เหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก ทำให้ต่างก็เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถสูงและมีชื่อเสียงในเวลาต่อมา และยังได้ฝึกหัดเพลงให้ลูกหลานต่อมาอีกหลายรุ่น ทั้งในและนอกชุมชนที่มาขอฝากตัวเป็นศิษย์ ทำให้ขณะนั้นคณะเพลงอีแซวของพ่อไสวและ แม่บัวผันเป็นคณะเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เวลาไปแสดงไม่จำเป็นต้องไปหาคนอื่นฯ มาเล่น ด้วยเลย เพราะจะใช้ลูกศิษย์ของตนทั้งหมด และเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 นางเกลียว เสรีกิจ หรือขวัญจิต ศรีประจันต์ ได้นำเอาเพลงอีแซวไปเผยแพร่ทางวงดนตรีลูกทุ่ง วิทยุ โทรทัศน์ จนประชาชนรู้จักเพลงอีแซวกันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศ ระยะเวลาต่อมาก็ได้ปรับปรุงคำร้องไม่ให้ หยาดกายเหมือนช่วงแรกๆ แต่จะมีลักษณะสองแง่สองง่ามพอให้คนทุกระดับสามารถฟังได้อย่าง สนุกสนาน เครื่องดนตรีก็ปรับเปลี่ยนไปด้วยมีรำมะนา ตะโพนเล็ก ตะโพนมอญ ระนาด ฉิ่ง กรับ เพิ่มจากแบบลิเก ละครเข้าไปด้วยราคาที่เคยหากันถูกๆ ก็กลายเป็นหลายหมื่นบาทในปัจจุบัน

ศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนแห่งนี้ ได้สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับอำเภอศรีประจันต์และจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก เมื่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร จำกัด ได้มอบโล่เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้าน (สาขาเพลงพื้นบ้านภาคกลาง) ให้กับนายไสว วงษ์งาม เมื่อปี พ.ศ. 2525 และนางบัวผัน จันทรศรี เมื่อปี พ.ศ. 2526 และในปี พ.ศ. 2533 นางบัวผัน ยังได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติด้วย ส่วนผู้ที่เป็นศิษย์เองก็ได้รับรางวัลต่างๆ เช่นกัน เช่น นางเกลียว เสรีจกิจ ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-เพลงอีแซว) เมื่อปี พ.ศ. 2539 และนายสุจินต์ ชาวบางงาม ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2544

1.2 สภาพทั่วไปของชุมชน

1.2.1 พื้นที่

บ้านลาดป้อมเป็นชุมชนชาวนา ลักษณะพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอศรีประจันต์ขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 8 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ มีถนนลาดยาง (พังม่วง-ดอนบรู) ตัดแยกจากถนนใหญ่ (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) ผ่านมาที่หน้าชุมชน ประมาณ 2 กิโลเมตร ชุมชนบ้านลาดป้อมจะอยู่ทางขวามือมีถนนคอนกรีตไม่ใหญ่ (ลาดป้อม-สามจุ่น) ตัดแยกจากถนนลาดยางผ่านเข้ากลางชุมชน สองข้างถนนคอนกรีตพื้นที่ค่อนข้างลุ่มต่ำและมีบ้านเรือนอยู่เรียงรายขนานไปกับแนวสองข้างถนนสลับกับผืนนาและสวนมะม่วง และบางช่วงจะมีถนนดินหรือคอนกรีตเล็กๆ ตัดแยกเข้าทุ่งนาที่กว้างใหญ่และมีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่

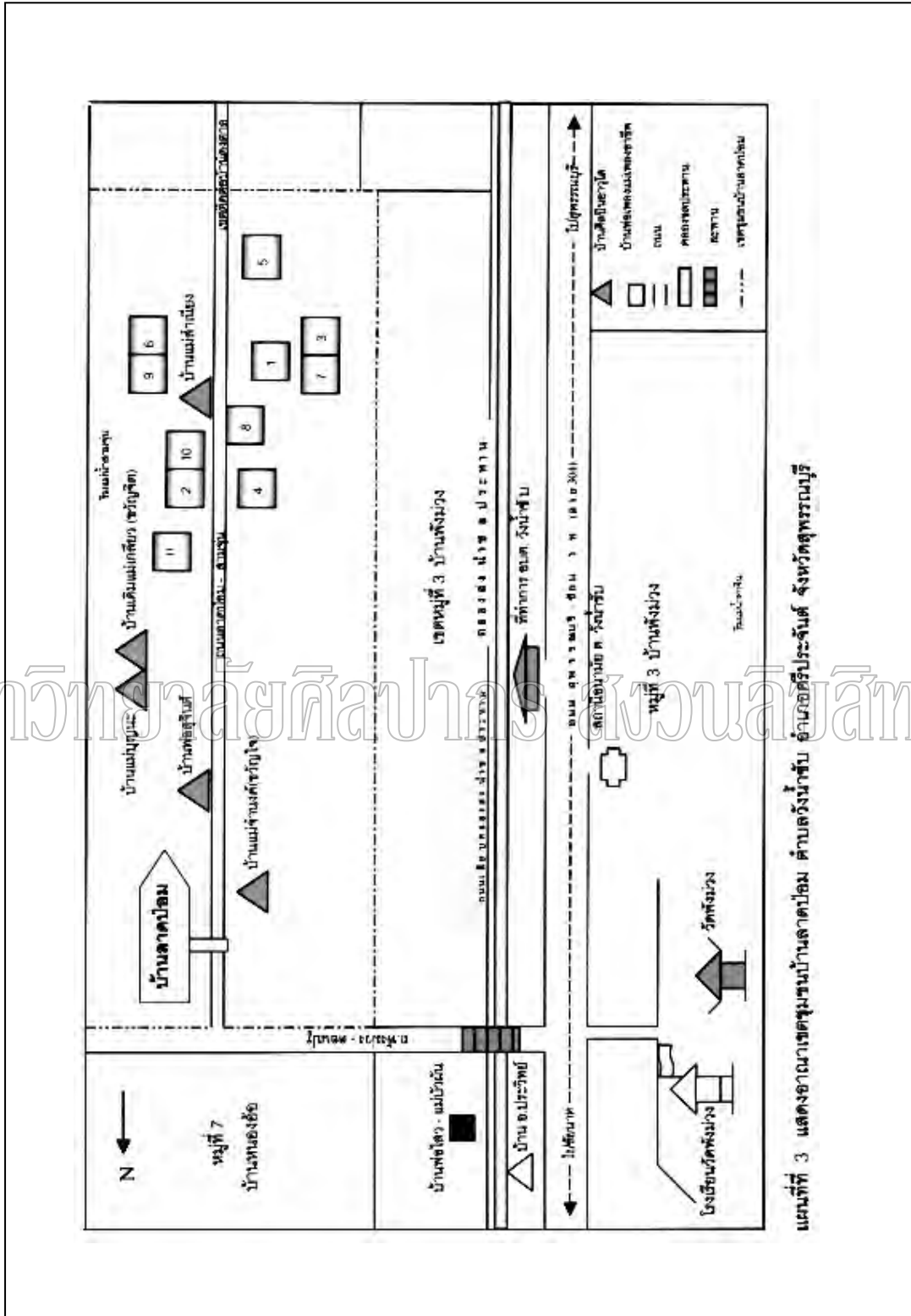

ภาพที่ 1 ถนนลาดป้อม - สามจุ่น ทางเข้าชุมชนบ้านลาดป้อม

แผนที่ตำบลวังน้ำซับ

แผนที่ที่ 2 แสดงอาณาเขตตำบลวังน้ำซับ อําเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ที่ 3 แสดงอาณาเขตชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

1.2.2 อาณาเขตติดต่อ

ชุมชนบ้านลาดป้อมมีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 7 บ้านหนองอ้อ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านดงตาล
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ลำน้ำสามจุ่น ตำบลดอนปรู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 3 บ้านพังม่วง

1.2.3 การตั้งบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจากการสังเกตพบว่า ชาวบ้านนิยมตั้งบ้านเรือนเป็นแนวยาว อยู่ริมถนนเข้าสู่ชุมชนทั้งสองฝั่ง บ้านแต่ละหลังจะห่างกันประมาณ 50-200 เมตร ส่วนใหญ่จะปลูกบ้านเรือนบนที่ดินของตนเอง บางบ้านจะมีรั้วแยกเป็นสัดส่วน บางบ้านก็ปลูกบ้านเป็นกลุ่มใหญ่ ใกล้ๆ กัน มีลานบ้านเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะบ้านเรือนโดยรวมมี 2 ลักษณะ คือ บ้านไม้ ปลูกยกพื้นสูงเพื่อหนีน้ำเวลาไหลหลากมาจากทางเหนือ มีบันไดขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก และบ้านปูนปลูกติดดิน โดยจะมีการถมดินให้สูงเท่ากับถนน หลังคาเป็นกระเบื้องหรือสังกะสีและนิยมสร้างเป็นหน้าจั่วให้ลาดเอียง ในฤดูฝนจะทำให้มีน้ำฝนไหลเทลงมาได้ดี

1.2.4 ประชากรและครัวเรือน

ชุมชนบ้านลาดป้อม	มีประชากรทั้งหมดจำนวน	417	คน
	เป็นชายจำนวน	198	คน
	เป็นหญิงจำนวน	219	คน
	มีครัวเรือนจำนวน	110	ครัวเรือน

ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการทำการสำรวจ โดย นางสาวเนียง ชาวปลายนา ผู้ใหญ่บ้าน และคณะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลวังน้ำซับ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549

1.2.5 การประกอบอาชีพ

1.2.5.1 การทำนา ชาวบ้านลาดป้อมมีอาชีพทำนาเป็นหลักมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการทำนา ประมาณปี พ.ศ. 2520 ชาวบ้านเริ่มปลูกข้าวได้เพิ่มมากขึ้น จากที่เคยปลูกข้าวนาปีโดยใช้น้ำฝนกับพันธุ์ข้าวพื้นเมืองก็เปลี่ยนมาใช้น้ำของชลประทาน ใช้พันธุ์ข้าวที่ทางราชการส่งเสริมสามารถปลูกได้ปีละ 3 ครั้ง ใช้จ่ายและปุ๋ยต่างๆ ในการดูแลต้นข้าวผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิม นำไปขายได้เกวียนละ 6,000-7,000 บาท ชาวนาจึงมีรายได้มากขึ้นจากการปลูกข้าวเพื่อขาย แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่อง ค่าปุ๋ย ค่ายา

1.2.5.2 การปลูกพืชไร่ พืชไร่ที่ทำรายได้มาก คือ มะม่วง แต่ก่อนจะมีเพียงมะม่วงพื้นบ้าน เช่น มะม่วงทองคำ มะม่วงอกร่อง และมะม่วงแก้ว จะมีมะม่วงพันธุ์ใหม่ๆ เข้ามาในชุมชน คือ มะม่วงน้ำดอกไม้และมะม่วงเขียวเสวย โดยในช่วงแรกชาวนาจะแบ่งดินนา มาขุดยกทรงเป็นสวนแล้วนำมะม่วงพันธุ์มาลงไม่ให้อายุมากนัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อเก็บผลขาย ซึ่งภายหลังมียาเร่งผลผลิตนอกฤดูกาลชาวบ้านก็ซื้อหามาใช้กันเพื่อเพิ่มผลผลิต

อ้อยเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านให้ความสนใจมากขึ้น ชาวบ้านจะใช้พื้นที่นาเดิมทำการไถเสียใหม่แล้วนำพันธุ์อ้อยมาปักชำแล้วดูแล อ้อยที่ปลูกนั้นจะเป็นอ้อยที่สำหรับไว้ทำน้ำตาลทราย เนื่องจากในอำเภอสามชุกซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 10 กิโลเมตร มีโรงงานน้ำตาลทรายเป็นโรงงานขนาดใหญ่รับซื้ออ้อยตลอดปี แต่การปลูกอ้อยก็ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีความถนัดในการปลูกข้าวมากกว่า

1.2.5.3 การรับแสดงเพลงอีแซว ในชุมชนมีการรับจ้างแสดงเพลงอีแซวในงานต่างๆ มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นคณะเพลงอยู่หลายคณะ คณะหลักๆ ได้แก่ คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ คณะขวัญใจ ศรีประจันต์ คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ คณะเพลงเหล่านี้จะประกอบด้วยผู้เล่นระดับอาวุโส ชาวบ้านวัยกลางคน วัยหนุ่มสาวและเด็กลูกหลานของชาวบ้าน รวมทั้งชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนข้างเคียง ชาวบ้านจะเล่นเพลงอีแซวเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมควบคู่ ไปกับการทำนาหรืองานอื่นๆ คณะเพลงอีแซวของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นคณะที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุพรรณบุรี จึงมีประชาชนเดินทางมาว่าจ้างให้ไปเล่นตามงานต่างๆ อยู่ตลอดทั้งปี

1.2.5.4 การรับราชการและรัฐวิสาหกิจ การประกอบอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจของคนในชุมชนพบได้ในรายที่ได้รับการศึกษาสูง โดยเฉพาะผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประชากรกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างอื่นๆ ซึ่งในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ลูกหลานของชาวบ้านได้รับการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีมากขึ้น เพราะผู้ปกครองมีความหวังว่าเมื่อลูกหลานเรียนจบสูงๆ ก็จะมีโอกาสได้ทำงานที่ดี เช่น การรับราชการและรัฐวิสาหกิจ

1.2.5.5 อาชีพรับจ้าง ค้าขายและอื่นๆ อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างไถนา หว่านข้าว เกี่ยวข้าว ตามฤดูกาลทำนา โดยชาวบ้านจะรับจ้างทั้งในชุมชนและในท้องถิ่นใกล้เคียง ได้ค่าแรงประมาณวันละ 200-300 บาท ส่วนอาชีพค้าขายในหมู่บ้านมีร้านขายของชำอยู่ 3 ร้าน และบางครัวเรือนมีอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่

เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา จับสัตว์น้ำตามท้องนาหรือคลองชลประทาน ในฤดูน้ำหลากชาวบ้านจะจับไปขายที่ตลาดนัดบ้านควาย หากเหลือก็จะเก็บไว้ทำปลาร้า ปลาเค็ม เก็บไว้กินหรือนำไปขาย มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทาง ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่กับบ้านส่วนใหญ่จะมีฝีมือทางด้านจักสานก็จะสานกระบุง ตะกร้าด้วยไม้ไผ่เอาไว้ใช้หรือขายเพื่อนำเงินมาใช้ได้ง่าย

1.2.6 การสาธารณสุข/อนามัย

เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปรักษาที่สถานอนามัยตำบลวังน้ำซับ ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตร ตั้งอยู่ริมถนนสายสุพรรณบุรี-ชัยนาท ฝั่งตรงข้ามกับชุมชน และถัดไปทางทิศใต้ไม่กี่กิโลเมตรเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศรีประจันต์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้รถมอเตอร์ไซด์ไปกันเพราะมีถนนหนทางสะดวก

ในอดีตชาวบ้านจะใช้ “เว็จ” ซึ่งมีลักษณะเป็นหลุม โดยชาวบ้านจะขุดดินลงไปประมาณ 2 ศอก แล้วใช้ไม้สองอันพาด กระดาษชำระยังไม่มียกใช้ไม้ ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้คัดท้าย” จนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2526 ทางกรมเข้ามารณรงค์ให้สร้างส้วมซึมใช้กัน ในปัจจุบันชาวบ้านจะมีส้วมซึมแบบราดน้ำใช้กันทั่วครัวเรือนและจะสร้างอยู่ในบ้านเป็นส่วนใหญ่เพื่อความสะดวก

1.2.7 ระบบสาธารณูปโภค/การคมนาคม

1.2.7.1 แม่น้ำ - คลอง ลำน้ำสามจุ่นและคลองชลประทานเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในชุมชน ชาวบ้านจะใช้น้ำในการปลูกข้าวและจะปลูกข้าวกันปีละ 3 ครั้ง โดยมีลำเหมืองส่งน้ำเข้าไปในทุ่งนาผืนกว้างใหญ่ของชุมชนผ่านทำยมแปลงนาเกือบทุกแปลง ใช้เป็นแหล่งส่งน้ำเข้านาและระบายออกเมื่อไม่ต้องการน้ำทำให้ชาวนาสามารถทำเกษตรกรรมได้ตลอดปี

1.2.7.2 ไฟฟ้า แต่เดิมชาวบ้านจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดสำหรับให้แสงสว่างในเวลากลางคืนจนประมาณปี พ.ศ.2519 การไฟฟ้าอำเภอศรีประจันต์ได้เข้ามาดำเนินการติดตั้งไฟฟ้าในชุมชน ปัจจุบันนี้จึงมีไฟฟ้าใช้กันทุกหลังคาเรือนและมีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ตามความจำเป็นและความต้องการของแต่ละครัวเรือน

1.2.7.3 ถนน ชุมชนบ้านลาดป้อมมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรีไปทางทิศเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร บนถนนสายสุพรรณบุรี-ชัยนาท มีทางแยกเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 3 เมตรและมีถนนคอนกรีตแยกตัดผ่าน ชุมชนจึงมีการคมนาคมติดต่อกับสังคมภายนอกได้สะดวกรวดเร็วเพราะมีถนนเชื่อมต่อกับอำเภอและจังหวัดสะดวกสบาย และมีรถยนต์โดยสารวิ่งผ่านไปยังตัวเมืองตลอดทั้งวันวิ่งขึ้นล่องตั้งแต่ 05.30-18.00 น.

1.2.8 การศึกษา

บุตรหลานของชุมชนบ้านลาดป้อมเข้ารับการศึกษาระดับต้นที่โรงเรียนวัดพังม่วง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 บ้านพังม่วง บนที่ดินของวัดพังม่วง จำนวน 6 ไร่ 2 งาน ห่างจากชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร ตั้งขึ้นมาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2469 มีพระเป็นผู้สอนหนังสือให้กับลูกหลานของชาวบ้าน ในปัจจุบันมีอาคารเรียน 2 หลัง หลังแรกเป็นอาคารชั้นเดียวสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2506 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2519 ทางกรมได้จัดสรรงบประมาณร่วมกับเงินบริจาคของชาวบ้านสร้างอาคารเรียนเพิ่มอีกหนึ่งหลังเป็นอาคาร 2 ชั้น เปิดสอนตั้งแต่ก่อนระดับประถมศึกษาจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู 10 คน มีนักเรียนทั้งหมด 145 คน มีอาจารย์ประวิทย์ บุญเรืองรอด เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

ภาพที่ 2 อาคารเรียนของโรงเรียนวัดพังม่วง

ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เนื่องจากต้องออกมาช่วยทางบ้านทำมาหากิน จึงมีน้อยคนที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงและส่วนใหญ่จะเป็นลูกชาย แต่เมื่อได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทำให้การเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบกับสถานศึกษามีกระจายอยู่ทั่วผู้คนจึงได้รับการศึกษากันอย่างแพร่หลาย รวมถึงการออกไปศึกษาต่อภายนอกชุมชนทั้งต่างอำเภอและตัวจังหวัด มีหลายครอบครัวส่งบุตรหลานเข้าเรียนจนจบการศึกษามหาวิทยาลัยและสนับสนุนให้เรียนต่อจนถึงระดับปริญญาตรี

1.2.9 การปกครอง การรวมกลุ่ม

1.2.9.1 การปกครอง ชุมชนบ้านลาดป้อมอยู่ในความดูแลและขึ้นตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับ มีนางจริยา โพธิ์สุธน เป็นนายกและมีสมาชิกอ.บ.ต. หมู่ที่ 5 จำนวน 2 คน คือ นายสงวน บุญเรืองรอด และนายจำเนียร กล้าหาญ มีผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้านให้เป็นผู้นำ คือ นางสำเนียง ชาวปลายนา โดยมีคณะกรรมการ

ร่วมดำเนินการประกอบด้วยผู้ช่วย 2 คน คือ นายทองหล่อ แสงอินทร์ และนายชัยวัฒน์ กุ้งทอง มีหน้าที่ร่วมกันดูแลประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของอำเภอศรีประจันต์และองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับ เพื่อดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้าน

1.2.9.2 การรวมกลุ่ม ในชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวขึ้นหลายคณะ และทุกคณะเป็นคณะเพลงอาชีพ โดยจะรับแสดงในเขตพื้นที่ใกล้เคียงและท้องถิ่นอื่นทั่วไป พ่อเพลงแม่เพลงที่เป็นผู้แสดงส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านในชุมชนและอีกส่วนหนึ่งก็เป็นคนนอกชุมชน ทุกคนจะมีการผลัดเปลี่ยนขอแรงกันไปแสดงอยู่ตลอดไม่จำกัดอยู่เฉพาะคณะใดคณะหนึ่ง พ่อเพลงแม่เพลงทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็กจึงมีงานและมีรายได้อยู่ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ทางคณะเพลงต่างๆ ยังมีการสืบทอดให้แก่ลูกหลานคนในชุมชนและคนนอกชุมชนโดยไม่คิดค่าเล่าเรียน คนหนุ่มสาวและเด็กที่มีความสนใจก็มาเรียนร้องเพลงเป็นลูกคู่และตามไปร่วมแสดงด้วยช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

1.3 สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

1.3.1 ระบบครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมนั้น มีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ครอบครัวเดี่ยวมีเพียงพ่อแม่และลูกๆ เป็นสมาชิก แต่ครอบครัวขยายจะมีคนรุ่นปู่ย่า ตายาย รวมอยู่ในบ้านหลังเดียวกันกับลูกหลานของตน ทั้งนี้ประเพณีอย่างหนึ่งคือการแต่งงานที่กำหนดให้มีเรือนหอทำให้คู่บ่าวสาวต้องแยกบ้านอยู่เป็นเอกเทศ แต่ในกรณีของครอบครัวที่ไม่สามารถจัดหาเรือนหอให้ลูกที่เพิ่งแต่งงานได้ คู่บ่าวสาวจำเป็นต้องทำมาหากินรวมอยู่กับครอบครัวเดิมของพ่อแม่จึงทำให้ครอบครัวมีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยผู้เป็นชายและภรรยา พ่อตาแม่ยายรวมทั้งพี่น้องของภรรยาที่ยังโสดหากภรรยาเป็นลูกคนสุดท้องหรือเป็นลูกผู้ที่ต้องดูแลพ่อแม่ ครอบครัวก็จะปรากฏด้วยผู้คน 3 ช่วงอายุ คือพ่อตาแม่ยาย ผู้เป็นชายและภรรยาอีกทั้งลูกๆ

ชุมชนบ้านลาดป้อม มีลักษณะโครงสร้างของระบบเครือญาติที่ผูกพันยึดแน่นในระหว่างสมาชิกภายในชุมชน ชาวบ้านจะนับถือกันเป็นญาติพี่น้องไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องตามสายโลหิตหรือจากการแต่งงานเป็นดองกัน ชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันรู้จักกันหมดตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น การหยิบยืมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินและในชีวิตประจำวัน หรือการแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อช่วยกันทำงานในนาให้เสร็จสิ้นทันฤดูกาล และนับว่าเป็นช่วงโอกาสที่ให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาอาศัยกันมากที่สุด

การร่วมพิธีกรรมในระหว่างหมู่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ก็ถือเป็นการติดต่อและสัมพันธ์กันอย่างมาก เช่น การแต่งงาน การบวช งานศพ ชาวบ้านจะมาทำบุญร่วมกันและช่วยเหลือในด้านเงินทองหรือสิ่งของต่างๆ การจัดเตรียมอาหารคาวหวาน การจัดสถานที่ เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคี ร่วมมือกันในชุมชน และจะช่วยเหลือกันทุกครั้งที่มีการ

1.3.2 การนับถือศาสนา

ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจะมีบ้างที่มีเชื้อสายจีน แต่นับถือศาสนาพุทธกันทั้งชุมชน ระบบความเชื่อหรือสถาบันทางศาสนามีบทบาทอย่างมากต่อวิถีการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นขึ้นภายในชุมชน สร้างความมีระเบียบวินัยและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมอย่างแน่นแฟ้น ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท ค่านิยม และบรรทัดฐานของชุมชน ตลอดจนช่วยปลูกฝังค่านิยมให้แก่สมาชิกด้วย

ภายในชุมชนไม่มีสำนักสงฆ์ตั้งอยู่ ชาวบ้านพากันไปทำบุญที่วัดในชุมชนข้างเคียง ได้แก่ วัดพังม่วงตั้งอยู่ที่หมู่บ้านพังม่วง วัดสามจุ่นตั้งอยู่ที่หมู่บ้านสามจุ่น และวัดห้วยเจริญตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยเจริญ ทั้ง 3 หมู่บ้านนี้ชาวบ้านมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นจึงมีรากฐานของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่เหมือนกัน

1.3.3 ค่านิยม

1.3.3.1 ค่านิยมทางด้านจิตใจ ในชุมชนบ้านลาดป้อมจะมีความเคารพยกย่องคนดี ผู้ทรงคุณวุฒิ นับถือผู้อาวุโส ชาวบ้านจะยึดมั่นในคุณธรรมถือเป็นหลักปฏิบัติตนในชุมชนจากการสอบถาม นายประวิทย์ บุญเรืองรอด ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพังม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำชุมชนเล่าให้ฟังถึงค่านิยมในด้านจิตใจของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ว่า ในอดีตชาวบ้านประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์ มีฐานะยากจนเรียกว่าแร้นแค้นเลยก็ว่าได้ แต่ไม่เคยปรากฏว่ามีใครที่ไปเป็นโจรปล้นเขากินหรือฆ่าใครเขาตายเลย แสดงให้เห็นถึงค่านิยมในด้านจิตใจของชาวบ้าน

1.3.3.2 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต

1.3.3.2.1 ด้านการทำงาน จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมจึงนิยมใช้เครื่องจักรในการประกอบอาชีพทางการเกษตรมากขึ้น เช่น การใช้รถไถนาเดินตามแทนวัวควาย การใช้รถเกี่ยวข้าวและรถนวดข้าวแทนแรงงานคน เพื่อความสะดวกรวดเร็ว แต่ก็ยังมีหลายครอบครัวที่ยังคงอาศัยแรงงานจากญาติพี่น้อง

1.3.3.2 การประหยัดดอกเบี้ย เนื่องจากในอดีตชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ยากจนชาวบ้านจึงได้ปลูกฝังในเรื่องของการอดออมให้แก่ลูกหลาน ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ชาวบ้านจะนิยมอดออมเพื่อเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในวันหน้า เช่น การเก็บออมเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ ฝากธนาคารเพื่อการเกษตร ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ การออมข้าวโดยการฝากข้าวไว้กับธนาคารข้าว

1.3.3.3 ค่านิยมในด้านนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีได้แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชน วิทยาการต่างๆ จะมีลักษณะของความทันสมัยมากขึ้น เช่น การชมภาพยนตร์กลางแปลง การดูโทรทัศน์ แต่อย่างไรก็ตามการพักผ่อนหย่อนใจที่ยังคงเป็นที่นิยมกันอยู่ในปัจจุบัน คือ การชมเพลงอีแซว สังเกตได้จากความสนใจของชาวบ้านที่ได้มาจ้างมาแสดงในงานบุญต่างๆ อยู่เสมอ และชาวบ้านยังคงนิยมที่จะชมลิเกกันมากด้วย เห็นได้จากเมื่อมีคณะลิเกมาแสดงชาวบ้านก็จะแบกเสื่อไปปูนั่งดูกันแต่หัวค่ำ ในปัจจุบันชาวบ้านจะนิยมออกมาชมลิเกและเพลงอีแซวมากกว่าการชมภาพยนตร์ เนื่องจากทุกบ้านมีโทรทัศน์จึงเหมือนกับได้ชมภาพยนตร์กันทุกวันอยู่แล้ว จึงไม่รู้สึกตื่นเต้นกับการชมภาพยนตร์เท่าไรนัก

1.3.4 ความเชื่อ

ความเชื่อของชุมชนจะมีความสำคัญเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขแสดงถึงนัยของพลังอำนาจบางอย่างออกมาในรูปของจารีตประเพณี ซึ่งเปรียบเสมือนกฎเกณฑ์ที่ทำหน้าที่จัดระเบียบและกำหนดความสัมพันธ์ต่างๆ ทางสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และสะท้อนการนับถือในสภาพแวดล้อมรอบตัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1.3.4.1 ความเชื่อเรื่องพระภูมิเจ้าที่ ความเชื่อที่ชาวบ้านยังยึดปฏิบัติกันอยู่อย่างเคร่งครัด ในแต่ละบ้านจะมีศาลพระภูมิกันทุกบ้านและจะทำการเช่นไหว้จำเพาะ ในปัจจุบันชาวบ้านยังยึดปฏิบัติกันอยู่อย่างเคร่งครัด และทุกครัวเรือนจะตั้งศาลพระภูมิและยังไหว้สักการะกันอยู่เป็นประจำ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าพระภูมิจะช่วยปกป้องรักษาบ้านให้ร่มเย็นเป็นสุข

นอกจากนี้ในชุมชนบ้านลาดป้อมยังปรากฏศาลประจำหมู่บ้านอยู่ด้วย คือ ศาลเจ้าพ่อทุ่งแค ซึ่งในเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ขึ้น 1 ค่ำ ชาวบ้านจะมาขึ้นศาลกันเป็นประจำทุกปี คือการมาบวงสรวงสิ่งที่เคารพนับถือประจำหมู่บ้านมาตั้งแต่อดีตและในปัจจุบันก็ยังปฏิบัติกันอยู่ อันเป็นภาพสะท้อนความเชื่อและที่พึ่งทางจิตใจได้เป็นอย่างดี

1.3.4.2 ความเชื่อเรื่องแม่โพสพ ทุกครัวเรือนมีชีวิตผูกพันกับท้องไร่ท้องนา และนับถือข้าวหรือแม่โพสพมาแต่อดีต เมื่อเริ่มทำนาในเดือน 6 (พฤษภาคม) ชาวนาจะนำพวงมาลัยไปปักไม้ที่หัวคันนา บอกกล่าวเจ้าฟุ้งให้ทำนาได้ผลผลิตที่ดีไม่ให้ความเสียหายใดๆ ทุกขั้นตอน พอต้นข้าวเริ่มตั้งท้องจะมีการทำขวัญข้าว ชาวนาจะทำตাকাเจลว (เป็นอุปกรณัมทำจากไม้ไผ่นำมาขัดกัน) ปักธงสีแดง นำขนมที่ได้ทำจากข้าวส้มหรือของที่มีรสเปรี้ยว เพราะเชื่อว่าแม่โพสพกำลังแพ้อท้อง รวมทั้งหมากพลู กล้วย อ้อย ไปไหว้บอกกล่าวในฟุ้ง

เมื่อข้าวในฟุ้งสุกและชาวนาเกี่ยวข้าวกันเรียบร้อยแล้ว จะมีการรับขวัญข้าวกันอีกครั้ง และเมื่อจะนำข้าวเปลือกไปเก็บในยุ้งชาวนาจะทำขวัญยุ้งแล้วบอกกล่าวเชิญแม่โพสพว่าลูกมารับเข้ายุ้งให้แม่โพสพย้ายไปอยู่ในยุ้งเมื่อตกกล้าจะเอาแม่มาหว่านใหม่ และจะกันข้าวปลูกไว้ในพ้อม เพื่อรอดฤดูกาลต่อไป

1.3.4.3 ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ

1.3.4.3.1 ผีบ้านผีเรือนหรือผีตาฝ้าย วิญญาณของบรรพบุรุษที่อยู่

ในบ้าน เมื่อลูกหลานมีสิ่งใดที่เดือดเนื้อร้อนใจก็จะมาบอกกล่าวให้ผีบ้านผีเรือนช่วยเหลือ โดยมากถ้าชาวบ้านจะออกไปนอกบ้านไกลๆ ก็จะกล่าวถึงผีบ้านผีเรือนในทำนองฝากดูแลบ้านด้วย ในอดีตลูกหลานจะระลึกถึงและเซ่นไหว้ตามโอกาสอันควร แต่ในปัจจุบันการปฏิบัตินี้ลดลงไปมาก

1.3.4.3.2 การเลี้ยงผีหม้อ

การเลี้ยงผีหม้อนั้นจะทำกันแทบทุกครัวเรือนในอดีตโดยชาวบ้านจะปั้นหุ่นขี้ผึ้งเล็กๆ เพื่อเป็นตัวแทนของปู่ย่า ตายาย แล้วนำมาใส่ไว้ในหม้อดินปิดด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง แล้วจัดวางไว้เป็นคู่ เช่น หม้อของตาจะอยู่คู่กับหม้อของยาย แล้วนำมาแขวนไว้ในเรือนหรือกลางบ้าน

โดยทุกๆ ปีชาวบ้านจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้ และสมาชิกทุกคนจะต้องเข้าร่วมพิธีเมื่อครบครวัที่เลี้ยงผีหม้อเหล่านี้มีลูกหลานได้แต่งงานแยกเรือนออกไป จะต้องเชิญผีหม้อนี้ไปเลี้ยงด้วยเป็นการสืบทอดพิธีกรรมให้กับลูกหลาน ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าลูกหลานดูแลผีหม้อดีก็จะได้รับผลดี เช่น ความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง ในทางตรงกันข้ามถ้าลูกหลานไม่ดูแลเอาใจใส่ก็จะส่งผลไม่ดีแก่ตนเอง ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงปฏิบัติกันอยู่อย่างเคร่งครัด เพราะเชื่อว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัตินี้จะเกิดขึ้นได้ทันที

1.3.4.3.3 ความเชื่อเรื่องวิญญาณของครูเพลง

เป็นความเชื่อในอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของครูเพลงที่ล่วงลับไปแล้ว ได้สืบทอดมานานในหมู่ชาวเพลง เนื่องจากพ่อเพลงแม่เพลงทุกคนเชื่อว่าอำนาจหรืออิทธิฤทธิ์ของครูเพลงนั้นมีจริง วิญญาณของครูเพลงมีพลังอำนาจสามารถบันดาลให้ตนประสบความสำเร็จในการเล่นเพลง หรือประสบความสำเร็จ

ดังนั้น จะต้องปฏิบัติต่อครูเพลงให้ถูกต้องตามแบบแผนและแบบอย่างหากทำผิดแบบแผนก็จะถูกครูเพลงลงโทษต่างๆ นานา เช่น การเล่นเพลงโดยไม่ทำพิธีไหว้ครู จะเกิดอาการเจ็บป่วยรักษาอย่างไรก็ไม่หายผัดกับผู้ป่วยทั่วไป จะต้องทำพิธีขอขมาลาโทษด้วยการทำกระทงใส่ดอกไม้ธูปเทียน และกล่าวขอโทษและทำพิธีบูชาครูให้ถูกต้องจึงจะหายจากอาการเจ็บป่วยนั้น

1.3.5 ประเพณี

1.3.5.1 ประเพณีงานบุญ งานบุญที่สำคัญของชุมชนบ้านลาดป้อม คือ งานบุญสงกรานต์ งานบุญเข้าพรรษา งานบุญออกพรรษา งานบุญสารทไทย โดยเฉพาะงานทำบุญสงกรานต์เป็นบุญที่ทำกันในช่วงกลางเดือน 5 (เมษายน) ของทุกปี เป็นจารีตประเพณีที่ชาวบ้านลาดป้อมให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต มีการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และวันสงกรานต์ยังเป็นวันรวมญาติของชาวบ้านเพราะญาติพี่น้องที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับมาบ้านและเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน

1.3.5.2 ประเพณีการไหว้ครูเพลง ศิลปินเพลงอีสานในชุมชนบ้านลาดป้อมทุกคนมีความเคารพนับถือครูเพลงของตน ทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่เสียชีวิตไปแล้ว ประเพณีไหว้ครูส่วนใหญ่จะกระทำเป็นประจำทุกปี ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพสักการะครูเพลง มีการถวายเครื่องบูชาและเชิญครูเพลงให้ลงมาจับเครื่องสังเวดต่างๆ และขอพรให้ผู้ประกอบพิธีมีความสุข ความเจริญก้าวหน้าในการเล่นเพลงต่อไป

ประเพณีการไหว้ครูเพลงแต่ละปีจะไม่ได้กำหนดวันที่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับโอกาสอันสมควร ส่วนใหญ่มักเป็นวันพฤหัสบดีแรกของเดือน 4 เนื่องจากคณะของพ่อไสว วงษ์งามได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างในช่วงนี้จึงได้มีการสืบทอดต่อมา

1.3.6 การละเล่น

ชุมชนบ้านลาดป้อมมีการละเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีสาน เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น ในอดีตชาวบ้านนิยมเล่นเพลงกันเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในงานบุญและในงานเทศกาลต่างๆ หรือเล่นกันในขณะที่ยวมกลุ่มกันทำงาน ด้วยความเชี่ยวชาญของชาวบ้านและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปจึงมีผู้ว่าจ้างให้ไปเล่นตามงานต่างๆ จนชาวบ้านบางคนที่มีความสามารถสูงสามารถยึดเป็นอาชีพและสืบทอดมาจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน

1.3.7 ภาษา

ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมมีภาษาพูดเหมือนกับที่พบเห็นตามชุมชนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ ใช้ภาษาถิ่นที่มีสำเนียงเหน่อ แต่จะมีเสียงเพี้ยนเหน่อมากกว่าชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรี สรรพนาม เอ็ง มึง กู ฉัน แก มีค่อนข้างมาก

ผู้ที่อายุมากจะเรียกแทนตัวเองกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าว่า ลุง ป้า น้า อา ส่วนผู้ที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันหรือมีอายุน้อยกว่าจะใช้คำว่า ไ้ หรือ อี เต็มเข้าไปข้างหน้าชื่อผู้ที่กำลังถูกเรียกขาน ส่วนคำเรียกญาติก็เหมือนๆ กันกับหมู่บ้านอื่นๆ ที่ใช้คำว่า ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อ แม่ เรียกขานผู้คนในวงศ์ตระกูล แต่จะปรากฏว่ามีการเรียกตาที่เป็นพ่อของแม่ว่า “พ่อคุณ” และเรียกยายที่เป็นแม่ของแม่ว่า “แม่คุณ” อยู่เกือบทั้งชุมชน ส่วนคู่สามีภรรยาที่มีบุตรธิดาแล้วมักไม่เอ่ยชื่อเรียกขานคู่ครองของตนโดยตรง แต่จะมีชื่อลูกชายหรือลูกสาวคนโตของตนลงท้ายอยู่ด้วย เช่น พ่อไ้แดง แม่อีจุก เป็นต้น และเมื่อชาวบ้านสนทนากันถึงบุคคลที่สามหากผู้สนทนานั้นนึกไม่ออกเพราะมักจะมีคนชื่อซ้ำๆ กัน อาจจะไม่เอ่ยถึงชื่อของผู้ที่ถูกกล่าวถึงควบคู่ไปกับสามีหรือภรรยาของบุคคลนั้น เช่น ก็ตามียายแป้นนั่นไง นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านที่เป็นศิลปินเพลงอีแซวหลายคนจะเรียกแทนตัวเองว่า “พ่อ” หรือ “แม่” ด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ในปัจจุบันสังคมวัฒนธรรมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกระแสของสังคม แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อมากนัก เพราะชุมชนมีรากฐานวัฒนธรรมที่เข้มแข็งถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน โดยรวมแล้วชาวบ้านยังคงนิยมไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา มีการเช่นไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลสำคัญ มีประเพณีการเล่นที่ยังคงสืบทอดกันมาแม้จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอาชีพแล้วก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมของชุมชนนี้ยังเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนอย่างแท้จริง

จากบริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม พบว่า เป็นชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรีและอำเภอศรีประจันต์ มีการคมนาคมสะดวก เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่มีจำนวน 110 ครัวเรือน มีประชากร 417 คน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธและส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน ชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมทำนา รับจ้างทั่วไปและรับแสดงเพลงอีแซว การละเล่นเพลงอีแซวเป็นการละเล่นที่สำคัญ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นไว้ได้ค่อนข้างเคร่งครัด

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดผลการศึกษาตามประเด็น ดังนี้

- 2.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้
- 2.2 การเห็นคุณประโยชน์
- 2.3 การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน
- 2.4 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- 2.5 การยอมรับจากสังคมภายนอก
- 2.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้

การเล่นเพลงพื้นบ้านของชุมชนบ้านลาดป้อมในระยะแรกนั้นยังไม่ได้เล่นกันเป็นอาชีพ ชาวบ้านจะมาร่วมเล่นเพลงเพื่อการรื่นเริงในยามว่างจากการทำงาน หรือในงานบุญงานกุศลต่างๆ เป็นการร้องเล่นกันแบบง่ายๆ เครื่องดนตรีก็ไม่ต้องใช้อาศัยการประมอให้จังหวะเป็นหลัก พวกที่เล่นไม่เก่งหรือไม่เป็นก็ช่วยประมอเป็นลูกคู่คอยร้องรับ พยายามจดจำและลอกเลียนแบบการเล่นจากคนที่เล่นเก่งๆ เมื่อมีโอกาสได้แสดงบ่อยๆ เข้าก็มีความชำนาญสามารถเล่นได้โดยไม่ต้องฝึกหัดโดยตรง รูปแบบของการสืบทอดจึงเป็นไปเองโดยธรรมชาติเพราะมีการเรียนรู้อยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่แล้ว แต่เมื่อเพลงอีแซวได้พัฒนาจนกลายเป็นอาชีพ มีการรวมกลุ่มเป็นคณะเพลงเพื่อรับแสดงตามงานต่างๆ ผู้เล่นจำเป็นต้องฝึกหัดเพลงมาโดยเฉพาะ รูปแบบการสืบทอดจึงเปลี่ยนไปกลายเป็นการเรียนรู้ที่ต้องฝึกหัดอย่างชำนาญ เป็นระบบที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น

2.1.1 ขั้นตอนการเรียนการสอนเพลงอีแซว

ขั้นตอนหรือเนื้อหาที่ครูเพลงในอดีตวางแนวทางไว้ มีเป้าหมายเพื่อให้ลูกศิษย์สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถไปเป็นลำดับขั้น ศิษย์ทุกคนจึงต้องผ่านเนื้อหาเป็นลำดับไป ฉะนั้นพื้นฐานความสามารถของพ่อเพลงแม่เพลงในอดีตจึงสูงมาก ในปัจจุบันครูเพลงทุกคนยังคงยึดถือปฏิบัติตามขั้นตอนที่ครูเพลงในอดีตได้วางแนวทางเอาไว้ แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาบ้างเพื่อให้ทันยุคทันสมัย แต่ก็ยังยึดแบบแผนที่ถูกต้องตามแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา ขั้นตอนการเรียนการสอนเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อมในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้

2.1.1.1 พิธีไหว้ครู การฝึกหัดเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อมทุกคนมีลักษณะคล้ายๆ กัน คือ ก่อนการฝึกหัดจะต้องมีการไหว้ครูหรือพิธีจับข้อมือ เป็นการแสดงออกถึงการเคารพนับถือครูเพลงยอมเป็นศิษย์ให้ครูอบรมสั่งสอน ขณะเดียวกันก็แสดงถึงการยอมรับของครูว่าจะรับสอนศิษย์ผู้นั้น เป็นการยอมรับเป็นครูเป็นศิษย์อย่างถูกต้องตามแบบแผนประเพณีนิยม

พิธีไหว้ครูดังกล่าวนี้ ทำให้ลูกศิษย์มีกำลังใจในการฝึกหัดหรือการนำไปใช้ ทุกคนจะมั่นใจในตัวเองว่าตนนั้นเป็นศิษย์มีครู และเป็นเครื่องเตือนสติลูกศิษย์ว่าไม่ให้ทำอะไรที่ผิดธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เสียหายต่อตนเองและเสื่อมเสียมาถึงครูด้วย

2.1.1.2 การฝึกท่องจำบทกลอน คือ การจดจำเนื้อร้องแล้วนำมาท่องจำ เพลงที่ครูจะนำมาให้ศิษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน ครูจะแต่งขึ้นและเลือกมาให้ศิษย์โดยเฉพาะ เช่น เพลงออกตัว หรือเนื้อร้องเพลงอื่นๆ ที่ร้องไม่ยากและไม่ยาวมากนัก ดังตัวอย่างเพลงออกตัวที่นางเกลียว เสรีจกิจ แต่งให้ลูกศิษย์ในชุมชน

บรรจงจับลิบนิ้ว	ขึ้นหว่างคิ้วทั้งคู่	เชิญรับฟังกระทุ้ง	เอ๋ยแล้วฟังเพลงไทย
เชิญสดับรับรส	กลอนสดเพลงอีแซว	ฝากล่านำตามแนว	เพลงอีแซวยุคใหม่
เพลงอีแซวยุคใหม่	จากสมัยโบราณ	ถึงลูกถึงหลาน	นับวันจะสูญหาย
ถ้าขาดผู้ส่งเสริม	เพลงไทยเดิมคงสูญ	ถ้าพ่อแม่เกื้อกูล	ลูกก็อุ่นหัวใจ

2.1.1.3 การฝึกร้องตามทำนองเพลง เมื่อสามารถจดจำเนื้อร้องได้อย่างแม่นยำจึงเริ่มฝึกหัดร้องกับครู ในขั้นนี้จะต้องเรียนรู้ฉันทลักษณ์ของเพลงอีแซวว่ามีลักษณะอย่างไร มีกวีวรรค วรรคละกี่คำ ซึ่งจะช่วยให้ร้องได้เข้าจังหวะ เอื้อนเสียงได้ถูกต้อง โดยครูจะให้ฝึกร้องกับเพลงที่ได้ท่องจำมาอย่างแม่นยำดีแล้ว ฝึกบังคับเสียงร้องให้มีเสียงสูงเสียงต่ำตามทำนองเพลง รวมไปถึงการร้องเอื้อนเสียงเพื่อลงเพลง โดยครูจะเป็นลูกคู่คอยร้องรับให้

2.1.1.4 การฝึกท่วงท่าลีลาการรำและการเต้นประกอบ การฝึกทำรำพร้อมกับการร้องให้เข้ากับจังหวะ ครูจะใช้การปรบมือหรือ กรับ ฉิ่ง โดยครูจะเริ่มจากให้ศิษย์ทุกคนฝึกทำรำในเบื้องต้นที่เรียกว่าการตั้งวง จากนั้นจึงฝึกทำรำสำหรับผู้ร้องจะเป็นการตีทำรำตามเนื้อร้อง ซึ่งจะมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางกายให้มีความสอดคล้องกับเนื้อเพลง เช่น ถ้าเนื้อร้องมีคำว่า “ด้วยใจ” ก็จะใช้มือมาแตะไว้ที่หน้าอกข้างซ้าย ส่วนลูกคู่จะฝึกทำรำแบบการรำวงมาตรฐาน เช่น ท่าสอดสร้อยมาลา ยุงพ่อนาง ชักแบ่งผัดหน้า ตะโพนเดิน เป็นต้น

ภาพที่ 3 นางบุญนะ แยมบาง กำลังสาธิตการฝึกสอนท่ารำให้กับหลาน ๆ

ในปัจจุบันบางคนยังมีการรำไซ่ววงก่อนจะเข้าสู่การแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกหัดใหม่ที่เป็นหญิงจำเป็นต้องฝึกรำไซ่ววงนี้ด้วย เช่น ระเบียบนางนงคุณ รำเซ็ง รำถวายมือ เป็นต้น นอกจากการรำไซ่ววงแล้วบางคนยังมีการเต้นไซ่ววง เช่น คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ คณะขวัญใจ ศรีประจันต์ โดยดัดแปลงท่าเต้นต่างๆ มาจากการเต้นสมัยนิยม อย่างการเต้นหางเครื่อง ที่มีลักษณะให้ผู้แสดงออกมาเต้นที่หน้าเวทีในท่วงท่าที่เหมือนกัน ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องฝึกเต้นไซ่ววงนี้ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกันในตอนแสดง

ภาพที่ 4 การเต้นไซ่ววงของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์

2.1.1.5 การฝึกร้องจากกลอนเพลงอีแซว การฝึกร้องให้มีความชำนาญรวมทั้งฝึกจำบทเพลงให้ได้มากขึ้น ครูจะให้ลูกศิษย์ฝึกร้องเพลงจากบทเพลงอีแซวบทต่างๆ ซึ่งครูเพลงส่วนใหญ่จะเก็บรวบรวมเนื้อเพลงเพื่อใช้สำหรับการแสดงไว้มากมายอยู่แล้ว อาจจะเป็นกลอนเก่าๆ ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมหรือเป็นกลอนที่แต่งขึ้นใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ คัดเลือกมาให้ศิษย์หัดร้อง

2.1.1.6 การฝึกเข้าวงแสดง เมื่อฝึกร้องรำจนคล่องดีแล้วครูก็จะให้ทดลองฝึกเข้าวงแสดงร่วมกับศิษย์ด้วยกันหรือศิษย์รุ่นพี่ ซึ่งในอดีตจะฝึกกันแบบง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตองมากนัก แต่ในปัจจุบัน พบว่า ครูเพลงมักจะเตรียมการฝึกอย่างเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้นให้เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอน เช่น การให้ศิษย์แต่งตัวในชุดที่เหมือนกับการแสดงจริงบนเวที หรือจัดบรรยากาศในการฝึกซ้อมให้เหมือนกับการแสดงจริง ทั้งนี้ก็เพื่อปลูกฝังใจกระตุ้นให้ศิษย์อยากที่จะแสดงออก

เมื่อฝึกเข้าวงแสดงจนชำนาญพอที่จะออกแสดงได้แล้ว ครูจะให้ผู้ฝึกหัดติดตามไปกับคณะของครู ให้เป็นลูกคู่ที่คอยร้องรับเวลาที่พักเพลงแม่เพลงลงเพลงในแต่ละวรรค หรืออาจจะให้ร้องเพลงออกตัวถ้าหากฝึกมาได้ดีพอสมควรและคอยๆ ให้มีการร้องและพูดจาโต้ตอบกระชับเข้าไต่กันระหว่างชายหญิง เป็นการฝึกพูด ฝึกใช้ปฏิภาณไหวพริบ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้แสดง หรืออาจจะให้ช่วยตีรับหรือตีฉิ่งหรือเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ ในขั้นนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะผู้ฝึกจะได้แสดงความรู้ความสามารถที่ได้ฝึกฝนมา และที่สำคัญครูจะใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอนไปในตัว

ภาพที่ 5 น.ส.บุญนาค ชาวปลายนา ร่วมวงแสดงกับศิษย์รุ่นน้อง

2.1.2 รูปแบบการถ่ายทอดเพลงอีแซว

รูปแบบของการถ่ายทอดความรู้เพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อม ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็นรูปแบบใหญ่ๆ ได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1.2.1 การถ่ายทอดจากครูเพลงโดยตรง ระยะเวลาที่การเล่นเพลงอีแซว ในชุมชนได้พัฒนาขึ้นเป็นอาชีพ ผู้ที่ต้องการฝึกหัดให้ชำนาญจะต้องเข้าไปเรียนรู้อะไรกับครูโดยตรง อาจเริ่มจากครูเห็นว่าเด็กคนไหนมีแววกก็จะไปขอกับพ่อแม่ของเด็ก หรือเด็กที่สนใจจะเรียนพ่อแม่ จะนำมาฝากกับครู ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ในฐานะญาติที่เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเมื่อพ่อแม่ได้ฝากฝังและครูรับเป็นศิษย์แล้วศิษย์จะต้องมาพักอาศัยอยู่ที่บ้านของครู เพราะจะสะดวกในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากครูจะสอนได้ตลอดเวลาที่ตนว่างจากภารกิจการงาน ประกอบกับลูกศิษย์จะต้องติดตามครูไปแสดงด้วย

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะการคมนาคมที่สะดวกขึ้นการเรียนการสอนระหว่างครูกับศิษย์จึงทำได้ง่าย ศิษย์จึงไม่จำเป็นต้องมาพักอาศัยที่บ้านของครู จะมาเรียนเมื่อถึงเวลาเรียนเลิกเรียนแล้วก็กลับไปฝึกซ้อมที่บ้านของตน และในอดีตครูส่วนใหญ่จะคัดเลือกเด็กที่มีพรสวรรค์ในการร้องรำถึงจะยอมรับเป็นศิษย์ หรือเป็นลูกหลานที่อยู่ใกล้ชิดกัน การถ่ายทอดความรู้ของครูจึงมีข้อจำกัด มีเด็กจำนวนไม่มากนักที่ได้ฝึกหัดเพลงกับครูโดยตรง แต่ในปัจจุบันครูเพลงส่วนใหญ่จะตั้งคณะเป็นของตนเอง ดังนั้นครูเพลงจึงต้องการถ่ายทอดการเล่นเพลงให้กับผู้อื่นมากขึ้นทั้งที่เป็นญาติและที่ไม่ใช่ญาติ ด้านหนึ่งเป็นการสืบทอดความรู้ความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง อีกด้านหนึ่งก็เพื่อหานักแสดงรุ่นใหม่มาแสดงในคณะ ทำให้การถ่ายทอดการเล่นเพลงอีแซวจากครูโดยตรงมีมากขึ้น

2.1.2.2 การถ่ายทอดภายในครอบครัวเพลงอีแซว พ่อเพลงแม่เพลง ส่วนใหญ่จะมีความสนใจและเริ่มหัดเพลงมาตั้งแต่เด็กอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในครอบครัว คือ มีพ่อแม่พี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่เป็นศิลปินเพลงอีแซวอยู่แล้ว ทำให้มีความคุ้นเคย มีโอกาสพบเห็น ได้คลุกคลีและติดตามญาติมิตรไปเล่นเพลงอีแซวอยู่เสมอ จนเกิดความรู้สึกชอบเกิดความประทับใจจนอยากจะฝึกหัดตามบ้าง พ่อแม่พี่น้องจึงได้สอนให้เพราะเห็นว่าลูกหลานชอบหรือลูกหลานบางคนไม่ได้สนใจที่จะหัดเพลงมาตั้งแต่แรก แต่เกิดจากพ่อแม่พี่น้องได้สนับสนุนรอบรอบ ถ่ายทอดและกระตุ้นให้ลูกหลานสนใจชอบในอาชีพนี้ตามไปด้วย พาไปให้พบเห็นและคลุกคลีอยู่ในคณะเพลง ซึ่งการปลูกฝังในลักษณะนี้จะพบอยู่เสมอในครอบครัวเพลงอีแซว

...ก็เห็นมาตั้งแต่เกิดนั่นแหละก็พ่อแม่เล่นเพลงกันอยู่แล้ว บางครั้งก็เอาคณะมาซ้อมกันที่บ้าน บางครั้งก็ไปซ้อมเพลงที่บ้านยายฉันก็พาเราและน้องๆ ไปนั่งดูด้วยทุกครั้ง บางครั้งก็ตามพ่อแม่ไปเล่นด้วยสนุกดี ก็เลยชอบเพลงกันมาตั้งแต่เด็กๆ พ่อแม่ก็เลยหัดให้ก็เลยได้เล่นเพลงเป็นอาชีพมาถึงทุกวันนี้เลย... (บุญนาค ชาวปลายนา 2549)

...พีเนียงเขากลัวว่าผมไม่รู้จะไปจะทำมาหากินอะไรก็พยายามฝึกเพลงให้ พาไปเล่นด้วยก็อยากให้ได้สตางค์ แรกๆ ก็ไม่ชอบอาชีพนี้เท่าไรพอเล่นมาเรื่อยๆ ก็เลยชอบไปเอง คิดว่าถ้าลูกผมโตกว่านี้อีกหน่อยก็คงจะฝึกให้เหมือนกัน... (วินัย คงพุ่ม 2549)

2.1.2.3 การถ่ายทอดภายในคณะเพลง

การเล่นเพลงอีสานถือว่าเป็นอาชีพเก่าแก่ของชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมายาวนาน เพลงอีสานได้พัฒนามาเป็นอาชีพในชุมชนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2500 ที่เริ่มมีการรวมตัวกันระหว่างครูและลูกศิษย์ตั้งเป็นคณะเพลงขึ้นเพื่อรับงานแสดงตามสถานที่ต่างๆ คือ คณะไสว วงษ์งาม ต่อมาบรรดาลูกศิษย์ในคณะหลายคนก็ได้แยกตัวออกมาตั้งคณะเป็นของตัวเอง คณะเพลงต่างๆ เหล่านี้ต้องสร้างผู้แสดงรุ่นใหม่อยู่ตลอดเวลา เมื่อลูกหลานหรือเด็กคนใดมีแววและสนใจที่จะประกอบอาชีพนี้ หัวหน้าคณะและพ่อเพลงแม่เพลงในคณะก็จะฝึกหัดให้ควบคู่กับการติดตามคณะไปแสดงด้วย จึงเกิดการสืบทอดการเล่นเพลงอีสานภายในคณะเดียวกัน

...เด็กที่มาฝึกเพลงอีสานกับคณะของป่าส่วนใหญ่ก็เป็นลูกหลานทั้งนั้น หลานย่าบ้าง หลานยายบ้าง บางครั้งพ่อแม่ก็เอามาฝากไว้กับคนแถวรอบๆ บ้านนี้แหละ ลูกหลานบางคนก็ชอบเพราะอยู่ใกล้ชิดกันก็เลยจับมาฝึกรวมกันในคณะเด็กมันก็สนุก ส่วนใหญ่ป่าเองจะสอนในเรื่องการร้องนะ ส่วนการรำ การเต้น กำไล (น.ส.เพชรฯ สนธิ) แม่เพลงในคณะเขาเป็นคนสอนให้กับน้องๆ และก็ให้เขาวงฝึกซ้อมกับชาวคณะด้วย พอเล่นได้บ้างก็ให้ตามไปแสดงด้วยตลอด เด็กมันจะได้สนุกไม่เบื่อและป่าก็เจียดเงินให้ค่าตัวบ้าง ผู้ชมตบรางวัลให้บ้างเด็กมันก็ยังมีกำลังใจ... (จำนงค์ เสร็จกิจ 2549)

การรวมตัวกันเป็นคณะนั้นทำให้การสอนและการฝึกซ้อมเป็นไปอย่างสะดวก สามารถกำหนดเนื้อหาและการฝึกหัดเป็นไปอย่างกลมกลืนและสนุกสนาน การสอนลักษณะหนึ่งที่จะเกิดขึ้น คือ ขณะทีมนาคณะออกไปเล่นยังที่ต่างๆ เช่น ช่วงเวลาว่างก่อนที่จะถึงเวลาแสดง คณะเพลงมักจะไปถึงสถานที่แสดงพร้อมกันก่อนการแสดงตั้งแต่ช่วงเวลาบ่าย ถ้าหากต้องแสดงตอนกลางคืน ชาวคณะก็จะใช้โอกาสยามว่างนี้ทำการฝึกซ้อมหรือสอนเพลงให้กับสมาชิกในคณะ

2.1.2.4 การถ่ายทอดในโรงเรียน การสอนเพลงอีแซวในอดีตมักกระทำได้ดีมีที่เพราะมีเวลามาก ผู้เรียนจะฝึกเพลงอย่างเดียวไม่ได้เรียนวิชาสามัญในโรงเรียนการถ่ายทอดจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ระยะเวลาต่อมาการศึกษาเข้ามามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้น ค่านิยมด้านการศึกษาของคนในชุมชนจึงมากขึ้น ผู้ฝึกหัดเพลงอีแซวจำเป็นต้องศึกษาวิชาการในโรงเรียนควบคู่กันไปด้วย เวลาที่ใช้ฝึกหัดเพลงจึงลดน้อยลง เวลาที่ใช้ส่วนใหญ่จึงอยู่ในช่วงเวลากลางคืนและช่วงวันหยุด

แต่เมื่อปี พ.ศ. 2535 ความรู้เรื่องเพลงอีแซวได้ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนวัดพังม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและเป็นโรงเรียนประจำชุมชน การเรียนการสอนเป็นลักษณะของการให้เด็กนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสืบสานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและออกแสดงเผยแพร่ รวมถึงการประกวดตามสถานที่ต่างๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 ทางโรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวขึ้น โดยทางโรงเรียน คณะครู และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นศิลปินอาวุโสของชุมชนบ้านลาดป้อม ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวขึ้น ดังนั้น เด็กๆ ในชุมชนบ้านลาดป้อมจึงมีโอกาสได้เรียนรู้เพลงอีแซวมากขึ้น ไม่จำกัดอยู่เฉพาะครอบครัว เครือญาติและคณะเพลงเท่านั้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 6 นางเกลียว เสร็จกิจ ถ่ายทอดเพลงอีแซวให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดพังม่วง

2.1.3 รูปแบบการเรียนรู้เพลงอีแซว

ปัจจุบันสภาพของชุมชนเปลี่ยนไป เช่น การคมนาคม การศึกษา สื่อและเทคโนโลยี ด้านต่างๆ จึงส่งผลให้การเรียนรู้การสอนเพลงอีแซวทำได้สะดวกขึ้น และมีช่องทางที่จะแสวงหาความรู้ได้อีกหลายทาง ดังนี้

2.1.3.1 การเรียนรู้โดยการเข้าร่วมการแสดงจริง

ครูเพลงส่วนใหญ่มักจะให้เด็กๆ ที่เพิ่งเริ่มฝึกตามไปดูการแสดงหรือร่วมแสดงด้วยเสมอ การที่ผู้แสดงรุ่นใหม่ได้ไปร่วมแสดงตามงานต่างๆ ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากในขณะเพลงนั้นจะประกอบด้วยผู้แสดงที่มีความรู้ความสามารถหลายระดับที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะผู้แสดงที่เพิ่งมีประสบการณ์ในการแสดง อาจจะเป็นเพียงลูกคู่ที่คอยร้องรับหรือมาช่วยรำอยู่เบื้องหลัง เมื่อได้เข้าร่วมแสดงกับผู้แสดงที่มีประสบการณ์สูง ก็เป็นโอกาสที่จะได้สังเกตและจดจำวิธีการร้องการเล่นที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเคยชินสามารถจดจำการร้องการเล่นได้โดยไม่ต้องพึ่งการเรียนการสอนโดยตรง ส่วนพ่อเพลงแม่เพลงที่มีประสบการณ์สูงก็จะคอยแนะนำวิธีการแสดงและช่วยสนับสนุนให้ได้มีโอกาสแสดงออก หรือช่วยปรับระดับประคองเมื่อเกิดการร้องติดขัด เพราะผู้ที่มีประสบการณ์น้อยเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้ชมจำนวนมากก็จะรู้สึกตื่นเต้น จึงมักจะลืมการร้องการเล่นของตนเองอยู่เป็นประจำ กระบวนการดังกล่าวนี้ช่วยให้เกิดพัฒนาการกับผู้ฝึก เพราะภายหลังจากผู้ฝึกก็จะนำประสบการณ์หรือข้อบกพร่องต่างๆ กลับไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาความสามารถของตนเองต่อไป

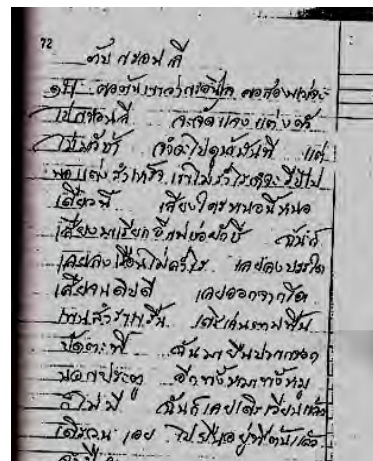
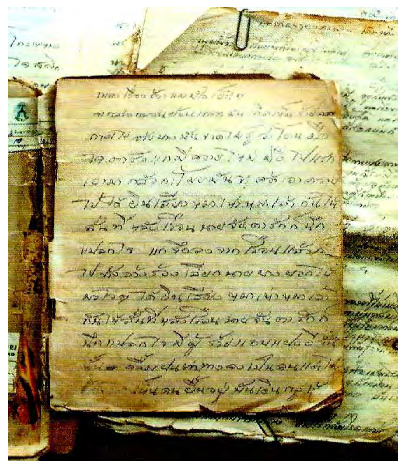

ภาพที่ 7 เด็กๆ ที่ได้เข้าร่วมแสดงกำลังดูการแสดงของพวกผู้ใหญ่

2.1.3.2 การเรียนรู้จากลายลักษณ์อักษรและตำรา การเรียนรู้เพลงอีแซว

ในอดีตนั้นมีความยากลำบาก เนื่องจากศิลปะการแสดงเพลงอีแซวเป็นความสามารถเฉพาะตัว มักจะไม่ถ่ายทอดเคล็ดลับในการแสดงให้แก่ใครง่าย ๆ ผู้เรียนจะต้องใช้เวลาพิสูจน์ตนเองให้ครู เห็นถึงความตั้งใจจริงครูจึงจะยอมสอนให้ แต่ในปัจจุบันครูเพลงส่วนใหญ่ถึงเห็นความสำคัญใน สถานการณ์ของเพลงอีแซวที่นับวันความนิยมจะลดน้อยลงทุกที ดังนั้น ครูเพลงจึงยินดีและเต็มใจ ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลทั่วไปมากขึ้น ทำให้ผู้สนใจที่จะเรียนรู้ก็มักจะไปขอจดเนื้อร้องจาก ครูเพลงแล้วนำมาใช้ท่องจำฝึกร้องด้วยตัวเองที่บ้าน แทนที่จะต้องอดทนติดตามครูไปเล่นเพลง หรือฝึกหัดต่อเพลงชนิดปากต่อปากที่บ้านครู นอกจากการขอจดเนื้อเพลงแล้วยังมีการใช้วิธีการ ถ่ายเอกสารเนื้อร้องของครูเพลง ทั้งที่เป็นเนื้อเพลงใหม่และเนื้อเพลงเก่าที่ครูเพลงในรุ่นปัจจุบันได้ สะสมกันมาอีกด้วย

...เดี๋ยวนี้เด็กๆ จะต้องเรียนหนังสือ เวลาที่จะมาฝึกกับเราที่บ้านจึงมีไม่มากนัก แม้มัก จะให้จดเนื้อร้อง บางคนก็นำไปถ่ายเอกสารเอาไปฝึกซ้อมร้องที่บ้านและเมื่อมีเวลาจึงจะมาฝึกร้อง กับแม่ที่บ้าน ซึ่งเด็กบางคนที่มีความจำดีก็สามารถฝึกร้องด้วยตัวเองได้ที่ละหลายๆ เพลง พอมา ฝึกจริงกับเราเมื่อก่อนก็จะช่วยทวนเวลาที่ใช้ฝึกเพราะเด็กมันจำเพลงได้อยู่แล้ว แม้มักจะสอนเฉพาะ การเอื้อนเสียง จังหวะ ทำนอง หรือการเอ่ยลงเพลง... (สำเนียง ชาวปลายาณา 2549)

ภาพที่ 8 ตัวอย่างเนื้อเพลงอีแซวจากสมุดเพลงของนายไสว วงษ์งาม ที่พ่อเพลงแม่เพลง รุ่งเยาว์ ได้ถ่ายเอกสารเพื่อนำไปฝึกร้องที่บ้าน

ในปัจจุบัน ยังมีศิลปินอาวุโสบางท่านได้บันทึกความรู้ของตนเอาไว้เป็นตำราเพื่อถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ด้วย ได้แก่ นางเกลียว เสรีจกิจ ซึ่งเห็นว่าการแสดงเพลงอีแซวเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านคู่เมืองสุพรรณบุรีมาแต่โบราณ จึงได้ตั้งใจที่จะถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้ที่สนใจเพื่อนำไปเผยแพร่และนำไปประกอบอาชีพโดยไม่ปิดบัง ประกอบกับนางเกลียวได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยด้านเพลงอีแซวจึงได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณต่างๆ โดยเฉพาะการจัดทำสื่อการสอนเพลงอีแซว

2.1.3.3 การเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในอดีตพ่อเพลงแม่เพลงส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้หนังสือจึงไม่สามารถที่จะจดบันทึกความรู้ เนื้อเพลงหรือวิธีการแสดงเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน การฝึกหัดเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเรียนกันตัวต่อตัวที่บ้านครู แต่เมื่อความเจริญเข้ามาในชุมชนโดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารต่างๆ มีผลเอื้ออำนวยให้การเรียนรู้เพลงอีแซวสะดวกมากขึ้น จึงพบว่าในปัจจุบันได้มีการเรียนรู้จากเทปบันทึกเสียง ซึ่งนับวันครูเพลงมีการเก็บรวบรวมเทปเสียงของตนและครูเพลงคนอื่นๆ เอาไว้มากขึ้น โดยสามารถบันทึกการร้องเอาไว้ได้อย่างละเอียด ทั้งเนื้อร้อง ทำนอง การเอื้อนเสียง จังหวะ

นอกจากการบันทึกเทปเสียงแล้ว ครูเพลงบางคนยังมีการบันทึกการสอนและการแสดงเพลงอีแซวเป็นวีดิทัศน์เอาไว้ด้วย ครูเพลงจะให้ผู้เรียนนำวีดิทัศน์ที่บันทึกไว้ไปเปิดดูเพื่อทำตามที่บ้าน เมื่อพอเป็นบ้างแล้วก็มาต่อท่าหรือมาร้องกับครูเพื่อหาท่วงทำนองที่ถูกต้อง ทำให้การถ่ายทอดและเรียนรู้เป็นไปอย่างสะดวกสบายมากขึ้น สื่อเหล่านี้ผู้ฝึกมักจะนิยมนำมาใช้ในการเรียนรู้ฝึกฝนกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะครูมักจะนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนเพลงอีแซวในโรงเรียน ถึงแม้การเรียนด้วยวิธีนี้ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญเท่ากับฝึกจากครูโดยตรง แต่ก็สามารถสร้างความสนใจหรือแรงจูงใจและใช้เป็นตัวแทนของครูได้ดีในระดับหนึ่ง

กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมมีแบบแผนที่ชัดเจนและได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ผู้เรียนจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ เป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญ และสามารถที่จะแสดงออกได้ตามรูปแบบที่ถูกต้องของการแสดงเพลงอีแซว ประกอบกับได้มีการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยเสริมในกระบวนการถ่ายทอดและเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความสนใจ หรือสร้างแรงจูงใจในการฝึกฝนของเด็กกลุ่มใหม่ได้เป็นอย่างดี ทำให้การเรียนรู้เพลงอีแซวเป็นความรู้ที่เปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

2.2 การเห็นคุณค่าประโยชน์

ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เนื่องจากผู้สืบทอดได้พบคุณค่า หรือความสำคัญของสิ่งนั้นว่าเป็นของดีมีประโยชน์ เป็นของที่ควรค่าแก่การสนใจ (ปฐม นิคมานนท์ 2535 : 242) จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมเห็นว่าการเล่นเพลงอีแซวมีคุณค่าประโยชน์ต่อชุมชนในหลายๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.2.1 สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน

จากการที่พ่อเพลงแม่เพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ได้รับการยอมรับของสังคมในวงกว้าง ในฐานะบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในการสร้างความบันเทิงและสร้างสรรค์สังคม โดยใช้พื้นฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่น ช่วยเสริมศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจให้กับชุมชนและเป็นแรงกระตุ้นให้ลูกหลานเห็นคุณค่าในสิ่งที่บรรพบุรุษได้เป็นมา

...เพลงอีแซวเป็นที่ยอมรับของชุมชนโดยถือว่าอาชีพเพลงอีแซวเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี คนเคารพเชื่อถือ ศิลปินเพลงอีแซวหลายคนก็นำชื่อเสียงมาให้ชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนแห่งนี้... (สุจินต์ ชาวบางงาม 2549)

...ตอนที่ยังเรียนอยู่ครูที่โรงเรียนมักชมหนูอยู่เสมอว่าเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ เพราะมีสายเลือดศิลปิน ทำให้รู้สึกภูมิใจที่มีพ่อแม่และญาติพี่น้องเป็นศิลปินเพลงอีแซวและยังรู้สึกมั่นใจในตัวเองมากขึ้นที่ได้รับการยอมรับจากพวกผู้ใหญ่หลายๆ คน... (จิราวรรณ วงษ์สุวรรณ 2549)

2.2.2 การมีรายได้จากการแสดง

ผลตอบแทนจากการแสดงเพลงอีแซว สำหรับผู้ที่แสดงเป็นอาชีพสามารถมีรายได้ประจำซึ่งอาจเป็นรายได้หลักหรือรายได้เสริมของครอบครัวได้ ส่วนผู้ที่ไม่ได้แสดงเป็นอาชีพอาจอยู่ในรูปของสิ่งของที่เป็นรางวัลหรือในรูปของเงินรางวัล อาจมีมูลค่าไม่มากนักแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจได้เป็นอย่างมาก และเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของเด็กๆ สังเกตได้จากเมื่อมีการว่าจ้างคณะเพลงอีแซวของตนให้ไปแสดงพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์จะมีความตื่นเต้นเป็นอย่างมาก มีการฝึกซ้อมเตรียมตัวกันอย่างกระตือรือร้น และเมื่อวันที่จะแสดงจะรู้สึกคึกคักกันเป็นพิเศษ

...ก็อยู่กันมาได้จนทุกวันนี้ มีเงินมีทองใช้ ส่งให้ลูกเรียนได้สูงๆ ก็เล่นเพลงอีแซวนี้แหละ ถึงตอนนี้นางมันจะไม่มากเหมือนแต่ก่อนแต่ก็ยังอยู่กันได้ แม่ก็แรงหนึ่ง ลูกสาวแม่ก็อีกแรงหนึ่ง พ่อใช้พอจ่ายกันในบ้านนะไม่ได้เดือดร้อนอะไร... (สำเนียง ชาวปลายนา 2549)

...ลูกหลานของแม่หลายๆ คนยังเป็นเด็ก อายุสิบเอ็ดสิบสองปีก็มีรายได้จากการแสดง เพลงอีแซวกันแล้ว และถ้าได้แสดงบ่อยๆ ความสามารถก็จะมากขึ้นรายได้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย และเด็กๆ เท่าที่เห็นจะได้รับรางวัลจากผู้ชมมากกว่าผู้ใหญ่เสียอีก ทุกวันนี้จึงมีเด็กๆ ที่พ่อแม่ อยากให้มีรายได้นำลูกหลานมาฝากให้เรียนเพลงอีแซวกับแม่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เด็กบางคนก็ตาม เพื่อนมาเพราะเห็นเพื่อนเขาได้สตางค์ก็เลยอยากจะทำตามบ้าง...(สำเนียง ชาวปลายาณา 2549)

ภาพที่ 9 ด.ช. จาตุรงค์ โพธิ์ศรีทอง กำลังร้องเพลงอีแซวขอรางวัลจากผู้ชม

2.2.3 การได้รับความสนุกสนานและฝึกเซอร์วิญญา

การเล่นเพลงอีแซวมีลักษณะรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความบันเทิง โดยการสร้างสรรค์ เนื้อร้องให้มีความสนุกสนาน ความตลกขบขัน กระเช้าเข้าแห่กัน รวมถึงการใช้ท่าทาง ประกอบการร้อง ทำให้การเล่นเพลงอีแซวเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีความสนุกสนานเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การแสดงเพลงอีแซวจะต้องมีการปะทะคารมกัน จึงต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ ในการโต้ตอบและแก้ปัญหา จึงเป็นการฝึกสมองให้ผู้แสดงมีความเฉลียวฉลาดและมีความคิด ฉียบแหลมไปในตัว ซึ่งผู้ฝึกเพลงอีแซวส่วนใหญ่มองว่าการเล่นเพลงอีแซวช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถทั้งในด้านภาษาและด้านสติปัญญาได้เป็นอย่างดี

...หนูเห็นพี่เขาได้ตามแม่ตามป่าไปเล่นเพลงอีแซวแล้วรู้สึกสนุกสนานดี ก็เลยอยากจะทำบ้างเลยขอให้แม่และป่าช่วยสอนให้บ้าง ก็เล่นเป็นแล้วแหละแต่ยังไม่ค่อยเก่งเท่าไร แม่กับ ป่าเขาก็ให้ตามไปเล่นด้วย... (จาตุรงค์ โพธิ์ศรีทอง 2549)

ข้อมูลจากการศึกษาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมเห็นคุณประโยชน์ของเล่นเพลงอีแซวที่มีต่อชุมชน ทั้งด้านการสร้างความภาคภูมิใจจากการที่พ่อเพลงแม่เพลงได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากสังคมโดยรวม การที่ผู้เล่นมีรายได้จากการเล่นเพลงและการที่ผู้เล่นและผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กับการฝึกเซาว์ไหวพริบในเชิงภาษา ความรอบรู้และความทันต่อเหตุการณ์ เป็นแรงจูงใจสำคัญประการหนึ่งให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมให้ความสนใจที่จะเรียนรู้และสืบทอดการเล่นเพลงอีแซว

2.3 การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาของการแสดงเพลงอีแซวของแต่ละคณะ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ที่จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบเนื้อหาของการแสดง เช่น สถานการณ์ สถานที่ เวลา การประยุกต์การแสดงที่พบในปัจจุบัน ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดโดยรวมตามลำดับดังนี้

2.3.1 การปรับขั้นตอนการแสดง

ในอดีตการแสดงเพลงอีแซว พ่อเพลงแม่เพลงจะจัดลำดับขั้นตอนการแสดงไปเป็นลำดับชั้น ได้แก่ การร้องเพลงไหว้ครู การร้องเพลงออกตัว การร้องเพลงแต่งตัว เป็นต้น เหมือนกันทุกงาน ทำให้การแสดงแต่ละครั้งต้องใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง ในปัจจุบันทุกๆ คณะได้ปรับเปลี่ยนหรือลดขั้นตอนลงไปให้เหมาะสมกับเวลา สถานการณ์ของการแสดง และยังคงคำนึงถึงจิตใจหรืออารมณ์ของผู้ว่าจ้างและผู้ชมด้วย

2.3.1.1 การร้องเพลงไหว้ครู คณะเพลงได้ลดขั้นตอนการร้องเพลงบทไหว้ครูจากเดิมที่ร้องไหว้ครูสองครั้ง ฝ่ายชายเที่ยวหนึ่งฝ่ายหญิงเที่ยวหนึ่งมาเป็นการไหว้ครูเพียงครั้งเดียวไม่แยกฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง ในบางครั้งจะให้ตัวแทนที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงอาวุโสของคณะเป็นผู้ร้อง ส่วนชาวคณะที่เหลือก็จัดแจงแต่งตัวหรือเตรียมการด้านอื่นไป และกรณีที่คณะเพลงมีเวลาในการแสดงจำกัดก็จะตัดขั้นตอนการร้องเพลงไหว้ครูออก โดยจะทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงที่ด้านหน้าหรือหลังเวทีเท่านั้น

...วันนี้พวกเราต้องเริ่มเล่นตึกมากร่วมห้าทุ่ม จึงจำเป็นต้องลดขั้นตอนการร้องเพลงไหว้ครูหน้าเวทีออกไปเพราะมีเวลาจำกัด ถ้าเรานำมาร้องกันตอนนี้ก็จะเข้าสู่เนื้อเรื่องคนดูจะรู้สึกเบื่อ ก็อาจกลับกันหมดเพราะบทไหว้ครูต้องใช้เวลา และในวันพรุ่งนี้หลานๆ จะต้องไปเรียนหนังสือแต่เช้า แม้ก็เลยต้องเป็นตัวแทนทุกคนในคณะทำหน้าที่ไหว้ครูที่หน้าเวทีก่อนที่จะเริ่มการแสดง... (สำเนียง ชาวปลายนา 2549)

ภาพที่ 10 นางสาวเนียง ชาวปลายนา ทำพิธีไหว้ครูที่หน้าเวทีก่อนที่จะเริ่มการแสดง

คณะเพลงที่ได้รับเชิญให้ไปสาธิตการแสดงตามสถาบันต่างๆ อยู่เป็นประจำ เช่น คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ ให้ข้อมูลว่าถ้าเวลาสาธิตนั้นแค่หนึ่งชั่วโมง หรือหนึ่งชั่วโมงครึ่ง จะทำพิธีไหว้ครูอย่างง่ายๆ ในเวลาและสถานที่ที่สะดวก เช่น ห้องฝึกนักแสดง จากการสัมภาษณ์ นางเกลียว เสรีจกิจ ได้กล่าวไว้ก่อนการแสดงในงานสถาปนาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันศุกร์ที่ 16 มิถุนายน 2549 ว่าปกติการไหว้ครูถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญ จะต้องมีการบวงสรวงไหว้ครูหน้าเวทีการแสดงทั้งหญิงและชาย แต่เนื่องจากการแสดงครั้งนี้มีเวลาจำกัดจึงต้องปรับลดขั้นตอนนี้ลง เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่จากการสังเกตทางคณะแสดงเพลงอีสานจะให้ นายแหยม เผือกสุริยา พ่อเพลงอาวุโสของคณะทำพิธีไหว้ครูที่ห้องฝึกโดยได้ขอให้ทางเจ้าหน้าที่เตรียมดอกไม้ ธูป เทียน หมาก เหล้าขาว บุหรี่ รวมทั้งเงินอีกสิบสองบาทเอาไว้ให้ ใช้เวลาไหว้ครูประมาณ 10 นาที ก็เสร็จพิธี

2.3.1.2 การร้องเพลงออกตัวและเพลงแต่งตัว เนื่องจากพ่อเพลงแม่เพลงแต่ละคนจะมีเพลงออกตัวและเพลงแต่งตัวของแต่ละคน หากงานใดมีผู้แสดงมากก็ต้องใช้เวลาในการร้องมาก พ่อเพลงบางคนจึงตัดบทออกตัวและบทแต่งตัวออกไปเปิดโอกาสให้ผู้แสดงใหม่ๆ หรือพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์ได้ออกมาร้องเพลงออกตัวเพื่อแนะนำตัวเองกับผู้ชม

นอกจากนี้ยังมีการตัดทอนบทร้องที่ต้องร้องยาวๆ หรือใช้เวลานานออกไปบ้างบางตอน เช่น การร้องเพลงประและเพลงดับ เนื่องจากบทร้องบางบทต้องใช้เวลานานและเนื้อหาคำร้องต่างๆ ก็มักจะซ้ำไปซ้ำมาทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายได้ พ่อเพลงแม่เพลงก็จะคัดมาร้องเฉพาะช่วงเด็ดๆ ที่คิดว่าสนุกสนานถูกใจผู้ชม ทำให้การดำเนินเรื่องต่างๆ นั้นกระชับขึ้นไม่ยืดเยื้อ

2.3.2 การปรับปรุงเนื้อหาของคำร้อง

ในอดีตเป็นที่รู้กันว่าเพลงอีแซวมีเนื้อหาที่เน้นไปทางชู้สาวเกี่ยวพาราสีกัน ใช้คำที่ค่อนข้างหยาบหรือที่ชาวเพลงเรียกว่ากลอนแดง ที่มีการกล่าวถึงเรื่องเพศโดยตรงไปตรงมา ดังที่ บัวผัน สุพรรณยศ (2535 : 367) กล่าวไว้ว่า ภาษาที่ใช้แต่งเนื้อเพลงอีแซวเป็นภาษาชาวบ้านหรือกลอนแดง ที่คนสมัยใหม่เห็นว่าเป็นคำหยาบคายไม่สุภาพ คนดูจึงเกิดความละอายไม่กล้าที่จะฟังหรือฟังแล้วรู้สึกไม่พอใจ ดังตัวอย่างเพลงอีแซวตัวอย่างของ แม่บัวผัน จันทรศรี ที่พูดถึงพ่อเพลงในแถบสุพรรณบุรี ซึ่งมีการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิงโดยตรงไปตรงมา

การตำราวีแม่ไม่มีหวาดหวั่น	สามคืนสามวันแม่ก็สู้เอ็งไหว
ถึงเอ็งจะเค็มปานเกลือแม่ก็เชื่อมะนาว	ขึ้นชื่อลือฉาวไม่ยอมกลัวผู้ชาย
แต่นายเชิดตัวซัง ตลอดนายซ้างตัวซาญ	กระทั่งนายย้วนดอนบ้านไม่เห็นทำไมแม่ได้
รูปร่างยังกะมึงมันยังไม่ถึงนาที่	จะนั่งราบกราบ (ห...) แม่จะบอกให้

แต่นายเหี้ยมบ้านห้วยยังป่วยกันเสียแยะ	ต้องมานั่งเลีย (ห..) แลของแม่จนตาลาย
ตลอดกระทั่งนายพัดหรือนายเลีย	ต้องมาเลียน้ำเยียวแม่จะบอกให้
แต่นายกร่ายปลายนามแม่ยังดำเสียนั่งง่วง	แต่นายไหวพียงม่วงยังต้องยกมือไหว้

เนื่องจากศิลปินเพลงอีแซวต่างคำนึงถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับโอกาสในการแสดงเพลงอีแซวได้ขยายออกไป เปิดโอกาสให้คณะเพลงบางคณะได้ไปแสดงในงานซึ่งจัดขึ้นเป็นกรณีเฉพาะ เช่น งานเผยแพร่วิชาการ งานเผยแพร่วัฒนธรรมในหน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาต่างๆ รายการสารคดีและรายการบันเทิงคดีที่ถ่ายทอดสด และออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและสถานีโทรทัศน์ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อร้อง เน้นเนื้อหาที่มีสาระและสร้างสรรค์ ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ยังมีเด็กเยาวชนชมการแสดงอยู่ด้วยการสร้างสรรค์เนื้อหาเพลงอีแซวก็ต้องระมัดระวัง

ในส่วนของเนื้อหานั้น ปัจจุบันศิลปินอาวุโสในชุมชนบ้านลาดป้อมหลายท่าน เช่น นางเกลียว เสรีกิจ นายสุจินต์ ชาวบางงาม ได้พัฒนาเนื้อหาและคำร้องให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน เช่น เรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือการนำเรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมือง และปัญหาสังคมมาล้อเลียนประชดประชัน นับเป็นการสร้างสรรค์ที่ทำให้เพลงอีแซวมีคุณค่าและมีบทบาทต่อสังคม

ตัวอย่างเนื้อร้องที่ นางเกลียว เสรีจกิจ ได้แต่งขึ้นเพื่อสะท้อนสถานการณ์ทางสังคม
วัฒนธรรมและการเมืองไทยในปัจจุบัน

วันเกิดไก่แก่แฮปปี้เบิร์ทเดย์ทั้งชาติ	มโหรีปีพาทย์ต้องเผาทิ้งไป
วัฒนธรรมไทยนี้มีอาถรรพ์	จึงต้องมีอันต้องเปลี่ยนแปลงไป

ไทยเราเป็นชาติพุทธศาสนา	จำต้องทำผิดศีลห้าคิดแล้วน่าใจหาย
สิ่งบำเรอความสุขขมายยุคฟรีเซ็กซ์	คลิป์วีดีโอหนังเอกซ์ดูกันอย่างไม่อาย

พวกนักการเมืองก็คุยเชื่องน่าคิด	กลบเกลื่อนเบือนบิดมีแต่นโยบาย
นโยบายของพรรคมีแต่หลักดีเลิศ	อะอะก็จะเปิดกันแต่อภิปราย
ขัดแย้งแข่งขันพรรคนั้นพรรคนี่	เมื่อไรจะทำเสียที่เล่าพวกท่านทั้งหลาย

(เพลงเรื่องเมืองไทย : เกลียว เสรีจกิจ)

มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะนิเทศศาสตร์
ตัวอย่างเนื้อร้องที่ นายสุจินต์ ชาวบางงาม ได้แต่งขึ้นเพื่อเตือนใจผู้ชมให้ระมัดระวัง
โรคไข้หวัดนกที่กำลังระบาดอยู่ในปัจจุบันและเนื้อหามีการประชดประชันเสียดสีสังคมในช่วงท้าย

พูดถึงคนไทยที่ป่วยไข้ด้วยโรค	ก็เดี๋ยวนี้หยุดยาก็รักษากันไม่ค่อยได้
แต่ก่อนฉันยังจำได้โรคไก่ที่เคยมี	เขาเรียกว่าเป็นกะลี้หรือโรคกะลี้ไก่
เมื่อไก่ตายไม่สูญสิ้นนำไปกินเป็นอาหาร	แจกให้พวกชาวบ้านตอนที่ไก่มันตาย
แต่เดี๋ยวนี้เสิร์ฟไก่ไข่วัดนกกมันมา	เราก็แก่ก็ชราไม่รู้มันมาจากไหน
มันมาจากนกสู่คนปะปนกันไปทั่ว	เราต้องหมั่นระวังตัวอย่าเที่ยวไปมั่วกับไก่
ถ้านำมากินเป็นอาหารก็ปรุงกันให้มันสุก	กระทรวงสาธารณสุขเขาให้ช่วยประกาศให้
ถ้าท่านไม่คิดเกรงกลัวระวังตัวนึกหัววัน	ก็อาจจะตายไปกับมันตายตามไก่

(เนื้อร้องในช่วงท้าย)

เขามาซ้ำเติมคนไทยบอกเลิกเลี้ยงไก่กันไปซี	ยกประโยชน์ให้ “ซีพี” บริษัทที่ยิ่งใหญ่
ก็ไก่เขกินเท่าไรไม่ยกจะตายหมายมุ่ง	เขาเชือดไก่แพ็กใส่ถุงกินแล้วไม่เป็นอะไร

(เพลงไข้หวัดนก : สุจินต์ ชาวบางงาม)

ศิลปินเพลงอีแซวจะมีการเตรียมเนื้อร้องเพื่อใช้ในงานแต่ละงานโดยเฉพาะ โดยจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน เจ้าภาพแขกคนสำคัญ หรือผู้ร่วมงาน แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

ตัวอย่างเนื้อเพลงของนางเกลียว เสรีจกิจ ที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ร้องในงานต้อนรับสมาคม นักกีฬาที่มาร่วมการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ “สุพรรณบุรีเกมส์” เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2549

นี่คือเสียงเพลงอีแซวตั้งเจ็ยแจ้วแจ้วมา ขอกราบท่านรองผู้ว่าที่ได้มาวันนี้
ท่านรองพงษ์ศักดิ์ สมศักดิ์ก็น่ารักกันเสียทั้งสอง ทำไมวาสนาของน้องไม่เป็นเมียรองกับเขาเสียที

ขอสวัสดิ์ท่านผู้ชมชาวสมาคมนักกีฬา พอได้เห็นหน้าเห็นตาสาวก็โสกาโสกี
หนุ่มก็หล่อหล่อทั้งนั้นตัวฉิ้นนี้ใจเด่น นานนานจะได้มาเห็นใจนี้เด่นกันเสียจนถี่
อาหารการกินก็สุกกายก็บอกได้ไม่ต้องทุกข์ โดยบริษัทเสริมสุขสร้างความสนุกด้วยเป๊ปซี่

ขอบอกกล่าวสาวสุพรรณชาวคณะฉิ้นที่เป็นหม้าย แหมยังดูสาวสดเสถึงอายุจะมากไปหลายปี
ก็อยู่มานานหนักหนาอยากหาภักสตาสักคน แต่พวกเรามันยากจนหายากเหลือทนน้องพี่
ถ้าวันหลังวันหน้ามาบอกป่านะอีหนู ถ้าจะมีผัวมันก็ต้องดูเดี่ยวจะมีคู่ที่ไม่ดี
ถ้าแข็งเชื่อแม่ขวัญจิตคงไม่ต้องคิดน้อยหน้า ถ้าจะมีผัวให้เข้าท่ามีผัวนักกีฬาชิลเล่นดี

(เพลงร้องเกริ่น : เกลียว เสรีจกิจ)

2.3.3 การนำเพลงแนวอื่นมาร้องสลับรายการ

เมื่อประมาณ 30 กว่าปีที่ผ่านมามีคนไทยเริ่มนิยมเพลงลูกทุ่งมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่นางเกลียว เสรีจกิจ หรือขวัญจิต ศรีประจันต์ ไปโด่งดังในการร้องเพลงลูกทุ่ง เมื่อกลับมาตั้งคณะเพลงอีแซวก็นำเพลงลูกทุ่งมาร้องสลับรายการทุกครั้งเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ไม่ให้ผู้ชมเบื่อหน่าย ส่งผลให้คณะเพลงอีแซวต่างๆ นิยมนำเพลงลูกทุ่งมาร้องสลับรายการในการแสดงเพลงอีแซวกันทั่วไป

จากการสังเกตการแสดงของคณะเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมในปัจจุบันยังนิยมนำเพลงสตริง ซึ่งเป็นเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมมาร้องสลับรายการอยู่ทุกครั้งของการแสดง เช่น คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ จะนำเพลงของ “คาราบาว” วงดนตรีเพื่อชีวิตที่มีชื่อเสียงมาร้องเล่น เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการแสดงเพลงอีแซว ส่วนใหญ่เลือกเอาเพลงที่มีจังหวะเร็ว ๆ สนุกสนาน

มาร้อง โดยจะนำมาร้องในช่วงกลางหรือตอนท้ายๆ หลังจากที่แสดงเพลงอีแซวไปพอสมควรแล้ว ทำให้การแสดงเพลงอีแซวมีความสนุกสนาน เร้าใจ และเป็นที่ยืนชอบของผู้ชมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวัยรุ่นและเด็กๆ

...สมัยก่อนเวลาจะเรียกความสนใจของผู้ชมจะต้องใช้คำที่ค่อนข้างหยาบ ถึงอกถึงใจ และการร้องเพลงได้ตอบอย่างดุเด็ดเผ็ดมัน คนดูที่เป็นผู้ใหญ่ก็จะชอบ แต่ปัจจุบันการสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานนั้น จะต้องคำนึงถึงผู้ชมที่เป็นเด็กเยาวชน และสถานที่แสดงมากยิ่งขึ้น การนำเพลงที่กำลังฮิตติดหูของผู้ชมมาร้องสลับรายการ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเรียกความสนใจของผู้ชมได้อย่างดี... (สุจินต์ ชาวบางงาม 2549)

ภาพที่ 11 ด.ญ.สุพัตรา โพธิ์ศรีทอง ออกมาร้องเพลงลูกทุ่งสลับรายการ

2.3.4 การเพิ่มเครื่องดนตรีและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประกอบการแสดง

ในระยะแรกที่มีการตั้งคณะอีแซวขึ้นในชุมชน จะใช้เสียงเพียงปรบมือ กรับ และฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประกอบการแสดง ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2510 คณะไสว วงษ์งาม ซึ่งเป็นคณะเพลงอีแซวของพ่อไสว และแม่บัวผัน ได้มีการนำเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ตะโพนไทย ตะโพนมอญ รำมะนา มาใช้สำหรับการแสดงเพลงอีแซวทำให้เสียงดังและเร้าเร้า สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชมมากยิ่งขึ้น และต่อมาไม่นานพ่อไสวก็ได้มีนาระนาด เข้ามาใช้ในการแสดงเพลงอีแซวด้วย ซึ่งก็เรียกความสนใจให้กับผู้ชมได้เหมือนกันและยังมีใช้อยู่หลายคณะในปัจจุบัน

ในขณะที่ผู้วิจัยได้ร่วมชมการแสดงเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อม หลายครั้งที่ได้เดินทางไปเล่นในงานเลี้ยงต่างๆ สังเกตเห็นว่า นอกจากการใช้เครื่องขยายเสียงที่เพิ่มเสียงให้ดัง ใ้ใจและช่วยปรับเสียงให้ฟังไพเราะยิ่งขึ้น ยังมีการประดับตกแต่งเวทีด้วยไฟแสงสีต่างๆ ทำให้เวทีและผู้แสดงดูสวยงามและใ้ใจผู้ชม และบางคณะ เช่น คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ ได้นำเครื่องดนตรีสากลบางชนิดมาผสมผสานกับเครื่องดนตรีดั้งเดิม เช่น กลองซุด กลองทอม เบส เนื่องจากบางครั้งต้องเล่นเพลงลูกทุ่ง เพลงสตริง เครื่องดนตรีเหล่านี้จะเข้ากับแนวเพลงเหล่านี้ได้มากกว่าการใช้เครื่องดนตรีไทย จึงเรียกความสนใจของผู้ชมได้เป็นอย่างดี

นายสุจินต์ ชาวบางงาม เล่าให้ฟังว่า การนำเทคโนโลยีเครื่องดนตรีสากลมาผสมในการแสดง ตนเองได้เริ่มทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จากนั้นก็มีหลายๆ คณะทำตาม ส่วนมากจะใช้ในงานกินเลี้ยงหรืองานฉลอง ซึ่งเจ้าภาพต้องการให้งานสนุกสนานครึกครื้นมากขึ้น ตนเองได้นำเครื่องดนตรีสากลมาลองผสมดูรวมถึงระบบเสียงและไฟแสงสีต่างๆ ให้ดูแปลกใหม่และเป็นที่น่าสนใจของผู้จ้างหา แต่ก็ไม่ได้ใช้ทุกงานขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นการรับงานจึงต้องแพงขึ้นตามไปด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 12 การแสดงเพลงอีแซวประยุกต์ของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์ เมื่อปี พ.ศ. 2535

ภาพที่ 13 การจัดเวทีและ ระบบไฟแสง สี เสียงในปัจจุบัน

ภาพที่ 14 การนำเครื่องดนตรีสากลมาผสมในการแสดงเพลงอีแซว

ภาพที่ 15 การแสดงเพลงอีแซวในงานกินเลี้ยงฉลอง

2.3.5 การปรับปรุงด้านการแต่งกาย

การแต่งกายของพ่อเพลงแม่เพลงในปัจจุบัน โดยเฉพาะแม่เพลงจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันฉูดฉาดปักด้วยดิ้นเงินดิ้นทอง และมีรูปทรงที่ทันสมัยมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ทิ้งเสื้อผ้าไทยๆ และยังมีนิยมนำหน้าห้างดงามตามสมัยนิยมด้วยการใช้เครื่องสำอางต่างๆ รวมทั้งการตกแต่งด้วยเครื่องประดับนานาชนิด เพื่อให้สวยงามตรึงตราตรึงใจและดึงดูดใจผู้ชมทั้งหลาย

ภาพที่ 16 การแต่งกายของแม่เพลงในปัจจุบัน

การปรับปรุงยุคการแสดงผลงานเพลงอีแซว เป็นผลของการสร้างสรรค์ของศิลปินเพลงอีแซว ให้มีรูปแบบและเนื้อหาในการแสดงนั้นมีความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม เพื่อให้เพลงอีแซวยังคงได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในยุคปัจจุบัน รวมถึงการสร้างโอกาสในการแสดงได้มากขึ้น เข้าถึงประชาชนได้ในทุกระดับ ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาและสืบเนื่องต่ออาชีพเพลงอีแซว ทำให้คณะเพลงต่างๆ ในชุมชนบ้านลาดป้อมยังคงดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาการแสดงเพลงอีแซวดังกล่าวนี้ จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

2.4 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

การส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ปรากฏในปัจจุบันค่อนข้างมีมาก และเป็นไปอย่างกว้างขวางทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

2.4.1.1 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดตั้งโครงการศิลปินแห่งชาติ เพื่อจัดตั้งกองทุนเป็นสวัสดิการแก่ศิลปินและการอนุรักษ์ส่งเสริมให้มีการสืบทอดความรู้ ความสามารถของศิลปินต่อไป ซึ่งโครงการนี้มีผลดีต่อศิลปินเพลงอีแซวเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก นางบัวผัน จันทรศรี ได้รับเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2533 และนางเกลียว เสร็จกิจ ได้รับเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2539 ศิลปินแห่งชาติ ได้รับสวัสดิการต่างๆ ไปตลอดชีพ ส่งผลให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามควรแก่อัตภาพ ได้รับการยอมรับในสังคม อันทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะอุทิศตนเพื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้แก่สังคมต่อไป

...การที่แม่ได้รับเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ มีส่วนอย่างมากที่กระตุ้นให้ศิลปินเพลงอีแซวคนอื่นๆ เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ และตื่นตัวที่จะสืบทอดเพลงอีแซวต่อไป เพราะแม่ก็เคยมีความรู้สึกเช่นนี้มาแล้ว เมื่อครั้งที่ แม่บัวผัน ครูของแม่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งครั้งนั้นรู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมากรวมถึงลูกศิษย์และชาวบ้านทุกคนในชุมชน และยังทำให้ประชาชนให้ความสนใจ และยอมรับการแสดงเพลงอีแซวของพวกเขาอย่างมากขึ้น... (เกลียว เสร็จกิจ 2549)

2.4.1.2 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ได้จัดตั้งโครงการศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรีขึ้นซึ่ง นายสุจินต์ ชาวบางงาม ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรีปี พ.ศ. 2542 และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ยังดำเนินการส่งเสริมและอนุรักษ์เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรีด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สนับสนุนให้ศิลปินและคณะเพลงอีแซวได้ไปเผยแพร่ผลงาน การจัดทำสื่อเพลงอีแซวเพื่อรณรงค์ด้านต่างๆ นอกจากจะเป็นการเผยแพร่เพลงอีแซวแก่คนทั่วไปแล้วยังเป็นการส่งเสริมคณะเพลงต่างๆ ให้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานของตนเองด้วย

ภาพที่ 17 ศิลปินเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อมได้รับเชิญให้เผยแพร่ผลงาน ในโครงการ
ภูมิบ้าน ภูมิเมือง ที่จัดขึ้นโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

2.4.1.3 หน่วยงานวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ได้แก่ สภาวัฒนธรรมจังหวัด
สุพรรณบุรี สภาวัฒนธรรมอำเภอศรีประจันต์ และสภาวัฒนธรรมตำบลวังน้ำซับ ได้มีส่วน
อย่างมากในด้านการส่งเสริมเผยแพร่เพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อม ได้เปิดโอกาสให้ศิลปิน
และคณะเพลงอีแซวได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานของตน โดยจัดโครงการต่างๆ ขึ้นอยู่อย่าง
สม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้านเพลงอีแซว เช่น การจัดสัมมนาเรื่อง
เพลงอีแซวในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ของ
สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โครงการเข้าค่าย “ยุวชน รักชาติรักถิ่นศรีประจันต์” ของสภา
วัฒนธรรมอำเภอศรีประจันต์

ภาพที่ 18 นายสุจินต์ ชาวบางาม สาริตการร้องเพลงอีแซวบนเวทีวัฒนธรรม ที่ทางสภาวัฒนธรรม
อำเภอศรีประจันต์ ได้จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

2.4.2 การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการศึกษา

2.4.2.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานสำคัญ ที่ให้การส่งเสริมภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซวของชุมชน ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทยขึ้นในท้องถิ่น โดยเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทย ได้แก่ นางเกลียว เสรีจกิจ มาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านเพลงอีแซวให้กับประชาชนในท้องถิ่น และคัดเลือกศิลปินเพลงอีแซวคนอื่นเข้าร่วมในการถ่ายทอดนี้ด้วย โดยใช้ชุมชนและบ้านของผู้ทรง ภูมิปัญญาเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้ศิลปินเพลงอีแซวซึ่งเป็นเจ้าของภูมิปัญญา ได้มีโอกาสนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานตามวิธีการของการจัด การศึกษานอกระบบ และยังเป็นการยกย่องวิทยฐานะของศิลปินเพลงอีแซวให้มีความเสมอภาค ทัดเทียมกับครูในระบบ เป็นขวัญกำลังใจให้ศิลปินเพลงอีแซวได้ทำหน้าที่อย่างเต็มภาคภูมิ

2.4.2.2 สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการเผยแพร่และ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยได้เปิดโอกาสให้ศิลปินและคณะเพลงอีแซวต่างๆ ไปเผยแพร่ ผลงานในรูปแบบของการสาธิตการแสดง การบรรยาย การฝึกหัด การจัดการประกวด เป็นต้น เป็นการส่งเสริมให้การสืบทอดเพลงอีแซวได้คงอยู่ในสังคมต่อไปได้

ภาพที่ 19 ศิลปินและคณะเพลงอีแซวสาธิตการแสดงในสถาบันการศึกษาต่างๆ

ภาพที่ 20 ศิลปินเพลงอีแซวฝึกหัดเพลงอีแซวให้กับครูและนักเรียน

2.4.3 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาคเอกชน

ภาคเอกชนในท้องถิ่นที่มีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมสนับสนุนด้านเพลงอีแซว คือ หมูบ้านอนุรักษ์ควายไทย ดำเนินงานโดยคุณจรรยา โภทสุธน ได้ดำเนินการเปิดรับนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ได้ให้การสนับสนุนและเผยแพร่เพลงอีแซวในรูปแบบของการเชิญคณะเพลงต่างๆ ในอำเภอศรีประจันต์ รวมถึงชุมชนบ้านลาดป้อม ทั้งคณะของเด็กนักเรียนและคณะเพลงอาชีพมาแสดง เพื่อเผยแพร่เพลงอีแซวให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเป็นประจำทุกวันเสาร์และอาทิตย์ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนทั้งในท้องถิ่นและภายนอก นับเป็นหน่วยงานที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้ศิลปินเพลงอีแซวได้แสดงความสามารถและพัฒนารูปแบบการแสดงได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 21 การแสดงเพลงอีแซวของนักเรียนในหมูบ้านอนุรักษ์ควายไทย

จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวในปัจจุบัน เป็นลักษณะของการเผยแพร่ โดยหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการเผยแพร่ ด้านอาคารสถานที่ที่ใช้ดำเนินงานในโครงการต่างๆ และด้านบุคลากร เพื่อเปิดโอกาสให้ศิลปินและคณะเพลงอีแซวต่างๆ มาเผยแพร่ผลงาน ทำให้เพลงอีแซวได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึง

การส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวดังกล่าว มีความสำคัญค่อนข้างมากในการจูงใจให้มีผู้สนใจเล่นและความนิยมของผู้ชม เพราะนอกจากการรับงานแสดงทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ แล้ว ปัจจุบันศิลปินและคณะเพลงอีแซวยังได้รับเชิญจากหน่วยงานต่างๆ ให้ไปแสดงผลงานของตนอยู่เสมอ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสการแสดงได้มากขึ้นนอกเหนือจากการรับงานแสดงตามปกติ และยังส่งผลต่อความนิยมและการเห็นถึงคุณค่าของเพลงอีแซวของประชาชนทั่วไป ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม และย่อมส่งผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวด้วยเช่นกัน

2.5 การยอมรับจากสังคมภายนอก

การยอมรับของประชาชนว่าเพลงอีแซวนั้นเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อความสนใจนั้นมีส่วนสนับสนุนต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งการยอมรับดังกล่าวมีลักษณะดังนี้

2.5.1 การยอมรับเนื่องจากการพัฒนาปรับปรุง

จากผลการศึกษาของนักวิชาการด้านเพลงพื้นบ้านหลายท่าน พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้เพลงพื้นบ้านของไทยใกล้จะสูญหายไปจากสังคม ก็เนื่องมาจากมีเนื้อหาพาตึงไปถึงเรื่องเพศ ซึ่งดูเหมือนจะขัดต่อขนบธรรมเนียมอันดีงามของสังคมไทย จึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่สร้างสรรค์ เป็นเพลงลามกซึ่งเต็มไปด้วยเรื่องเพศ หยาดกาย ซึ่งนำไปสู่การดูถูกวัฒนธรรมของตนเอง และหันไปรับวัฒนธรรมของต่างชาติที่คิดว่าสูงกว่า มีความเจริญมากกว่า จึงส่งผลให้ความนิยมเพลงพื้นบ้านของไทยได้ลดน้อยลงเรื่อยๆ นอกจากนี้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมไทยเปิดรับดนตรีสากลจากประเทศตะวันตกมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติและทำการเปรียบเทียบระหว่างเพลงพื้นบ้านและเพลงสมัยใหม่ ประชาชนบางกลุ่มเกิดความรู้สึกว่าเพลงพื้นบ้านล้ำสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาวะทั่วไปในสังคม จึงเสื่อมความนิยมลงไป

จากการศึกษาด้านการประยุกต์รูปแบบเนื้อหาของเพลงอีแซว จะเห็นได้ว่าเพลงอีแซว เป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีการปรับตัวไปตามยุคสมัย ไม่เหมือนกับศิลปะของไทยบางประเภทที่ศิลปินหรือครูเพลงจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่ขัดต่อการปฏิบัติแบบดั้งเดิม และไม่ยอมพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงทำให้เสื่อมความนิยมลงไป แต่ด้วยคุณลักษณะของเพลงอีแซวที่มีความยืดหยุ่นประกอบกับเพลงอีแซวได้พัฒนามาเป็นอาชีพ ดังนั้น ศิลปินเพลงอีแซวจึงได้พัฒนาปรับประยุกต์รูปแบบของการแสดง เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาโดยตลอด ให้เป็นที่พึงพอใจและได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไป ทำให้คณะเพลงอีแซวต่างๆ จึงยังคงได้รับความสนใจและมีประชาชนว่าจ้างให้ไปเล่นในงานต่างๆ อยู่เสมอ

...เราอยู่ได้ก็เพราะว่ายังมีคนว่าจ้างเราไปแสดงอยู่ ถ้าไม่มีใครสนใจไม่มีใครที่อยากจะถูกเราแสดง เราก็ไม่รู้จะทำไปทำไม ไม่รู้จะไปเล่นให้ใครดู และไม่รู้ว่าจะเอาเงินที่ไหนมากิน มาใช้กันถ้าไม่มีใครมาจ้างให้เราไปเล่น... (สุจินต์ ชาวบางงาม 2549)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 22 ประชาชนชมการแสดงเพลงอีแซวของคณะสุจินต์ ศรีประจันต์

2.5.2 การยอมรับในความสามารถของศิลปินเพลงอีแซว

เพลงอีแซวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมากจากนางเกลียว เสรีจกิจ หรือขวัญจิต ศรีประจันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง สามารถสร้างสรรค์เนื้อเพลงและรูปแบบการแสดงได้อย่างโดดเด่น ได้เผยแพร่ผลงานเพลงพื้นบ้านตามสถาบันต่างๆ และได้รับเชิญไปร้องเพลงตามสถานีวิทยและรายการโทรทัศน์ต่างๆ จนทำให้เพลงอีแซวเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วประเทศ

ขวัญจิต ศรีประจันต์ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่อนุรักษ์เพลงพื้นบ้านของไทย และช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอ ดังนั้น เมื่อปี พ.ศ. 2539 จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-เพลงอีแซว) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สร้างชื่อเสียงและนำความภาคภูมิใจมาให้จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ เกิดความสนใจและหันมานิยมเพลงอีแซวกันอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดการรวมตัวตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวกันมากขึ้นทั้งภายในและนอกชุมชน

...คุณขวัญจิต ศรีประจันต์ เป็นที่ยอมรับของประชาชนเป็นอย่างมาก เป็นสัญลักษณ์ของเพลงอีแซว เป็นสัญลักษณ์ของอำเภอศรีประจันต์ เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้เพลงอีแซวยังคงนิยมกันอยู่ในทุกวันนี้... (ประวิทย์ บุญเรืองรอด 2549)

...ถ้าพวกเราไม่ได้รับความสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เราก็คงอยู่กันไม่ได้ การที่คนอื่นยอมรับในตัวเรา สนใจและเปิดโอกาสให้เราได้แสดงออก ทำให้เรามีกำลังใจและยังคงยืนอยู่ตรงจุดนี้ของภาคภูมิใจด้วย... (เกลียว เสรีจกิจ 2549)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 23 คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ แสดงเพลงอีแซวในงานกีฬาแห่งชาติ "สุพรรณบุรีเกมส์"

การยอมรับจากสังคมภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม เนื่องจากการได้รับการยอมรับเป็นแรงจูงใจสำคัญประการหนึ่ง ต่อการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซว และคณะเพลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

2.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมส่วนใหญ่ จะส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษามือเบื้องต้นในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดพังม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและถือเป็นโรงเรียนประจำชุมชน โรงเรียนวัดพังม่วงจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม วิถีทางดำเนินชีวิตให้แก่ลูกหลานของชุมชนบ้านลาดป้อมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

โรงเรียนวัดพังม่วงจัดให้มีการเรียนการสอนเพลงอีแซวอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เนื่องจาก อาจารย์ ประวิทย์ บุญเรืองรอด ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านเพลงอีแซวเป็นอย่างดี ทั้งด้านการประพันธ์เนื้อร้องและการร้อง ประกอบกับได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเพลงอีแซวมาโดยตลอด จึงได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนเพลงอีแซวขึ้นในลักษณะของกิจกรรมนอกเวลาเรียน โดยทางคณะครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นผู้จัดการเรียนการสอนและจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวของโรงเรียนเพื่อใช้เป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียน อาจารย์ ประวิทย์ บุญเรืองรอด ได้กล่าวว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่าที่ควร โดยเฉพาะเรื่องเพลงอีแซว ดังนั้น ถ้านักเรียนได้เรียนรู้เพลงอีแซวซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น จะทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ เห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจ เกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตนเอง

ภาพที่ 24 คณะเพลงอีแซวของโรงเรียนวัดพังม่วงเมื่อปี พ.ศ. 2535

หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวในโรงเรียนวัดพังม่วง

โรงเรียนวัดพังม่วง ได้จัดทำหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวขึ้นใน ปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากโรงเรียนวัดพังม่วงมีความพร้อมทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ และพื้นที่บริเวณโรงเรียนนั้น มีศิลปินที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเพลงอีแซวอยู่แล้ว จึงถือต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวที่ทางโรงเรียนวัดพังม่วงจัดขึ้น เป็นลักษณะของการปรับปรุงเนื้อหาในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการแสดงเพลงอีแซวและมีเจตคติที่ดีต่อเพลงอีแซว (รายละเอียดของหลักสูตร ดูที่ภาคผนวกหน้า 191)

ภาพที่ 25 ประชาชนชาวบ้านมาร่วมจัดการเรียนการสอนเพลงอีแซว

ภาพที่ 26 วัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรี และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน

ภาพที่ 27 การจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนเพลงอีแซว

ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน พบว่า เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยครูผู้สอนได้ดำเนินการสอนและประเมินผลงานของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านเจตคติ ปราชญ์นักเรียนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพลงอีแซวเป็นอย่างดี และสามารถร้องเพลงอีแซว รำ และเล่นเครื่องดนตรีได้ ตลอดจนสามารถแต่งคำประพันธ์ได้ด้วย

กิจกรรมการเรียนการสอนเพลงอีแซว ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจสามารถเรียนรู้ได้เร็วเกิดทักษะในการแสดงเพลงอีแซว มีพัฒนาการที่ดี สามารถปฏิบัติได้ตามคำแนะนำของครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้าน และมีความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออก

ภาพที่ 28 การฝึกซ้อมเพลงอีแซวของนักเรียนโรงเรียนวัดพังม่วง

ผลที่เกิดขึ้นในชุมชน

ด้านผู้เรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพแสดงเพลงอีแซว และพยายามที่จะสอนเพลงอีแซวให้แต่ไม่ค่อยสนใจเพราะชอบร้องเพลงสมัยนิยมมากกว่า แต่เมื่อได้เรียนรู้จากหลักสูตรเพลงอีแซวของทางโรงเรียน จึงทำให้ได้เห็นคุณค่า ความสำคัญ มีความตั้งใจในการเรียนและฝึกปฏิบัติ และหลังจากที่ได้เรียนรู้เพลงอีแซวจากที่โรงเรียนแล้วยังได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากครูญาติทำให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เด็กหลายคนนั้นไม่ได้มีพ่อแม่พี่น้องหรือครูญาติเป็นศิลปินเพลงอีแซว แต่กลับมีความสามารถแสดงเพลงอีแซวเป็นอย่างดี เนื่องจากได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดความรู้จากที่โรงเรียน

ด้านผู้ปกครองที่เป็นชาวบ้านในชุมชนนั้นเห็นด้วย และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนเพลงอีแซวในโรงเรียนว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเด็กมักเชื่อครูมากกว่าพ่อแม่ นอกจากนี้ผู้ปกครองที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซวอยู่แล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงความรู้เพลงอีแซวของตนเองกับความรู้ที่บุตรหลานได้รับการถ่ายทอดจากที่โรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันลูกหลานในชุมชนบ้านลาดป้อม มีความรู้ความสามารถด้านเพลงอีแซวมากขึ้น และมีความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออกในการเล่นเพลงอีแซวเป็นอย่างดี หลายคนได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแสดงเพลงอีแซวในสถานที่ต่างๆ ได้เข้าร่วมแสดงกับคณะเพลงอีแซวต่างๆ อยู่เป็นประจำ

การที่สถานศึกษานำเพลงอีแซวไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการสืบทอดเพลงอีแซวในท้องถิ่นและชุมชนบ้านลาดป้อม และมีผลโดยตรงต่อการสืบเนื่องในการประกอบอาชีพเพลงอีแซวของชุมชน เนื่องจากเด็กหลายคนมีความสามารถแสดงออกได้เป็นอย่างดี จึงได้รับการสนับสนุนจากคณะเพลงต่างๆ ได้เข้าร่วมแสดง ทำให้เด็กลูกหลานเหล่านี้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถไปสู่ระดับอาชีพได้ในอนาคต และย่อมส่งผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนแห่งนี้ต่อไป

3. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เพลงอีแซวยังคงดำรงอยู่และผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาดป้อมอย่างแนบแน่น และมีส่วนช่วยให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งในมิติต่างๆ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ ประกอบด้วยประเด็นในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 ด้านสังคม

3.1.1 การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

การเล่นเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อสร้างความบันเทิงใจและเป็นอาชีพของชุมชน ซึ่งผู้เล่นส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนหรือท้องถิ่นเดียวกัน จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของชาวบ้านในลักษณะต่างๆ ดังนี้

3.1.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

การฝึกเพลงให้ชำนาญจะต้องอาศัยระยะเวลา จึงทำให้ครูและศิษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ครูจะช่วยอบรมสั่งสอน ศิลปะการแสดงเพลงอีแซว ตลอดทั้งความรู้และคุณธรรมอื่นๆ แก่ศิษย์ และตัวศิษย์เองก็จะแสดงความเคารพนับถือ เชื่อฟังและช่วยทำกิจการงานต่างๆ รวมถึงการปรนนิบัติครูด้วยความเต็มใจ ทำให้ครูและศิษย์เกิดความรัก ความผูกพัน ครูเพลงกับลูกศิษย์จึงเปรียบเสมือนพ่อแม่ลูกกันจริงๆ คอยดูแลเอาใจใส่กันตลอดเวลาทั้งชีวิตส่วนตัวและการเล่นเพลง ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ นั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เนื่องจากชาวเพลงทุกคนจะมีความเคารพนับถือครูเพลงของตนทั้งที่มีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว

...บ้านงศ์ก็เหมือนแม่นั้นแหละ เพราะเราเกิดมาจากป่าเขา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเงินมีทองใช้ก็เพราะป่าเขานั้นแหละ คงจะไม่ไปไหนหรือถึงแม้จะมีที่ที่ดีกว่าก็เหอะเพราะป่าเขาก็ไม่เคยทิ้งเราไปไหน... (เพชร สนิธิ 2549)

...แม่บัวผันเป็นคนมีน้ำใจและมีความเสียสละให้ศิษย์ทุกคน บางครั้งไม่มีเงินก็ต้องนำทรัพย์สินที่มีติดตัวอยู่ไปแลกซื้อข้าวสารมาเลี้ยงลูกศิษย์ ลูกศิษย์หลายคนไปมีคณะเป็นของตัวเอง มีรายได้เลี้ยงครอบครัวมีฐานะและชีวิตที่ดีขึ้น ในครั้งที่แม่บัวผันล้มป่วยลงลูกศิษย์ทั้งหลายก็ห่มนมาเยี่ยมผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลครูอย่างไม่ขาดสายก่อนที่จะเสียชีวิต...(เกลียว เสร็จกิจ 2549)

3.1.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อเพลงแม่เพลง

การรวมกลุ่มเป็นคณะสมาชิกทุกคนต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั้งการฝึกซ้อมและในการแสดง และมีการปกครองดูแลแบ่งหน้าที่กันอย่างสงบเรียบร้อย ทำให้พ่อเพลงแม่เพลงนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน มีความรักใคร่สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในด้าน

การเล่นเพลงและชีวิตส่วนตัว เช่น ศิษย์รุ่นพี่จะช่วยสอนและแนะนำรุ่นน้องเสมอ หรือในขณะที่แสดง ศิษย์รุ่นพี่จะคอยช่วยปรับระดับระคองให้การร้องการเล่นของศิษย์รุ่นน้องผ่านพ้นไปด้วยดี

ศิลปินอาวุโสและพ่อเพลงแม่เพลงในชุมชนบ้านลาดป้อม ทุกคนถือว่ามีครูคนเดียวกัน หรือที่ชาวเพลงเรียกว่า “เป็นศิษย์ร่วมครู” คือได้ฝึกหัดเล่นเพลงหรือได้ทำพิธีครอบครูฝากตัวเป็นศิษย์ของ นายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทรศรี ความสัมพันธ์ของพ่อเพลงแม่เพลงในชุมชนจึงมีลักษณะของความเป็นพี่น้องที่รักใคร่กลมเกลียว พี่งพาอาศัยกัน เป็นญาติมิตรที่มีความเคารพนับถือกันตามระบบอาวุโส

ปัจจุบันนอกจากคณะเพลงหลักๆ ในชุมชนยังมีการตั้งคณะเพลงชื่อว่า คณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน ขึ้นมาอีกคณะหนึ่ง โดยศิลปินอาวุโสหรือพ่อเพลงแม่เพลงที่เป็นลูกศิษย์ของครูทั้งสองจะเป็นผู้ที่รับงานแสดงมา แล้วจะชักชวนศิษย์ร่วมครูทุกๆ คนมาเล่นร่วมกันเมื่อแสดงเสร็จก็จะแบ่งปันผลประโยชน์หรือค่าตัวกันตามสมควรตามความสามารถของแต่ละคน จากการสังเกตขณะที่ผู้วิจัยได้ไปร่วมชมการแสดงของคณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน พบว่า ความสัมพันธ์ของพ่อเพลงแม่เพลงที่มาพร้อมแสดงเป็นไปอย่างคุ้นเคย ทุกๆ คนจะปฏิบัติต่อกันฉันท์ญาติมิตร เห็นได้จากการช่วยกันขนสัมภาระต่างๆ ช่วยแต่งกายให้กัน พุดคุยหยอกล้อกันอย่างสนิทสนมเป็นกันเองและขณะแสดงก็ร่วมแรงร่วมใจกันอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ภาพที่ 29 การรวมตัวของคณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน

ภาพที่ 30 พ่อเพลงแม่เพลงกำลังช่วยกันแต่งตัวและพูดจาหยอกล้อกันอย่างสนิทสนม

3.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อเพลงแม่เพลงกับคนในชุมชน คณะเพลงต่างๆ จะไปช่วยเล่นเพลงให้บรรดาญาติสนิทมิตรสหายในงานบุญต่างๆ อยู่เสมอ โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างหาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “การลงแขกเพลง” โดยพ่อเพลงแม่เพลงจะไปร่วมกิจกรรมในลักษณะการช่วยงานบุญเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่นๆ เช่น ช่วยจัดสถานที่ ทำครัว การร่วมพิธีกรรมต่างๆ ครั้นพอถึงเวลาจะเริ่มเรื่องบันเทิงใจ พ่อเพลงแม่เพลงที่มาร่วมงานนั้นจะมารวมกลุ่มกันเล่นเพลง ซึ่งอาจจะได้รับค่าตอบแทนเป็นสินน้ำใจในรูปของ “การตบรางวัล” จากเจ้าของงาน บรรยากาศของการแสดงก็เป็นกันเอง ทั้งเจ้าภาพ ผู้ชมและผู้เล่น มีการยั่วเย้า หยอกล้อ สนุกสนานครื้นเครงกับทุกฝ่าย ส่วนเจ้าภาพก็จะคอยดูแลทางคณะเพลงเป็นอย่างดี บางครั้งทางคณะเพลงเองก็จะเจียดเงินเพื่อทำบุญช่วยงาน และมาร่วมงานบุญในวันรุ่งขึ้นด้วย

...ไม่เคยคิดเงินคิดทองกับเขาหรอก ก็เป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกันทั้งนั้น ช่วยกันได้ก็ช่วยกันไป มันเป็นเรื่องของเราไปแล้วก็ทำกันมาตั้งแต่รุ่นครูบาอาจารย์ของเรา เขาก็สนุกเราก็อึดทั้งบุญอึดทั้งข้าวปลาอาหาร... (สำเนียง ชาวปลายนา 2549)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเล่นเพลงอีแซวช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคี ความเป็นปึกแผ่น สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นภายในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่เข้มแข็ง

3.1.2 การกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน

จากการศึกษาการเล่นเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม พบว่า ศิลปินเพลงอีแซวได้ปลูกฝังความเชื่อและถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยผ่านพิธีกรรมและเนื้อร้องของเพลงอีแซว มีรายละเอียดดังนี้

3.1.2.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับครู

พอเพลงแม่เพลงจะต้องฝากตัวเพื่อเป็นศิษย์ของครูถือว่าครูเป็นบุคคลสำคัญรองจากบิดามารดาหรืออาจมีความสำคัญเท่าเทียมกับบิดามารดา ดังนั้น ผู้ที่เป็นศิษย์จะให้ความเคารพครูซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ตน ศิษย์จึงยึดมั่นในคำสอนของครู ยึดถือในประเพณีปฏิบัติ พิธีกรรมต่างๆ ในการเล่นเพลงตามแบบฉบับที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด ในชุมชนมีขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมที่ได้กำหนดให้ปฏิบัติกันเป็นประจำ เช่น พิธีจับข้อมือ พิธีครอบครู พิธีค้ำบครูหรือพิธีไหว้ครูประจำปี พิธีกรรมเหล่านี้เป็นที่มาของความเชื่อในเรื่องศิษย์มีครูและความกตัญญูรู้คุณ เป็นพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในชุมชนบ้านลาดป้อม

...ประเพณีการไหว้ครู การบูชาครู เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเรา ไม่เฉพาะชาวเพลงหรือชาวบ้านทุกคนก็เชื่ออย่างนั้นและปฏิบัติกันมาอย่างนี้ทุกๆ ปี เพราะทุกคนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่จะนำความสุข ร่มเย็นและความเจริญก้าวหน้ามาสู่พวกเรา และสูงเชื่อว่าถ้าที่ไหนไม่มีสิ่งเหล่านี้ที่นั่นก็คงไม่เป็นอย่างพวกเราในทุกวันนี้หรอก เขาก็จะเจริญก้าวหน้าแต่ในด้านอื่นๆ เขาก็อาจจะไม่มีความสุขก็ได้ ในเมื่อจิตใจเขาไม่ได้มีความสุข... (สุจินต์ ชาวบางงาม 2549)

ภาพที่ 31 พิธีทำบุญประจำปีให้กับครูเพลง

ภาพที่ 32 ลูกศิษย์ร่วมครูทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง

ภาพที่ 33 น.ส.เพชรา สนธิ นำศิษย์รุ่นน้องเข้าพิธีไหว้ครู

3.1.2.2 เนื้อร้องของเพลงอีแซว เนื้อร้องของเพลงอีแซวเป็นสิ่งที่สะท้อนของสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตในอดีตที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติมา ทำให้คนในชุมชนเข้าใจชีวิตและสังคมในท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้นและตระหนักในคุณค่าที่แฝงอยู่ในเนื้อเพลง เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่บรรพบุรุษเคยทำกันมา ซึ่งเปรียบเสมือนกรอบล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตเป็นที่ยอมรับในชุมชน ทำให้ชุมชนมีบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและมีบูรณภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะเห็นได้จากเนื้อร้องของเพลงอีแซวต่อไปนี้

เนื้อร้องที่พรรณนาความรัก ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ เป็นการสะท้อนให้เห็นความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกและสอนให้ลูกทุกคนควรมีความกตัญญู เมื่อยามพ่อแม่แก่เฒ่าลูกก็ควรจะดูแลเอาใจใส่และปรนนิบัติให้ท่านอยู่สุขสบาย นับเป็นสิ่งที่ลูกๆ พึงกระทำ

ชีวิตของลูกทั้งหลายต้องจำไว้กันเสียให้แน	อันบุญคุณของพ่อแม่ นั้นช่างมีมากมาย
ตั้งแต่เล็กเด็กมาท่านอุตสาห์ทำทั้งสิ้น	ให้ลูกมีอยู่มีกินกันอย่างสบาย
เมื่อยามกินท่านก็ป้อนเมื่อยามนอนท่านก็กล่อม	รักพ่อแม่มีพร้อมให้ลูกทั้งหลาย
อีกทั้งเยียวทั้งชี้ท่านก็ไม่เคยถือ	เช็ดให้ลูกด้วยมือท่านก็ทำได้
พ่อแม่มีเท่าไรท่านก็ให้ลูกหมด	แม่จะเอาบุญขึ้นมาจกก็คงจะจกไม่ไหว
บางครั้งลำบากหนักเหลือต้องกินเกลือท่านก็ทน	ต้องเลี้ยงลูกตั้งหลายคนท่านก็เลี้ยงได้
เมื่อท่านแก่ชราควรกลับมากตัญญู	เราควรมีความรู้นี้ก้อยู่ในใจ
ทำดีให้ท่านบ้างเป็นแนวทางตอบแทน	จะได้เป็นสุขเหลือแสนมีแต่ความสดใส

(เพลงพระคุณพ่อแม่ : สุจินต์ ชาวบางงาม)

เนื้อร้องที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพลงอีแซวจำนวนมากได้สอดแทรกเนื้อหาที่เป็นลักษณะชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การกล่าวถึงการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินตามปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้ในสภาพสังคมปัจจุบัน หรือการเลือกคู่ครองเป็นสิ่งสำคัญต่ออนาคตของตนและครอบครัว จะต้องพิจารณาให้รอบคอบและศึกษาอุปนิสัยให้ถ่วงถี่จะได้ไม่มีปัญหาในภายหน้า

องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านได้ทรงตรัส	มีพระราชดำรัสแนะแนวทางให้
รู้จักความพอดีให้มีเหตุและผล	ทุกครอบครัวชุมชนนั้นก็ทำได้

คือปรัชญาแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
ตั้งแต่ระดับประเทศถึงท้องถิ่น
ให้รอบคอบรอบรู้ดูให้เหมาะสม
เป็นเกราะภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง
ให้เดินทางสายกลางทางมัชฌิมา

เป็นแนวทางหลีกเลี่ยงการล่มสลาย
ให้พออยู่พอกินก็พอใช้จ่าย
ให้ก้าวทันสังคมโลกาภิวัตน์สมัย
สู่กับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบใดๆ
เป็นหนทางนำพาเราก้าวไปได้
(เศรษฐกิจพอเพียง : สุจินต์ ชาวบางงาม)

จะมีผู้สักคนจงได้คิดใคร่ครวญ
คำพังเพยเอ่ยอ้างแจ้งกระจ่างความจริง
ว่าถ้าเราพันผูกเมื่อปลุกเร้าผิด
เป็นหญิงท่าพลาตไปมีผู้ผิดผิด
ถ้าจะดูผู้ชายต้องทำใจซ้ำซ้ำ
ถ้าทนดูนานนานแล้วสันดานจะเด่น

ถ้าหลงผิดคิดด่วนจะเหมือนเดิมไม่ได้
สุภาสิตสอนหญิงเขาก็มีบรรยาย
ต้องนั่งคิดนอนคิดจนเรือนพังทลาย
จะต้องไปนั่งคิดจนตัวตาย
เราเห็นแต่ใบหน้านั้นแน่นอนที่ไหน
ยิ่งนานก็ยิ่งเห็นสิ่งซ่อนเร้นดีร้าย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

(เพลงอวยพร : เกลियู เสรีจิก)

เพลงอีแซวเป็นเสมือนกลไกสร้างความกดดัน โดยการแสดงการไม่ยอมรับการกระทำ
ของบุคคลด้วยการตำหนิ เสียดสีและการประชดประชัน ทำให้ผู้ฟังที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
ได้คิดได้ละอาย อันเป็นการควบคุมหรือป้องกันบุคคลที่พยายามประพฤติเบี่ยงเบนไปจาก
บรรทัดฐานทางสังคม และในทางกลับกันก็จะแสดงการยอมรับส่งเสริมและให้กำลังใจแก่บุคคลที่
ประพฤติตามบรรทัดฐานของสังคมด้วยการยกย่องชมเชย

แม่ฉันเลี้ยงมาหวังจะได้แทนคุณ
ไฉ่เรื่องพาหนีมันก็ดีสำหรับแก
เลี้ยงตั้งแต่เด็กหวังจะได้แต่งได้ตบ

นี่กลับมาเทได้ฤๅทำให้ฉันท้อพระทัย
สำหรับพ่อและแม่ฉันจะเลี้ยงเรามาอย่างไร
แกจะมาลักพาหลบไม่อายเขาบ้างหรือไร

(เพลงดับสูขอ)

หนูต้องขอขอบคุณคนตระกูลแยมแสง
ท่านคิดถึงความยากความลำบากของหลาน
คงจะตอบแทนคุณผู้กรุณณ์เหมือนพ่อ
แต่คงไม่สำคัญเท่าที่ท่านมองเห็น

ประยูรวงศ์รวมแรงผู้นำแห่งบางใหญ่
เห็นน้ำแกละทำงานมองดูหลานด้วยหวังใย
คือหลวงตาชลดผู้เป็นพระพี่ชาย
โรงเรียนนี้จำเป็นท่านมองเห็นมากมาย

จึงร่วมบุญกันมาทอดผ้าป่าวันนี้

อยากให้โรงเรียนดีเหมือนกับที่บางใหญ่

(ร้องเกริ่นในงานทอดผ้าป่าโรงเรียนวัดพังม่วง : ประวิทย์ บุญเรืองรอด)

การได้รับการถ่ายทอด ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ระเบียบแบบแผนต่างๆ ของชุมชนในเพลงอีแซว มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านเข้าใจแนวทางในการดำเนินชีวิต สิ่งที่ถูกที่ควรสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในชุมชน อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

3.2 ด้านวัฒนธรรม

3.2.1 สร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

การรับอิทธิพลวัฒนธรรมทางตะวันตก ทำให้คนรุ่นใหม่ทั้งในสังคมเมืองและสังคมท้องถิ่นในชนบทหันหลังให้กับวัฒนธรรมเดิมของตนรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาแทนที่โดยไม่พิจารณาว่าเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตนหรือไม่ เป็นปัญหาของสังคมอย่างหนึ่งซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรง และเป็นต้นเหตุให้เกิดความเลื่อมทางจิตใจ การประพุดติมิตในจารีตประเพณี เช่น การเลียนแบบประเพณีบางอย่างที่ไม่เหมาะสม การรับค่านิยมผิดๆ การแสดงออกในเรื่องเพศอย่างเปิดเผย

เพลงอีแซวมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางวัฒนธรรมของไทย เนื่องจากเพลงอีแซวได้บันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยเอาไว้จำนวนมาก ได้สะท้อนให้ผู้ฟังได้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ทำให้ผู้ฟังเกิดจิตสำนึกและหันมาช่วยกันสืบทอดหรือผดุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

3.2.1.1 การผดุงรักษาวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่น ศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมพยายามที่จะผดุงรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการสร้างสรรค์เนื้อร้องของเพลงอีแซวให้เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ ประเพณีการเล่นต่างๆ ดังจะเห็นได้จากเนื้อเพลงอีแซวที่นางเกลียว เสรีจกิจ ได้แต่งเอาไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัด ประเพณีและการละเล่นเพลงอีแซวของชุมชน และนำมาใช้เป็นเพลงออกตัวให้กับลูกหลาน นับเป็นการช่วยสืบทอดมรดกของชุมชนที่มีมานานแล้วให้คงอยู่ต่อไป

อันว่าเพลงอีแซวเคยเจ็ยแจ้วมานาน
ประมาณเจ็ดสิบปี ตามที่มีหลักฐาน

สมัยครูบัวผันและอาจารย์ไสว
ที่ครูบาอาจารย์ หลายท่านกล่าวไว้

ทั้งปู่ตายายท่านก็ได้บอกเล่า	การละเล่นสมัยเก่าที่เกี่ยวกราวเกรียงไกร
ในฤดูเทศกาล ก็มีงานในวัดวา	ทอดกฐินผ้าป่าก็เฮฮาพาไป
หรือยามตรุษสงกรานต์ ก็มีงานเอิกเกริก	งานนักขัตฤกษ์ ที่เอิกเกริกยิ่งใหญ่
ชาวบ้านมาชุมนุม ทั้งคนหนุ่มคนสาว	ทั้งผู้แก่ผู้เฒ่าต่างก็เอาใจใส่
ชวนลูกชวนหลานไปร่วมงานพิธี	ถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมไทย

(เพลงออกตัว : เกลियว เสรีจกิจ)

เพลงอีแซวมีส่วนช่วยในการส่งเสริมให้ผู้คนในท้องถิ่นมีความตระหนักถึงคุณค่าของ วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการสร้างสรรค์เนื้อร้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน วรรณคดีของท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีและได้นำมาร้องเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป อันนำมาซึ่ง ความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของท้องถิ่นทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนใน ท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของเพลงต่อไปนี้

พูดถึงเมืองสุพรรณนั้นมิของดี

ประวัติศาสตร์ได้มีและบันทึกเอาไว้

พระนเรศวรสูงส่งองค์มหาราช

พันมหาอุปราชาจนคอขาดตัดภัย

จึงได้สร้างอนุสรณ์ไว้ที่ดอนเจดีย์

มีงานใหญ่ทุกปีจัดแสงสีตื่นใจ

หรือไปวัดพระธาตุกุสุมาธิบดีพระเครื่อง

ที่เลื่องชื่อลือเลื่องผงสุพรรณนั้นไง

มีหน้าแก่น้ำกลางอีกหน้านางหน้าหนุ่ม

ดูเนื่อนวลหนักนุ่มอีกทั้งพิมพ์ผงใหญ่

(เพลงเที่ยวเมืองสุพรรณ : ประวิทย์ บุญเรืองรอด)

ที่จังหวัดสุพรรณนั้นมิ่งงานวัดป่า

คนทุกทิศมุ่งมาที่วัดป่าเลไลยก์

ปิดทองหลวงพ่อโตแล้วก็ไม่ทนา

ให้บุญกุศลรักขามีชีวาสดใส

ได้ทำบุญสุนทานก็เบิกบานอุรา

สุขสันต์หรรษาทั่วหน้ากันไป

ได้ดูลิเกละครเวลาก็ค่อนคั้นแล้ว

เพลงช้อยเพลงอีแซวก็จ้อยแจ้วปลุกใจ

(เพลงออกตัว : เกลियว เสรีจกิจ)

3.2.1.2 การผดุงรักษาวัฒนธรรมของไทย เพลงอีแซวได้บันทึกและ

ถ่ายทอดคุณค่า ความหมาย ของวัฒนธรรมประเพณีของไทยและแสดงทัศนะเกี่ยวกับสาเหตุของ ปัญหาทางวัฒนธรรมอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะในส่วนของ การทอดทิ้งวัฒนธรรมไทยอันมีมาแต่

โบราณที่นับวันจะสูญหายไป เพราะเยาวชนไทยไม่เห็นความสำคัญและคิดที่จะสืบทอดอนุรักษ์เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงที่ชนะอย่างตรงไปตรงมาหรือประชดประชันเสียดสี ล้วนแต่แสดงความคิดความรู้สึกที่แฝงความหวังดีต่อสังคมไทย ทำให้ผู้ฟังเกิดจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยและหันมาช่วยกันผดุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามให้คงอยู่ในสังคมต่อไป ดังเพลงอีแซวต่อไปนี้

วันที่สิบสามเมษายนมหาสงกรานต์	ประเพณีตำนานเทศกาลปีใหม่
วัฒนธรรมไทยยิ่งใหญ่ไพศาล	ถือเป็นสิ่งสำคัญยึดมั่นมุ่งหมาย
สุขสันต์ทศวรรษวันมหาสงกรานต์	ทำบุญทำทานพื้นฐานไทยไทย
ใส่บาตรพระสงฆ์จำนงค์แน่น	อาบน้ำพ่อแม่ด้วยผ้าแพรผ้าไหม
สงฆ์น้ำพระพุทธรูปไหว้สญูปะเจดีย์	กตัญญูกตเวทสำหรับผู้ที่รักใคร่
รดน้ำดำหัวฝากตัวลูกหลาน	ดอกไม้ใส่พานกราบกรานผู้ใหญ่
รดน้ำผู้ใหญ่กราบไหว้ขอพร	สุขสมโมสรอิมพรอำไพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์ (เพลงสงกรานต์)

พุดถึงวัฒนธรรมโบราณโบราณ	สิ่งไหนรำคาญท่านคงแก้ไข
วัฒนธรรมชาติอื่นเข้ามาด่าขี้ดุดม	เราขย่งนิยมกันเสียยกใหญ่
แต่จริยธรรมที่เรานำเข้ามา	มันขัดหูขัดตาไม่อยากจะบรรยาย
คนไทยส่วนมากเราไม่อยากจะยอมรับ	ฉะนั้นเราควรจะปรับความเข้าใจ
เช่นการบันเทิงทุกวันนี้	มันเสื่อมศักดิ์ศรีของความเป็นไทย
งานประจำปีต้องมีดีสัก	มีการเดินโชว์ทั้งเด็กหญิงเด็กชาย
โรงเรียนหรือวัดมีจัดให้ดิน	มีหลายท้องถิ่นในประเทศไทย

ตัดเค้กเป่าเทียนกราบเรียนให้รู้	แฮปปี้เบิร์ทเดย์ทุกกันเสียยกใหญ่
ทำบุญวันเกิดนึกดูเถิดหลายที่	พุดถึงพิธีแทบไม่ใช้คนไทย
พ่อแม่ไม่ถูกสอนลูกได้หรือ	ถ้าไม่หยุดไม่ยั้งจะไปกันใหญ่
ช่วยปราบช่วยปราบช่วยห้ามเข้าที่	เพราะท่านมีหน้าที่คงพอจะทำได้
ขึ้นปล่อยตามเรื่องต้องเป็นเมืองฝรั่ง	หลายสิ่งหลายอย่างคงจะสูญหาย

(เพลงเรื่องวัฒนธรรมไทย : เกลิยว เสร็จกิจ)

เพลงอีแซวได้มีส่วนช่วยรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เป็นหลักฐานที่ทำให้ทราบถึงจารีตประเพณี รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและช่วยกันรักษาประเพณีวัฒนธรรมประจำถิ่นได้ทางหนึ่ง เพลงอีแซวจึงถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่มีส่วนช่วยในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประเพณีปฏิบัติตามวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น นับเป็นการสร้างพลังทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าต่อไป

3.3 ด้านเศรษฐกิจ

3.3.1 การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเพลงอีแซว เนื่องจากการประกอบอาชีพเพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อมนั้นมีลักษณะที่ชาวบ้านในชุมชนซึ่งอาจจะเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เครือญาติหรือเพื่อนบ้านในท้องถิ่นเดียวกันจะมารวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นคณะเพื่อรับงานแสดงเพลงอีแซวเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม จึงก่อให้เกิดรายได้และการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ดังที่ จัตริทิพย์ นาถสุภา (2544 : 39) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่ต้องให้ความสำคัญกับสมาชิกในชุมชนต้องพึ่งตัวเอง พึ่งแรงงานในครอบครัวและพึ่งกันเองในชุมชนก่อน ที่สำคัญต้องเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือ เศรษฐกิจชุมชนต้องตั้งอยู่บนความรู้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่บนเส้นทางของชีวิตของตัวเองและชุมชน ดังนั้น เพลงอีแซวจึงมีส่วนส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้ทางหนึ่ง

3.3.1.1 การสร้างรายได้ให้กับผู้เล่น ปัจจุบันการเล่นเพลงอีแซวทำรายได้ให้กับผู้เล่นจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้ ซึ่งปรากฏว่ามีพ่อเพลงแม่เพลงจำนวนหนึ่งที่สามารถยึดการเล่นเพลงอีแซวเป็นอาชีพหลัก พ่อเพลงแม่เพลงเหล่านี้จะเป็นศิลปินหรือพ่อเพลงอาชีพเต็มตัวมีการรับงานแสดงตามสถานที่ต่างๆ ตลอดปี อันทำรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเจือจุนสมาชิกภายในครอบครัวได้พอสมควร โดยเฉพาะพ่อเพลงแม่เพลงที่มีชื่อเสียงและนิยมว่าจ้างไปแสดงนั้นยิ่งมีรายได้มากทำให้ฐานะทางการเงินค่อนข้างดี จึงมีสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตที่ดี สะดวกสบาย สามารถนำรายได้มาใช้จ่ายซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน หรือ เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกในการแสดงเพลง เช่น เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เครื่องขยายเสียง รถยนต์ประจำคณะ

พ่อเพลงแม่เพลงแต่ละคนจะมีอัตราค่าจ้าง หรือที่พ่อเพลงแม่เพลงเรียกว่าค่าตัวที่แตกต่างกัน จะมากขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เล่นและราคาการรับงานของคณะใน

แต่ครั้ง ฟอเพลงแม่เพลงที่มีความสามารถใกล้เคียงกันมักจะได้รับค่าตัวไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามหัวหน้าคณะมักจะได้รับส่วนแบ่งจากรายได้ของการแสดงมากกว่าผู้อื่น เพราะต้องเป็นผู้รับผิดชอบรายจ่ายทั้งหมดของคณะ คณะที่มีชื่อเสียงมากคือ คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ โดยปกติจะรับงานในราคา 25,000-50,000 บาท ต่องาน ซึ่งราคาแต่ละงานก็จะไม่เหมือนกัน ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น จำนวนผู้แสดง ระยะทางที่ต้องไปแสดง รูปแบบการแสดง และระยะเวลาแสดง ส่วนคณะที่มีชื่อเสียงรองลงมา ได้แก่ คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ คณะขวัญใจ ศรีประจันต์ จะรับงานในราคา 15,000-35,000 บาท และคณะอื่นๆ เช่น คณะสำเนียง ชาวปลายนา และคณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน จะรับงานในราคา 12,000-25,000 บาท โดยราคาดังกล่าวจะเป็นราคาปกติ ซึ่งบางงานเจ้าของงานอาจต้องการผู้แสดงเพียง 2-3 คน และอาจใช้เวลาในการแสดงไม่มาก การคิดราคาในลักษณะนี้ก็จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและจะมีราคาถูกกว่าการรับงานปกติ

เกี่ยวกับอัตราค่าจ้างหรือค่าตัวนี้ ถือเป็นรายได้หลักที่ฟอเพลงแม่เพลงจะได้รับเป็นสิ่งที่ตอบแทนในการแสดงครั้งหนึ่งๆ สำหรับฟอเพลงแม่เพลงอาชีพอัตราค่าจ้างหรือค่าตัวในปัจจุบันมีราคาตั้งแต่ 300-2,500 บาท ส่วนบางคณะที่นำลูกหลานไปแสดงด้วยก็อาจจะได้ค่าตัวประมาณ 100-500 บาท

นอกจากนี้ ในปัจจุบันการแสดงเพลงอีแซวจะต้องใช้นักดนตรีโดยเฉพาะ ทั้งผู้เล่นดนตรีไทยที่เป็นแบบดั้งเดิม เช่น ตะโพน รำมะนา ฉิ่ง กรับ และเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด เบส เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนมีความสนใจที่จะมาฝึกเป็นนักดนตรีของคณะต่างๆ และจากการสอบถามนักดนตรีทุกคนนั้นจะมีอัตราค่าตัวเท่าๆ กับฟอเพลงแม่เพลงอาชีพ คือ ประมาณ 600-1500 บาท ต่องาน

ตารางที่ 2 แสดงอัตราค่าตัวของศิลปินอาวุโส

ศิลปินอาวุโส	หัวหน้าคณะ	ค่าตัวที่ได้รับ
1. นางเกลียว เสรีจกิจ	ขวัญจิต ศรีประจันต์	8,000 - 30,000 บาท
2. นายสุจินต์ ชาวบางงาม	สุจินต์ ศรีประจันต์	5,000 - 20,000 บาท
3. นางจำนงค์ เสรีจกิจ	ขวัญใจ ศรีประจันต์	3,000 - 15,000 บาท
4. นางสาวสำเนียง ชาวปลายนา	สำเนียง ชาวปลายนา	2,500 - 10,000 บาท

ตารางที่ 3 แสดงอัตราค่าตัวของพ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ

พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ	สังกัดคณะ	ค่าตัว / งาน
1. นายประสิทธิ์ คงพุ่ม	ขวัญใจ / สำเนียง	700 - 2,000 บาท
2. นางสังเวียน วงษ์สุวรรณ	สุจินต์ / ขวัญใจ / สำเนียง	700 - 2,000 บาท
3. นายสนอง คงพุ่ม	ขวัญใจ / สำเนียง	700 - 2,000 บาท
4. นายคมคาย พึ่งฟู	ขวัญจิต ศรีประจันต์	800 - 2000 บาท
5. นางสาวสดี บุญเรืองรอด	ขวัญจิต ศรีประจันต์	800 - 2,000 บาท
6. นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง	ขวัญใจ / สำเนียง	700 - 1,500 บาท
7. นายวินัย คงพุ่ม	ขวัญใจ / สำเนียง	500 - 1,500 บาท
8. น.ส.เพชร สนิธิ	ขวัญใจ ศรีประจันต์	600 - 1,500 บาท
9. น.ส.บุญนาถ ชาวปลายนา	ขวัญจิต / สำเนียง	600 - 2,000 บาท
10. น.ส.จิราวรรณ วงษ์สุวรรณ	ขวัญใจ / สำเนียง	400 - 1,000 บาท
11. น.ส.ดวงเนตร คงพุ่ม	ขวัญใจ / สำเนียง	300 - 800 บาท

นอกจากค่าตัวซึ่งเป็นรายได้หลักที่ได้รับในการแสดงแต่ละครั้ง “เงินรางวัล” ที่ผู้จ้างหาหรือผู้ชมมอบให้ในขณะที่แสดง ก็เป็นรายได้ที่พบอยู่เป็นประจำในการแสดงเพลงอีแซว เงินรางวัลนี้เป็นจำนวนเงินที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เล่น ชื่อเสียงและสิ่งที่สำคัญยังขึ้นอยู่กับโอกาสในการแสดงครั้งนั้น ได้แก่ สถานที่ ผู้ชมและผู้ว่าจ้างด้วย กล่าวคือ ปริมาณความมากน้อยของเงินรางวัลขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ความสนุกสนานของผู้ชม จำนวนผู้ชม ความพึงพอใจของเจ้าของงาน จากการสังเกตขณะที่ผู้วิจัยได้ชมการแสดงของคณะแม่สำเนียง ชาวปลายนา ซึ่งได้นำลูกหลานเข้าไปร่วมการแสดงด้วยจำนวนหนึ่งสร้างความชื่นชอบแก่ผู้ชมและเจ้าของงานเป็นอย่างมาก และมีการให้รางวัลจำนวนมากแก่ผู้เล่นที่ยังเป็นเด็กทำให้พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเด็กเหล่านี้มีความสุขสนุกสนานสามารถร้องรำได้อย่างมั่นใจ

รายได้ที่เกิดจากเพลงอีแซวทำให้ครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพนี้ มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ สามารถสร้างฐานะที่ดีขึ้นกว่าเดิมมีทรัพย์สินเงินทองสะสมไว้ใช้ในการดำรงชีวิตและให้การศึกษาแก่บุตรหลานทุกคน

...ในอดีตพ่อเพลงแม่เพลงในชุมชนบ้านลาดป้อมส่วนใหญ่มีฐานะยากจน พูดได้ว่าอยู่อย่างแร้นแค้นทีเดียว ไม่มีสมบัติ ไม่มีใครมีนากับเขา ไม่รู้จะไปทำมาหากินอะไรจึงต้องหมั่นฝึกฝนเพลงเพื่อใช้ในการทำมาหากิน จนเดี๋ยวนี้แทบทุกคนมีชีวิตที่ดีขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็นคุณขวัญจิต คุณขวัญใจ คุณสุจินต์ คุณสำเนียงและอีกหลายๆ คน สามารถสร้างหลักฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว นำเงินที่ได้จากการเล่นเพลงมาปลูกบ้าน ซื้ไร่ซื้ONAได้คนละหลายสิบไร่ และยังสามารส่งให้ลูกหลานได้เรียนสูงๆ ถึงระดับปริญญาตรีก็หลายคน ผมคิดว่าเพลงอีแซวนี้มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของพวกเขาเป็นอย่างมาก... (ประวิทย์ บุญเรืองรอด 2549)

3.3.1.2 การสร้างงานการกระจายรายได้ การรับงานแสดงเพลงอีแซวไม่

สามารถที่จะเล่นคนเดียวได้จำเป็นต้องเล่นเป็นหมู่คณะ การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะการมีหัวหน้าคณะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ยุติธรรม มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรับผิดชอบ จึงได้รับความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกภายในกลุ่ม มีการฝึกฝนให้ลูกหลานในชุมชนได้เรียนรู้เพื่อหารายได้ นอกจากนี้คณะเพลงต่างๆ ยังมีการผลัดเปลี่ยนขอแรงกันอยู่เสมอ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในคณะของตนเพียงอย่างเดียว การรวมกลุ่มเป็นคณะเพลงของชาวบ้านในชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

...ชาวคณะที่มาร่วมแสดงกับคณะของแม่ ส่วนใหญ่ก็เป็นคนบ้านลาดป้อมทั้งนั้น เป็นลูกเป็นหลาน ลูกศิษย์ลูกหาที่เคยหัดเพลงให้ ทุกวันนี้จึงไม่จำเป็นต้องไปตามใครมาเล่นให้ยุ่งยากเหมือนแต่ก่อน... (เกลียว เสรีจกิจ 2549)

...เมื่อแม่รับงานแสดงเพลงอีแซวมาก็จะไปชวนคนโน้นมาบ้างคนนี้มาบ้าง ใครว่างก็มาเล่นด้วยกัน ไม่จำเป็นจะต้องไปว่าจ้างคนอื่น ๆ ที่อยู่ไกลๆ มาเล่นด้วยเลย ก็จะเป็นลูกหลานและคนในละแวกบ้านทั้งนั้น... (สำเนียง ชาวปลายนา 2549)

...อาชีพเพลงอีแซวเป็นอาชีพที่ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชน เราแสดงวันนี้ก็เบิกเงินได้ในวันนี้ เราไปทำงานอื่นต้องรอถึงสิ้นเดือนจึงจะได้รับเงิน แต่อาชีพเพลงอีแซวแสดงเสร็จก็รับเงินได้เลย ผมคิดว่ามีความสำคัญกับคนในชุมชน เพราะเราจะมีเงินเอาไว้อัปจ่ายให้สอยในชีวิตประจำวันและก็ได้เอาไปใช้จ่ายที่ไหนก็ในชุมชนเราแน่แหละ... (สนอง คงพุ่ม 2549)

ในปัจจุบันคณะเพลงอีแซวต่างๆ ในชุมชนได้พัฒนาการแสดงคณะของตนให้ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ จากที่เคยปูเสื่อแสดงตามลานวัดลานบ้าน จึงมีการสร้างเวทีสำหรับการแสดงและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการแสดง เช่น เครื่องขยายเสียง ลำโพงหรือไฟแสงสีเสียงต่างๆ รวมถึงยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางและขนส่งสัมภาระ สำหรับคณะที่มีงานมากก็จะจัดเตรียมซื้อหาสิ่งของเหล่านี้มาเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้แรงงานเพื่อช่วยในการขนย้ายและติดตั้งโดยเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะใช้แรงงานของคนในชุมชนเนื่องจากรู้จักคุ้นเคยและรู้นิสัยใจคอกันดี ประกอบกับสะดวกในการติดต่อว่าจ้าง

บางคณะที่ไม่ได้มีเครื่องใช้สิ่งของต่างๆ เหล่านี้ก็จำเป็นต้องจ้างหาจากผู้ประกอบการในเรื่องเหล่านี้โดยเฉพาะ เช่น คณะของแม่สำเนียง และคณะลูกศิษย์พ่อไสว แม่บัวผัน จะจ้างเครื่องขยายเสียงของ นายต๋นพล คงพุ่ม อยู่เป็นประจำหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เครื่องไฟนายเด็ก” เพราะว่าการประกอบกิจการประเภทนี้จำเป็นต้องครบวงจร คือ มีทั้งเครื่องขยายเสียง ลำโพง และไฟแสงสีที่ใช้ประดับเวที ซึ่งผู้ประกอบการประเภทนี้ก็ต้องใช้แรงงานในการขนย้าย และติดตั้งเช่นเดียวกัน จะเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการสร้างอาชีพของคนในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

การที่คนในชุมชนได้ใช้ความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ สามารถพึ่งตนเองเลี้ยงครอบครัวได้ และเกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนในลักษณะของการรวมกลุ่ม จัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซว โดยมีภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซวเป็นแกนกลางในการส่งเสริมกระบวนการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

3.4 ด้านการศึกษา

3.4.1 การเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ชุมชนแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ คนต้องเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยเน้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นเป็นหลัก ชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสืบทอดภูมิปัญญาเดิมและปรับปรุงประยุกต์ เพื่อตอบสนองความต้องการของยุคสมัยได้อย่างแท้จริง (ยศ สันตสมบัติ 2542 : 19) จากการศึกษาเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม พบว่า เพลงอีแซวได้มีส่วนส่งเสริมการศึกษา สร้างกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน โดยการเรียนรู้ดังกล่าว มีลักษณะดังนี้

3.4.1.1 การให้ความรู้ เนื้อเพลงอีแซวจำนวนมากมุ่งสอนใจหรือให้ความรู้กับผู้ฟังโดยตรง ทั้งความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ฟังหรือผู้ที่สนใจศึกษาจะนำแง่คิดต่างๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตต่อไป

ความรู้ทางโลก เพลงอีแซวได้บันทึกและถ่ายทอดความรู้นี้ไว้หลายประการ ที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความรู้ด้านภาษา และความรู้ในการดำเนินชีวิต

ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เพลงอีแซวได้บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของไทยไว้จำนวนมาก เช่น เพลงเรื่องเมืองไทย เพลงประวัติสุพรรณบุรี เพลงประวัติดอนเจดีย์ ซึ่งได้รับการสืบทอดถ่ายทอดไปยังผู้ฟังให้ได้รับความรู้โดยตรง

พูดถึงพ่อขุนรามท่านพยายามค้นคว้า	คิดหนังสือหน้าหาบอกไว้ให้
หนังสือหน้าหาเลขผานาทิ	ถึงปัจจุบันนี้เราก็พอใจ
ท่านมีพระคุณต่อคนไทยทุกคน	ท่านคิดท่านค้นบางครั้งก็ต้องแก้ไข
ท่านรักษาประเทศอาณาเขตคุ้มครอง	บางครั้งก็ถึงกับต้องยอมตัวตาย
สละชีพเพื่อชาติประวัติศาสตร์บันทึก	เป็นศิลาจารึกครั้งสุขโขทัย
เลือดไทยเข้มข้นทุกคนควรรู้	มีชาตินักสู้มาจนคิดเป็นนิสัย
ต่อสู้กู้ชาติประวัติศาสตร์ทบทวน	สมเด็จพระนเรศวรผู้ทรงเกรียงไกร
องค์พระนเรศวรผู้ซึ่งเป็นมหาราช	เก่งกล้าสามารถกู้ชาติเอาไว้
ยังมีอนุสรณ์ไว้ที่ดอนเจดีย์	จังหวัดสุพรรณบุรีนั้นอย่างไร

(เพลงเรื่องเมืองไทย : เกลियว เสรีจกิจ)

ความรู้ด้านภาษา ศิลปะการใช้ภาษานับเป็นองค์ประกอบสำคัญในเพลงอีแซว ซึ่งนอกจากการใช้คำเรียงบ่ง่ายตรงไปตรงมาหรือภาษาชาวบ้าน ยังมีการใช้สำนวนโวหาร การเล่นคำ การเล่นสัมผัสอักษร รวมทั้งสุภาษิตคำพังเพย สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ความรู้ด้านภาษาแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

เวรกรรมติดต่อ พี่จะไม่ได้แต่จะต้อง
น้องเป็นเต่าตีนเต้า จะเพ็งไปตำหางอนตาล
น้องเป็นเต่าตีนเต้าจะตุ้มตุ้มตามตกตม
รักน้องติดตามเหมือนยังกับหนามติดตุ้ม

แม่เนื้อเหลืองก้านทองแม่กรวยจีบปากได้
น้องจะไปต่อด้านเต้าน้องจะตาย
จะปล่อยให้ใครเข้าตุ้มจึ่งนึกถึงตัวกลัวตาย
ถึงเข้าจะทุ้มสักตุ้มพียอมตาย
(เพลงสิ่ง : จากสมุดเพลงของนายไสว วงษ์งาม)

จะเอาไม้ซีกไปจัดไม้ซุง
คำสุภาษิตมันน่าคิดสักหน่อย

ฉันคิดว่ายุ่งแล้วมันไปกันใหญ่
โบราณว่าน้ำน้อยนั้นยอมแพไฟ

(เรื่องเมืองไทย : เกลียว เสรีจิก)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพลงอีแซวจำนวนมากได้สอดแทรกเนื้อหาที่เป็น

ลักษณะชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขอบอกแม่รุ่นน้อง
เตรียมตัวเป็นแม่นั้นสำคัญมาก
ต้องเตรียมฝากท้องฝากได้
ให้ลูกกินนมสมใจแท้
นมแม่ให้ภูมิคุ้มกันโรค

เมื่อยามตั้งท้องต้องเตรียมท่า
เตรียมรับลูกรักที่จะเกิดมา
มีโรคอะไรต้องรีบรักษา
ให้ลูกกินนมแม่กันดีกว่า
ให้กับทารกได้มากกว่า

ความรู้ทางธรรม เพลงอีแซวได้ให้ความรู้ในพุทธศาสนา ตลอดจนถ่ายทอดความเชื่อ ความศรัทธา เช่น หลักธรรมคำสอนต่างๆ ในพุทธศาสนา ดังตัวอย่างของเนื้อเพลงต่อไปนี้

พระท่านชี้ให้ฟัง
อนิจจังมันเป็นทางไม่เที่ยง
ทุกขังนั้นเชื่อว่าทุกข์

อนิจจังทุกขังฟังคำฉันไข
มันมิอินเียงมีทั้งเจ็บทั้งตาย
เราควรจะสร้างความสุขให้ผ่องใส

อนัตตาเขาว่าสูญเปล่า
 นั้นแหละสังขารมันไม่ใช่ของเรา

มันเป็นเรื่องของเปื่อยเน่ามันเป็นหนองภายใน
 แกะหลังตัดมหาบ้ำาหาวฉันจะบอกแก่ให้

(เพลงตับค้นหา : จากสมุดเพลงของนายไสว วงษ์งาม)

การให้ความรู้ในเพลงอีสาน นอกจากจะเกิดผลดีต่อผู้ฟังและผู้ร้องยังทำให้เกิดผลดีต่อสังคมด้วย เพราะจะช่วยถ่วงดุลในด้านเนื้อหาไม่ให้เพลงอีสานมีแต่เรื่องเพศมากเกินไป และแสดงให้เห็นว่าเพลงอีสานมิใช่มีคุณค่าแต่เฉพาะเรื่องของความบันเทิงใจเท่านั้น แต่ยังให้คุณค่าในด้านของการประเทืองสติปัญญาแก่คนในสังคมด้วย

3.4.1.2 การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ศิลปินเพลงอีสานได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ทั้งที่เป็นกลุ่มเครือข่ายและชาวบ้านทั่วไปที่สนใจ ทั้งที่ตั้งใจเรียนรู้อย่างจริงจังเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและผู้ที่สนใจเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าเพื่อนำไปใช้เฉพาะกิจ เนื่องจากในชุมชนนั้นมีความพร้อมที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน รวมถึงบุคลากรที่มีความสามารถที่ถือว่าเป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือครูของชุมชน และจากการได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้ นางเกลียว เสรีจกิจ เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” จึงมีการดำเนินการจัดโครงการต่างๆ เพื่อถ่ายทอดเรียนรู้เพลงอีสานขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการประสานความร่วมมือระหว่างศิลปินเพลงอีสานชุมชนบ้านลาดป้อมและโรงเรียนวัดพังม่วง ดำเนินการจัดให้โรงเรียนวัดพังม่วงเป็นศูนย์กลางของการฝึกอบรมความรู้ด้านเพลงอีสาน ให้ความรู้กับครูและนักเรียนของโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีด้วย

ภาพที่ 34 การจัดฝึกอบรมเพลงอีสานของโรงเรียนวัดพังม่วง

3.4.1.3 การกระจายข้อมูลข่าวสาร เพลงอีแซวได้พัฒนารูปแบบให้เป็นการแสดงที่มีทั้งภาพ แสง สี เสียง ที่ช่วยดึงดูดใจผู้ฟังมากขึ้นและพัฒนาเนื้อหาให้ทันสมัย ทำให้น่าสนใจเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย ประกอบกับศิลปินหลายคนเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมีความรู้ความสามารถในการแสดงออกและโน้มน้าวใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เพลงอีแซวจึงเข้าไปมีบทบาทในการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ให้กับประชาชนและชาวบ้านในชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งการเผยแพร่จากทางราชการก็ไม่อาจจะทำได้อย่างทั่วถึง ดังจะเห็นได้จากหน่วยงานต่างๆ ได้ขอความร่วมมือจากศิลปินเพลงอีแซวหลายท่านให้ช่วยแต่งเพลงอีแซวเพื่อรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ เช่น การร้องเพลงรณรงค์ให้ประชาชนงดเหล้าเข้าพรรษา โดยสุจินต์ ศรีประจันต์ ของสำนักงานสาธารณสุข การร้องเพลงรณรงค์เรื่องประชาธิปไตย โดยขวัญจิต ศรีประจันต์ ของกรมการปกครอง เป็นต้น

โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมไทย ศิลปินเพลงอีแซวมักจะหยิบยกเอามาบอกกล่าวเล่าเป็นเพลงอีแซวอยู่ตลอดเวลา เพลงอีแซวจึงมีส่วนอย่างมากที่ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจ ทั้งในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจและอื่นๆ นับเป็นการเรียนรู้ต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลให้เพลงอีแซวมีคุณค่าและบทบาทต่อสังคมอยู่อย่างเด่นชัด ตัวอย่างเนื้อเพลงอีแซวที่แต่งโดยนายสุจินต์ ชาวบางงาม เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการลงคะแนน และนำมาเผยแพร่ในการแสดงของตนในงานต่างๆ ภายในชุมชนก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง

ต้องเลือกคนเข้ามาพัฒนาประเทศชาติ	ดังนั้นคะแนนทุกบัตรจึงมีความหมาย
ก็เดี๋ยวนี้เรามีทั้งเลือกพรรคเลือกคน	เราอย่าสับสนต้องทำความเข้าใจ
หากชอบพรรคไหนให้กากบาท	อย่าให้ฉีกขาดเพราะมันผิดกฎหมาย
ถ้าหากเลือกคนปะปนอยู่ในช่อง	จงมันเมียงมองตามที่มุ่งหมาย
	(เพลงเลือกตั้ง : สุจินต์ ชาวบางงาม)

3.4.1.4 การแลกเปลี่ยนความรู้ / การสร้างเครือข่าย คณะเพลงทุกคณะในชุมชนบ้านลาดปอมนั้นมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดี ทำให้เกิดการสลับผลัดเปลี่ยนขอแรงกันและการเล่นร่วมกัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ภายในกลุ่มอาชีพเดียวกัน และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น สังเกตได้จากพอเพลงแม่เพลงในชุมชนส่วนใหญ่จะมีการร้องเพลงที่มีเนื้อร้องเหมือนๆ กัน เนื่องจากเนื้อเพลงต่างๆ จะได้มาจากครูเพลงซึ่งเป็นแหล่งเพลงที่สำคัญ และจากการที่ได้มีโอกาสไปแสดงร่วมกับคณะเพลงต่างๆ

หรืออาจแต่งขึ้นเองเพื่อให้ได้เพลงที่มีเนื้อหาใหม่ๆ ไพเราะ รวมถึงมุกตลกใหม่ๆ ดังนั้นเมื่อศิลปินต่างคนจะได้โอกาสมาแสดงร่วมกัน พบปะกัน จึงมักมีการแลกเปลี่ยนเนื้อเพลงและความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ พ่อเพลงแม่เพลงบางคนก็อาจจะนำไปปรับปรุงดัดแปลงเพื่อให้เข้าสถานการณ์ตามสภาพความเป็นจริงของตัวเอง หรืออาจนำไปถ่ายทอดให้กับผู้ร่วมคณะต่อไปอีกทอดหนึ่ง

ในปัจจุบันทางชุมชนยังได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กันระหว่างศิลปินเพลงอีแซวและคณะครูอาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา และช่วยในการพัฒนากระบวนการการเรียนรู้และการพัฒนาการแสดงเพลงอีแซวที่ถูกต้องภายในชุมชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งสองฝ่าย เช่น โครงการครูเครือข่ายวัฒนธรรมกลุ่มเพลงอีแซว การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพลงอีแซว

ภาพที่ 35 นายสุจินต์ ชาวบางาม และนางเกลิยว เสรีจกิจ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความรู้กับคณะครูอาจารย์ ในโครงการครูเครือข่ายวัฒนธรรมกลุ่มเพลงอีแซว

จากการศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านลาดปอมนในด้านต่างๆ จะเห็นได้ว่าเพลงอีแซวมีคุณลักษณะสำคัญที่มีคุณค่าต่อชุมชนและสังคมส่วนรวมที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เพลงอีแซวจึงมิใช่มีคุณค่าเฉพาะการสร้าง ความสนุกสนานเพลิดเพลินใจเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในสภาพสังคมปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอ
ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม
ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน
บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม
ดังนี้ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน 2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ศิลปินผู้อาวุโส จำนวน 5 คน
พ่อเพลงแม่เพลงอาชีพ จำนวน 11 คน 3) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเยาว์
จำนวน 15 คน ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเพลงอีแซว จำนวน 9 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด
41 คน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัย
เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลักและรวบรวมข้อมูล
เอกสารเป็นส่วนประกอบ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ ทั้งการสัมภาษณ์แบบ
มีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกต
แบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการศึกษาจากเอกสารต่างๆ แล้วบันทึกข้อมูล จำแนกข้อมูล แล้วนำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ตามประเด็นที่
ศึกษาดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

1.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้

1.1.1 **ขั้นตอนการเรียนการสอน** จากการศึกษาพบว่า ขั้นตอนการเรียนการสอนเพลงอีแซว ทุกๆ คณะเพลงจะมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกหัดไว้อย่างชัดเจน รวมขั้นตอน คือ การไหว้ครู การฝึกท่วงท่าประกอบ การฝึกท่วงท่าลีลาการรำและการเต้นประกอบ การฝึกร้องจากกลอนเพลงอีแซว และการฝึกเข้าวงการแสดงจริง ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องผ่านการฝึกทุกขั้นตอนตามลำดับขั้น ในบางกรณีผู้เรียนอาจสลับขั้นตอนเพื่อความสะดวกในการฝึกแต่จะต้องฝึกจนครบทุกขั้นตอน การกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนดังกล่าวทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และฝึกฝนกระบวนการเล่นเพลงอีแซวได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน สามารถนำไปเป็นพื้นฐานการเล่นเพลงอีแซวต่อไปได้เป็นอย่างดี

1.1.2 **รูปแบบการถ่ายทอดและเรียนรู้** สำหรับรูปแบบการถ่ายทอดเพลงอีแซว ผู้เรียนสามารถรับการถ่ายทอดกระบวนการเล่นเพลงอีแซวได้ 4 รูปแบบ คือ การรับการถ่ายทอดจากครูเพลงโดยตรง การถ่ายทอดภายในครอบครัวเพลงอีแซว การถ่ายทอดภายในคณะเพลง การถ่ายทอดในโรงเรียน ผู้เรียนจึงมีทางเลือกที่หลากหลายในการรับการถ่ายทอดกระบวนการเล่นเพลงอีแซว ในขณะที่ผู้ถ่ายทอดมีความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง

นอกจากนั้น ผู้เรียนยังสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการเล่นเพลงอีแซว ได้จากการเข้าร่วมแสดงจริงกับคณะเพลงในเวลาทีออกแสดง และการเรียนรู้จากข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือ ที่บันทึกไว้ในรูปสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากข้อมูลข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม มีการกำหนดกระบวนการถ่ายทอดให้เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจนและผู้เรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ อย่างครบถ้วน มีรูปแบบการถ่ายทอดและการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนและผู้ถ่ายทอดสามารถเลือกปฏิบัติได้ตามความสะดวกและเหมาะสมของแต่ละบุคคล จึงสรุปได้ว่าวิถีปฏิบัติข้างต้นเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างเสริมให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดการเล่นเพลงอีแซวให้ดำรงอยู่ต่อไปในชุมชนบ้านลาดป้อม

1.2 การเห็นคุณประโยชน์

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมเห็นว่าการเล่นเพลงอีแซวมีคุณประโยชน์ต่อชุมชนในหลายๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.2.1 สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน จากการที่พ่อเพลงแม่เพลงอีแซวได้รับการยอมรับของสังคมในวงกว้าง ในฐานะบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในการสร้างความบันเทิงและสร้างสรรค์สังคม โดยใช้พื้นฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่น

1.2.2 การมีรายได้จากการแสดง เป็นผลตอบแทนจากการแสดงสำหรับผู้ที่ได้แสดง เป็นอาชีพสามารถมีรายได้ประจำซึ่งอาจเป็นรายได้หลักหรือรายได้เสริมของครอบครัวได้ ส่วนผู้ที่ไม่ได้แสดงเป็นอาชีพอาจอยู่ในรูปของสิ่งของที่เป็นรางวัลหรือในรูปของเงินรางวัล ซึ่งอาจมีมูลค่าไม่มากนักแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจได้เป็นอย่างมาก

1.2.3 การได้รับความสนุกสนานและฝึกเชาวน์ปัญญา เนื่องจากลักษณะดั้งเดิมของการเล่นเพลงอีแซว จะเป็นการปะทะคารม โต้ตอบ ชิงไหวชิงพริบ กระจ่างเข้าหาญ ทั้งผู้เล่นและผู้ชมจึงได้รับความสนุกสนาน การฝึกเชาวน์ไหวพริบในเชิงภาษา การโต้ตอบ ความรอบรู้สร้างสรรค์และทันต่อเหตุการณ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ข้อมูลจากการศึกษาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อมเห็นคุณประโยชน์ของการเล่นเพลงอีแซว ทั้งในด้านการสร้างความภาคภูมิใจ จากการที่พ่อเพลงแม่เพลงได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากสังคมโดยรวม การที่ผู้แสดงมีรายได้จากการแสดงและการที่ผู้เล่นและผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กับการฝึกเชาวน์ไหวพริบในเชิงภาษา ความรอบรู้ และความทันต่อเหตุการณ์ จึงสรุปได้ว่าวิถีปฏิบัติดังกล่าวเป็นแรงจูงใจสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านลาดป้อม สนใจที่จะเรียนรู้และสืบทอดการเล่นเพลงอีแซวในชุมชนต่อไป

1.3 การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

จากการศึกษา พบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันคณะเพลงอีแซวได้ประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาการแสดงให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ดังนี้

1.3.1 การปรับขั้นตอนการแสดง ลักษณะดั้งเดิมการเล่นเพลงอีแซวมีการกำหนดขั้นตอนการแสดงไว้ชัดเจน คือ การร้องเพลงไหว้ครู เพลงออกตัว เพลงแต่งตัว ซึ่งส่วนใหญ่มีบทร้องค่อนข้างยาว ในปัจจุบันอาจมีการไหว้ครูก่อนการแสดง หรือลดบทร้องในแต่ละขั้นตอนให้สั้นลง เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์

1.3.2 การปรับปรุงเนื้อหาของคำร้อง โดยลักษณะดั้งเดิมของการเล่นเพลงอีแซวจะเป็นการปะทะคารม ตอบโต้ ชิงไหวชิงพริบ กระเช้าเข้าเหย้า ระวังผู้เล่นกับผู้เล่นและผู้เล่นกับผู้ชม ในบางครั้งจึงอาจมีการใช้วาจาที่ไม่สุภาพ หรือมีคำหยาบที่ไม่เหมาะกับการแสดงในบางสถานที่ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อร้องให้มีเนื้อหาสาระ และสร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวทำให้การเล่นเพลงอีแซวเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะดั้งเดิมคือ มีการปะทะคารม ตอบโต้ ชิงไหวชิงพริบหรือกระเช้าเข้าเหย้าน้อยลง ลักษณะคำร้องจะมีเนื้อหาและข้อมูลที่เป็นเรื่องราวต่างๆ มากขึ้น

1.3.3 การนำเพลงแนวอื่นมาร้องสลับรายการ การแสดงปัจจุบันคณะเพลงอีแซวได้นำเพลงลูกทุ่งหรือเพลงตามสมัยนิยมมาร้องเสริมหรือสลับรายการ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเร้าใจผู้ชมมากยิ่งขึ้น

1.3.4 การเพิ่มเครื่องดนตรีและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประกอบการแสดง ในปัจจุบันคณะเพลงอีแซวได้นำเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด กลองทอม เบส มาใช้ประกอบการแสดง รวมทั้งมีการประดับตกแต่งเวทีด้วยไฟแสงสีต่างๆ ทำให้ทั้งเวทีและการแสดงมีความสวยงามและสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มากขึ้น

1.3.5 การปรับปรุงด้านการแต่งกาย ในปัจจุบันคณะเพลงอีแซวได้มีการปรับปรุงการแต่งกายของผู้แสดงให้มีความทันสมัย สวยงาม และสอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การเล่นเพลงอีแซวในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและเนื้อหาในการแสดงให้มีเนื้อหาสาระ มีความสวยงาม แปลกใหม่ สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้ชมและสังคมมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้การเล่นเพลงอีแซวยังคงได้รับความสนใจจากผู้ชมทั้งในและนอกชุมชน

1.4 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

ในปัจจุบันการเล่นเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดให้มีการจัดตั้งโครงการศิลปินแห่งชาติ จัดตั้งกองทุนเป็นสวัสดิการแก่ศิลปิน มีศิลปินหลายท่านในชุมชนได้รับเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สภาวัฒนธรรมอำเภอศรีประจันต์ ได้จัดให้มีการจัดตั้งโครงการศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรีขึ้น และดำเนินการส่งเสริมและอนุรักษ์เพลงอีแซวด้วยวิธีการต่างๆ

หน่วยงานวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ได้จัดให้มีโครงการต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่และพัฒนาเพลงอีแซว เช่น การจัดสัมมนาเรื่องเพลงอีแซวในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “ครูเครือข่ายเพลงอีแซว” ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โครงการเข้าค่าย “ยุวชนรักชาติรักถิ่นศรีประจันต์” ของสภาวัฒนธรรมอำเภอศรีประจันต์

นอกจากนี้สถาบันการศึกษาต่างๆ ทุกระดับ มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนด้านการเผยแพร่และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสถาบันการศึกษาต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งเสริมให้ศิลปินและคณะเพลงอีแซวของชุมชนมาเผยแพร่ผลงานในรูปแบบของการแสดง การสาธิต บรรยาย การฝึกหัดนักเรียนนักศึกษา การจัดการประกวด เป็นต้น

ในส่วนของภาคเอกชน เช่น หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ซึ่งเป็นศูนย์ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นภาคเอกชนในท้องถิ่นที่มีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมสนับสนุนด้านเพลงอีแซว โดยให้การสนับสนุนและเผยแพร่ในรูปแบบของการเชิญคณะเพลงอีแซวต่างๆ ในอำเภอศรีประจันต์รวมถึงชุมชนบ้านลาดป้อม ทั้งคณะของเด็กนักเรียนและคณะเพลงอีแซวอาชีพ มาแสดง เพื่อเผยแพร่เพลงอีแซวให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเป็นประจำ

การส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวในปัจจุบัน เป็นลักษณะของการรณรงค์ เผยแพร่ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการเผยแพร่ ด้านอาคารสถานที่ที่ใช้ดำเนินงานในโครงการต่างๆ และด้านบุคลากร เพื่อเปิดโอกาสให้ศิลปินและคณะเพลงอีแซวมาเผยแพร่ผลงาน ทำให้เพลงอีแซวได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึง

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวในปัจจุบันมีความสำคัญค่อนข้างมากในการจูงใจให้ผู้สนใจเล่นและความนิยมของผู้ชม เพราะนอกจากการรับงานแสดงทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ แล้ว ปัจจุบันศิลปินและคณะเพลงอีแซวยังได้รับเชิญจากหน่วยงานต่างๆ ให้ไปแสดงผลงานของตนอยู่เสมอ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสการแสดงได้มากขึ้น นอกเหนือจากการรับงานแสดงตามปกติ และยังส่งผลต่อความนิยมและการเห็นถึงคุณค่าของเพลงอีแซวของประชาชนทั่วไป ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมและย่อมส่งผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวด้วยเช่นกัน

1.5 การยอมรับจากสังคมภายนอก

1.5.1 การยอมรับเนื่องจากการพัฒนาปรับปรุง ด้วยคุณลักษณะของเพลงอีแซวที่มีความยืดหยุ่นได้ ประกอบกับเพลงอีแซวได้พัฒนามาเป็นอาชีพ ดังนั้น ศิลปินเพลงอีแซวจึงได้พัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาโดยตลอดและการพัฒนาสร้างสรรค์เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้การเล่นเพลงอีแซวเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปมากขึ้น

1.5.2 การยอมรับในความสามารถของศิลปินเพลงอีแซว ในปัจจุบันมีศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมหลายท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง เช่น นางเกลียว เสร็จกิจ สามารถสร้างสรรค์เนื้อเพลงและรูปแบบการแสดงเพลงอีแซวได้อย่างโดดเด่นเป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้เพลงอีแซวเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ประชาชนหันมานิยมเพลงอีแซวและว่าจ้างคณะเพลงต่างๆ ให้ไปแสดงตามงานต่างๆ อยู่เสมอ จึงมีคณะเพลงอีแซวเกิดขึ้นหลายคณะในชุมชน

การยอมรับจากสังคมภายนอกว่า เพลงอีแซวนั้นเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อความสนใจนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นแรงจูงใจต่อการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซวและคณะเพลงได้เป็นอย่างดี และส่งผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

1.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนวัดพังม่วง ซึ่งเป็นสถานศึกษาในชุมชน ได้จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเพลงอีแซวขึ้นในโรงเรียน เป็นลักษณะของการปรับรายละเอียดของเนื้อหาในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้ ทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนในฐานะปราชญ์ชาวบ้าน เข้าร่วมจัดการเรียนการสอน ทำให้เยาวชนในชุมชนบ้านลาดป้อมมีโอกาสและช่องทางที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเพลงอีแซวมากขึ้น และมีความมั่นใจกล้าที่จะแสดงออกในการเล่นเพลงอีแซวเป็นอย่างดี

การที่สถานศึกษานำเพลงอีแซวไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการสืบทอดและการสืบเนื่องในการประกอบอาชีพเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม เนื่องจากเด็กหลายคนมีความสามารถแสดงออกได้เป็นอย่างดี จึงได้รับการสนับสนุนจากคณะเพลงต่างๆ ได้เข้าร่วมแสดง ทำให้เด็กถูกหลานเหล่านี้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถไปสู่ระดับอาชีพได้ในอนาคต และย่อมส่งผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชน

2. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.1 ด้านสังคม

2.1.1 การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

2.1.1.1 **ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์** โดยที่การฝึกเพลงให้ชำนานจะต้องอาศัยระยะเวลาจึงทำให้ครูและศิษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา จึงก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ครูเพลงเปรียบเสมือนบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ช่วยอบรมสั่งสอน ศิลปะการแสดงเพลงอีแซวตลอดทั้งความรู้และคุณธรรมอื่นๆ แก่ศิษย์ และตัวศิษย์เองจะแสดงความเคารพนับถือ เชื่อฟังและช่วยทำกิจการงานต่างๆ รวมถึงการปรนนิบัติครูด้วยความเต็มใจ ความสัมพันธ์ ดังกล่าวถือเป็นความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมในการเก็บ รวบรวมข้อมูล จะเห็นได้ว่าลูกศิษย์จะกตัญญูและเคารพครูของตนเอง แม้ว่าจะเสียชีวิตไปแล้วก็ ยังคงรำลึกนึกถึงครูอยู่ตลอดเวลา มีพิธีบูชาครูของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2.1.1.2 **ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อเพลงแม่เพลง** การรวมตัวของศิลปินเพลงอีแซวโดยการจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวขึ้นนั้น สมาชิกทุกคนต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั้งในการฝึกซ้อมและในการแสดง ทำให้พ่อเพลงแม่เพลงนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนม เป็นญาติมิตรที่มีความเคารพนับถือกันตามระบบอาวุโสเหมือนบุคคลในครอบครัว เดียวกัน มีการปกครองดูแลแบ่งหน้าที่กันทำอย่างสงบเรียบร้อย ความสัมพันธ์ของพ่อเพลง แม่เพลงในชุมชนจึงมีลักษณะของความเป็นญาติพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านชีวิตส่วนตัวและการทำงาน

2.1.1.3 **ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อเพลงแม่เพลงกับคนในชุมชน** คณะเพลงต่างๆ จะไปช่วยเล่นเพลงให้บรรดาญาติสนิทมิตรสหายในงานบุญต่างๆ อยู่เสมอโดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างหาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “การลงแขกเพลง” โดยพ่อเพลงแม่เพลงจะไปร่วมกิจกรรมในลักษณะการช่วยงานบุญเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่นๆ ครั้นถึงเวลาจะรื่นเริงบันเทิงใจพ่อเพลงแม่เพลงที่มาร่วมงานก็จะมารวมกลุ่มกันเล่นเพลง อาจได้รับค่าตอบแทนเป็นสินน้ำใจในรูปของ “การตบรางวัล” จากเจ้าของงาน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเล่นเพลงอีแซวช่วยให้ชาวบ้านชุมชนบ้านลาดป้อมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคี ความเป็นปึกแผ่น สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นภายในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่เข้มแข็ง

2.1.2 การกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน

ศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ได้ปลุกฝังความเชื่อและถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยผ่านพิธีกรรมและเนื้อร้องของเพลงอีแซว

2.1.2.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับครู ในชุมชนมีขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมที่ได้กำหนดให้ปฏิบัติกันเป็นประจำ เช่น พิธีจับข้อมือ พิธีครอบครู พิธีค่านับครูหรือพิธีไหว้ครูประจำปี พิธีกรรมเหล่านี้เป็นที่มาของความเชื่อในเรื่องศิษย์มีครู และความกตัญญูรู้คุณเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในชุมชนบ้านลาดป้อม ดังตัวอย่างเช่น น.ส. เพชรา สุนธิ ได้เริ่มต้นฝึกหัดเล่นเพลงอีแซวกับนางจ๋านงค์ เสรีจกิจ น.ส.เพชรา จึงมีความเคารพนับถือและเชื่อฟังนางจ๋านงค์เป็นอย่างมาก และนางจ๋านงค์เองก็มีความรักเอ็นดู น.ส.เพชรา อย่างมากด้วยเช่นกัน ส่งผลให้ทั้งสองคอยดูแลเอาใจใส่กันตลอดเวลาทั้งชีวิตส่วนตัวและการเล่นเพลง

2.1.2.2 เนื้อร้องของเพลงอีแซว เป็นสิ่งที่สะท้อนสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตในอดีตที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติมา ทำให้คนในชุมชนเข้าใจชีวิตและสังคมในท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้นและตระหนักในคุณค่าที่แฝงอยู่ในเนื้อเพลง เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่บรรพบุรุษเคยทำกันมา ซึ่งเปรียบเสมือนกรอบล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตเป็นที่ยอมรับในชุมชน ทำให้ชุมชนมีบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และมีบุรณภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

การได้รับการถ่ายทอด ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ระเบียบแบบแผนต่างๆ ของชุมชนจากเพลงอีแซว มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านเข้าใจแนวทางในการดำเนินชีวิต สิ่งที่ถูกที่ควรสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในชุมชน อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

2.2 ด้านวัฒนธรรม

2.2.1 สร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

2.2.1.1 การผดุงรักษาวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่น เพลงอีแซวมีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้คนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยการสร้างสรรค์เนื้อร้องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน วรรณคดีของท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี และได้นำมาร้องเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ดังตัวอย่างของเนื้อเพลงต่อไปนี้

อันว่าเพลงอีแซวเคยเจ็ยแจ้วมานาน	สมัยครูบัวผันและอาจารย์ไสว
ประมาณเจ็ดสิบปีตามที่มีหลักฐาน	ที่ครูบาอาจารย์หลายท่านกล่าวไว้
ทั้งปู่ย่าตายายท่านก็ได้บอกเล่า	การละเล่นสมัยเก่าที่เกี่ยวกราวเกรียงไกร
ในฤดูเทศกาลก็มีงานในวัดวา	ทอดกฐินผ้าป่าก็เฮฮาพาไป
หรือยามตรุษสงกรานต์ก็มีงานเอิกเกริก	งานนักขัตฤกษ์ที่เอิกเกริกยิ่งใหญ่
ชาวบ้านมาชุมนุมทั้งคนหนุ่มคนสาว	ทั้งผู้แก่ผู้เฒ่าต่างก็เอาใจใส่
ชวนลูกชวนหลานไปร่วมงานพิธี	ถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมไทย

2.2.1.2 การผดุงรักษาวัฒนธรรมของไทย เพลงอีแซวได้บันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของไทย และได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาทางวัฒนธรรมอย่างมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นการแสดงทรรศนะโดยตรงไปตรงมาหรือประชดประชันเสียดสี ล้วนแต่แสดงความคิดความรู้สึกที่แฝงความหวังดีต่อสังคม โดยได้หยิบยกความหมาย คุณค่า รวมถึงปัญหาต่างๆ ทางวัฒนธรรมมานำเสนอต่อสังคม เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และหันมาช่วยกันผดุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของไทยให้คงอยู่ในสังคมต่อไป ดังตัวอย่างของเนื้อเพลงต่อไปนี้

วันที่สิบสามเมษายนมหาสงกรานต์	ประเพณีตำนานเทศกาลปีใหม่
วัฒนธรรมไทยยิ่งใหญ่ไพศาล	ถือเป็นสิ่งสำคัญยึดมั่นมุ่งหมาย
สุขสันต์พระราชวันมหาสงกรานต์	ทำบุญทำทานพื้นฐานไทยไทย
ใส่บาตรพระสงฆ์จำนงค์แน่วแน่	อาบน้ำพ้อแม่ด้วยผ้าแพรผ้าไหม
สงฆ์น้ำพระพุทธรูปไหว้สรวุเจดีย์	กตัญญูทเวทสำหรับผู้ที่รักใคร่
รดน้ำดำหัวฝากตัวลูกหลาน	ดอกไม้ใส่พานกราบกรานผู้ใหญ่
รดน้ำผู้ใหญ่กราบไหว้ขอพร	สุขสโมสรอิมพรอำไพ

เพลงอีแซวได้มีส่วนช่วยรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและช่วยกันรักษาประเพณีวัฒนธรรมประจำถิ่นได้ทางหนึ่ง เพลงอีแซวจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีส่วนช่วยในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประพฤติปฏิบัติตามวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น นับเป็นการสร้างพลังทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าต่อไป

2.3 ด้านเศรษฐกิจ

2.3.1 การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

2.3.1.1 การสร้างรายได้ให้กับผู้เล่น เพลงอีแซวทำรายได้ให้ผู้เล่นสามารถยึดเป็นอาชีพได้ ผู้เล่นจำนวนหนึ่งสามารถยึดการเล่นเพลงอีแซวเป็นอาชีพหลักมีการรับงานแสดงตามสถานที่ต่างๆ ตลอดปี อันทำรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเฉีจุนสมาชิกภายในครอบครัวได้พอสมควร โดยเฉพาะศิลปินที่มีชื่อเสียงและมีผู้นิยมว่าจ้างไปแสดงนั้นยังมีรายได้มากทำให้ฐานะทางการเงินค่อนข้างดี จึงมีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งนำเงินไปเป็นทุนหมุนเวียนในการพัฒนาการแสดงเพลงอีแซวของคณะเพลงได้

อัตราค่าจ้างหรือค่าตัวในปัจจุบัน สำหรับพ่อเพลงแม่เพลงอาชีพมีราคาตั้งแต่ 300-2,500 บาท ส่วนเด็กลูกหลานที่ร่วมแสดงด้วยจะได้ค่าตัวประมาณ 100-500 บาท โดยหัวหน้าคณะจะได้รับส่วนแบ่งจากรายได้ของการแสดงมากกว่าผู้อื่น เพราะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในคณะ นอกจากค่าตัวซึ่งเป็นรายได้หลักที่จะได้รับในการแสดงแต่ละครั้งเงินรางวัลที่ผู้จ้างหาหรือผู้ชมมอบให้ก็เป็นรายได้ที่พบอยู่เป็นประจำในการแสดงเพลงอีแซว

2.3.1.2 การสร้างงานและการกระจายรายได้ เนื่องจากการรับงานแสดงเพลงอีแซวไม่สามารถที่จะเล่นคนเดียวได้จำเป็นต้องเล่นเป็นหมู่คณะ การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพและการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะการมีหัวหน้าคณะเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ ยุติธรรม มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรับผิดชอบ จึงได้รับความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกภายในกลุ่ม มีการฝึกฝนให้ลูกหลานในชุมชนได้เรียนรู้เพื่อหารายได้ นอกจากนี้คณะเพลงต่างๆ ยังมีการผลัดเปลี่ยนขอแรงกันอยู่เสมอ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในคณะตนเองเพียงอย่างเดียว การรวมกลุ่มเป็นคณะเพลงของชาวบ้านในชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

การที่คนในชุมชนได้ใช้ความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ สามารถพึ่งตนเองเลี้ยงครอบครัวได้ เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนในลักษณะของการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซว โดยมีภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซวเป็นแกนกลางในการส่งเสริมกระบวนการดังกล่าว ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

2.4 ด้านการศึกษา

2.4.1 การเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

2.4.1.1 การให้ความรู้แก่ผู้ฟัง เนื้อหาของเพลงอีแซวจำนวนมากมุ่งสอนใจ และให้ความรู้กับผู้ฟังโดยตรงทั้งความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม ดังตัวอย่างเพลงอีแซวต่อไปนี้

พระท่านชี้ให้ฟัง	อนิจจังทุกขังฟังคำฉันไข
อนิจจังมันเป็นทางไม่เที่ยง	มันมิอินเดียงมีทั้งเจ็บทั้งตาย
ทุกขังนั่นเขาว่าทุกข์	เราควรจะสร้างความสุขให้ผ่องใส
อนัตตาเขาว่าสูญเปล่า	มันเป็นเรื่องของเปื่อยเน่ามันเป็นหนองภายใน
นั่นแหละสังขารมันไม่ใช่ของเรา	แกะหลงตัณหาบ้าหาหวนฉันจะบอกแก้ไข

2.4.1.2 การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ศิลปินเพลงอีแซวชุมชนบ้านลาดป้อม มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ ทั้งที่เป็นเครือญาติและชาวบ้านทั่วไปที่สนใจ นอกจากนี้ ยังมี การประสานความร่วมมือระหว่างศิลปินเพลงอีแซวชุมชนบ้านลาดป้อมและโรงเรียนวัดพังม่วง ดำเนินการจัดให้โรงเรียนวัดพังม่วงเป็นศูนย์กลางของการฝึกอบรมความรู้ด้านเพลงอีแซว ให้ความรู้กับครูและนักเรียนของโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีด้วย

2.4.1.3 การกระจายข้อมูลข่าวสาร เพลงอีแซวได้พัฒนาเนื้อหาให้ทันสมัย ด้วยการนำเรื่องราวต่างๆ ในสังคมปัจจุบันมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง เพลงอีแซวจึงเข้าไปมีบทบาทในการเผยแพร่ โฆษณาประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ให้กับประชาชนและชาวบ้านในชุมชนอยู่เสมอ

2.4.1.4 การแลกเปลี่ยนความรู้/ การสร้างเครือข่าย คณะเพลงทุกคณะ มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดี ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์กันอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนารับรู้ทั้งสองฝ่าย

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงอีแซวนั้นช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดแก่ชุมชนในลักษณะต่างๆ กิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการของเพลงอีแซวมีส่วนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

การดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม เกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและปัจจัยเสริมจากภายนอก ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซว ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การยอมรับจากสังคมภายนอก การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น ดังผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงอีแซวของชุมชนบ้านลาดป้อม มีแบบแผนที่ชัดเจนและได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ผู้เรียนจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ เป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดความชำนาญและสามารถที่จะแสดงออกได้ตามรูปแบบที่ถูกต้องของการแสดงเพลงอีแซว ช่วยสนับสนุนต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในขั้นที่สูงขึ้นไปจนถึงการแสดงในระดับอาชีพ ประกอบกับบางกระบวนการได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของสังคมด้วย มีการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เทปเสียง วิทยุทัศน์ มาช่วยเสริมในกระบวนการถ่ายทอดและเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความสนใจหรือสร้างแรงจูงใจในการฝึกฝนของเด็กรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี ทำให้การเรียนรู้เพลงอีแซวเป็นความรู้ที่เปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัณฑิตสุพรรณยศ (2535 : 360) ที่ว่าความเจริญของสังคมในด้านเทคโนโลยี การศึกษา การคมนาคม การสื่อสาร มีผลเอื้ออำนวยให้การฝึกหัดเพลงอีแซวสะดวกมากขึ้นกว่าในอดีตมาก ประกอบกับชาวเพลงส่วนใหญ่ยังเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักในภาวะของเพลงอีแซวที่นับวันจะสูญหายไปเพราะไม่มีผู้ฝึกหัดอย่างจริงจังและคนในสังคมยังนิยมน้อยลงทุกที ดังนั้นชาวเพลงจึงยินดีและเต็มใจถ่ายทอดความรู้ในการเรียนเพลงแก่บุคคลทั่วไปมากยิ่งขึ้น

ด้านการเห็นคุณค่าประโยชน์ พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านลาดป้อมเห็นคุณค่าประโยชน์ของการเล่นเพลงอีแซวที่มีต่อชุมชน ทั้งในด้านการสร้างความภาคภูมิใจจากการที่พ่อเพลงแม่เพลงได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากสังคมโดยรวม การที่ผู้แสดงมีรายได้จากการเล่นเพลงอีแซว และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กับการฝึกเซวไว้หิวพริบ การเห็นคุณค่าประโยชน์ดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการสืบทอดและการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชน เนื่องจากผู้สืบทอดได้พบคุณค่าหรือความสำคัญของสิ่งนั้นว่าเป็นของดีมีประโยชน์ เป็นของที่ควรค่าแก่การสนใจและได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งผลของการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ

สมิทธ์ สระอุบล (2532 : 35) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าประโยชน์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องให้วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่ได้ หากคนเห็นว่าทำแล้วได้ประโยชน์ก็จะรักษาปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณีใดที่เป็นที่ต้องการของสังคม และมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของคน สิ่งนั้นก็คงอยู่ต่อไป

ด้านการปรับประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน พบว่า มีการปรับลดเวลาขั้นตอนบางอย่างที่ต้องใช้เวลานาน เพิ่มเติมสิ่งดึงดูดใจ สอดแทรกรูปแบบเนื้อหาที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน การเพิ่มเครื่องดนตรีบางชนิดและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการแสดง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลของการสร้างสรรค์ของศิลปินเพลงอีสานเพื่อพัฒนารูปแบบการแสดงเพลงอีสานให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม เพื่อให้เพลงอีสานยังคงได้รับความสนใจเป็นที่นิยมของประชาชนในยุคปัจจุบัน รวมถึงการสร้างโอกาสในการแสดงได้มากขึ้น เข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาและสืบเนื่องต่ออาชีพเพลงอีสาน ทำให้คณะเพลงต่างๆ ในชุมชนบ้านลาดป้อมยังคงดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน การประยุกต์การแสดงเพลงอีสานจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีสานในชุมชนบ้านลาดป้อม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวภา ไพฑูริรัตน์ (2535 : 11) ที่ได้กล่าวว่า ช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงจะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ ถ้าหากวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมล่า” (culture lag) และส่งผลกระทบต่อล่มสลายของวัฒนธรรมได้ แต่การปรับรูปแบบการแสดงของศิลปินเพลงในชุมชนบ้านลาดป้อมนั้นสอดคล้องกับความทันสมัยของเทคโนโลยีจึงยังคงอยู่ การประยุกต์รูปแบบเนื้อหาการแสดงเพลงอีสานของศิลปินเพลงอีสานในชุมชนบ้านลาดป้อมนี้ มีบางอย่างที่สอดคล้องกับแนวคิดของ บัณฑิต สุพรรณยศ (2535 : 377) ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเพลงอีสานเพื่อให้เป็นที่นิยมและยังคงอยู่ต่อไป โดยไม่เสียเอกลักษณ์ไว้ดังนี้ คือ

1. ตัดให้สั้น ทำได้โดยตัดเนื้อหาของเพลงบางเพลง ทำให้การดำเนินโครงเรื่องนั้น กระชับขึ้น
2. ลดขั้นตอน คือ การลดเวลาขั้นตอนที่ต้องใช้เวลานาน เช่น บทไหว้ครู บทแต่งตัว
3. สะท้อนปัญหาสังคม โดยการปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ให้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองและเป็นเรื่องใกล้ตัว
4. ใช้ภาษาทันสมัย ไม่ใช้ภาษาที่ฟังยากหรือภาษาที่ผู้ฟังไม่เข้าใจต้องแปล ควรใช้สำนวนถ้อยคำที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน และใช้ถ้อยคำที่สุภาพขึ้น

ปัจจัยภายนอก ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน พบว่า หน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการเผยแพร่ ด้านอาคารสถานที่ที่ใช้ดำเนินงานในโครงการต่างๆ และด้านบุคลากร เพื่อเปิดโอกาสให้ศิลปินและคณะเพลงต่างๆ มาเผยแพร่ผลงาน ทำให้เพลงอีแซวได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึง การส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวในปัจจุบันมีความสำคัญค่อนข้างมากในการจูงใจให้มีผู้สนใจเล่นและความนิยมของผู้ชม ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัณฑิต สุพรรณยศ (2535 : 385) ที่ว่า การขาดการเผยแพร่เป็นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งที่มีผลให้เพลงอีแซวเสื่อมลงหรือหมดไปจากสังคมไทยได้ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเพลงอีแซวให้กว้างขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีและการร่วมแรงร่วมใจจากบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ในการเผยแพร่ผลงานและความรู้ความสามารถของศิลปินเพลงอีแซวให้ทั่วถึงและกว้างขวาง

ด้านการยอมรับจากสังคมภายนอก พบว่า ถึงแม้ว่าสังคมปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านความบันเทิง จะเข้ามามีอิทธิพลและสามารถให้ความบันเทิงสนุกสนานเร้าใจและเป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนทัศนคติให้สังคมหันไปยอมรับความบันเทิงแบบใหม่ก็ตาม แต่ตามหลักฐานหรือข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า เพลงอีแซวนั้นได้รับการยอมรับจากสังคมประการหนึ่งก็คือ การที่คณะเพลงอีแซวต่างๆ ยังคงมีประชาชนที่จ้างให้ไปเล่นในงานต่างๆ อยู่เสมอ จึงแสดงให้เห็นว่าประชาชนที่ยังรักในศิลปะการละเล่นเพลงอีแซวก็ยังมีอยู่อีกจำนวนมาก การยอมรับจากสังคมภายนอกว่าเพลงอีแซวเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อความสนใจ มีส่วนสนับสนุนและเป็นปัจจัยสำคัญที่ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งในการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม เนื่องจากการได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการดำรงบทบาทหน้าที่ของศิลปินเพลงอีแซวและคณะเพลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลของการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สามารถ จันทรสूरย์ (2536 : 159) ที่ว่า การยอมรับในความมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ดูถูกดูแคลน ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านในความเป็นตัวของตัวเอง การยกย่องให้กำลังใจ เป็นสายใยแห่งการต่อโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน มีผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวบ้าน

ในด้านการที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า การที่โรงเรียนวัดพังม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำชุมชน ได้นำเพลงอีแซวเข้าไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านเพลงอีแซวของนักเรียน และยังมีส่วนช่วยปลูกฝังความรู้สึกที่ดีทำให้เกิดความเข้าใจและหวงแหนเพลงอีแซว ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการสืบทอดเพลงอีแซวในท้องถิ่นและชุมชนบ้านลาดป้อม และมีผลโดยตรงต่อ

การสืบเนื่องต่ออาชีพเพลงอีแซวในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544 : 127-128) ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว พบว่า การนำเพลงอีแซวมาใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีความสนใจเรื่อง เพลงอีแซวมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากขอบข่ายเนื้อหาที่เรียนเป็นเรื่องใกล้ตัวของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ นอกจากนี้หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวยังมีการเรียนแบบ บูรณาการเนื้อหาร่วมกับวิชาต่างๆ ทำให้นักเรียนมีความสนุกสนานและสามารถเชื่อมโยงความคิด ได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนาของนายแพทย์ ประเวศ วะสี (2536 : 11-18) ที่ได้เสนอว่าควรปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้ มิใช่เป็นการท่อง “วิชา” วัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการปฏิบัติและการซึมซับ ถ้า การศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้งจะไม่ได้สัมผัสวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่วิชาแต่เป็นความเป็น จริงที่มีชีวิต ถ้าการศึกษาเอาความจริงเป็นตัวตั้งการศึกษาก็จะสัมผัสกับวัฒนธรรม รัฐบาลควรมี นโยบายให้การศึกษาระดับปรับกระบวนการเรียนรู้ โดยเอาความจริงเป็นตัวตั้งเอาวิชาเป็น เครื่องมือให้เข้าใจความจริงดีขึ้น และให้มีการเรียนรู้จากรากฐานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จากการศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน บ้านลาดป้อม พบว่า เพลงอีแซวได้มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาไปสู่ ความเข้มแข็งในด้านต่างๆ ดังผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านสังคม จากผลการวิจัยพบว่า เพลงอีแซวมีคุณลักษณะในการสร้างความสัมพันธ์ ของคนในชุมชน การรวมกลุ่มของศิลปินเพลงอีแซวโดยการจัดตั้งเป็นคณะขึ้นนั้น ก่อให้เกิด ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ระหว่างครูเพลงกับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเพลงด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเพลงกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน ช่วยเสริมสร้าง ความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้น ก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคี เอื้ออาทรต่อกันภายในชุมชน ซึ่งผล การวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภัญญา สุจฉายา (2525 : 143) เกี่ยวกับบทบาท ของเพลงปฏิพากย์ต่อสังคมไทยประการหนึ่ง คือ การสร้างความสามัคคี สร้างความเป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียวกันแก่คนในสังคม อันเกิดจากการรวมหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน การรวมหมู่ เพื่อแสวงหาความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งการศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวในด้านการสร้าง ความสัมพันธ์ในชุมชนยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย ดุลยเกษม และ อมรศรี งามพิทยาพงศ์

(2540 : 80) ที่ได้กล่าวว่า การที่สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างดีและส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนได้ประการหนึ่ง

ด้านการกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน พบว่า ศิลปินเพลงอีแซวในชุมชน บ้านลาดป้อม ได้ปลูกฝังความเชื่อและถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ผ่านพิธีกรรมและเนื้อร้องของเพลงอีแซว ซึ่งการได้รับการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ระเบียบ แบบแผน ต่างๆ ในชุมชน มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านเข้าใจแนวทางในการดำเนินชีวิต สิ่งที่ถูกที่ควร สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุข ในชุมชน อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ บัวผัน สุพรรณยศ (2535 : 336) ที่ว่าเพลงอีแซวมีบทบาทในการผดุงรักษา และดำรงไว้ของแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่มีความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าและควมมีศีลธรรมอันดีงาม

ด้านวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า เพลงอีแซวมีคุณลักษณะในการส่งเสริมให้ผู้คน ในท้องถิ่นมีความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของท้องถิ่น ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในท้องถิ่นหรือระดับที่ กว้างออกไปในระดับประเทศ และมีผลให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความสำนึกในความเป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี 2545 : 74) ทรงตรัสถึงสาระสำคัญ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงามและผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล้มสลายทำให้เข้มแข็งและยั่งยืน และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลตระกุล (2544 : 229-230) และ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2536 : 11-18) ที่ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านช่วยเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม ถ้าหากปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานจะส่งผลดีในการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มชน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องภาคภูมิใจเพราะเป็นคุณลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นมีรากย้อนไปไกล ถ้าเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาของท้องถิ่น ย่อมมีศักดิ์ศรี การที่ผู้คนจะมีความสุขจะขึ้นอยู่กับเงินอย่างเดียวไม่ได้ แต่ขึ้นอยู่กับศักดิ์ศรีด้วย ถ้าคนมีศักดิ์ศรีก็ย่อมจะมีเกียรติมีความสุข

ด้านเศรษฐกิจ จากผลการศึกษา พบว่า เพลงอีแซวมีคุณลักษณะต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนบ้านลาดป้อม ภายใต้งานจากการแสดงเพลงอีแซวเป็นรายได้ที่สามารถนำไปใช้จุนเจือครอบครัว รวมทั้งนำไปเป็นทุนหมุนเวียนในการพัฒนาการแสดงเพลงอีแซวของคนะเพลงต่างๆ ได้อีกส่วนหนึ่ง นับว่ารายได้จากการแสดงเพลงอีแซวสามารถแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัวได้ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน และการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นคณะเพลงอีแซวเพื่อรับงานแสดง ช่วยสร้างงานและกระจายรายได้ให้เพียงพอต่อการยังชีพ จึงถือว่ามีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้ประการหนึ่ง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลตระกูล (2544 : 229-230) ที่ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาที่มีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นภูมิปัญญาที่ประยุกต์แล้ว นำมาใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพช่วยแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2536 : 11) ที่กล่าวว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของวัฒนธรรม คือ การกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากเศรษฐกิจในรูปแบบปัจจุบันมีลักษณะการกระจุกรายได้สูง วัฒนธรรมจึงมีส่วนสำคัญและมีบทบาทในการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

ด้านการศึกษา จากการศึกษาพบว่า เพลงอีแซวมีคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากเพลงอีแซวเป็นเสมือนเครื่องบันทึกประสบการณ์ของบรรพบุรุษและส่งทอดต่อมาให้แก่ลูกหลาน เพลงอีแซวจึงทำหน้าที่บันทึกความรู้ต่างๆ เชื่อมโยงอยู่บนรากฐานทางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีส่วนสนับสนุนการศึกษาได้เป็นอย่างดีและนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา สุขฉายา (2545 : 80) ที่ได้กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ความรู้ในสังคมและการดำเนินชีวิตใช้ เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนทั้งเด็กและผู้ใหญ่โดยสอดแทรกคำสอนทางศาสนา ค่านิยมและกฎเกณฑ์ในสังคมที่ควรปฏิบัติเอาไว้ในบทเพลง และคุณลักษณะของเพลงอีแซวในด้านการศึกษาดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (อ้างถึงในเฉลียว บุรีภักดี 2545 : 76-77) ที่กล่าวว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งประการหนึ่ง ได้แก่ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนนั้นต้องรู้ทันข่าว ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย ดุลยเกษม และ อมรศรี งามพิทยาพงศ์ (2540 : 80) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนเพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด โรงเรียน สถานประกอบการ โดยการสังเกต ฟัง ถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งได้

เพลงอีแซวยังคงดำรงอยู่ ผูกพัน และมีบทบาทในวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาดป้อม ซึ่งการดำรงอยู่เกิดจากปัจจัยหรือเงื่อนไขหลายประการ ที่สนับสนุนให้เกิดการสืบทอด การสร้างสรรค์และการพัฒนา ย่อมส่งผลให้เพลงอีแซวยังคงมีคุณค่าและมีบทบาทต่อชุมชน ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด การดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชน บ้านลาดป้อมนั้นเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการดำรงอยู่แบบดั้งเดิมในวิถีการ ดำรงชีวิตของชุมชน คือการนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ หรือเป็นกิจกรรมที่ช่วย สร้าง ความบันเทิงของชาวบ้านในชุมชน ส่วนลักษณะที่สอง เป็นการดำรงอยู่ในรูปแบบของการ อนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้รับการส่งเสริมจากภายนอกมากพอสมควร เนื่องจากการเล่นเพลงอีแซว ถือเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นและเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี

อย่างไรก็ดีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยเฉพาะการแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ของวัฒนธรรมต่างประเทศนั้น มีผลกระทบอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชน ซึ่งในอนาคตก็อาจส่งผลกระทบต่อการดำรงคุณค่าและบทบาทของเพลงอีแซวใน ชุมชนแห่งนี้ได้เช่นกัน จากข้อสังเกตของผู้วิจัย พบว่าปัจจัยหรือเงื่อนไขบางประการแม้จะมีส่วน สนับสนุนการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชน แต่ก็มีผลกระทบในทางลบแฝงอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น การประยุกต์การแสดงเพลงอีแซวในปัจจุบันมีลักษณะของการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในการ แสดง ซึ่งถ้าเป็นไปอย่างไม่รอบคอบหรือไม่ระมัดระวังก็อาจทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ดั้งเดิมได้

ในปัจจุบัน พบว่า ศิลปินเพลงอีแซวรุ่นใหม่ยังมีความรู้ความสามารถในระดับที่ ไม่สูงเท่าที่ควรไม่เหมือนกับศิลปินเพลงอีแซวในรุ่นเก่า ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวได้ มีความรู้ความเข้าใจตลอดจนเสนอแนะวิธีการที่จะรักษา และพัฒนาเพลงอีแซวเพิ่มเติมจากที่ ทุกฝ่ายได้กระทำอยู่แล้ว โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถของศิลปินเพื่อนำความรู้ไปพัฒนา เนื้อหาและรูปแบบการแสดงเพลงอีแซวอย่างถูกต้องเหมาะสม กล่าวคือ ควรส่งเสริมศิลปินให้ รู้จักศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน เพื่อให้มีความทันสมัย มีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ มากขึ้น เพราะสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว ศิลปินจึงควรติดตามความเป็นไปของสังคมอยู่เสมอ เพื่อที่จะนำความรู้ที่นำมา สร้างสรรค์ และเผยแพร่แก่ประชาชน อันจะทำให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับและนิยมเพลงอีแซวต่อไป จะสังเกตได้ว่าคณะเพลงอีแซวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ก็เพราะมีความรู้ ความสามารถสูงในการแสดงออก ทั้งความรู้ในเรื่องราวต่างๆ และความสามารถเฉพาะตัวใน การแสดง เช่น แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ และพ่อสุจินต์ ชาวบางงาม ซึ่งศิลปินเหล่านี้จะเป็นผู้มี ไหวพริบปฏิภาณ มีอารมณ์ขัน และมีความสามารถทางภาษา ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ศิลปิน คนอื่นๆ โดยเฉพาะศิลปินรุ่นใหม่ฯ ได้พัฒนาความรู้ความสามารถเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาคุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน บ้านลาดปอมนิคมิตีต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา จะเห็นได้ว่าเพลงอีแซวมีคุณลักษณะสำคัญที่มีคุณค่าต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม เพลงอีแซวจึงไม่ได้มีคุณค่าเฉพาะการสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินใจเท่านั้น แต่ยังมีคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในสภาพสังคมปัจจุบัน

การนำเพลงอีแซวมาช่วยในการพัฒนาความเข้มแข็งเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งในทุกๆ มิติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยมีเป้าหมายร่วมกันและเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์ของชุมชนและสมาชิกทุกคน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง การฝึกกำลัง และการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง อันเป็นพลังที่จะสามารถผลักดันให้ชุมชนสามารถที่จะเผชิญกับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้อย่างเหมาะสม และเป็นแบบอย่างให้กับการพัฒนาความเข้มแข็งในชุมชนอื่นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นที่จะเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

1. ศิลปินเพลงอีแซวที่มีความรู้ความสามารถสูง ควรหาวิธีบันทึกความรู้เกี่ยวกับเพลงอีแซวเพื่อเก็บองค์ความรู้ไว้ให้กับผู้ที่สนใจได้ศึกษา เนื่องจากความรู้เพลงอีแซวมีลักษณะเฉพาะตัวและอยู่คู่กับตัวบุคคล ถ้าบุคคลนั้นสูญไปความรู้นั้นก็จะสูญหายไปด้วย และนอกจากการบันทึกความรู้ของตัวบุคคลแล้ว ในส่วนของประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซวในเฉพาะท้องถิ่นก็มีความสำคัญ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาประวัติด้านเพลงอีแซวของท้องถิ่นตนเอง จึงควรเก็บเป็นบันทึกไว้ในฐานะเป็นประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้สืบค้นและอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของความรู้

2. คณะเพลงอีแซวต่างๆ ในชุมชน ควรตระหนักถึงโอกาสในการแสดงที่ในปัจจุบันมีถึงบนเวทีที่ทันสมัยมากมายจึงควรหาวิธีที่จะสืบสาน สร้างสรรค์ และพัฒนาให้เพลงอีแซวมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและในขณะเดียวกันก็ต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่สำคัญเอาไว้ด้วย

3. หน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนเพลงอีแซวด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่เน้นเฉพาะการเผยแพร่ผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงเท่านั้น เพราะศิลปินรุ่นใหม่ก็มีความสำคัญต่อการสืบสานเพลงอีแซวเช่นกัน จึงควรให้ความรู้และแนะแนวทางการสร้างสรรค์และสืบทอดเพลงอีแซวที่เหมาะสม

อย่างทั่วถึง เช่น การจัดโครงการอบรมสัมมนาชาวเพลงอีแซว ในด้านการถ่ายทอดความรู้ การสร้างสรรค์รูปแบบและเนื้อหาที่ถูกต้องและสอดคล้องกับยุคสมัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน

4. ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพลงพื้นบ้านขึ้นภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเพลงอีแซวแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ พัฒนาสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนบ้านลาดป้อมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอแนะให้ผู้ที่มีความสนใจ ควรทำการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ในชุมชนอื่นๆ เนื่องจากในจังหวัดสุพรรณบุรีมีศิลปินและคณะเพลงอีแซวกระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ เช่น อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอสองพี่น้อง เป็นต้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

เกษม สุขสวัสดิ์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านวิถีชีวิตเกษตรชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รวมสวนเห็ดบ้านอรุณภูมิ ตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2547.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. ภูมิปัญญาอีสานกับการพัฒนาชุมชนใน วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน, 1-4.

อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท, 2538.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. “แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.” กรุงเทพฯ : สถาบันวิถีทรรศน์, 2544.

เฉลียว บุรีภักดี, บรรณาธิการ. การวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2545.

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนีย์ ศิลตระกูล. “ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยากรในชุมชน.” เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.

ณรงค์ เส็งปรีชา. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร, 2537.

ทิดศักดิ์ โคนหนองบัว. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน : ศึกษาเงื่อนไขการดำรงอยู่ของหอมสมุนไพรรในชุมชนแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคู่มือและการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.

ที่ว่ากรมอำเภอศรีประจันต์. “แผนพัฒนาอำเภอประจำปี พุทธศักราช 2543.” (อัดสำเนา)

เทียบ เหล่าสุวรรณ. “ลักษณะขององค์ประกอบของการจัดการธุรกิจขององค์กรชุมชนในชนบทที่สามารถพึ่งตนเองได้ในทางธุรกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรทำนางแมวดำบลทำนางแมวดำ อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

- บัวผัน สุพรรณยศ. “วิเคราะห์เพลงอีแซว.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535.
- _____. “เพลงพื้นบ้านภาคกลาง.” เอกสารในงานประกวดเพลงพื้นบ้านของกองส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 1 ธันวาคม 2548. (อัดสำเนา)
เบญจา ยอดดำเนิน แอ็ดติ๊กจ์ บุปผา ศิริรัศมีและวาทีนี บุญชะล็กชี. ตำราประกอบการสอน และการวิจัย การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. พิมพ์ครั้งที่ 3.
นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536.
- ปฐม นิคมานนท์. “การค้นหาคำความรู้และระบบถ่ายถอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย.” ภาควิชา การศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- ประวิทย์ บุญเรืองรอด. เพลงอีแซว : เพลงพื้นบ้านที่ควรรักษาไว้มิให้สูญหาย. วังน้ำซับ :โรงเรียน วัดพังกมวัง, 2535.
- ประเวศ วะสี. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536.
- _____. “วัฒนธรรมกับการพัฒนา.” การประชุมสมัชชาศิลปวัฒนธรรมไทย ณ ห้องประชุม รัฐสภา คณะกรรมการศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร 16-17 สิงหาคม 2536.
- _____. “แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้อื่น.” สานปฏิรูป 32,2 (สิงหาคม 2542) : 31-33.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2532.
- พัชราภรณ์ เอื้อจิตระเมศ. “การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงเพลงกล่อมลูกภาคใต้ : กรณีศึกษา บ้านบางสาร ตำบลกลาย อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.
- มณฑา พิพัฒน์เพ็ญ. “การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านใน การสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540.
- ยศ สันตสมบัติ. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : นพบุรี, 2542.

เยาวเรศ สิริเกียรติ. “เพลงกล่อมเด็กของไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2535.

รัตน์ะ บัวสนธ์. “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนล่าง.” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.

วรालี ศรีทอง. “การถ่ายทอดดนตรีไทยของปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

วันเพ็ญ สุจิตโต. ชีวิตและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, 2546.

วารุณี พงษ์ภิญโญ. “ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏจังหวัดเลย, 2535.

วิกร ตันทวุฒโฒ. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

วิจิต นันทสุวรรณ. “ภูมิปัญญาในงานพัฒนา.” วารสารสังคมพัฒนา ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม 2528)

สมิทธิ สระอุบล. มนุษยวิทยาเบื้องต้น. นครสวรรค์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.

สามารถ จันท์สุรย์. ภูมิปัญญากับการพัฒนาชนบท เล่ม 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536.

สาโรช บัวศรี. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. กรุงเทพฯ : บริษัทสยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549). กรุงเทพฯ : เศรษฐสภาลาดพร้าว, 2544.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, 2542.

สุกัญญา จันทะสุน. “ภูมิปัญญาชาวบ้านและกระบวนการถ่ายทอด : การศึกษา “พิธีเสนเรือน” ของชาวลาวโซ่ง จังหวัดพิษณุโลก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2538.

สุกัญญา สุจฉายา. “เพลงปฏิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

_____. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525.

_____. “เพลงพื้นบ้านศึกษา.” โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุธิวรงค์ พงศ์ไพบุลย์. วิเคราะห์สารัตถะ : วิเคราะห์เพลงกล่อมลูกภาคใต้. สงขลา : มงคลการพิมพ์, 2524.

สุนันทา สุนทรประเสริฐ. “สืบสานเพลงพื้นบ้านสุพรรณ.” เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของชมรมอาจารย์ 3 สุพรรณบุรี 10 กุมภาพันธ์ 2544. (อัดสำเนา)

สุภาวงศ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

_____. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุมาลย์ เวียงเดช. เพลงพื้นบ้านจากพนมทวน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2518.

_____. “เพลงพื้นบ้าน.” วัฒนธรรมไทย. 22, 2 (กุมภาพันธ์ 2526) : 41.

เสวี พงศ์พิศ. คืนสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชาวบ้าน, 2529.

_____. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533.

- เสาวภา ไพทยรัตน์. “พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา” ก.ศ.ม.
(ประวัติศาสตร์) ตำราเอกสารวิชาการ ฉบับที่ 87 หน่วยงานศึกษานิเทศน์สำนักงาน
สภาราชบัณฑิต, 2535.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับ. “แผนพัฒนาตำบลวังน้ำซับ พ.ศ.2550-2552.” (อัดสำเนา)
อนุমানราชธน,พระยา. วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม,
2532.
- อังกูล สมคะเนย์. “สภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2535.
- อุทัย ดุลยเกษม และอมรศรี งามวิทยาพงศ์. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา
ลาดพร้าว, 2540.
- _____. ระบบการศึกษากับชุมชนรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.
- อุบลรัตน์ กิจไมตรี. “การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่พรรณบุรี
สำหรับนักเรียนประถมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540.
- เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2527.
- _____. สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษาเพลงพื้นบ้าน, 2528.
(พิมพ์เป็นที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายทองอยู่ รักษาพล 10 สิงหาคม 2528).
- _____. คนเพลงและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2531.
- _____. ชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2546.
- _____. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม, 2548. (พิมพ์เป็นที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นางบัวผัน
จันทร์ศรี 8 พฤศจิกายน 2548).

ภาษาต่างประเทศ

Mackay, John Wisdom. Count Music Performance in Northern Nova Scotia. Canada :

Memorial University of Newfoundland(Canada), 1995.

Merriam, A..P. The anthropologo of music. Chicago : Northwestern University, 1964.

Rita Martin. "Folk song as a Lang Experience." Language Arts 58, 3. (1981) : 26-29.

Robert, J. Griffin. "Teaching Hispanic Culture through Folk song." Hispania 60, 4.

(1978) : 2-5.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ก

ประวัติผู้ให้ข้อมูล

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์ประวิทย์ บุญเรืองรอด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	61 ปี เกิดเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2489
การศึกษา	จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูกาญจนบุรี
อาชีพ	รับราชการครู ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพังม่วง
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 3 ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประวัติส่วนตัว

อาจารย์ประวิทย์ เกิดที่หมู่บ้านวังกรานต์ อำเภอศรีประจันต์ ชาวบ้านเรียกหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้านครู เพราะมีครูตั้งบ้านเรือนอยู่ในคั้งน้ำเดียวกันเกือบ 20 คน อาจารย์ประวิทย์ จึงเป็นลูกไม้หล่นได้ต้น “ครูพ่อ” ด้วยพ่อเล่นดนตรีไทยจึงเล่นดนตรีไทยได้ตามพ่อสอน และรับราชการครู เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2507 ตอนอายุ 18 ปี ที่โรงเรียนบ้านหนองสรวง ตำบลปลายนา

อาจารย์ประวิทย์อยากเป็นครูใหญ่เหมือนพ่อและหมู่บ้านมีครูใหญ่หลายคน จึงชอบร่วมวงสนทนากับครูใหญ่ที่มีชื่อเสียงก็สนใจ เนื่องจากเมื่อบรรจุเป็นครูที่โรงเรียนบ้านหนองสรวง ได้ 8 ปี ก็ได้รับคัดเลือกให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยเจริญ โดยผู้ใหญ่อำเภอให้

การสนับสนุนเสนอนายอำเภอทั้งที่ไม่มีผู้ใดทาบทามมาก่อน ด้วยเหตุผลสำคัญว่า เป็นครูน้อยยังทำงานได้ขนาดนี้น่าจะเป็นครูใหญ่ที่ดีคนหนึ่ง ได้อยู่พัฒนาโรงเรียนบ้านห้วยเจริญ 15 ปีเศษ จนกระทั่งโรงเรียนนี้พ้นจากคำเรียกของชาวบ้านบางกลุ่มว่า “โรงเรียนบ้านป่าเมืองเถื่อน” มาได้อย่างน่าภูมิใจ ปี พ.ศ. 2530 ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนวัดพังม่วง และในปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดพังม่วง

สิ่งที่ภาคภูมิใจมากที่สุด คือ การได้รับคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการให้นำคณะเพลงอีแซวนักเรียนของโรงเรียนวัดพังม่วงไปแสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ 2 ครั้ง และพระองค์เจ้าโสมสวลีฯ 1 ครั้ง โดยบทร้องเป็นผลงานทางภูมิปัญญาของตนเอง

ผลงานด้านเพลงอีแซว

1. ได้ศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ประวัติของศิลปินเพลงอีแซว วรรณกรรมเพลงอีแซวและเพลงพื้นบ้านอื่นๆ
2. ได้ประพันธ์เนื้อร้องเพลงอีแซวไว้จำนวนมากเนื้อร้องที่สำคัญ อาทิเช่น เพลงอีแซว ชูชุกเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถแสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ณ โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร
3. มีความสามารถในการร้องเพลงอีแซวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้ฝึกหัดเพลงอีแซวจากแม่บัวผัน จันทร์ศรี และ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์
4. ได้เป็นวิทยากร อบรม เผยแพร่ความรู้ด้านเพลงอีแซวให้กับสถาบันและหน่วยงานต่างๆ อยู่เป็นประจำ

ประวัติผู้ให้ข้อมูลหลัก

นางเกลิยว เสรีจกิจ (ขัวญจิต ศรีประจันต์)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนลิขสิทธิ์

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	59 ปี เกิดเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2490
ที่อยู่	ภูมิลำเนาเดิม บ้านเลขที่ 77 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน 9 หมู่ 1 ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
อาชีพ	แสดงเพลงอีแซว เป็นหัวหน้าคณะขัวญจิต ศรีประจันต์
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายอ้ง เสรีจกิจ มารดาชื่อ นางปลด เสรีจกิจ
พี่น้อง	มีน้องสาว 2 คน 1) นางจำนงค์ เสรีจกิจ 2) นางบุญนะ แยมบาง
ครอบครัว	สามีชื่อ นายเสวี ธนาพร มีบุตร 3 คน คือ 1) นายสมพร ธนาพร 2) นางสาวนฤมล ธนาพร 3) นางสาวสุภาทิพย์ ธนาพร

ประวัติส่วนตัว

นางเกลียวมีความสนใจและชอบเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากลุง คือ นายโปรย เสรีจกิจ เป็นพ่อเพลง และฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 15 ปี กับนายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทรศรี เนื่องจากมีพื้นฐานด้านการร้องเพลงอีแซวจึงมีความสามารถในการร้องเพลงลูกทุ่งด้วย เคยเข้าประกวดร้องเพลงลูกทุ่งที่สถานีวิทยุยานเกราะและได้รับรางวัลชนะเลิศ ในเพลงเบือสมบัติ ซึ่งเป็นเพลงที่ตนเองได้แต่งขึ้นเองและมีชื่อเสียงโด่งดังมากในการร้องเพลงลูกทุ่ง ต่อมาได้กลับมายึดอาชีพแสดงเพลงอีแซว เนื่องจากเพลงอีแซวกำลังเป็นที่นิยมของชาวสุพรรณบุรีในสมัยนั้น

นางเกลียว มีพรสวรรค์และมีความสามารถสูงในการแสดงเพลงอีแซว เช่น มีปฏิภาณไหวพริบเฉียบแหลม มีอารมณ์ขัน มีเสียงร้องที่ไพเราะ ลีลาการรำและท่าทางประกอบที่งดงาม น่าประทับใจ ทักษะอันเป็นประโยชน์อย่างน่าฟัง โดยเฉพาะสามารถค้นเพลงได้ทันทีอย่างไพเราะคมคายจึงเป็นศิลปินเพลงอีแซวที่ได้รับความนิยมยกย่องจากบุคคลทั่วไป และยังได้เผยแพร่ผลงานเพลงอีแซวตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เพลงอีแซวแพร่หลายไปทั่วประเทศ และกลายเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอศรีประจันต์และจังหวัดสุพรรณบุรี

เนื่องจากนางเกลียว เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่และอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านของไทย และได้เสียสละช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอ จึงได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ได้รับรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน) ประจำปี พ.ศ. 2532 และได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-เพลงอีแซว) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ปัจจุบันนางเกลียวยังคงยึดอาชีพการแสดงเพลงอีแซวและเป็นหัวหน้าคณะเพลงอีแซวขวัญจิต ศรีประจันต์ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลานและบุคคลทั่วไปอยู่เสมอ

ผลงานด้านเพลงอีแซว

1. พ.ศ. 2532 ได้รับประกาศเกียรติคุณให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
2. พ.ศ. 2539 ได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน-เพลงอีแซว) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
3. ได้เสียสละเวลาไปอบรม บรรยาย สาธิต ถ่ายทอดความรู้ในสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศ

นายสุจินต์ ชาวบางงาม (สุจินต์ ศรีประจันต์)

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 57 ปี เกิดเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2492

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง

อาชีพ แสดงเพลงอีแซว เป็นหัวหน้าคณะสุจินต์ ศรีประจันต์

บิดามารดา บิดาชื่อ นายสังเวียน ชาวบางงาม มารดาชื่อ นางจอม ชาวบางงาม

พี่น้อง มีพี่ชาย 1 คน ชื่อ นายบรรจง ชาวบางงาม

ครอบครัว ภรรยาชื่อ นางสาวค์ ชาวบางงาม มีบุตร 3 คน คือ 1) นางณัฐยา ชาวบางงาม 2) นางเยาวนาฏ ผลวงษ์ 3) นางอังคณา ชาวบางงาม

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 11 ปี กับ นายไสว วงษ์งาม และ นางบัวผัน จันทร์ศรี เป็นศิษย์รุ่นเดียวกับขวัญจิต ศรีประจันต์ นายสุจินต์ เป็นพ่อเพลงที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงเช่นเดียวกับขวัญจิต ศรีประจันต์ นอกจากมีความจำดีแล้วยังมีปฏิภาณไหวพริบเป็นเลิศ สามารถด้นเพลงได้ทันทีที่ทันใจด้วยสำนวนที่ไพเราะและคมคาย นอกจากนี้ยังสามารถแต่งเพลงได้จำนวนมาก และสามารถเลียนแบบการร้องการรำของครูเพลงรุ่นเก่าๆ ได้แทบทุกคน เช่น นายกร่าย จันทร์แดง นายโปรย เสรีจกิจ เป็นต้น

นายสุจินต์เป็นพ่อเพลงที่มีความสนุกสนานสามารถสร้างอารมณ์ขันเรียกเสียงฮาให้กับผู้ชมได้ตลอดเวลา มีการร้องเพลงโต้ตอบได้อย่างดุเดือดเฝ้าฝัน และเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่มิตรสหายและบุคคลทั่วไปอยู่เสมอ จึงมีเพื่อนฝูงมากมายทั้งที่เป็นชาวเพลงด้วยกันและชาวบ้านทั่วไป ได้ช่วยแต่งเพลงให้แก่ลูกศิษย์และพ่อเพลงแม่เพลงหลายคน นอกจากนี้ยังช่วยเหลือสังคมมาโดยตลอด เช่น ช่วยเล่นเพลงในงานบุญงานกุศลต่างๆ ช่วยเผยแพร่และสาธิตเพลงพื้นบ้านในสถานที่ต่างๆ

ปัจจุบันนายสุจินต์ยังคงยึดอาชีพแสดงเพลงอีแซวเป็นหัวหน้าคณะสุจินต์ ศรีประจันต์ และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประยุกต์รูปแบบการแสดงเพลงอีแซวให้เข้ากับเพลงไทยสากลเพื่อการอนุรักษ์ ทำให้ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลงานด้านเพลงอีแซว

1. พ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
2. พ.ศ. 2548 ได้เข้าร่วมการแสดงเพลงพื้นบ้านเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว ของกระทรวงวัฒนธรรมแห่งชาติ
3. ได้เผยแพร่ผลงานเพลงพื้นบ้านตามสถาบันต่างๆ เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัดสุพรรณบุรี โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

นางจางงค์ เสรีจกิก (ขวัญใจ ศรีประจันต์)

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	56 ปี เกิดเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2493
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 77/1 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
อาชีพ	อาชีพหลักแสดงเพลงอีแซว เป็นหัวหน้าคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ อาชีพรองเกษตรกรรม (ทำนา)
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายอ้ง เสรีจกิก มารดาชื่อ นางปลัด เสรีจกิก
พี่น้อง	มีพี่น้อง 2 คน พี่สาวคือ นางเกลียว เสรีจกิก และน้องสาวฝาแฝดคือ นางบุญนะ แยมบาง
ครอบครัว	สามีชื่อ นายหนู หอมไม่หาย มีบุตร 1 คน ชื่อ นายเกรียงศักดิ์ หอมไม่หาย

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 11 ปี กับ นายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทรศรี เล่นเพลงอีแซวได้ระยะหนึ่งจึงได้ติดตามพี่สาว คือ ขวัญจิต ศรีประจันต์ ไปเป็นนักร้องลูกทุ่งอยู่ในวงดนตรีคณะ จำรัส สุวคนธ์ และไวพจน์ เพชรสุพรรณ ที่กรุงเทพฯ จนกระทั่งอายุ 23 ปี ได้แต่งงานจึงกลับมาอยู่ที่บ้านเดิมที่บ้านลาดป้อม และยึดอาชีพแสดงเพลงอีแซวอยู่กับคณะของพ่อไสว วงษ์งาม และแม่บัวผัน จันทรศรี

ต่อมาเมื่อพี่สาวของตนตั้งคณะเพลงอีแซว ขวัญจิต ศรีประจันต์ จึงไปเล่นให้กับคณะของพี่สาว จนกระทั่งมีชื่อเสียงและในปี พ.ศ. 2530 จึงได้แยกตัวออกมาตั้งคณะของตัวเองชื่อ ขวัญใจ ศรีประจันต์ และเริ่มฝึกหัดเพลงอีแซวให้กับลูกหลานพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นใหม่อย่างจริงจังเพื่อมาเล่นในคณะของตนเอง

นางจ๋านงค์ เป็นแม่เพลงชื่อดังที่มีความเชี่ยวชาญในการเล่นเพลงอย่างยิ่ง สามารถร้องเพลงโต้ตอบด้วยปฏิภาณไหวพริบที่ฉับไว เป็นผู้ที่มีเสียงดีและมีลีลาการร้องรำที่นำดู โดยเฉพาะการสร้างมุกตลกต่างๆ ได้อย่างสนุกสนานน่าชม จึงเป็นที่นิยมของชาวบ้านทั่วไป ประกอบกับเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีอารมณ์ขัน จึงเป็นที่รักใคร่ของชาวคณะและบุคคลทั่วไป

ผลงานด้านเพลงอีแซว

1. มีความสามารถร้องเพลงพื้นบ้านได้หลายประเภท ได้แก่ เพลงช้อย เพลงเรือ เพลงทรงเครื่อง เพลงพวงมาลัย เพลงเดินกำรำเคียว ลำตัด เพลงลูกทุ่งและทำขวัญนาค

2. ได้เผยแพร่ผลงานเพลงพื้นบ้านตามสถาบันต่างๆ และได้รับเชิญไปร้องเพลงตามสถานีวิทย์และรายการโทรทัศน์ต่างๆ อยู่เป็นประจำ

3. พ.ศ. 2544 ได้มีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวของโรงเรียนวัดพังม่วงร่วมกับคณะครู

นางบุญนะ แยมบาง

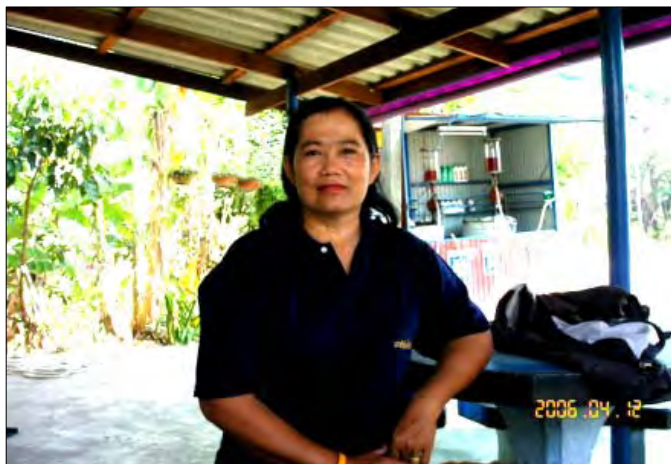
ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	56 ปี เกิดเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2493
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อําเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายอ้ง เสรีจกิจ มารดาชื่อ นางปลัด เสรีจกิจ
พี่น้อง	มีพี่สาว 2 คน คือ 1) นางเกลียว เสรีจกิจ 2) นางจํารงค์ เสรีจกิจ
ครอบครัว	สามีชื่อ นายจําลอง แยมบาง มีบุตร 1 คน ชื่อ นายสามารถ แยมบาง

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 11 ปี กับ นายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทรศรี ได้ติดตามพี่สาวไปเป็นนักร้องลูกทุ่งพร้อมๆ กับนางจํารงค์ อยู่ในวงดนตรีคณะจํารัส สุวคนธ์ และไวพจน์ เพชรสุพรรณ ที่กรุงเทพฯ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเหมือนกับพี่สาวจึงกลับมาอยู่ที่บ้าน และยึดอาชีพแสดงเพลงอีแซวอยู่กับคณะของ พ่อไสว วงษ์งาม

นางบุญนะ มีประสบการณ์การเล่นเพลงมากคนหนึ่ง สามารถจดจำเนื้อเพลงได้จำนวนมาก และยังช่วยฝึกหัดการเล่นเพลงให้แก่เด็กรุ่นใหม่จนเป็นที่เคารพรักของลูกหลานและคนในชุมชน จึงนับว่าเป็นแม่เพลงที่เป็นผู้สืบทอดเพลงอีแซวที่สำคัญผู้หนึ่ง แต่ด้วยในปัจจุบันสุขภาพร่างกายไม่ค่อยดีจึงจำเป็นต้องหยุดแสดงและดูแลหลานอยู่กับบ้าน

นางสำเนียง ชาวปลายนา

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	52 ปี เกิดเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2498
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อําเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
อาชีพ	อาชีพหลัก แสดงเพลงอีแซว อาชีพรอง เกษตรกรรม (ทำนา)
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายสะอาด คงพุ่ม มารดาชื่อ นางเป้า คงพุ่ม
พี่น้อง	มีน้องทั้งหมด 6 คน คือ 1) นายสมคิด คงพุ่ม 2) นายประสิทธิ์ คงพุ่ม 3) นายเสนาะ คงพุ่ม 4) นายสนอง คงพุ่ม 5) นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง 6) นายวินัย คงพุ่ม
ครอบครัว	สามีชื่อ นายอเนก ชาวปลายนา มีบุตร 3 คน คือ 1) นางสาวบุญนาค ชาวปลายนา 2) นางสาววิลาวัลย์ ชาวปลายนา 3) นายพงศกร ชาวปลายนา

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 10 ปี กับ นายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทรศรี เหตุที่หัดเพลงเพราะครอบครัวชอบเพลงอีแซวมาก โดยเฉพาะยายของตนได้นำมาฝากกับครูทั้งสองเพื่อให้หัดเพลง โดยได้อาศัยอยู่กับครูทั้งสอง และช่วยทำงานพร้อมกับการฝึกหัดเพลงตลอดจนออกไปแสดงด้วย

นางสำเนียงเป็นแม่เพลงที่มีน้ำเสียงดี และมีลีลาการร้องการรำที่งดงาม สามารถที่จะใส่อารมณ์ในการเล่นเพลงได้ดีจึงมักได้รับบทเป็นตัวเอกของคณะเสมอ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีไหวพริบและความจำดี สามารถจดจำเนื้อเพลงได้จำนวนมาก ปัจจุบันเล่นเพลงอีแซวอยู่กับคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ และรับงานในชื่อของคณะตนเองด้วย

นางสำเนียงมีบุคลิกภาพและอุปนิสัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำใจ และมีความเสียสละในการช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอ จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลวังน้ำซับ ปัจจุบันได้ช่วยฝึกหัดเพลงอีแซวให้กับลูกหลานในชุมชนและเด็กๆ ทั่วไปเป็นจำนวนมาก

ผลงานด้านเพลงอีแซว

1. ได้เผยแพร่ผลงานเพลงพื้นบ้านตามสถาบันต่างๆ เช่น ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และได้รับเชิญไปร้องเพลงตามสถานีวิทย์และรายการโทรทัศน์ต่างๆ อยู่เป็นประจำ

2. พ.ศ. 2544 ได้มีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวของโรงเรียนวัดพังม่วง

3. พ.ศ. 2548 ได้เข้าร่วมการแสดงเพลงพื้นบ้านเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาวของกระทรวงวัฒนธรรมแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

นายประสิทธิ์ คงพุ่ม

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	47 ปี เกิดเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2502
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 100/1 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
อาชีพ	อาชีพหลัก เกษตรกรรม (ทำนา) อาชีพรอง แสดงเพลงอีแซว
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายสะอาด คงพุ่ม มารดาชื่อ นางเป้า คงพุ่ม
พี่น้อง	มีพี่น้อง 6 คน คือ 1) นางสาวเนียง ชาวปลายนา 2) นายสมคิด คงพุ่ม 3) นายเสนาะ คงพุ่ม 4) นายสนอง คงพุ่ม 5) นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง 6) นายวินัย คงพุ่ม
ครอบครัว	ภรรยาชื่อ นางทม คงพุ่ม มีบุตร 2 คน คือ 1) นายสมศักดิ์ คงพุ่ม 2) นายดนุพล คงพุ่ม

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 12 ปี เพราะเห็นพี่สาวเล่นและพ่อแม่ก็ต้องการให้มีอาชีพติดตัวไปเพื่อใช้ทำมาหากิน ตอนหลังได้มาฝากตัวกับนายไสวและนางบัวผัน นายประสิทธิ์จำเนื้อเพลงได้ไม่มากนักจึงเป็นพ่อเพลงที่คอยสร้างมุกตลกที่เป็นการพูด ภายหลังมีผู้แสดงรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์และความสามารถมากขึ้น จึงเปิดโอกาสให้แสดงแทนบทของตน และได้หันไปรับหน้าที่เป็นนักดนตรีของคณะ แต่ก็ยังได้แสดงอยู่บ้างถ้าคณะขาดผู้แสดง ปัจจุบัน นายประสิทธิ์แสดงประจำอยู่กับคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ และคณะแม่สำเนียง ชาวปลายนา

นางสังเวียน วงษ์สุวรรณ

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 44 ปี เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2505

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 66/1 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดพังม่วง

อาชีพ อาชีพหลัก แสดงเพลงอีแซว อาชีพรอง รับจ้างทั่วไป

บิดามารดา บิดาชื่อ นายเจิว วงษ์สุวรรณ มารดาชื่อ นางกังวล วงษ์สุวรรณ

พี่น้อง มีพี่ 2 คน คือ 1) นายสาโรจน์ วงษ์สุวรรณ 2) นางปราโมทย์ วงษ์สุวรรณ

ครอบครัวสามีชื่อ นายโกวิน โกจันทร์ทีก มีบุตร 2 คน คือ 1) นางสาวจิราวรรณ วงษ์สุวรรณ 2) นายสุทิน วงษ์สุวรรณ

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 11 ปี กับนายไสว วงษ์งาม และนางบัวผัน จันทร์ศรี เหตุที่หัดเพลงเพราะมีใจรัก เห็นญาติพี่น้องหลายคนเล่นเพลงแล้วรู้สึกชอบ จึงไปขอฝากตัวเป็นศิษย์ของครูทั้งสอง

นางสังเวียนมักได้รับคำชมเชยว่าร้องเพลงได้ไพเราะน้ำเสียงดี เล่นเพลงอีแซวได้สนุก เพราะเป็นคนอารมณ์ดี ไม่ถือตัว มีไหวพริบในการร้องเพลงได้ตอบ ประกอบกับสามารถร้องเพลงได้มาก จึงเป็นแม่เพลงที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมอีกผู้หนึ่ง ปัจจุบันเล่นเพลงอีแซวอยู่กับคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ คณะสุจินต์ ศรีประจันต์ และคณะสำเนียง ชาวปลายนา

นายสนอง คงพุ่ม

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	41 ปี เกิดเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2508
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 5 บ้านลาดปอม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังมวง
อาชีพ	อาชีพหลัก แสดงเพลงอีแซว อาชีพรอง ค้าขาย
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายสะอาด คงพุ่ม มารดาชื่อ นางเป้า คงพุ่ม
พี่น้อง	มีพี่น้อง 6 คน คือ 1) นางสาวเนียง ชาวปลายนา 2) นายสมคิด คงพุ่ม 3) นายประสิทธิ์ คงพุ่ม 4) นายเสนาะ คงพุ่ม 5) นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง 6) นายวินัย คงพุ่ม
ครอบครัว	ภรรยาชื่อ นางปิยาพร คงพุ่ม มีบุตร 1 คน ชื่อ ด.ญ.เสาวภา คงพุ่ม

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 10 ปี กับพี่สาว และมาหัดจริงจังกับนางเกลียว เสรีจกิจ โดยได้มาพักอาศัยเพื่อฝึกเพลงอยู่ที่บ้านของนางเกลียวตั้งแต่อายุ 15 ปี

นายสนองมีเสียงร้องที่ไม่ดีนักเพราะเสียงจะแหบเวลาร้องต้องตะเบ็ง แต่นายสนองเป็นพ่อเพลงที่มีปฏิภาณไหวพริบดี ร้องเพลงได้ตอบและขัดจังหวะได้ดีและที่สำคัญสามารถสร้างสรรค์มุกตลกในการเล่นได้มาก ทั้งมุกที่เป็นคำพูด เนื้อร้อง และท่าทาง นายสนองจึงเป็นพ่อเพลงที่สร้างความตลกขบขันให้ผู้ชมสนุกสนานเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รับหน้าที่เป็นผู้แสดงบทตลกของคณะในปัจจุบันนายสนองเล่นประจำอยู่ในคณะขวัญใจ ศรีประจันต์และคณะแม่สำเนียง ชาวปลายนา

นายคมคาย ฟุ้งฟู

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 38 ปี เกิดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2511

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 56/1 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดสามจุ่น

อาชีพ แสดงเพลงอีแซว

บิดามารดา บิดาชื่อ นายสง่า ฟุ้งฟู มารดาชื่อ นางกิมลั้ง ฟุ้งฟู

พี่น้อง มีพี่น้อง 4 คน คือ 1) นางสาวลิ ฟุ้งฟู 2) นายนอบ ฟุ้งฟู 3) นายกิมลั้ง ฟุ้งฟู 4) นายอเนก ฟุ้งฟู

ครอบครัว ภรรยาชื่อ นางสาวภา บุญเรืองรอด มีบุตร 2 คน คือ 1) ด.ช.นิคม ฟุ้งฟู 2) ด.ญ. พรพรรณ ฟุ้งฟู

ประวัติส่วนตัว

เริ่มสนใจเล่นเพลงอีแซวตอนอายุ 19 ปี เนื่องจากได้แต่งงานกับแม่เพลง คือ นางสาวบุญเรืองรอด จึงมีโอกาสได้คลุกคลีกับชาวเพลงแล้วรู้สึกชอบจึงตัดสินใจหัดเพลง โดยเริ่มต้นจากเป็นนักดนตรีของคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ ได้หัดเล่นเพลงอย่างจริงจังตอนอายุ 21 ปี กับนางเกลียว เสรีจกิจ และเป็นพ่อเพลงของคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ ในเวลาต่อมา

แม้นายคมคายจะมีประสบการณ์การเล่นเพลงไม่มากนัก แต่เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถสร้างสรรค์มุกตลกในการเล่นเพลงได้อย่างดี จึงเป็นพ่อเพลงที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชมเป็นอย่างมาก นายคมคายจึงเป็นพ่อเพลงคนสำคัญของคณะขวัญจิต ศรีประจันต์

นางสาวสวัสดิ์ บุญเรืองรอด

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 37 ปี เกิดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2512

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 104 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำชัน อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังม่วง

อาชีพ อาชีพหลัก แสดงเพลงอีแซว อาชีพรอง เกษตรกรรม (ทำนา)

บิดามารดา บิดาชื่อ นายสิน บุญเรืองรอด มารดาชื่อ นางพยอม บุญเรืองรอด

พี่น้อง มีพี่น้อง 5 คน คือ 1) นางสาวิง บุญเรืองรอด 2) นายสงว บุญเรืองรอด

3) นายสงว บุญเรืองรอด 4) นางสาวธัญลักษณ์ บุญเรืองรอด

5) นายสวาท บุญเรืองรอด

ครอบครัว สามีนชื่อ นายชลิต มีสกุล

ประวัติส่วนตัว

เริ่มหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 12 ปี กับนางเกลียว เสรีจกิจ โดยได้มาอาศัยอยู่ที่บ้านของนางเกลียวเพื่อฝึกเพลงพร้อมๆ กับเพื่อนร่วมรุ่นอีกหลายคนที่ได้เลิกเล่นไปแล้วเพราะแต่งงาน สามีนจึงไม่ให้เล่นเพลง แต่นางสวัสดิ์ได้แต่งงานกับนายชลิต มีสกุล ซึ่งเป็นนักดนตรีอยู่ในคณะเดียวกันนางสวัสดิ์จึงได้เล่นเพลงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

นางสวัสดิ์มีความจำดี สามารถจดจำเพลงได้เร็ว มีท่วงทำนองการร้องการรำที่คล่องแคล่ว น่าดูน่าชม นางสาวสวัสดิ์จึงเป็นแม่เพลงหลักคนหนึ่งของคณะ ขวัญจิต ศรีประจันต์

นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 36 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 66/1 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อําเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังม่วง

อาชีพ แสดงเพลงอีแซว

บิดามารดา บิดาชื่อ นายสะอาด คงพุ่ม มารดาชื่อ นางเป้า คงพุ่ม

พี่น้อง มีพี่น้อง 6 คน คือ 1) นางสาวเนียง ชาวปลายนา 2) นายสมคิด คงพุ่ม 3) นายประสิทธิ์ คงพุ่ม 4) นายเสนาะ คงพุ่ม 5) นายสนอง คงพุ่ม 6) นายวินัย คงพุ่ม

ครอบครัวสามีชื่อ นายบุญเสริม โพธิ์ศรีทอง มีบุตร 2 คน คือ 1) ด.ญ.สุพัทธา โพธิ์ศรีทอง 2) ด.ช. จาตุรงค์ โพธิ์ศรีทอง

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่เด็กกับพี่สาว คือนางสำเนียง และมาหัดจริงจังกับพ่อไสวและแม่บัวผัน สาเหตุที่หัดเพลงเพราะครอบครัวชอบเพลงอีแซวมาก และเห็นพี่ๆ เล่นแล้วชอบ และอยากมีอาชีพเพราะตนไม่ได้เรียนสูง ถึงแม้ว่านางจำเนียรจะมีเสียงที่ไม่ดีนัก เพราะเป็นคนเสียงเบา แต่นางจำเนียร มีลีลาท่าทางที่อ่อนช้อย นุ่มนวล จึงทำหน้าที่เป็นผู้รำไซววังของคณะพี่สาวและคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ อยู่เป็นประจำ

นายวินัย คงพุ่ม

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	35 ปี เกิดเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2514
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 5 บ้านลาดปอม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังม่วง
อาชีพ	อาชีพหลัก พนักงานโรงพยาบาลสามชุก อาชีพรอง แสดงเพลงอีแซว
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายสะอาด คงพุ่ม มารดาชื่อ นางเป้า คงพุ่ม
พี่น้อง	มีพี่น้อง 6 คน คือ 1) นางสาวเนียง ชาวปลายนา 2) นายสมคิด คงพุ่ม 3) นายประสิทธิ์ คงพุ่ม 4) นายเสนาะ คงพุ่ม 5) นายสนอง คงพุ่ม 6) นางจำเนียร โพธิ์ศรีทอง
ครอบครัว	ภรรยาชื่อ นางเบญจา คู่สุวรรณ มีบุตร 1 คน ชื่อ ด.ช.กิตติพงศ์ คงพุ่ม

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 12 ปี กับพี่สาว คือ นางสาวเนียง แต่ไม่ได้จริงจังนัก เมื่อมีโอกาสได้ติดตามพี่ๆ ไปเล่นเพลงด้วยเสมอจึงรู้สึกชอบและตัดสินใจฝึกเพลงอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะเล่นบทตลกคู่กับพี่ชายหรืออาจจะช่วยตีตะโพนและเล่นเครื่องดนตรีอื่นๆ

แม้นายวินัยจะจดจำเพลงได้ไม่มากนัก แต่ก็มีความสามารถสร้างสรรค์มุกตลกได้ดี เช่นเดียวกับพี่ชาย ปัจจุบันนายวินัยทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และยามว่างจากงานหลักก็จะมาเล่นเพลงอีแซวกับคณะของพี่สาว และคณะขวัญใจศรีประจันต์ อยู่เป็นประจำ

นางสาวเพชรรา สนิธิ

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ 29 ปี เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2519

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 56 หมู่ที่ 5 บ้านลาดปอมา ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังม่วง

อาชีพ แสดงเพลงอีแซว

บิดามารดา บิดาชื่อ นายสำรวย สนิธิ มารดาชื่อ นางเปล่ง บุญเรืองรอด

พี่น้อง มีพี่ 6 คน คือ 1) นางฉวี บุญเรืองรอด 2) นางเนย บุญเรืองรอด 3) นายมานะ บุญเรืองรอด 4) นายมานพ บุญเรืองรอด 5) นายมนัส บุญเรืองรอด 6) นางสุภา บุญเรืองรอด

ประวัติส่วนตัว

เริ่มหัดเพลงอีแซวตั้งแต่อายุ 10 ปี กับนางจ๋านงค์ เสรีกิจ หรือขวัญใจ ศรีประจันต์ ด้วยใจรักเพราะเห็นพี่ๆ เล่นเพลงแล้วสนุกสนานดีจึงอยากจะฝึกเพลงบ้าง พ่อแม่จึงสนับสนุนให้เล่นเพลงมาตั้งแต่เด็ก

น.ส.เพชรรา เป็นคนรูปร่างหน้าตาดี มีลีลาท่าทางที่งดงามอ่อนช้อย และกล้าแสดงออก สามารถร้องเพลงลูกทุ่งได้ไพเราะจึงได้รับรางวัลจากผู้ชมอยู่เสมอ ปัจจุบัน น.ส.เพชรรา แสดงประจำอยู่กับคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ และตั้งใจจะยึดอาชีพเพลงอีแซวไปตลอด

นางสาวบุญนาถ ชาวปลายนา

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	28 ปี เกิดเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2520
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาระดับอนุปริญญา จากสถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
อาชีพ	แสดงเพลงอีแซว
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายอเนก ชาวปลายนา มารดาชื่อ นางสาวสำเนียง ชาวปลายนา
พี่น้อง	มีน้อง 2 คน คือ 1) นางสาววิลาวัลย์ ชาวปลายนา 2) นายพงศกร ชาวปลายนา

ประวัติส่วนตัว

น.ส.บุญนาถมีใจรักด้านเพลงอีแซวมาตั้งแต่เด็กเพราะสืบเชื้อสายจากบิดามารดา คือ นายอเนก และนางสำเนียง ชาวปลายนา จึงได้รับการฝึกฝนเพลงอีแซวจากบิดามารดาของตนเป็นอย่างดี น.ส.บุญนาถจึงกลายเป็นแม่เพลงอีแซวที่มีความรู้ความสามารถดีคนหนึ่ง เพราะมีน้ำเสียงดี ร้องออกเสียงอักขระชัดเจน จังหวะแม่นยำ มีลีลาการรำที่สวยงาม ทำให้ได้มีโอกาสได้เข้าร่วมเล่นเพลงอีแซวอยู่กับคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ ซึ่งเป็นคณะที่มีงานแสดงมากเพราะมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี และยึดเพลงอีแซวเป็นอาชีพมาจนถึงปัจจุบัน

นางสาวจิราวรรณ วงษ์สุวรรณ

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	22 ปี เกิดเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2527
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 66/1 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดพังม่วง และได้ ศึกษาต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนศรีประจันต์เมธีประมุข
อาชีพ	แสดงเพลงอีแซว
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายโกวิน โกจันทร์ทีก มารดาชื่อ นางสาวเวียง วงษ์สุวรรณ
พี่น้อง	มีน้องชาย 1 คน คือ นายสุทิน วงษ์สุวรรณ

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวตั้งแต่เด็กๆ เพราะแม่ คือ นางสาวเวียง วงษ์สุวรรณ เป็นแม่เพลงจึงได้พยายามสอนและฝึกหัดเพลงให้ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากครูที่โรงเรียนวัดพังม่วง และน.ส.จิราวรรณยังได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของ นางบัวผัน จันทร์ศรี อีกด้วย

น.ส. จิราวรรณ มีรูปร่างหน้าตาดี มีลีลาท่าร่าที่อ่อนช้อย จึงได้รับหน้าที่เป็นผู้นำโชว์วง นอกจากนี้ยังเป็นคนอารมณ์ดี พุดเก่ง และมีสัมมาคารวะ จึงทำให้เป็นที่รักใคร่ของทุกคน

ปัจจุบัน น.ส.จิราวรรณ เล่นเพลงอีแซวอยู่กับคณะแม่ขวัญใจ ศรีประจันต์ และคณะแม่สำเนียง ชาวปลายนา

นางสาวดวงเนตร คงพุ่ม

บทวิเคราะห์ลายเส้นปากกร สวงนลิขสิทธิ์

ข้อมูลส่วนตัว

อายุ	17 ปี เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2533
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 5 บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนศรีประจันต์เมธีประชมุข
อาชีพ	แสดงเพลงอีแซว
บิดามารดา	บิดาชื่อ นายเสนาะ คงพุ่ม มารดาชื่อ นางปราโมทย์ วงษ์สุวรรณ

ประวัติส่วนตัว

เริ่มมีความสนใจและฝึกหัดเพลงอีแซวมาตั้งแต่เด็กๆ เพราะเป็นหลานของแม่สำเนียง ชาวปลายนา มีโอกาสติดตามญาติพี่น้องไปเล่นเพลงอีแซวด้วยเสมอ และยังสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมจากครูที่โรงเรียนวัดพังม่วงเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ 5

โดยปกติ น.ส. ดวงเนตร เป็นคนขี้อายและไม่ค่อยกล้าแสดงออก แต่เมื่อมีโอกาสได้อยู่หน้าเวทีบ่อยครั้งจึงมีความมั่นใจมากขึ้น ประกอบกับชอบร้องเพลงลูกทุ่งด้วย จึงได้รับโอกาสให้ออกไปร้องเพลงลูกทุ่งสลับรายการอยู่เป็นประจำ ปัจจุบัน น.ส.ดวงเนตร เล่นเพลงอีแซวอยู่กับคณะขวัญใจ ศรีประจันต์ และคณะแม่สำเนียง ชาวปลายนา

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีเพลงอีแซว และคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
 ที่อยู่.....
 อาชีพ.....
 ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้าง
 ความเข้มแข็งของชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นอย่างไร

.....

2. ท่านคิดว่าเพลงอีแซวมีความสำคัญกับชุมชนบ้านลาดป้อมอย่างไร

.....

3. ท่านมีบทบาทอย่างไรต่อเพลงอีแซว มีการประสานความร่วมมือกับบุคคล
หน่วยงาน องค์กร ในการอนุรักษ์เพลงอีแซวในชุมชนนี้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าสภาพของปัจจัยต่างๆ ต่อไปนี้เป็นอย่างไร และมีผลต่อการดำรงอยู่ของ
เพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมมากน้อยเพียงใด

4.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้

.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

.....

4.2 การเห็นคุณประโยชน์

.....

.....

.....

.....

4.3 การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

4.4 การยอมรับจากสังคมภายนอก

.....

.....

.....

.....

4.5 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

.....

.....

.....

.....

4.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมจะดำรงอยู่ต่อไปในอนาคตหรือไม่
เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่ามีวิธีการดำเนินการอย่างไรที่จะช่วยให้เพลงอีแซวยังคงอยู่คู่กับชุมชน
บ้านลาดป้อมต่อไป

.....
.....
.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

8. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซวมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
บ้านลาดป้อมหรือไม่ อย่างไรในด้านต่อไปนี้

ด้านสังคม.....

.....
.....
.....
.....

ด้านวัฒนธรรม.....

.....
.....
.....
.....

ด้านเศรษฐกิจ.....

.....
.....
.....
.....

ด้านการศึกษา.....

.....
.....
.....
.....

ด้านอื่นๆ.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

.....
.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาด้านเพลงอีแซว และการนำมาใช้พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แนวคำถาม (Interview guide)

ใช้สำหรับเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษา เกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน การดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน บ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อมูลระดับชุมชน

1. ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชนบ้านลาดป้อม

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนและประวัติเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

- ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นอย่างไร (ในประเด็นสำคัญ)
- ความเป็นมาของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อมเป็นอย่างไร

1.2 สภาพทั่วไปชุมชนบ้านลาดป้อม

- สภาพแวดล้อมต่างๆ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นอย่างไร
- ลักษณะการตั้งบ้านเรือน สภาพของบ้านเรือนเป็นอย่างไร
- ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร สภาพทางเศรษฐกิจ รายได้ฐานะของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
- การสาธารณสุขโรค ภาวะโภชนาการ สุขภาพอนามัย อาหารการกินเป็นอย่างไร
- การคมนาคม การติดต่อสื่อสารในชุมชนเป็นอย่างไร
- การศึกษาของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
- การปกครองเป็นอย่างไร ผู้นำชุมชนมีบทบาทมากน้อยเพียงใด
- การรวมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมีหรือไม่ มีกลุ่มใดบ้าง มีบทบาทอย่างไรต่อชุมชน

1.3 สังคม วัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี

- ระบบครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และนอกชุมชนเป็นอย่างไร
- คุุณนิสัยใจคอของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างไร
- การนับถือศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ การทำบุญประเพณีต่างๆ เป็นอย่างไร
- ศิลปะ สิ่งบันเทิง กิจกรรมของชุมชนมีอะไรบ้าง
- มีพิธีกรรม ศิลปะ การละเล่น ใดที่ยังคงอยู่และสูญหายไปบ้าง เพราะเหตุใด
- ภาษา การพูด การเรียกขาน เป็นอย่างไร

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านลาดป้อม

2.1 ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวในชุมชนบ้านลาดป้อม

2.1.1 กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้

- ขั้นตอนการเรียนการสอนเพลงอีแซวในชุมชนเป็นอย่างไร
- รูปแบบการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงอีแซวในชุมชนเป็นอย่างไร
- มีปัจจัยใดบ้างที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดความรู้เพลงอีแซว

2.1.2 การเห็นคุณประโยชน์

- เพลงอีแซวมีความสำคัญและมีคุณประโยชน์กับคนในชุมชนอย่างไร

2.1.3 การประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

- รูปแบบขั้นตอนการแสดงเพลงอีแซวของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

การปรับประยุกต์รูปแบบและเนื้อหาการแสดงเพลงอีแซวในปัจจุบันมีผลดีผลเสียอย่างไร

2.1.4 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

- ในชุมชนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้านเพลงอีแซวจากหน่วยงานองค์กร ของรัฐและเอกชนหรือไม่ อย่างไร

2.1.5 การยอมรับจากสังคมภายนอก

- ประชาชนทั่วไปยอมรับและชื่นชมการแสดงเพลงอีแซวของชุมชนมากน้อยเพียงใด

2.1.6 การที่สถานศึกษานำไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น

- ในปัจจุบันเพลงอีแซวเข้าไปมีบทบาทอย่างไรในโรงเรียน
- ผลที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวในโรงเรียนเป็นอย่างไร

2.2 คุณลักษณะของเพลงอีแซวต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.2.1 การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

- กิจกรรมใดบ้างในชุมชนที่มีเพลงอีแซวเข้าไปเกี่ยวข้อง คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงไร
- เพลงอีแซวมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างไร

2.2.2 การกำหนดความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน

- เพลงอีแซวเกี่ยวข้องกับแบบแผนความเชื่อของคนในชุมชนอย่างไร
- เพลงอีแซวมีบทบาทอย่างไรต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2.2.3 สร้างการสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

- เพลงอีแซวเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร
- เพลงอีแซวมีส่วนช่วยผดุงรักษาวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่นอย่างไร

2.2.4 การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

- มีรายได้จากการแสดงเพลงอีแซวมากน้อยเพียงใด

- เพลงอีแซวของชุมชนส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร

2.2.5 การเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

- เพลงอีแซวมีส่วนช่วยเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้เล่นและผู้ฟังอย่างไร
- มีการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชนและนอกชุมชนอย่างไร

ข้อมูลระดับกลุ่ม

1. มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการรวมตัวเป็นคณะเพลงอีแซว
2. สมาชิกในคณะส่วนใหญ่เป็นใคร
3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ภายในคณะเป็นอย่างไร
4. มีการจัดการบริหารกลุ่มหรือคณะอย่างไร
5. ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มเป็นอย่างไร
6. มีวิธีการดำเนินการแก้ไขอย่างไร
7. ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากใครบ้าง
8. การรวมตัวเป็นคณะเพลงมีส่วนสนับสนุนการดำรงอยู่ของเพลงอีแซวอย่างไร
9. การรวมตัวเป็นคณะเพลงมีส่วนช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างไร

ข้อมูลระดับบุคคล

1. ทราบความเป็นมาของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. มีเครื่องดนตรีเป็นศิลป์ในเพลงอีแซวหรือไม่
3. มีบทบาทอย่างไรเกี่ยวกับเพลงอีแซว
4. มีความรู้ด้านเพลงอีแซวมานานแค่ไหน ได้รับการถ่ายทอดมาจากใคร อย่างไร
5. ปัจจุบันประกอบอาชีพเพลงอีแซวหรือไม่ เพราะเหตุใด
6. เพลงอีแซวมีความสำคัญและมีคุณประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร
7. มีรายได้จากการแสดงเพลงอีแซวหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
8. รายได้จากการแสดงเพลงอีแซวช่วยเสริมการดำรงชีพให้พอเพียงหรือไม่ อย่างไร
9. ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากใครบ้าง อย่างไร
10. มีแนวคิดที่จะรักษาเพลงอีแซวให้ดำรงอยู่ต่อไปอย่างไร

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว
โรงเรียนวัดพังม่วง

หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว : โรงเรียนวัดพังม่วง

หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ส่งเสริมให้สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยให้สถานศึกษาร่วมกับท้องถิ่น ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวดำเนินงานของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ว่าจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่น ตามเหตุการณ์และสภาพของท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

จังหวัดสุพรรณบุรี มีศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงเป็นระยะ เวลานาน ได้แก่ เพลงอีแซว ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ก่อนที่จะสูญหาย เนื่องจากค่านิยมความเปลี่ยนแปลงของสังคม ประกอบกับศิลปินที่มีความรู้ความสามารถในเรื่อง เพลงอีแซวมีอายุมากขึ้น ดังนั้นการให้ความรู้ในเรื่องเพลงอีแซวจึงควรจัดให้เป็นความรู้แก่เยาวชน เพื่อจะได้ร่วมกันสืบสานเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรีให้คงอยู่ต่อไป

หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว จึงเป็นหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เกิดคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ มีเจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยการจัดการเรียน การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ตลอดจนการประเมินผล ตามสภาพจริง

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการแสดงเพลงอีแซว และมีเจตคติที่ดีต่อเพลงอีแซว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องเพลงอีแซว
3. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะเกี่ยวกับจังหวะ การร้อง การรำ และการแสดงเพลงอีแซว
4. เพื่อให้นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อเพลงอีแซว
6. เพื่อให้นักเรียนมีค่านิยมในการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

คำอธิบายรายวิชา

สังเกตการร้องเพลง การเล่นเครื่องดนตรี การใช้ภาษาท่าทำให้เข้าใจจังหวะในการแสดง อภิปรายซักถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของเพลงพื้นบ้าน ประวัติ

ความเป็นมาของเพลงอีแซว ลักษณะคำประพันธ์ ทำนองการร้องเพลงอีแซว เครื่องดนตรี ประกอบการแสดงเพลงอีแซว การแต่งกาย สถานที่และโอกาสในการแสดง ขนบธรรมเนียมและลำดับขั้นตอนในการแสดงเพลงอีแซว ประวัติและผลงานของศิลปินเพลงอีแซว บอกความรู้สึกที่มีต่อเพลงอีแซวและศิลปินเพลงอีแซวที่ชื่นชอบ และบอกวิธีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ฝึกปฏิบัติการร้องเพลงอีแซว การเล่นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเพลงอีแซว การใช้ท่าทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของเพลง และฝึกแต่งคำประพันธ์เพลงอีแซว

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลงอีแซว มีทักษะในการแสดงเพลงอีแซว เห็นความสำคัญและคุณค่าของเพลงอีแซว ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เกิดความชื่นชมในภูมิปัญญาท้องถิ่น นำความรู้ความสามารถด้านเพลงอีแซวไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

โครงสร้าง

มวลดประสพการณที่จัดการเรียนการสอนมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมาย ลักษณะ และประเภทของเพลงพื้นบ้าน
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพลงอีแซว
3. ศิลปินเพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี
4. การแต่งกายของผู้แสดงเพลงอีแซว
5. การร้องเพลงอีแซว

6. การเล่นเครื่องดนตรีประกอบการแสดงเพลงอีแซว
7. การใช้ภาษาท่ารำประกอบการแสดงเพลงอีแซว
8. การเข้าวงแสดงเพลงอีแซวในโอกาสต่างๆ
9. การบริหารจัดการในการรับงานแสดงเพลงอีแซว
10. ความสำคัญของการอนุรักษ์เพลงอีแซว

ขอบข่ายของเนื้อหา

ขอบข่ายของเนื้อหาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงขอบข่ายของเนื้อหาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว

เนื้อหา	คาบเรียน		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
แผนการสอนที่ 1 ความหมาย ลักษณะ ประเภทของ เพลงพื้นบ้าน	2	1	3
แผนการสอนที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพลงอีแซว ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะของ เพลงอีแซว และเพลงที่เกี่ยวข้อง ขนบธรรมเนียมในการแสดงเพลงอีแซว	3	1	4
แผนการสอนที่ 3 ประวัติและผลงานของศิลปินเพลงอีแซว ของจังหวัดสุพรรณบุรี	2	3	5
แผนการสอนที่ 4 การแต่งคำประพันธ์เพลงอีแซว	2	6	8
แผนการสอนที่ 5 การร้องเพลงอีแซว	2	10	12
แผนการสอนที่ 6 การเล่นเครื่องดนตรี ฉิ่ง กรับ ตะโพน	2	6	8
แผนการสอนที่ 7 การใช้ภาษาท่าทางประกอบเนื้อร้อง	2	3	5
แผนการสอนที่ 8 การเข้าวงแสดงในโอกาสต่างๆ	-	9	9
แผนการสอนที่ 9 การบริหารจัดการในการรับงานแสดง	1	1	2
แผนการสอนที่ 10 ความสำคัญและการอนุรักษ์เพลงอีแซว	2	2	4
รวมทั้งสิ้น	18	42	60

ระยะเวลาเรียน

หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กำหนดเวลาประมาณ 60 คาบ คาบละ 20 นาที จำนวน 10 สัปดาห์ และอัตราเวลาเรียนของประมวลประสบการณ์โดยประมาณดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงระยะเวลาเรียนของหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว

เนื้อหา	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ	
	ร้อยละ	คาบ
ภาคทฤษฎี	30	18
ภาคปฏิบัติ	70	42
รวม	100	60

แนวทางการจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
2. จัดการเรียนการสอนให้บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ร่วมกับคณะในหลักสูตรเรื่องเพลงอีแซว
3. จัดการเรียนการสอนเรื่องเพลงอีแซว มีการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์ สร้างเสริมลักษณะนิสัย และระหว่างกลุ่มประสบการณ์
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยการคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน
5. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุดและมุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม
6. จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของนักเรียน โดยการนำนักเรียนไปเรียนนอกสถานที่ ที่บ้านของศิลปินเพลงอีแซวและมีการนำนักเรียนไปแสดงเพลงอีแซวในโอกาสต่างๆ
7. จัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกเรื่องค่านิยมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเรื่องเพลงอีแซวมีดังต่อไปนี้

1. เอกสารตำราเกี่ยวกับเพลงอีแซว
2. เครื่องแต่งกายในการแสดงเพลงอีแซว ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น
3. เครื่องดนตรีประกอบการแสดงเพลงอีแซว ได้แก่ ฉิ่ง กรับ ตะโพน เป็นต้น
4. เวทีในการแสดงเพลงอีแซว
5. เครื่องบันทึกเสียง
6. แถบบันทึกเสียง
7. วีดีทัศน์
8. เครื่องฉายวีดีทัศน์
9. ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรในท้องถิ่น
10. ใบความรู้
11. ใบงาน

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนลิขสิทธิ์

การประเมินผล

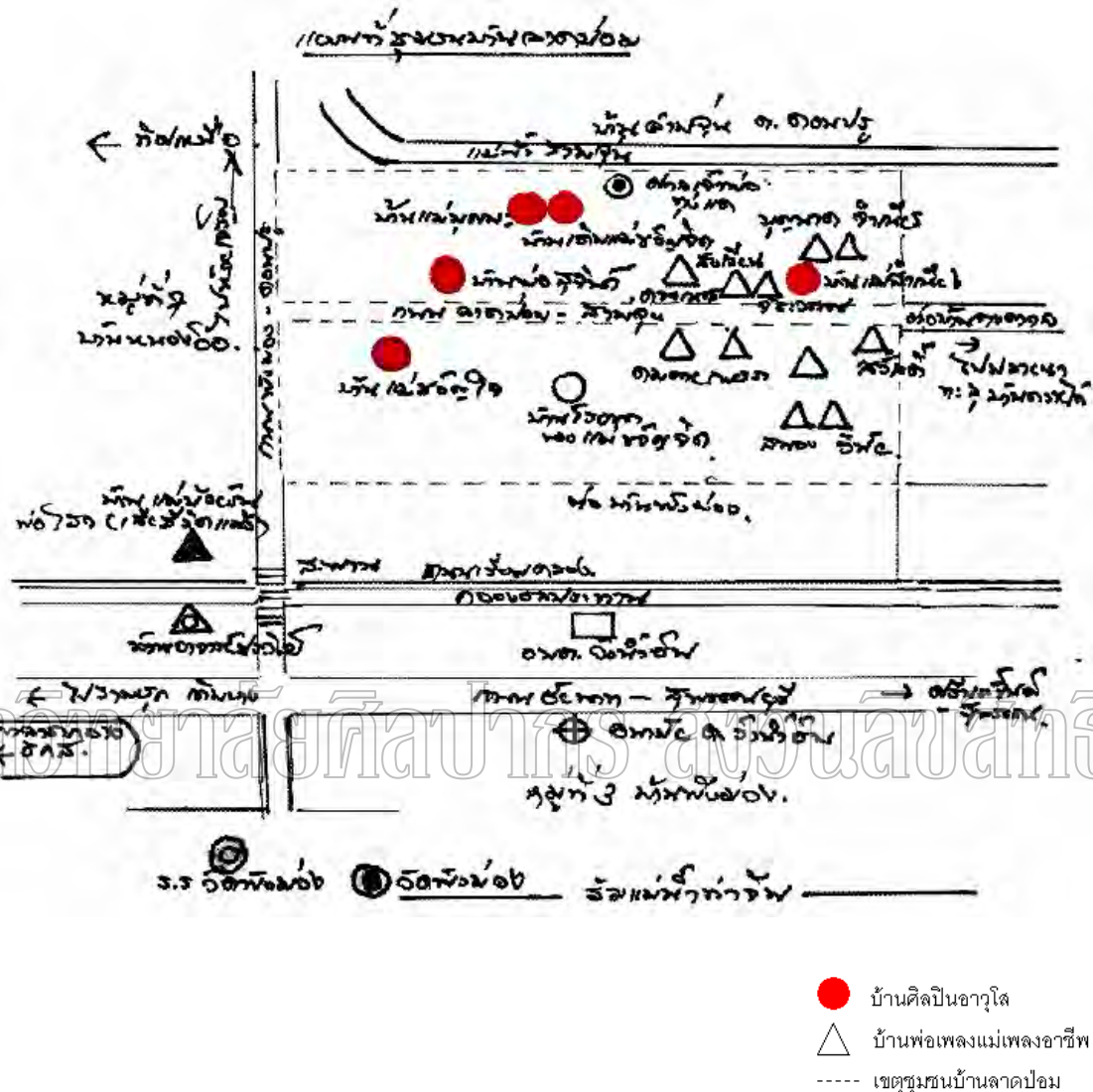
การประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ โดยให้

ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สังเกตจากการตอบคำถาม และการซักถามของนักเรียน
2. สังเกตความสนใจในการปฏิบัติงานของนักเรียน
3. สังเกตจากการแสดงเพลงอีแซวของนักเรียน
4. การตรวจผลงานของนักเรียนจากใบงาน
5. การตรวจผลงานของนักเรียนจากการแต่งคำประพันธ์
6. การตรวจผลงานของนักเรียนในการเขียนหนังสือเล่มเล็ก
7. การตรวจผลงานของนักเรียนในการเขียนใบพรรณนาความ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคผนวก ง สงวนลิขสิทธิ์
ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลเพื่อแสดงที่ตั้งบ้านเรือนของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายจีระพันธ์ อ่อนเถื่อน
ที่อยู่	9/1 หมู่ 3 ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
ที่ทำงาน	โปรแกรมวิชาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543	สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2547	ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2535	อาจารย์สอนดนตรี โรงเรียนดนตรียามาฮ่าสุพรรณบุรี
พ.ศ. 2543-ปัจจุบัน	อาจารย์พิเศษ โปรแกรมวิชาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน	กองบรรณาธิการ นิตยสาร The guitar Mag บริษัท วงศ์สว่าง การพิมพ์ จำกัด แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ